نهێنی و ڕاستییەکانی

ماسۆنیەت

لە پرسیار و وەڵامدا

www.PDF4Kurd.cf

نووسینی: منصور عبدالحكيم

وەرگێڕانی: ئەمین بەرزنجی

نهێنی و ڕاستییەکانی ماسۆنییەت

لە پرسیار و وەڵامدا

نووسینی

مەنصور عبدالحکیم

وەرگێڕانی

ئەمین بەرزنجی

پێناسی کتێب

ناوی کتێب: نهێنی و ڕاستییەکانی ماسۆنییەت لە پرسیار و وەڵامدا.

نووسینی: مەنصور عەبدولحەکیم.

وەرگێڕانی: ئەمین بەرزنجی.

پێداچوونەوەی: محەمەد محێدین.

نەخشەسازیی بەرگ: هیوا ڕەفعەت.

چاپخانە: چاپخانەی پەیوەند

تیراژ: ٢٠٠٠

نرخ: ٥٠٠٠ دینار

لە بەڕێوبەرایەتی گشتیی کتێبخانە گشتییەکان ژمارەی (١٥٩٦)ی ساڵی (٢٠١٤)ی پێ دراوە.

پێشکەش بە:

- کوردانی سەر خاکەکەم.
- تۆی عاشقی ئایین و نیشتیمان و نەتەوە.
- ئەوانەی ئەیانەوێت لە ماسۆنییەت تێبگەن.

ی کتێب بە پی دی ئێف - نەرۆ بەختیار

سوپاس بۆ کاوان حەکیم کە ئێمە کتێبەی دا بەمن. تاکوو
سودمەند بم لێی

وەمنیش ویستم. ئێمە. کارە کەمێک فراوانتر بکەم و
بۆ ئەوەی ئێوەش سودمەند بن

پەیجی
لەایەن
ئێف
دی
پی
بە
کراوە
کتێبە بەنەوابانگەکان بەpdf

یستم. داوا لە نوسەر بکەم. تاکوو
بلێم دەمەوێت کتێبەکەت بکەم

بە پێی دی ئێف بەام بەداخەوە بە

بگەیەنم

پێی

نەمتوانی

دۆزیە

سود نەم

ەیوای

بسم الله الرحمن الرحيم

خوای گەورە دەفەرمووێ:

﴿ و يَمْكُرُونَ وَ يَمْكُرُ اللَّهُ وَ اللَّهُ خَيْرُ الْمَكرِيرِينَ ﴾ [الانفال: ٣٠]

﴿ قُل هَلْ نُنَبِّئُكُم بِالأَخْسَرِينَ أَعْمالاً ● الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِى الْحَيَوٰةِ
الدُّنْيَا وَ هُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴾

[الكهف: ١٠٣ - ١٠٤]

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکیی نووسەر

ان الحمدلله وحده نحمده و نستعینه و نستهدیه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور أنفسنا و من سیئات أعمالنا، أنه من یهدیه ألله فلا مضل له، ومن یضلل فلا هادیة لـه. وأشـهد أن لا إله إلا ألله وأن محمداً عبده ورسوله وصفیة من خلقه وحبیبة خیرمن بلغ عن ربه، نشهد قد بلغ ألامانة ونصح ألامة وکشف ألله به ألغمة وترکنا علی المحجة البیضاء لایزیغ عنها الا هالك، صلوات ربي وسلامه علیه وعلی اله وصحبیه وسلم تسلیماً کثیراً، ثم أما بعد..

ماسـۆنی ترسـناکییەکە بۆسـەر هـەموو ئـادەمیزاد و دەسـتی بـە بڵاوکردنـەوەی ئەنجومەنـەکانی کـرد لـە سەرانسـەری جیهـان بـە چـەندەها نـاو و جۆرەهـا شـێوە کـە ڕووکەشییەکەی دڵنـەرمی و بەخشندەییە و ڕاستییەکەیشی ئێش و ئازارە، هەرچەندە چەند کتێبێك دەرچووە دەربارەی ماسۆنی و ترسناکییەکانی، بەڵام ماسۆنییەکان خۆیان تاریکیی ڕاگەیاندنیان زاڵکرد بەسەریدا کە وایان کردووە ترسناکییەکانی ماسۆنی کەس نەیزانێت جگە لە هەندێك نەبێت لە سیاسەتمەداران و ڕۆشنبیران.

هەروەها ئاهەنگی ماسۆنییەکان لەڕۆژی ٢٠١١/١١/١١ لـە قـەدپاڵی هـەرەمی گـەورە لـە شاری جیزە لە میسر کە ورووژا، زۆربەی ئەوانەی کـە هـیچ شتێکیان نەئـەزانی دەربـارەی ماسـۆنی ئـەیان پرسـی ماسـۆنی چییە؟ چیان دەوێـت؟ هەرچەنـد زنجـیرە پـەرتوکێکی «حکومەتی نهێنی جیهانی» مان دەرکرد کە هەمووی باس لە ماسۆنی و ترسناکیی بۆسـەر جیهان دەکات، بەڵام «دار الکتاب العربی» و خاوەنەکـەی مامۆسـتا ولید ناصیف ویستی پەرتوکێکی سادەی گشتی لەسـەر ترسـناکییەکانی ماسـۆنی دەربکات و منیش هـەمان ویسـتم هـەبوو کـە لەسـەر شـێوەی پرسـیار و وەڵام بێـت و هـەموو ئـەو باسـانەی کـە پەیوەسـتە بـە ماسـۆنییەتەوە بەپێناسـەکانی و ئەنجومەنـەکانی و ڕێکخسـتنەکانی و مێژووەکانی بگرێتەخۆ.

له ڕاستیدا ماسۆنییەکان هەیانە جولەکەن و شوێنکەوتەی گشت ئایینەکانی تێدایە و گشتیان خۆیان فرۆشت بە شەیتانی گەورە ئیبلیس و شەیتانی مرۆڤ مەسیحی دەجال و دامەزرێنەری ماسۆنی کە ئیشی بۆ دەکات و فەرمانڕەوایی جیهان دەکات. لەو چوارچێوەیەدا هەوڵ ئەدەین ئاسانییکەینەوە بۆئەوەی زانیارییەکان بگاتە هەموو تەمەنەکان و کەسەکان. خوا سەرکەوتوومان بکات و ڕێنماییکارمان بێت لە ڕێگای خراپ، هەوڵمدا زانیارییەکان لە ڕێگای پرسیار و وەڵامدا بێت کە هەرچی پەیوەندی بە ماسۆنییەوە هەبێت و گرنگ بێت لای خوێنەر بخەینەڕوو.

داواکارین لە خودا کە یارمەتیدەرمان بێت لە دەرکردنی ئەم کتێبە و بیکاتە چاکە لە تەرازووی ڕۆژی دواییماندا و هەر خۆیشی دەسەڵاتدار و بە توانایە.

وصل اللهم و سلم و بارك على سيدنا محمد و اله وصحبه اجمعين.

ـ مەنصور عبدالحكيم ـ

١ ماسۆنی دروستکراوی جووڵەکەی دەجالییە

- پێناسە و مێژووی ماسۆنیی جیهانی.
- کۆمەڵەی نورانی بنچینەی ماسۆنیی نوێیە.
- کێ دامەزرێنەری کۆمەڵەی نورانییەکانە.
- بەشەکان و پلەکانی ماسۆنی.
- گرنگترین بیروبۆچوونەکانی ماسۆنی.
- هیرۆدوس ئەکریبا و ماسۆنی.
- کۆنترین لەبەرگیراوە (نسخە) کە تەمەنی هەزارەها ساڵە باس لە پێکهێنانی یەکەم شانەوی ئەنجومەنی ماسۆنی دەکات بە ناوی «هێزی نهێنی».

پێناسە و مێژووی ماسۆنییەت

پ١: هاوڕێیەکم پێی گوتم کە ئەیەوێت دەربارەی فیکرەی ماسۆنییەت بزانێت، دیارە کە هەر یەکێك ئەیەوێت بزانێت دەربارەی ماسۆنییەت یەکەم پرسیاری ئەوەیە کە ماسۆنییەت چییە؟

وەلام: بەسادەیی پێتم گوت کە ماسۆنییەت ڕێکخراوێکی جیهانییە ئەم ناوەش لە زاراوەی ئینگلیزیی (Free Maconer) هاتووە واتە تەلاری ئازاد، وشەی ماسۆن واتە تەلار یان سەندیکا، مەبەست لەمەش کەوا کۆمەڵێك بیناساز هەڵدەستان بە دروستکردنی کۆشك و کەنیسە لە سەدەکانی کۆن لە ئەوروپا، ئەم کۆمەڵە کۆنە ناسرا بە ماسۆنیی کرداری، بەڵام ڕوویەڕووی لەناوچوون بوونەوە.

کاتێك کە کۆمەڵێك لە ئورانیین هاتنە ناو ئەم کۆمەڵە لە سەدەی هەژدەیەمی زایینیدا ئەوانە بنچینەی ماسۆنیی ئێستان، ئەمەش واتا و مەبەستی وشەی ماسۆنە.

بەڵام پاشماوەی کۆمەڵەی ماسۆنیی کرداری ڕێباز و ئاهەنگەکانی و هێماکەی هەر زاڵبوون بەسەر ماسۆنیی ڕامیاری و کرداریی جولەکەیی، و پەیکەری خەیاڵیی سوولەیمان بووە هێما و ئامانجی ماسۆنیی گەورە.

ڕێکخراوە ماسۆنییەکان لە ئەوروپا و ئەمەریکا و جیهان بە جۆرەها ناوی برایەتی ناسراوە وەك برایەتی خاچی پەمەیی و برایەتی کەللەسەر و ئێسقان و ڕۆتاری، و زۆرێك لە ناوەکانی تر..

شاهین مکاریوس دەگێڕێتەوە کە ئامادەبوون بۆ گۆڕینی ماسۆنیی کرداری بۆ ماسۆنیی هێمایی لە ساڵی ١٧١٧ لە (سان جان دیە) کە ئەم ئەنجومەنانە ناوی هێمایی

هاندەرانەیان هەیە وەك: قاز و تاج و دارسێو و کاسە و ترێ، ئەم چوار ئەنجومەنە ئەنجومەنی (قەدیس مار) سەرۆکایەتی دەکات کە ئێستا پێی دەوترێت ئەنجومەنی شوێنەوارە دێرینەکان.

بە کورتی و پوختی ناوی ماسۆنی لە کۆنەوە بەوە ناسراوە کە کۆمەڵەیەك یان سەندیکایەکی کرێکارانە بۆ هەر کەسێ کە پیشەی دروستکردنی کۆشك و کەنیسە بێت، هەر ئەمەش بوو کە لەدواتر پێی دەوترا ماسۆنیی کرداری، وە ئەم کۆمەڵەیە نەمان دوای ئەوەی کە کۆمەڵەی (نورانیین) دەستیان بە سەریداگرت لە سەدەی هەژدەهەمدا و لەوە بەدواوە بە ماسۆنیی هێمایی ناسرا.

هەروەها ئەم ماسۆنییە هێماییە بووە ڕێکخراوێکی جولەکەیی جیهانی و شارنەوەی ئامانجە ڕاستەقینەکانی کە وێرانکاری و تیرۆرستی ڕێکخراو بە پتەوی، ئامانجە سەرەکیەکەی دەسبەسەراگرتنی هەموو جیهانە بەهۆی حکومەتێکی جولەکەی نهێنی کە مەسیحی دەجال سەرۆکایەتی دەکات خوا حەز کات دواتر باسی لێوە دەکەین.

****

پ٢: هاوڕێکەم پێی گوتم زۆر باشە بەڵام تۆ باسی نورانیینت کرد، لێرەدا پرسیارێك دێتە پێشەوە سەبارەت بە(نورانیین) کە بنچینەی ماسۆنی ئێستان؟

لە وەڵامدا گوتم: ماسۆنی جیهانی پیلانێکی جوولەکەیی زایۆنیزمیە ڕێکخراوە بۆ سەرجیهان و ئایینەکان بەمەبەستی بنیاتنانی ڕژێمێکی جیهانیی یەکگرتوو لەژێر فەرمانڕەوایی زایۆنیزمی جولەکە، و ناوبانگی دەرکرد بەشێوەیەکی ڕێك لە ساڵی ٤٣ ی زاینی، هەروەها بە «هێزی نهێنی» ناسراوە و ئامانجی بە گژداچوونی شوێنکەوتووانی حەزرەتی (مەسیح)ە بە لەناوبردنیان و نەهێشتنی بڵاوبوونەوەی ئایینەکەیان، ناوی ئەم ڕێکخستنەیش نرا (ڕۆڵەکانی بێوەژن).

لەدواییدا پیلانگێڕە جوولەکەکان دەرکەوتن لە ئەورووپا و دەستیانگرت بەسەر ئەورووپا بەهۆی کۆمەڵێك لە ئاڵوگۆڕکارەکانی دراو لە جوولەکەکان، پاشان هەر ئەوانیش خاوەن بانکەکان بوون و داوایانکرد لە دکتۆر ئادەم وایز هاوبتی مەسیحیی ئەڵمانی ساڵی ١٧٧٠ دوای ئەوەی لە ئایینی مەسیحی دەرچوو، کە دەستورێکیان بۆ دابنێت، ئەو کۆمەڵەیە ناونرا (نورانیین) ئاماژە بە شەیتان کە ڕووناکی هەڵگرتووە بەبۆچوونی ئەوان، ئامانجی سەرەکی ئەم کۆمەڵەیە ئەوەیە کە دەستبگرن بەسەر ئەورووپا و جیهان بەگشتی، و ئەنجوومەنی نورانی دامەزراند، گرنگترین ئامانجە ئاشکراکانیان کە (ئادەم وایز هاویت) داینابوو ئەوەش کفرکردن بوو بە خودای تاك و تەنها و پێغەمبەرانی و پەرتووکە ئاسمانییەکان و هەموو غەیبەکان، و کارکردن بۆ لەناوبردنی گشت ئایینەکان و پیلانێك بۆ ڕووخانی گشت حکومەتەکان، بۆ ئامادەکاریی بانگەشەکردن بۆ حکومەتێکی یەکگرتووی جیهانی، فەرمانڕەوایی جیهان بکات بەسەرکردایەتی مەسیحی دەجال و پیاوەکانی لە جوولەکەی زایۆنیزم.

لە دوای ئاشکرابوونی پیلانەکانی نورانیین ساڵی (١٧٧٦)ی زایینی لە بافاریای ئەڵمانیا فەرمان دەرچوو بۆ دواکەوتنیان کە بچنە ناو ڕێکخراوی ماسۆنی کرداری کەوا سەندیکای

کرێکارانی بیناساز و پیشەوەرانە وەك لەپێشدا باسمان لێکرد.

بەلاّم پیلانەکانی نورانینەکان کاتێ دەرکەوت دوای ئەوەی دەستیانگرت بەسەر زۆربەی ولاّتەکانی ئەورووپا و زاڵبوون بەسەر سەرۆکایەتی دەسەلاّت تیایدا، و کۆمەڵەی پیلانگێران ناوی ماسۆنی جیهانیان بەدستهێنا، و کەرەسەی ئەندازە و کەرەسەی تەلار بووە هێمایان و بەپیرۆزیان ڕاگرت و بەوەش دەناسرێن.

****

پ٣: ئایا کۆمەڵەی (نورانیین) تا ئێستایش هەن؟

وەلاّم: بەڵێ تا ئێستاش هەن و پێشەوای گشت ڕێکخراو و ئەنجوومەنە ماسۆنییە جۆراوجۆرەکانن و هەر خۆیشیان بەڕێوەی دەبەن.

ئەم ڕێکخراوەیش بەترسناکترین ڕێکخراوی ماسۆنیی پیلان دارێژ لەسەر جیهان ئەژمێردرێت چونکە تەنها بەردەوام نابێت بەڕازیکردن و دروشمی درۆ وەك ماسۆنی بەڵکو کارەکانی ئەنجام ئەدات لەژێر دروشمی عیلمانییەت، و بەرزکردنەوەی دروشمی عیلمانی چارەسەرە.

و نورانییەکان ئەوانەن داوای عیلمانییەت دەکەن ئێستا جگە لە جوولەکە دژی ئایینەکانی ترن بەگشتی و ئاینی ئیسلام بەتایبەتی.

نورانییەکان لە ئەورووپا و ئەمەریکا بەشەیتان پەرست ئەژمێردرێن گوایە کە خوایەکەیان هەڵگری ڕووناکییە، بەلاّم لە ولاّتە عەرەبییەکان وا خۆیان نیشان نادەن کە دژی ئایینەکان بن.

پ٤: کێ دامەزرێنەری نورانییەکانە؟

وەڵام: لەپشت دەرکەوتنی ئەم ڕێکخراوە ترسناکە جوولەکە (ئاڵوگۆڕکارەکانی دراو)ن لە ئەوروپا لە سەدەی هەژدەیەمدا کە دەوری بانکیان دەبینی (صەیارفەکان)، و داوایان لە (ئادەم وایز هاوپت) (١٧٤٨- ١٨٣٠) کرد کە ڕێکخراوی نورانیین دابمەزرێنێت.

ئادەم وایز هاوبت هەستا بەدامەزراندنی ئەنجوومەنی نورانی لە (بافاریا) ئەڵمانیای ئێستا ساڵی ١٧٧٦ زاینی، ئەنجوومەنەکان بڵاوبوونەوە لە ئەوروپا و ئەندامی سەرکردەکانی ئەو وڵاتانەی لە خۆگرت و توانیان پیاچوونەوە بکەن بە پلەوپایە بەرزەکانی حکومەت.

لەدوای پیلانەکە کە ئادەم وایز هاوبت دایڕشتبوو لەلایەن حکومەتی بافاریا ئاشکرا کرا و دەسەلاتداران هەستان بە داخستنی هەموو ئەنجوومەنەکانی نورانیین ساڵی ١٧٨٤ زاینی، و ئادەم وایز هاوبتی لە کەنیسە دەرکرد بەلام چالاکییەکانی نورانیەکان بەردەوام بوو لە فەرەنسا لەسەر دەستی میرابوا وە دانتون.

****

پ٥: بیستمان کە دروشمی نورانیەکان ئەو دروشمەیە کە لەسەر یەک دۆلاری ئەمەریکی نەخشێنراوە، ئایا ڕاستە؟

وەڵام: بەڵێ دروشمی نورانیەکان هەرەمی ماسۆنیە کە لەسەرەوەی هەرەمەکە چاوێک تیشک دەداتەوە بەجیهان و لای خوارەوەی ناوی دەریایە، ئەم دروشمە لەسەر یەک دۆلاری ئەمەریکی هەیە و مێژووی دامەزراندنی کۆمەڵەکەی لەسەرە.

پ٦: ئه وهێمایانه چین که لهسهر دروشمهكانی نورانی ماسۆنی و لهسهر یهك دۆلاری ئهمهریكیش ههن؟

وهڵام: دروشمهكانی ماسۆنی لهلای چهپی یهك دۆلاری ئهمهریكی ههیه و وشه و ژمارهی ماسۆنیشی لهسهره، دروشمهكه لهناو بازنهیهكدایه لهخوار بازنهكهیش وشهی (TheGreatSeal) نووسراوه بهواتای مۆری گهوره، ههروهها ههرهمێكیش لهسهر شێوهی ههرهمی میسری لهناو بازنهكهدا ههیه و لهسهرهوهی ههرهمهكه چاوێك ههیه تیشك ئهداتهوه بهگشت لایهكدا ئهمهش ئاماژه به چاوهكهی دهجال دهدات كه سیخوڕی ئهكات بهسهر جیهاندا و چاودێری ههموو شتێك دهكات، و لهژێر ههرهمهكه نووسراوه ڕژێمی جیهانیی نوێ (NovusOrdoseclarum).

لهژێر ههرهمهكهدا مێژووی یهكگرتنی نورانی و ماسۆنی جیهانی نوێیه له یهك ڕێكخراودا نوسراوه یهكی ئایاری ساڵی ١٧٧٦ بهلاتینی (MPCCLXXV) ڕۆژیهكاڵی.

ههروهها لهسهرهوهی ههرهمهكه دوو وشه نوسراوه (Coeptis Annuit) بهواتای ڕێبازهكهمان تهواوكرد ئهمهش ئاماژه به یهكگرتنهوهی نورانیین و ماسۆنی دهدهن بۆ بهدهستهێنانی یهك حكومهتی جیهانی كه فهرمانڕهوایی ههموو جیهان بكات بهنوێنهرایهتی ویلایهته یهكگرتووهكانی ئهمهریكا.

ههرهم لهسهر دروشمهكانی ماسۆنی هێمایه بۆ قهڵای پارێزهر و بۆ جیهانی نهێنی وشاراوهكانی كه دهورهی ماسۆنی دهدهن، و ههروهها پهیوهندی دهجاله كه مهسیحی جوولهكهی چاوهڕوانكراوه به شارستانییهتی میسری و فیرعهونییهكان و ههرهمهكانهوه.

بات روبر تسون – سهرۆكی ئوسولی برۆتستانتی له ئهمهریكا – ئهڵێ ئهم دروشمهی سهر دۆلاری ئهمهریكی هیچ پهیوهندی بهئازادكردنی ئهمهریكاوه نییه چونكه ئهم درووشمه (ئادهم وایز هاویت) خاوهنیهتی وه دامهزرێنهری ڕێكخراوی شهیتانی نورانییه.

هەروەها ئەڵێ ئەو کەسەی دیزاینی بۆ دۆلاری ئەمەریکی دانا (تشارلز تومبسون) بوو کە ئەندامی کۆنگریس بوو، لەگەڵ ئەوەیشدا ماسۆنی بوو، هەروەها (بیار هیبس)ی نووسەر لە کتێبەکەیدا ئەڵێ دۆلاری ئەمەریکی دراوێکی زایۆنیزمیە، و پاشای زایۆنیزم خۆی مۆری لە دراوەکەی داوە کە فەرمانڕەوایی هەموو جیهانی پێدەکات و مژدە دەدات بە ڕژێمە جیهانییە نوێیەکەی.

****

پ٧: ئەبیستین کە ماسۆنی چەند بەش و پلەی هەیە، چین ئەوانە؟

وەڵام: بەڵێ ماسۆنی سێ بەشی هەیە: ماسۆنی گشتی کە زۆربڵاوە و ناسراوە لەناو خەڵك، ئەم بەشە لە ٣٣ پلەی هێمایی پێك هاتووە و دروشمەکەیشی (سەربەستی و یەکسانی و برایەتییە) کە جوولەکە و کەسانیتر لەخۆدەگرێت.

لەناو ئەم بەشەی ماسۆنی ٣٣ پلە هەیە بۆ بەرزبوونەوەی ئەندام بەگوێرەی چالاکی و توانا و تێگەیشتنی بۆ ماسۆنییەت، بەشێوەیەك کە ماسۆنی ئەبێتە بڕوا و ئایین و دڵسۆزی. هەڵبژاردنی ئەندام لەم ماسۆنییەدا دوای بینینی ئاهەنگێکی دیاریکراوی شاراوەی بتپەرستی لە ئەنجوومەنی ماسۆنی و هەیکەلی ماسۆنی دەبێت، کە لەدوای ئەمەدا دەبێتە ماسۆنییەك لە پلەی یەکی ناشارەزا، هەروەها بەرزدەبێتەوە بۆ پلەی دۆستی پیشە یان هاوڕێ هەروەها بەننای گەورە یان مامۆستا و بەم شێوەیە.

هەروەها ماسۆنی پاشایەتی کە زۆربەی ئەندامەکانی جوولەکەن و پێیان دەوترێت هاوڕێیان، و ڕێگە نادرێت جگە لە جوولەکە بچێتە ناویان تەنها ئەوانە نەبێت کە گەیشتوونەتە پلە بەرزەکانی ماسۆنیی هێمایی.

بەشی سێیەم ماسۆنیی گەردوونییە، ئەم بەشە هەرە بەرزترینیانە و هەموو ئەندامەکانی لە جوولەکەیە، پێیان ئەوترێ داناکان و سەرۆکەکەیشیان پێی ئەوترێ دانای

گەورە کە سەرچاوەی فەرمانەکانە بۆ هەموو ئەنجومەنەکانی ماسۆنی کە هیچ کەس ئەندامەکان و سەنتەری چالاکییەکانی نازانێت.

ماسۆنییەت بەگشتی لای ساویلکەکان وایە کە کۆمەڵەیەکی وێژەیی ئەخلاقییە، خزمەتگوزارە بۆ کاری خێرخوازی، بەلآم لە ڕاستیدا دامەزراوەیەکی جوولەکەی زایۆنیزمییە، پلەکانی، فێرکاریەکانی و دروشمەکانی نهێنین کە بیرۆکەکانی لەناوبەرن بۆ هەموو کۆمەڵگەیەك و گشت ئایینەکان.

****

پ٨: ڕێگاکانی ماسۆنی لەسەر ئاستی جیهان چین؟

وەڵام: پێنج ڕێگا هەن بۆ ماسۆنییەت لەسەر ئاستی جیهانی کە چەند هۆکارێك هاوکاری بوون بۆ پێکهێنانی، لەوانە هۆکاری مێژوویی، کە یەکەم ئەنجومەنی ماسۆنی بەجوولەکەبووی هێمایی دامەزرا لە ئینگلتەرا، هەروەها پێنج ڕێگا ماسۆنییەکە ئەمانەن:

١. ڕێگای یۆرك: پێك دێت لە سێ پلە یەکەم دەسپێکەر، دووەم هاوڕێ و سێیەم مامۆستا، وە بەپلە بەرزەکان ناناسرێت و هەروەها پلەیەکی بەرزیان بۆ زیادکرد ئەوەیش ماسۆنیی بەڵێننامەی پاشایەتییە.

لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا پلەکانی ماسۆنی لە ڕێگای یورك بووە دوانزە پلە کە چوار دەسەڵاتداری ماسۆنی سەرکردایەتی دەکەن.

٢ ـ ڕێگای ئیسکتلەندی کۆن :ئەم ڕێگایە لەفەرەنسا سەری هەڵدا کەزانیاریکانی وناوی پلەکانی بەفکرەی ئازاد تۆکمە کرا کە لەسەدەی هەژدەدا فەرەنسا سەرۆکایەتی دەکرد وە٣٣ پلەی هەیە بۆهەر پلەیەك فێرکارییەکی تایبەتی خۆی هەیە وەدابەش ئەبێ بە

سەر چوار بەشەوە کە ئەمانەن: ماسۆنی هێمایی شین وەماسۆنی سوور((سوارچاك))
وەماسۆنی فەلسەفی ((رەش)) وەماسۆنی بەڕێوەبردن ((سپی)) .

٣ ـ ڕێگای فەڕەنسی نوێ: ئەم ڕێگایەش لەفەرەنسا سەری هەڵدا وەبەبەردەوامی بەرەوپێش دەچوو تاساڵی ١٨١٦ی زاینی ئەمەش لەڕێگای ئیسکتلەندی دەچێت ، تەنها جیاوازی ئەوەیە کە زیاتر هاوچەرخیترە.

٤ ـ ڕێگای ئیسکتلەندی: ڕێگایەکی ماسۆنی مەسیحیە.

٥ ـ ڕێگای سویدی: لەسوید و نەرویج و دانیمارك بڵاوە وە بنچینەکەی ((سوید بۆرنج))ە وەلەچواربەش پێك دێت کە دوانزە بەش لە خۆدەگرێت کەتێکەڵەی ماسۆنی ئینگلیزی و ماسۆنی فەرەنسی یە.

****

پ٩: بۆچی پیلانگێرەکانی نورانیەکان تەنها کۆمەڵەی بیناسازەکانیان هەڵبژارد لەناو هەموو پیشەوەرەکانی تر؟

وەڵام : زۆربە سادەیی ئەڵێین: هەڵبژاردنی جولەکە ئاڵوگۆڕکارەکانی دراو لە نورانیەکان بۆکۆمەڵەی بیناسازەکان لە ئەوروپا دوابەدوای ئاشکراکردنی نیەت و پیلانەکانیان بوو هەروەك باسمانکرد، لەبەرئەوەی ئیشوکاری ئەم کۆمەڵەیە بیناسازی یە بۆیەجولەکە ویستی چونیان بۆناو ئاینەکان لەژێرناوی بینای ئازاد دوربێ لەپەرۆشیان بۆئاینێکی دیاریکراو لەگەڵ بانگەشەی درووشمی فریودان کە ئەویش برایەتی یەکسانی وئازادیە، وەچەند ئاهەنگێکیان زیاتکرد بۆی لە تەورات و ئاینەپتپەرستەکان لەگەڵ پارێزیکردنیان لە کەرەسەی کۆمەڵەی بیناسازەکان کە هێمایە بۆیان .

****

پ١٠: بەرزترین کەسایەتیەکان کێن کە هەوڵیاندا بۆدامەزراندنی فکرەی ماسۆنی لەکۆندا؟

وەڵام : هیرودوس ئەکریبا پاشایەك لەپاشاکانی ڕۆم ئەم فیکرەیەی دامەزراند بە هاوکاری دوو ڕاوێژکارە جولەکەکەی:

ـ حیرام ئابیود:جێگری سەرۆك. وە موئاب لامی: ڕازگری یەکەم، وە ئەوکۆمەڵە ناونرا خاوەن بیرۆکەی ((هێزی شاراوە)) کەخاوەن فیکرەی پیلانگێری بوون وەئامانجیان بەپەندکردنی نەسارىيەکانبوو وە لەناوبردن وڕاونان و قەدەغەکردنی بلاّوکردنەوەی ئاینەکەیان.

لەکاتی دامەزراندنی ناونرابوو ((هێزی شاراوە)) وەلەچەندسەدەیەکەوە ناونراوەماسۆنیەت بۆئەوەی لەسەندیکای بیناسازانی ئازاد درووشمیان پێبدرێت تاکو لەوڕێگەیەوە ئیشی تیابکەن، وە ئەو ناوەیان پێوەلکێنرا کە ڕاستییەکەی نیە کەلەپێشدا باسمانکرد، وە ئەمە قۆناغی یەکەم بوو.

قۆناغی دووەمی ماسۆنی لەساڵی ١٧٧٠ زاینی دەستپێدەکات لەڕێگای ئادەم وایزهاوبتی مەسیحی ئەڵمانی کە لەئاینی مەسیحی دەرچوو وە بوبە لوتکەی ماسۆنی وەپیلانی نوێی بۆماسۆنی دانابەمەبەستی دەسبەسەراگرتنی بەسەرجیهان وەپرۆژەکەی لەساڵی ١٧٧٦زا تەواوبوو،وە لەم ماوەیەدا یەکەم ئەنجومەنی دانا بەناوی (ئەنجومەنی نورانی) هاوتا بۆشەیتان کەوا ئەیپە رستن .

وەتوانیان هەزارپیاو هەڵخەڵتێنن لەگەورەسیاسەت مەداران وڕۆشنبیران وەئەنجومەنێکی سەرەکی دامەزراند پێیان بەناوی ئنجومەنی ڕۆژهەلاّتی ناوەڕاست، وەئەوسیاسەت مەدارانەی ملکەچکرد بۆ خزمەتکردنی ماسۆنی، وەدروشمی برقەداریان بلاّو ئەکردەوە بۆ شاردنەوەی ڕاستیەکانیان کە زۆرێك لە موسوڵمانیان لە خشتەبرد.

گرگترین کەسایەتیە سەرکردەکانی ماسۆنی:

. ((میرابو)) یەکێکە لەبەناوبانگترین سەرکردەی شۆڕشی فەرەنسا.

. مازینی ئیتاڵی کە کارەکانی گەراندەوە بۆ بنچینەکانی خۆی لەدوای مردنی وایز ماوپت

.

. ژەنەراڵی ئەمەریکی (ئەلبرت مایك) دوای تەواوکردنی سەربازی ڕق و کینەی ڕژاندە سەر گەلان لەرێی ماسۆنیەوە وەپیلانی لەناوبردنی کردە بواری جێبەجێکردنەوە .

. (ولیوم بلوم) ی فەرەنسی کەراسپێردراوبوو بەبلاوکردنەوەی حەلالکردنی سێکسی وە کتێبێکی بلاوکردەوە بەناوی (هیچ شتێك لەهاوسەرگیریکردن خراپەکاریتر نیە).

. (کودێرلۆس) ی جولەکە خاوەنی کتابی ((پەیوەندیە ترسناکەکان)) .

. (ولاف ئەریدج) لەکۆنگرەیەکی ماسۆنی ڕایگەیاند لە ساڵی ١٨٦٥زا لەشاری ئەلینش لەناوکۆمەڵێك قوتابی ئەڵمانی وئیسپانی و ڕوسی و ئینگلیزی و فەرەنسی وونی: ((پێویستە مرۆڤ سەربکەوێت بەسەر خودا، وەجەنگی بۆڕاگەیەنێت وەبچێتە ناوئاسمانەکان وەپارچە پارچەیان بکات وەك کاغەز)) . — پەنا ئەگرم بەخودای بالا دەست — .

. ((ماتسینی جوزیبی)) ١٨٠٥ ــ ١٨٧٢زا .

وە هەروەها لە کەسایەتیەکانیان: جان جاك ڕۆسۆ و ڤۆلتێر (لە فەرەنسا) وە جرجی زێدان (لە میسر) وە کارل مارکس و ئنجلز (لە ڕوسیا) کە ئەم دوانەیان ماسۆنی پلە٣١ بوون وەسەر بە ئەنجومەنی ئینگلیزی بوون، وەلەو کەسانە بوون کە ماسۆنی نهێنیان بەڕێوە ئەبرد وەبەتەگبیری ئەم دوانە بەیانی بەناوبانگی شیوعی دەرچوو .

پ١١: گرنگترین بیروباوەری ماسۆنی چییە ؟

وەڵام: لە گرنگترین ئامنج وبیروباوەڕیان :

ـ باوەڕ نەکردن بە خواو پێغەمبەرەکانی وکتابەکانی وە بەهەموو غەیبەکان، کە ئەمانە هەموی بە قسەی پڕوپوچ وخرافیات دادەنێن.

ـ کارئەکەن بۆ لەتبونوهەڵگێڕانەوەی ئاینەکان.

ـ کارکردن بۆ ڕوخانی حکومەتی شەرعی وەلەناوبردنی وەلەناوبردنی ڕێکخراوی دەسەلاتی نیشتمانی لەوولاتە جۆراوجۆرەکان وەدەسگرتن بەسەریاندا .

ـ بەدروست دانانی جنسی وەبەکارهێنانی ژن وەك هۆیەکی دەس بەسەراگرتن .

ـ کارکردن بۆدابەشکردنی گەلان جگە لەجولەکە کە یەکتربەخراپ بزانن وە ململانێکردنی ناو یەکتری بەبەردەوامی .

ـ پڕ چەککردنی لاینەکان وبەرپاکردنی کارەسات لەناویان بۆبەگژاچونی یەکتری.

- بلاّوکردنەوەی ژەهری دوبەرەکی لەناو وولاّتێکدا و ژیاندنەوەی گیانی تیرەگەرایەتی وکەمەنەتەوایەتی ورەگەزپەرستی.

ـ ڕوخاندنی بنەمای ڕەوشت و ئاین و بیروبۆچون وبلاّوکردنەوەی ئاژاوە وە حەلاّلکردنی تیرۆرکردن وبێبڕوایی.

ـ بەکارهێنانی بەرتیل بە سامان وجنس لەگەڵ هەموو کەس بەتایبەتی خاوەن پلەوپایەهەستیرەکان بۆ پەیوەندیکردن پێیانەوە بۆخزمەتکردنی ماسۆنی.
ـ هەرکەسێ بکەوێتە داوەکانیانەوە چواردەری ئەدەن لەهەمولایەکەوە، بۆئەوەی بەچاکی کۆنترۆڵی بکەن وە چۆنیانبوێ بەوشێوەیە ئاراستەی بکەن وەهەموو

فەرمانەکانیان جێبەجێ بکات وەك بچوکێکیان.

ـ ئەو کەسەی ئەیەوێت بچێتە ناویانەوە مەرجی بۆدائەنێن کەئەبێ دووربێت لە هەموو پەیوەندیەکی ئاینی و رەوشت ونیشتیمانی وەهەموو دڵسۆزییەکی تەنها بۆ ماسۆنی بێت.

ـ ئەگەر ئەو کەسە لارییەك یان سەرپێچیکردنێکی کرد پەندێکی واگەورەی بۆ هەڵبەستن کە ئامانجەکەی کوشتن بێت.

ـ سوود لەهەرکەسێ وەربگرن و پێویستیان پێنەما کارێك ئەکەن بۆلەناوبردنی بەهەرهۆیەك بێت.

ـ کارکردن بۆ دەسبەسەراگرتن بەسەر هەموو سەرۆك وولاتەکان بۆزامنکردنی جێبەجێکردنی ئامانجە وێرانکارە کانیان.

ـ کۆنترۆڵکردنی کەسەباڵادەستەکان لەهەموو بوارەکاندا بۆئەوەی کارەکانیان بەچاکی بڕوات.

ـ کۆنترۆڵکردنی ئامێرەکانی پڕوپاگەندەو ڕۆژنامەو چاپ وڕاگەیاندنەکانوەبەکارهێنانی وەك چەکێکی چالاکی لەناوبەری کوشندە.

ـ بڵاوکردنەوەی هەواڵی جوراوجۆرو بێبنەماو ئاشوبەی درۆ ، هەتاوادەرکەوێت کەڕاستە بۆئەوەی هۆشی جەماوەلر بکۆڕن و ڕاستیەکان لەناویان بسرنەوە.

ـ نوغرۆکردنی گەنجانی کوڕان و کچان لەخراپەکاری وە ئامادەکردنی هۆکارەکان بۆیان وەکاری سیکسی لەگەڵ (مەحرەمدا) بە گونجاو دانا وەنابوتکردنی پەیوەندی هاوسەرگیری وەلەناوبردنی پێکەوەبەستنی خێزان.

ـ بانگێشتکردن بۆ ڕاگرتنی منداڵبونی ئارەزومەندانە و دیاریکردنی ڕەگەز لەلایەن موسڵمانانەوە.

ـــ كـۆنترۆڵكردنی ڕێكخـراوە نێونتەوەییـەكان بەسـەرۆكایەتی یـەكێك لەماسـۆنییەكان وەكرێكخـراوی وولاتەیـەكگرتووەكان لەپـەروەردەو زانسـت و ڕۆشـنبیری و ڕێكخراوەكـانی چاودێری نێونەتەوەیو،وەرێكخراوی قوتابیانو لاوان لە جیهاندا.

****

پ١٢: ئەندامی نوێ چۆن لە ئەنجومەنی ماسۆنی وەردەگیرێت ؟

وەلآم: ئەنـدامی نـوێ لەكەشـێكی سـامناك و ترسـناك و نـامۆ وەردەگیرێـت ،بەچـاو بەستراوی ئەبردرێت بۆلای سـەرۆك ، دوای ئـەوەی سـوێندی خـوارد كـەنهێنیان بپارێزێـت چاوی ئەكەنەوەو سەرسام ئەبێت بە بینینـی شمشێر لەسـەر گـەردنی ڕاگـیراوە وەكتـابی پەیمانی كۆنیش لەبەردەستی دانـدراوە وەلەژورێكدایـە كـەمێك تاریكـە كەللەسـەری مـرۆڤ وكەرەستەكانی ئەندازەیی كەلەدار دروستكراوە لەوژوورەدایە، ئەمانە هەموی بۆترساندنی ئەندامی نوێیە .

وەهەركێیـەك پەیوەنـدیان پێـوە بكـات مـەرجیان ئەوەیـە كەئـەبێت وازبهێنێـت لـە هەرپەیوەندیـەكی ئـاینی ونیشـتیمانی و تـایفی ،وە ئەمـەش كەهـەنێ مێـژوونوس ئـەڵێن: ((ئـامێری ڕاو بەدەسـتی جولەكەیـە وەململانێـی پێنەكـەن سـەرۆك كۆمەڵـەكان وەلـەم ڕێگایەوە ڕۆڵەو گەلانی نەزانی پێهەڵئەخەڵەتێنن)) .

ڕاستیەكانی ماسۆنی دەرناكەوێت بۆ شوێن كەوتوانی تەنها بە بەرزبەنـەوەی پلـەكانی نەبێت وەپلەكانیش ٣٣پلەیە.

هـەموو ماسـۆنیەك لەجیهانـدا پرگـالێكی بچـوك وگۆشـەیەك هەڵـدەگرن لەبەرئـەوەی دروشمی ماسۆنیە لەوكاتەوەی كە سلیمان سەلامی خوای لێبێت بینای هیكەلی پیرۆزی لـە قودس پێبنیاتناوە .

ماسۆنیەکان ووشەی((ئەندازیاری گەورەی گەردوون)) زۆر ئەڵێنەوە کە مەنێکەس واتێدەگەن مەبەستیان خودای تاك وتەنهایە،بەلأم لەڕاستیدا مەبەستیان ((حیراما)) یە کە گوایە ئەندازیاری هەیکەلە وەئەوەش گەردونە بەبۆچونی ئەوان.

****

پ١٣: هیردوس ئەکریبا کێیە؟ وەپەیوەندی بەماسۆنیەوەچییە ؟

وەلأم: دامەزرێنەری کۆمەڵەی هێزە شاراوەکانە کەوا یەکێکە لەناوەکانی ماسۆنی یان قۆناغی یەکەم لەماسۆنیەت دوای ساڵی ٤٣ی-زا کاتێك کەرێکخراوێکی نهێنی شەیتانی دامەزراند بۆبەرەنگاربونەوەی نەسرانیەکان لەسەر دەستی پاشای ڕۆمانی هیرودوس ئەکریبا (کەلەساڵی٤٤زا کۆچی دوایی کرد) بەیارمەتی هەردوو ڕاوێژکارە جولەکەفەرەنسیەکەی (حیران و لامی) وەحەوتیتریش لەشوێنەوارناسەکانی فەرەنسی .

وەدابەشبوونی هەیکەلی ئەوکاتەبەمشێوەیەبوو :

١ـ پاشای ڕۆمانی هیرودوس ئەکریبا:(سەرۆك).

٢ـ ڕاوێژکارەجولکەکەی حیران ئابیود: (جێگری سەرۆك)،کەخاوەنی بیرۆکەی هێزی شاراوەو پێشنیاری ناوی ((هێزی نهێنی)) بوو(The Mysteyious Force) وەئەمەش ناوی کۆی ماسۆنی بووکەوا گۆردرا لەدوایدا کەجۆرێکە لە هەڵخەڵە تاندن و ساختەکردن

٣ ـ ڕاوێژکارێکی تری جولەکە موئاب لامی:(ڕازگری یەکەم) کە کەسی سێیەمە لەو سیانەی کەپێشنیاری دروستبوونی (جموجوڵیان) کردبوو.

٤ ـ موئاب لیڤی .

٥ ـ ئادۆ نیرام کوڕی ئەبدا: لێپرسراوی باج بوو، کە ئیسرائیلیەکان ڕەجمیانکرد بەبەرد لە ئیسرائیل کە پاشا (ریهو بوام) کردیەبان عارە بانەیەك وەبەخێرایی گەیاندیە وولاتی یەهودا.

٧ ـ یەعقوب ئابدون.

٨ ـ ئانتیباس.

٩ ـ سولمون ئابیدون.

١٠ ـ ئاشاد ئابیا.

****

پ١٤ : کۆنترین بەڵگە چیە کەلەسەر ماسۆنی بدوێت ؟

و : هیرودس جولەکە نەبوو بەڵکو پت پەرستبوو بۆ بەرژەوەندی وایبەباشزانی نەسرانیەکان لەناوببات کەوای دانابوو ترسناکە لەسەرپاشای ڕۆمانی پت پەرست.

ئەم بۆچونەی کۆتایش بەپێی ئەو زانیاریانەی سەدەی چواردەیەمی زاینی پێمان گەیشتووە، کەبەڵگەنامەیەکی دەگمەن دەرکەوت مێژوی دروستبونی ماسۆنی دیاریدەکات .

ـ وەلە بەناوبانگترین باسی ئەم بەڵگە نامەیە ((ولیەم غای کار)) لەکتابە زۆر بەناوبانگەکەی (أحجار علی رقعەالشگرنج) (بەردەکان لەسەر تەختەی شەترەنج).

ـ هەروەك باسکرا((مایکل هاوارد)) لەکتابەکەی (پارێزگاری نهێنیەکان لە کاتی ساڵکانی ٥٠٠٠ ی ڕابردوو) .

هەردوو نووسەر باسیان لەوەکردووە کە ئەم بەڵگەنامەیە ووتاری نهێنیی لەکۆبونەوەکانی ماسۆنی لەسەرەتاوە تاکو سەدەی بیستەم ، وەئەمەش تاکی سەرچاوەیە کە باس لەسەرەتای ماسۆنی دەکات.

هەردوو نوسەرەکە پشتیان بەستووە بەدەقی بەڵگەنامەیەك کە پێکهاتووە لە دەستنوسێك کە بەعیبری نووسراوە، یەکێك لە نەوەکانی میراتگرانی دامەزرێنەری ماسۆنی بۆیماوەتەوە ، کەوردەکاری کۆبونەوەکانی دامەزرێنەرە سەرەکیەکانی ماسۆنیەکانە لەساڵی ٤٣زا ، بەلام بەنرخێکی زۆرگران فرۆشتویەتی بەیەکێ لەسەرکردەکانی بەرازیل وە لەدوای ماوەیەك بلاوکرایەوەو قسەو باسی لەسەر کراوەو وەشیکاری بۆکراوە ...وەدلنیابوون لەوەی کە بەلگەنامەیەکە تەمەنی هەزارەها ساڵە.

غای کار پشتی بەستووە بە وەرگێردراوی ئینگلیزی لەدەستووسە سەرەکیەکە کەبەزمانی عیبری نووسرابوو لەسەر مێژووی ماسۆنی کە هەموو دامەزرێنەرەکانی لە جوولەکەبوو. وەئەم بەلگەنامەیە گواسترایەوە لەنۆدامەزرێنەرەکە تەنها بۆئەوانەی کەپەیوەندی ڕاستەوخۆیان هەبووە بەدامەزرێنەرەکانەوە.

_ چیرۆکەکە ئەڵێت: یەکێك لەکۆپیە ئەسڵیەکە لەبەڵگەنامەکە گواسترایەوە لەمۆئاب لیفی،یەکێکەلەدامەزرێنەران بۆجۆزێف لیفی لەسەدەی حەڤدەیەمدا، بەلام لێی دزرا لەلایەن (دیساجلیرز) دامەزرێنەری ماسۆنی نوێ.

_ دوای ئەوەی (لیفی) تیرۆرکرا لەلایەن دیساجلیرز. کوری جۆزیف ئابراهام لیفی مرد لەدوای دووساڵ لەهاوسەرگیریەتی لەگەل ئیستر. ئیستر سەرلەنوێ شویکردەوە بە(ئابراهام ئابیود) کە ئەچێتەوە سەر وەچەی حیرام ئابیود(دامەزرێنەری ڕاستەقینەی کۆمەڵەی ماسۆنی کۆن) بەپلەی یەکەم. ئابراهام ئابیود کۆپیەکی تری هەبوو لەدەستوسە سەرەکیەکە. کچەتاقانەکەیان،هەروەها ئیستەر، کەشویکرد بە سمئویل لوڕانس

ـ کوڕەکەیان جوناس لۆرانس کوڕێکی هەبوناوی سموئیل بوو لەژنی یەکەمی ،بەڵام لەدوایدا ژنێکی هێنا بەناوی جانیت کە پروستانتی مەسیحی بوو. ئەم دەستووسە تەنهایە گەیشتە دەست جوناس کەحەزی خۆی دەربڕی بۆبڵاوکردنەوەی. بەڵام جوناس تیرۆرکرا لەبەرئەوەی بوو بەمەسیحی وەبەدەستهێنانی بە نایاسایی لەمێژوودا لەبەرئەوەی نزیك نەبوو یان ڕاستەوخۆ ناچێتەوە سەر ڕەچەڵەکی لیفی .

ـ وەسێتەکەی جۆناس بەجێنەهێنرا هەتا کاتی کورەزاگەورەکەی لورانس لەدایك بووی ساڵی ١٨٦٨زا کەپروستانتی بوو، وەهەستا بەوەرگێڕانی بەڵگە نامەکە لەزمانی عیبرییەوە بۆزمانی ئینگلیزی ،وەبلاوکردنەوەی لە پەرتوکێك بەناوی (ڕەواندنەوەی تاریکی، بنچینەی ماسۆنیەتە) وەئەم ڕستەیەش لەکۆتایی پەرتوکەکەدایە: (بەڕێز لورانس ـ نەوەی کۆتا بۆ خاوەن مێژوو دەسنوسی عیبری)

وەئەمەش دەقی بەشێکی گرنگە لە بەڵگە نامەکە:

لەساڵی ٤٣زا پاشا هیرود ئاگریبا ئەندامانی دادگای قودسی بانگکرد

- پاشا هیرود ئاگریبا.
- بە پێشنیاز کردنی حیرام ئابیود.
- بەڕەزامەندی موئاب لیڤی.
- ئادونیرام.
- جوهانان.
- یەعقوب ئابدون.
- ئانتیباس.

. سولومون ئابیرۆن.

. ئاشاد ئابیا.

ووتی :

برایانی ئازیز ئێوە نەپیاوی پاشان و نەیاریدەدەری ، بەڵکو ئێوە کۆڵەگەن بۆپاشاو گەلی جولەکە، تائێستا شوێنکەوتوی دڵسۆزن، بەلاَم لەئێستاوە ئەبنە برا .

ـ باهەمووماڕ تێبگەین وەهەروەها باهەموومان لەبیرمان نەچێ،ئەم کۆبونەوە زێڕینە بۆئەم کۆمەڵە نوێیە لەسەربرایەتی دروستبووە .

ـ براکانم، چینی ئەرستۆکراسی (چینی دەوڵەمەند) وەهەروەها چینی گشتی شۆڕشی گیانی و ڕامیاری هەستی بەوەکردووە کە هۆی دەرکەوتنی (یەسوع) ە لەناو خەڵکیدا ، بەتایبەتی لەناو ئێمەی جولەکە.

ـ هێزێکی گەورەمان تیابەدیکرد، کە بەخشییان بەو کۆمەڵەیە کەناویانلێنا قوتابی. کۆمەڵەیەکیان پێکهێنا بەناوی ئاین هەروەها بەهۆی ئەوانەوە ناونرا. ئەم ئاینە سەپێنراوە لەدوای هەنگاوێکەوەیە لەناوجەرگەی دامەزراندنی ئاینە کەمان وەلەناوبردنی .

ـ بەهرەی پێغەمبەرایەتی وتوانای موعجیزەی خستە پاڵ خۆی. بانگەشەی مەسیحی چاوەڕوانکراوی بۆخۆیکرد کەپێغەمبەرەکانمان باسی هاتنیان ئەکرد، لەگەڵ ئەوەشدا تەنها پیاوێکی ئاساییە وەکوخەڵکانی تر، دورن لە هەرنیشانەیەك لە ڕوحی خودایی، وەگەڕاندنەوە بۆ ئەوپەڕی دووری ڕاگرتنی بیروباوەڕی جولەکایەتیمان کەئێمە سورین لەسەر نەکشانەوەمان تەنانەت لەسەر خاڵێکیش.

ـ هەرگیز دان نانێین بەکەسێکی وەك مەسیح........، ئەزانین کە مەسیحی چاوەڕوان کراو ڕون نەبووەتەوە لەناومان، وەهیچ نیشانەیەك نابینین کە هاتنی بسەلمێنێت. کەواتە

هەڵمانکرد کەڕێگەماندا بەگەلەکەمان کەدوای کەون وە هەڵخەڵەتێن، ئیدانەی خۆمان ئەکەین بەتاوانێکی کارەساتبار.

ـ ((... لەخاچماندا، مرد وەناشتمان، وەپاسەوانمان بۆدانا بۆئەوەی پاسەوانی گۆڕەکەی بکەن. بەڵام بانگەشەیان کرد کە بەرزکرایەوە بۆ ئاسمان وە جارێکیکە زیندوئەکرێتەوە سەرلەنوێ، !...دیارنەما بەڕێگایەکی نادیار، سەرەڕای بەئاگابونێکی زۆر وبەپەرۆشەوە وسەرەڕای داخستنێکی چاکو نهێنیەکی تەواو.

ـ نەمانی لەناوگۆڕ، ئەی هاوڕێیان، گورزێکی کوشندەبولە رکابەرەکەی وە هاندانێکی بەهێز بوو بۆهاندانی قوتابیەکانی و شوێنکەوتوانی، وەبەبەردەوامی لە بڵاوکردنەوەی فێرکاریەکانی وەبیسەلمێنێ لە دڵنیایی خواپەرستیەکەی...

ـ هەرچۆنێك بێت، ئێمە دان بەهیچ ئاینێکی تر نانێین جگە لەئاینەکەی خۆمان، ئاینی جولەکە کە لەباووباپیرانمانەوە بۆمان ماوەتەوە. ئەرك پێمان دەڵێ کەبیپارێزین تادواسات.

ـ[ئەم خورپەیە چاوەڕوان نەدەکرا هەرگیز. ئەم هێزە نادیارە کەس نەبوو خەونی پێوە ببینێ، هێرشیان کرد وە بەردەوام ئەبین لەهێرشکردن، سەرەڕای هەموو شتێك، سەرسوڕهێنەرە !زۆری ژمارەیان . لەگەڵما سەرنج بدەن چۆن کوڕ لەباوك جیادەبێتەوە، برالەبرای، کچ لەدایکی، هەمویان خۆیان بەختکرد بۆ پەیوەندیکردن بەم کۆمەڵیە. نهێنیەکی گەورە چواردەوری ئەم فەرمانەی داوە. چەندە لەپیاوەکان، چەندە لە ژنان، چەندە لە خێزان بەتەواوەتی وازیان لەئاینی جولەکە هێنا تاوەکو دوای ئەوفێڵبازانە بکەون، ئەوانەی سەر بە یەسوع بوون. چەندجار هەڕەشەیان لێکرا لەلایەن قەشەکان و دەسەڵاتەوە، بەڵام بێ سوودبوو].((تبديد الضلام: اصل الماسونية ـ لورانس لورانس ، صفحة ٤٥ـ ٤٧)) .

لەسەرەتادا ناوی ماسۆنی کۆن ((هێزی شاراوە)) بوو، وە:

. حیرام ئابیود، ڕاوێژکاری پاشا کە دامەزرێنەری ڕاستەقینەی ماسۆنی کۆن بوو وەئەویش پێشنیاری ناوی کۆمەڵەی نهێنی کرد بەگوێرەی ئەم بەڵگەنامەیە، وە ئەمەش هۆیەکەی بوو:

. ((... وادیارە لێرە دەستێك هەبێت، هێزێك، نهێنییەك، شاراوەیەك، کەواسزامان دەدات بەبێ ئەوەی توانای بەرگریمان هەبێت. وادیارە ئێمە هەموو هێزێکمان لەدەس داوە بۆبەرگریکردن لەئاینەکەمان وەخودی بونیشمان .

. بەڕێزتان، لەسەر ئەوبەڵگەیەی کە هیچ هۆیەکی چالاك نیە بۆپێشخستنی بیروباوەڕمان، وەهیچ هیوایەکی چەسپاو نیە بۆ هێرشکردنە سەر ئەو هێزە، کە بەدڵنیاییەوە شاراوەیە، وەلەو کاتەدا هیچ سوێندێکیتر نەبوو جگەلەدروستکردنی هێزێکی شاراوە، هاوشێوە بەوەی (بەرەنگاربونەوەی لوغز بەلوغز) وەگەیشتینە ئەو دەرئەنجامەی کە ئەرکی سەپێنراومانە، جگە لەوەی ئەگەر هاتوو بیرۆکەیەکی چاکترت هەبێ، بۆدامەزراندنی کۆمەڵەیەك کە کاریگەریەکی گەورەتری هەبێت کەهێزی جولەکەکۆیکاتەوە بەو هێزە نهێنیە. واچاکترە کەکەس هیچ شتێك نەزانێ دەربارەی ئەم کۆمەڵەیە، بیروباوەڕو کردارەکانی. تەنها ئەوانەی کە بەڕێزتان هەڵیئەبژێرن کەدامەزرێنەرن، تەنها ئەوانە ئەزانن نهێنی دامەزراوەکە.

سوێندی ترسناك بۆ ئەندامان:

پێویستبوو لەسەر نۆ دامەزرێنەرەکە سوێند بخۆن سوێندێکی بەسام ئەمەش سوێندەکە بوو:

(من، فلانی کوری فلانم) سوێند ئەخۆم بەخودا، بەکتابی پیرۆز وە بەشەرەفم، بووم بەئەندام لەنۆ دامەزرێنەرەکەی کۆمەڵەی، هێزی نهێنی، پابەند ئەبم بەوەی کە ناپاکی

وەکەم بەرامبەر برا ئەندامەکان لەهیچ شتێك کەزیانیان پێبگەیەنێت، وەهیچ ناپاکیەك وەکەم بەرامبەر بڕیارەکانی کۆمەڵە، پابەندئەبم کەبەپێی بنەماکانی بڕۆم، وە بەچاکی بڕیارە باوەڕپێکراوەکانتان، نۆ دامەزرێنەرەکە. بەگوێرایەڵی وبەوردی، بەچێژو وەفسۆرییەوە. پابەند ئەبم بەوەی کە کاریکەم بۆزیادکردنی ئەندامانی. پابەند ئەبم بەوەی کەبەرەنگاری هەرکەسێك ببم کەدوای ڕێنماییەکانی یەسوعی دەجال بکەوێت وەبۆ زەواومردنی شوێنکەوتوانی هەتاکو مردن. پابەند ئەبم بەوەی کەهیچ نهێنییەك نەدرکێنم زموزەی لە نێوانمان پارێزراوە.ئێمە نۆکەسین: نەلەنێوان ئەوانەی دێنە ناومان وەنە لە نێوان ئەو ئەندامانەی لە ناوماندان.

ئەگەر ئەم سوێندەم بەدرۆ خوارد وەناپاکیم کرد لەئاشکراکردنی هەر نهێنییەك یان ئەمەردەقێك لە دەقەکانی یاسا پارێزراوەکان کە پارێزراوە لەنێوانمان وە نێوان جێگرەوەکانمان، ئەوا لەلایەن لیژنە هەشت کەسیەکە هەموو مافێکیان هەیە کە بمکوژن بەهەر شێوەیەکی گونجاو.

واتای ئامێر و هێماکانی ماسۆنی:

ئەگریمای پاشا باسی ئامێرو هێماکانی کرد کە ماسۆنیەکان بەکاریان هێناوە:

ئەزانن ئێستا پێویستە لەسەر ئێمە کە هەموان واتێبگەیەنین کە کۆمەڵەکەمان زۆر کۆنە...ئەم فێڵە دڵنیادەکەینەوە بە بەکارهێنانی ئامێرەکانی بیناسازی کە(هیرام) بەکاریهێناوە ئەندازیاریبیناسازی لە بینای (هیکەلی سلێمان)، وەك گۆشە، قیبلەنوما، قازمەتەرازوو، چەکوش...هتد، هەموو ئەو شتانەی کە لەدار دروستکراوە کە(هیرام ئەبیف) هەبیوو، هەموو کۆبونەوەیەك بەلێدانی سێجار لەسەریەك بەم چەکوشە دەسپێدەکات لەبەرئەمەش تاکوتا هەریادی دەکەینەوە لەسەدەکانی داهاتودا، ئێمە

لەخاچماندا، وەبەم چەكوشە بزمارمان لەدەست و قاچەكانی داكوتی، وەكوئستمان ئەستێرەی سێ نیشك ئامازە بەسێ بزمارەكە دەدات.

وەلەناو كۆمەڵەكەمان پلەبەندی ئەنجام ئەدەین ، هەروەكو پێشوتر باسمان كرد كە(٣٣) پلەیە، كە ئامازە یە بۆ تەمەنی دەجال (مەبەستی مەسیحە سەلامی خوای لێبێت). وە هەر پلەیەك ناوێكی لێدەنێین وە هێمای هاوشێوەی تر دروست دەكەین. ئەم شتانە هەموی بیرۆكەی خۆمو بیرۆكەی براكانم موئاب و هیرام بوو. واتای ئەم هێمایانە نابێت هەرگیز بزانرێت، ئەبێ تەنها لەناو هەرتۆمان بمێنێتەوە. وەسەبارەت بەبرایانی دیكەو ئەندامانی سەر بە كۆمەڵەكەمان ڕوانینیان بۆ ئەم پێداویستی و كەرەستانە بەسە بۆبڕوابونیان كەكۆمەڵەكەمان لەسەردەمی (سلێمان) یان پێشتر دامەزراوە. بۆهەربرایەكی ترمەیە پێشنیازی هێمایەكی نوێ بكات.

بیر لەچی ئەكەنەوەو تێبینی چی ئەكەن برایان سەبارەت بەوەی پێشكەشتانم كرد؟

شەش پیاوەكە ڕازیبون بەبێ ڕەخنە گرتن، وەهەموو شتێك تۆماركرا. (لە دەستنووسی سەرەكی: شەش پیاوو سێ پێشنیازكار: پاشا، موئاب، هیرام).

هەروەها پاشا ووتی: دەبا دڵخۆش بین! دەبا سێجار ئەم چەكوشە سەركەوتووە بوەشێنین، بەهێمای مردن بۆ دەجالی دوژمنمان،هێمای دامەزراندنی ئامانجە بەڕێزەكەمان كە بە بزماری برایەتی و یەكگرتن چاكسازی دەكەین! دەبا هەموومان بەخۆشیەوە هاواربكەین: بۆپێشەوە بۆ سەركەوتن!

لەكاتی دانیشتنی یەكەم، نۆ دامەزرێنەكە هێمایەكی نوێیان درووستكرد بۆپاراستنی جل و بەرگ لەقوڕ. ئەمەو لەگەڵ گشت ئامێرەكانی ماسۆنی هەمووی ئامانجە بۆ شاردنەوەی مەبەستی راستەقینەیەو دڵنیابوونەوەیەكی (ساختەیە) كەئەم كۆمەڵیە ئەگەڕێتەوە بۆسەدەكانی كۆن.

پاشای سەرۆك ووتی: من لەگەڵ دەسەلاتەکمدام وەك سەرۆك (نەك وەکپاشا) پلەی (٣٣)م بەخشی بە هەر یەکێك لەنێوە، بەرزترین پلە لەکومەلەکەمان... لەوکانەوەی میرامی برلمان بنیاوك نەبێت لە مندالیەوە، وەنەناسینی کەس جگە لە دایکە بێوەژنەکەی، داواکارم کومەلەکەمان بەناوی بێوەژن ناوبەرین، وەداواکارم رەزامەندین لە ئێستا بەدواوە ناوی دامەزرێنەران ئەبێتە ڕۆلەکانی بێوەژن. وەهەر ئەندامێکی کومەلەکەش بە کوڕی بێوەژن ناونەبرێ تا کوتایی ڕۆژگار.

ئەم بەلگە نامەیە لە دەنگی ماسۆنیەت و لەنەوەی ئەو دامەزرێنەرانەوە دەرچووە، بەلام لێرەدا کێ گومانی هەبێ لەراستی یەکەی، وە ئەتوانین چەند ڕستەیەکی کاسۆلیکی بخوێنینەوە لە پوختەی بەلگەنامەکە.

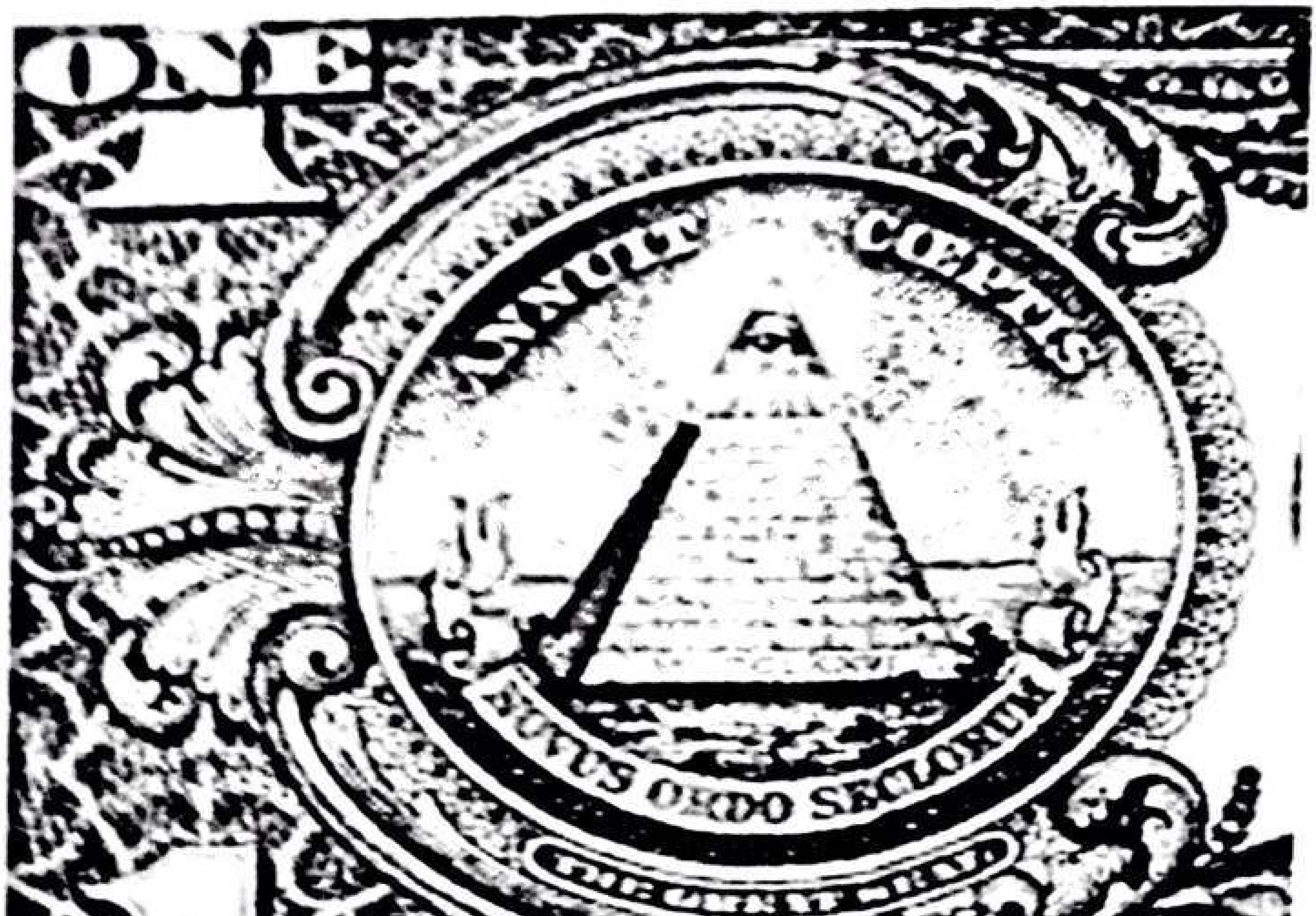

هێمای ماسۆنی لەسەر یەك دۆلاری ئەمەریکەی

ئەرخانکردنی ئەندامی نوێ لەماسۆنی و کۆمەڵەی هێزی شاراوە

هیردووسی دووەم ئەگریپا دامەزرێنەری

هێزی نهێنی

٢

ماسۆنی جیهانی و زایۆنیزمی جیهانی

- ماسۆنی جیهانی چی یە؟

- ئامانجەکانی زایۆنیزمی جیهانی چی یە؟

- پەیوەندی زایۆنیزم بە ماسۆنیەوە چی یە؟

- جیاوازی نێوان زایۆنیزمی جیهانی نوێ و ڕێکخراوەکانی ماسۆنی.

زایۆنیزمی جیهانی و پەیوەندی بە ماسۆنیەوە:

پ١٥: هاوڕێکەم پێی ووتم: هەرچەندە ماسۆنی ئێستا بە جولەکە کراوە و ئامانجی جولەکەیی بەستراو بە زایۆنیزمەوە. ئەمانەوێ شارەزای زایۆنیزمی جیهانی بین ؟

پێم گوت: زایۆنیزمی جیهانی ڕێکخراوێکی جولەکەی جێبەجێکەرە کاری سەرەکی جێبەجێکردنی پیلانە کانی جولەکەی دەججالە بۆ گێڕانەوەی وولاتی بەنی ئیسرائیلە کەلەسەر دەستی پاشای بابلی ((نەبو خوز نەسر)) لە ناوچوو لەپێش زاینی وەبنیات نانەوەی هەیکەل سولێمان کە دووجار وێرانکرا، یەکەمیان لەسەر دەستی پاشای بابل نەبو خوز نەسر پێش زاینی وە جارێکیتر سالی ٧٠ی زاینی لەسەر دەستی ڕۆمانی((تیتس)) وە ئامانجی جیهانی بۆئەوان دەس بەسەرا گرتنی جیهانە و خۆئامادەکردنە بۆ فەرمانڕەوایی مەسیحی دەجالی چاوەروانکراو.

وەناو نرا بە سەهیۆنی بەناوی چیای سەهیۆن کەئەکەوێتە باشووری ((بیت المقدس)) کەجولەکەکان بەپیرۆز ڕایئەگرن.

زایونیزمی نوێ دەسپێکردن وسەرهەڵدانی لەسالی ١٨٠٦زا دەسی پێکرد کاتێك کە ئەنجومەنی باڵای جوولەکە کۆبونەوە بەبانگێژی ناپلیۆن بۆقۆرخکردنی حەزەکانی جوولەکە وەبەدەسهێنانیان بۆ هاوکاریکردنی، وەپێگەیاندنی ((هێرتزل)) ی جوولەکە کەداوای یەکەم کۆنگرەی جولەکەی زایۆنیزمی نوێی کرد لە شاری ((بال)) ی سویسری سالی ١٨٩٨زا کەبریاردرا لەسەر پیلانەکەی جوولەکەی زایۆنزمی بۆدەسبەسەراگرتنی جیهان کەتاکو ئێستاش لە جێبەجێکردندایە.

****

پ١٦: ئامانجەکانی زایۆنیزمی چین؟

وەلآم: زایۆنیزم دوو باڵی هەیە ڕامیاری و ئاینی، وەبۆ هەریەکێکیان ئامانجی خۆی هەیە، ئامانجی ئاینی بۆجولآندن و گەرمبونی ئاینی لەنێوان جوولەکە و جیهان وە گەڕانەوەیان بۆ خاکی دیاری کراو بەداگیرکردنی خاکی فەڵەستین، وەهەروەها بۆ جولآندنی گیانی جوولەکە بۆ شەرکردن بۆ جێبەجێکردنی ئەم ئامانجە.

وەئامانجی ڕامیاری بۆئەوەیە کەفەڵەستین بکاتە وولآتێکی جولەکە وەدانپیانانی نێودەوڵتی بە وولآتی جولەکە لە سەر خاکی فەڵەستین، زایۆنیزمیەکان زۆرلە ئامانجەکانیان بە دەست هێنا کە یەکەمیان دامەزراندنی وولآتی جوولەکەیە لە فەڵستین بەناوی ئیسرائیل ساڵی ١٩٤٨ز.

****

پ١٧: ئایا پەیوەندی زایۆنیزمی بە ماسۆنیەوە چییە؟

وەلآم: زایۆنیزمی جیهانی لە سکی ماسۆنی جیهانی دەرچوو وەئەمەش جولەکەیە بەرەگەز بەشێوەو هەڵسوکەوت و ئامانجی، وە ئامانجی سیاسی قۆناغی و جیهانی هەیە، وەزایۆنیزم ئامێرێکی جێبەجێکەری فەرمی یە بۆئامانجەکانی جوولەکە.

((مۆسینیۆ جوان)) ئەڵێ جولەکەو ماسۆنی یەك شتن وە ئەمەش ترسناکێکی گەورەیە وەمەسەلەیەکی مان ونەمانە بەگوێرەی تێروانینیان بۆ هەموو گەلانی سەر زەوی.

وە((نیستا ویستر)) ئەڵێ بەریتانیەکان ئێستا فەرمان ڕەوایی ئینگلتەرا ناکەن، لەبەر ئەوەی لەژێر کۆنترۆڵی دیکتاتۆریەتی شاراوەی جولەکەیە.

وە((یەهوزابوش)) ی جوولەکە ئەڵێ: ئێمەی جوولەکە مەبەستی سەرەکیمان ئەوەیە دەست بەسەر هەموو جیهان بگرین ئەو مەبەستەی کەتائێستا زۆربەی کەس پێیان

نەزانیوە، ئەو ڕۆژە دێت بەخێراییەکی نزیك وە نزیکتر لەوەی کە وولاتانی جیهان بەرِی لێدەکەنەوەکە بە مەسیح ناوئەبرێت، وەئەمەش بۆیان ڕوون ئەبێتەوە کاتێ کە مژدەی ئەم دەسبەسەراگرتنە دەستی بە سەر هەڵدان کرد.

وە((یوسف الحاج)) لە کتێبەکەی ((هیكل سليمان الوكنی القومی للیهود)) ئەڵێ زایۆنیزم بزوتنەوەیەکی جولەکەیە کە داواکارن بەنوێکردنەوەی دروستکردنی وولاتێکی جولەکە وە بنکەکەی فەڵەستین بێت وە بنیاتنانەوەی هەیکەلی سلێمان کە ئەوەش هێمای ڕەگەزایەتیانە.

****

پ۱۸: کەواتە جیاوازی نێوان زایۆنیزم و ماسۆنی چییە؟

وەڵام: زایۆنیزمو ماسۆنی یەك خێزانن.. وە ئامانجیشیان یەکە.. بەڵام زایۆنیزمی جولەکە لە شێوەدا پوختەیە وەلەناوەڕۆکیشدا خزمەتی ئامانجەکانی جولەکە ئەکات بەڕێگایەکی ڕاستەوخۆ .. وەبانگێشە دەکات بۆ بنیاتنانی نیشتیمان بۆخۆیان لەسەر خاکی فەڵەستین وەگەڕاندنەوەی فەرمانڕەوایی بەنی ئیسرائیل لەژێر ڕابەرایەتی مەسیحی دەجال .. وە بنیاتنانەوەی هەیکەل لە مزگەوتی ئەقسا..

بەڵام ماسۆنی جولەکەیەکی شاراوەیە، درووشمی مرۆڤایەتی گشتی پیشان دەدات.. وە ئەمەش بزوتنەوەیەکی عیلمانی بێباوەڕی نهێنیە؟ خزمەتی جولەکە ئەکات بەڕێگای ناڕاستەو خۆ، وەجولەکەو کەسانی تر لەپلەکانی لەخۆ دەگرێت..

وەهەریەك لەماسۆنی وزایۆنیزم خزمەتی بەرژەوندیەکانی جولەکە دەکەن وەخۆئامادە کردن بۆ مەسیحی دەجال و فەرمانڕەوایی جیهان و بەجیهانی بوون.

دەرکەوتنی زایۆنیزمی نوێ لەسەدەی حەڤدەی زاینی دەستی پێکرد، وە لەسەدەی

نۆزدەدا بەئاشکرا دەرکەوت بۆهەموو جیهان کە بزوتنەوەیەکی ڕامیاریە بانگەشە دەکات بۆ گرتبونەوەی جولەکە لەنیشتمانێکی تایبەت بەخۆیان، وە((هێرتزل)) بووەسەرکردەی ئەم بزوتنەوەیە و وەبەسرۆکایەتی ئەویش کۆنگرەی ((بال)) بەسترا لەسویسرا ساڵی١٨٩٧زا..بەڵام بیرۆکەی زایۆنیزمی مێژووەکەی ئەگەڕێتەوە بۆ بیرۆکەی کۆن سەرهەڵدانیشی لەگەڵ سەرهەڵدانی جولەکەیە، وەهەروەهابیروبۆچونی ماسۆنی پیلانگێری بەچەند قۆناغێك تێپەری، وەچەند ناوێکی لێنراوە وەك هێزی نهێنی و ماسۆنیزم.

وەلەدامەزراوەکانی بیرۆکەی زایۆنی نوێ کە هاوبەشە لگەڵ بیرۆکەی ماسۆنی لەجێبەجێکردندا:

١ـ جولەکە گەلی هەڵبژاردەی خوایە، وەگیانی ((بەنی ئیسرائیل)) بەشێکە لەخوا.

٢ـ فەڵەستین ئامانجی سەرەکی نییە بۆجولەکە، بەڵکو ئامانجی هەمووجیهانە، بەڵام ئیسرائیل لەبنەڕەتدا بیرۆکەی خاچپەرستەکانە جولەکە سوودی لێبینی وەئێستاش زایۆنی هەڵینەسوڕێنێ.

٣ـ جولەکە لە هەموو بەشێکی جیهان نوێنەرایەتی یەك گەل دەکەن.

****

پ١٩: ئایا ئە توانی بەکورتی باسی ((تیودۆر هێرتزل)) دامەزرێنەری زایۆنیزمی نوێ بکەیت؟

وەڵام: تیودۆر هێرتزل بەباوکی گیانی و دامەزرێنەری یەکەمی زایۆنیزمی جیهانی دادەنرێت، کەبزوتنوەیەکی ڕامیاری داگیرکارە کە لەناو جولەکە بڵاویکردەوە بەوەسفی نەتەوایەتی و نیشتیمان پەروەری وەناوی چارەسەرکردنی کێشەی جولەکەی لێنابوو،

وەبەرهەڵستی تێکەڵبونی جولەکەی دەکرد لەووڵاتەکانی خۆیان، وەهانیانی ئەدا بۆ کۆچکردن بۆ فەڵەستین لەبەر ئەوەی کە مافی مێژوویی و ئاینیان تیایدایەو، وەتەماحکاریەکانی زایۆنیزم یەکیگرت لەلایەن هێرتزڵەوە بەئامانجەکانی داگیرکاری لە دامەزراندنی دوڵەتێکی جولەکە لە فەڵەستین.

سەرکردەی زایۆنیزم هەستا بەڕێکخستنی بزوتنەوەیەکی شەیتانی لەبانگە شەیەکدا کە داڕشتراوێکی جولەکەیی بوو لەجۆرەهاەبەستەکان دیاریکرا لەسەر جولەکە کە دەوڵەتێکی تایبەت بەخۆیان پێك بهێنن، وەجولەکەیی ئەم دەوڵەتە پێویستە پشت بەهیچ لایەنێکی ئاینی یان دڵسۆزی بۆجولەکە و ڕێزگرتنیان نەبەستێت، بەڵکو ئەبێت پشت ببەستێت بە شێوەی نەتەوایەتی جولەکەیی.

هێرتزڵ یەکەم کەس بوو لەداتانی بیرۆکەی دامەزراندنی قەوارەی جولەکە لەفەڵەستین. ئەم دامەزراندنە لەلایەن هێرتزڵەوە خاڵێکی گۆڕانکاری بوو لە ئامانجەکانی بزوتنەوەی زایۆنیزم، تەنها بەناردنی ڕۆشنبیرییەکی ساکار بۆدروستبوونی کیانێکی نەتەوایتی کەبووە هۆی پاراستنی هەندێك لە زاڵبوونی ڕامیاری بۆجولەکە دەستە بەردەکات لە کاروباری ژیانیان. وەئە گەر بێتوو بزووتنەوەی زایۆنیزم وەك و بیرو باوەڕێکی ڕامیاری دەستی پێکردبێت ئەوا لە ڕێی هێرتزڵەوە پێشکەوت بۆ((دامەزراوەیەکی کیانی ڕامیاری، دواتر بەرز دەبێتەوە بۆ دەوڵەتێك لە خاکێکدا کە زۆربەی دانیشتوای جولەکە نەبن)).

وە ئەم بیرۆکەیە ڕوویەڕووی گرنبوونەوەیەکی بەهێز بووەوە لەلایەن کۆمەڵانێ لەجولەکە دوای دەرکەوتنی هێزی گەورەی ڕامیاری بۆ جوولەکەی نوێنەرانی تیۆدۆر هێرتزل.

تیۆدۆر ئامانجەکانی بزوتنەوەی زایۆنی دیاریکرد لەوکاتەدا بەوەی ((بەدیهێنانی پەیوەندی جولەکە لە سەرانسەری جیهان،وەلەهەرکوێیەك کەهەبن، بە سۆزی نەتەوایەتی وە دڵنیابوون لەوەی کە فەڵستین ببێتە مێژووی و ووڵاتێکی نەتەوەیی بۆ جوولەکە لە هەر کوێیەك بن)).

وەلە ساڵی ١٨٩٥ز‌ا هێرتزل،دامەزرێنەری ڕاستە قینەی زایۆنیزمی نوێ، نووسیویەتی وە لەژێر فەرمانڕەوایی خۆی کۆنگرەیەی زایۆنی یەکەم بەسترا ساڵی ١٨٩٧ز‌ا نووسیویەتی لەکتێبە بەناوبانگەکەی ((دەوڵەتی جوولەکە)).

****

پ٢٠: ئایا پەیوەندی هەیە لەنێوان زایۆنیزمی جیهانی و پرۆتۆکۆلەکانی دادوەرانی زایۆنزم؟

وەلاّم : بێگومان پەیوەندی هەیە لەنێوانیاندا، پرۆتۆکۆلەکان نەخشەی پیلانەکانی جولەکەی دیاریکرد لەسەر جیهان و گەلەکەی، وەڕێکخراوەکانی زایۆنی و ماسۆنی هەڵئەستن بە ئەنجامدانی ئەو پیلانانە وەبۆنمونە باسی ئەو ڕوداوانە دەکەین لەململانێی تایەفەگەری لەجیهان وە ڕۆڵی زایۆنیزم تیایدا، وەچیش لە بروتۆکۆلەکانی زایۆنیزم نوسراوە.

زایۆنیزمی جیهانی بیروباوەڕی دەمارگیری و توندڕەوی ئاینی بلاّوکردەوە لە چەمکەکانی ئاینی و بیروباوەڕەکاندا لەمدواییانەدا، وەلە سەرانسەری جیهاندا وەبە تایبەتی لەخۆرهەلاّتی ناوەڕاست و کیشوەری ئاسیاو ئەفریقیا، وە ویستی کەبیروباوەڕی دەمارگیری و توندڕەوی ئاینی زیندوو بکاتەوە بۆزاڵبونی بەسەر ڕامیاری ژیان لەجیهاندا بەگشتی وەلە ڕۆژ هەلاّت بەتایبەتی وەبە تایبەتی تر لەفەڵەستین، ئایا ئەمە ئەوە ناگەیەنێت کە ئەڵێ((مەبەست هۆکار دێنێتەوە))؟

وە پلانەکانیان ڕووندەبێتەوە کەتۆمارکراوە لە((پرۆتۆکۆڵەکانی دادوەرانی زایۆنیزم))

وە ئەوانەش پرۆتۆکۆلی تاوانکارین لە ڕەوای گەلانی جیهان و مرۆڤایەتی، پڕە لە ڕق وکینەی شاراوەو بۆ گشت جیهان، بەو بۆچونەی کە هەموو گەلان لە ئاژەڵن وەخودا دروستی کردوون بە ڕوخساری مرۆڤ بۆخزمەتکردنی جولەکە وەبانگەشەی ئەوە بۆخۆیان دەکەن بە ((گەلی هەڵبژێردراوی خوا))، وە جولەکە مافی ئەوەی هەیە کە هەموو گەلان بکوژێت، لەبەر ئەوەی ئاژەڵن وەهەموو شتو مەك و سامانەکانیان تالآن بکەن لەبەر ئەوەی تەنها مافی جولەکەیە، بەڵام گەلی جولەکە لە نتفەی ئادەم و حەووان، ئەمانە لە زانیاری کۆمەڵە یاسای جولەکە هاتووە کەلەلایان کتابێکی پیرۆزە، وەئەمەش زانستەکانی (الحاخامات)ی جولەکەیە، ئەم کتابەش لەمەرە خوارەوەی جەهەننەمەوە در چووە بەلای ئەوانەوە،

وە هەندێ لەو پرۆتۆکۆلانەی کە هاتووە ئەو پیلانانە ڕوون ئەکاتەوە، کە چەند نموونەیەکی لێباسئەکەین؛

ـ لەپرۆتۆکۆلی یەکەم هاتووە:((چاکترین ئەنجام بتەوێ بەدەستی بێنی بۆ دەست بەسەراگرتنی گەلان توندوتیژی و تۆقاندنە، وەهەلگیرساندنی ئاگری دەماربزوێنی ئاینی و توندرەوی بۆ پتەو کردنی دەس بەسەراگرتنمان بەسەر ئەم گەلە ئاژەڵانە کە بەهەموو شتێك باوەردەکەن لەرێی ئاینەوە))..

ـ هەروەها لەپرۆتۆکۆلی نۆیەم هاتووە:((لە ئێمەوە تەوژمی ترس و تۆقاندن دەرچوو کە چواردەورەی خەڵکانی داوە، وە لە جۆرەها خەڵکی لەخزمەتماندان سەربە جۆرەها مەزهەبی فکرین، وەلە جۆرەها زانست لەوانەش: داواکارانی تەختی پاشایەتی، خواستی سەروەت وسامان، سەرۆکەکان بە تایبەتی و بەگشتی، سۆشیالیستەکان، کۆمۆنیستەکان، وە هەڵگرانی خەونەخۆشەکان لە هەموو پارتێك، وەبریارماندا ئەوانە هەمووی بۆ ڕووناکی کارەکانمان بێت بۆخزمەتکردنمان وە لەپێناوماندابێت))..

ـ وەهەروەها هاتووە:((لە ئێمەوە جموجووڵی نهێنی و وێرانکەروو هێلانە نهێنیەکان

دەرچووە، وەداوێن پیسی و هۆڵە کانی ڕابواردن، وە تۆ ڤاندنە ئاینیەکان بۆسڕینەوەی هەموو ئاینەکان لەسەر ڕووی زەوی وە ئاینی جولەکە ئەمێنێتەوە و ئەبێتە ئاینی هەموو جیهان وەهیچ ئاینێکی تر نامێنێت، وەئەمانە هەمووی ئامادەیە پێکەوە بتەقێنەوە لەپایتەخت و شارەکان و گەردەلوول هەموو دامودەزگاو تۆمارەکان لەناو ئەبات))..

_ هەروەها لەپرۆتۆکۆلی دەیەم هاتووە: ((.. ئێمە کەمیکرۆبی نەخۆشی لەناوچوون بلاونەکەینەوە بە ئەنقەست لەجیهاندا بۆئەوەی هەموو گەلان لەناوبەرین))..

_ لەپرۆتۆکۆلی یانزەدا هاتووە:((نابێت بۆدوو وڵات یان دوو گەل یان دوو پارت یان دوو کۆمەڵ یان دوو مەزهەب یان دوو تایەفە یان دوو هۆز..هەرچەند بێهێزبن ڕێکەوتن نامە بکەن پێکەوە ئەگەر لەو ڕێکەوتنە سودی بۆئێمە تیانەبێت یان بەرژەوەندیەک خزمەتی بەرژەوەندیەکانمان بکات))..

تیۆدۆر هێرتزل دامەزرێنەری زایۆنیزمی نوێ وە هەر ئەمیش زایۆنـــیزمی نوێکردەوە و هاوکار و ڕۆشنبیری بوو وە نازناوی پاشای دوورکراوەی لێنرا

٣

هەیکەلی ڕێکخستن و پلەکانی ماسۆنی

- هەیکەلی ڕێکخستنی ماسۆنی چی یە؟
- گرنگترین پلەکانی ماسۆنی چی یە؟
- ووشە نهێنییەکانی ماسۆنی چی یە؟
- سوێندی پیرۆزی ماسۆنی چی یە؟

پ ۱۲۱ هاورێکەم ووتی: هەرچەندە ماسۆنی ڕێکخراوێکە زۆربەتووندی ڕێکخراوە لە شێوەی ڕێکخستنی باندەکانی مافیا دەچن، ئەپرسم لێت: هەیکەلی ڕێکخستنی ماسۆنی چی یە؟

وەلاّم : زۆر لە بارەگاو دەستەی بەڕێوەبەرو ڕێکخستن هەن بۆ ڕێکخراوی ماسۆنی لە چەندەها وولاتانی جیهان وەبەشێوەیەکی وورد نازاندرێت تاچەند پەیوەندیان هەیە ئەم لقانە لەگەلّ یەکتریدا وەئەگەر بێت و بارەگایەکی سەرەکی هەبێت بۆگشت ماسۆنیەکان لەجیهان. لێرەدا ئەگەرێك هەیە کەزۆربەی لقەکان لە ژێر سەرپەرستی بارەگای گەورەدان کەلەساڵی ۱۷۱۷ازا دامەزرا لە بەریتانیا، وەسەرۆکی ئەم بارەگایە پێی ئەوترێت زانای گەورە وەئەم بارەگایەش بەزۆری لە فەرمانڕەوایی شارستانیەت دەچێت وە بارەگای تریش هەیە کەناوی بارەگای گەورەی لەخۆی ناوە، وەئەبێت ئەندامانی بارەگایەکی تری گەورە ئامادەی کۆبونەوەکانی بارەگایەکی گەورەی دیکەی دیاریکراو ببن، بە مەرجێك هەردوو بارەگاکە دانبەیکتری بنێن، وەئەگەر ئەوشەرتانە نەبێت لەنێوانیاندا ئەوانانتوانن پابنێنە بارەگای گەورەی ترەوە،

بارەگای گەورە لە لەندەن و ئێرلەنداو ئیسکتلەندا هەیە، وەلە وولاتە یەکگرتووەکان بارەگای گەورە لە هەموو ولایەتێك هەیە، وەزۆر بارەگا هەیە لەهەر وولاتێکی ئەوروپی، ڕێکخراو هەیە تەنها ئەندامە زاناکان وەردەگرێت وەك ڕێکخراوی Scottish Rite کەبارەگای سەرەکی هەیە پێیناڵێن بارەگای سەرەکی، بەکورتی چەند نیشانەیەك هەیە کە مەرکەزی بوون لەنێوان ئەو بارەگایانە نییە، بەلاّم هەندێك بۆچونی وایە کە یەککگرتن وپەیوەندییەکی قوولّ هەیە لە نێوان ئەو لقانە.

بنکەی گەورە لە بەریتانیا کە لە ساڵی ۱۷۱۷ازا دامەزراوە بە کۆنترین بنکە دادەنرێت وەدوای ئەویش بنکەی گەورە لە فەرەنسا دێت کە ساڵی ۱۷۲۸ازا دامەزرا. وە گشت ئەو لقە گەورانە پێکهات لە یەککگرتنی لقە بچوکەکان لەگشت وولاتەکانی ئەمەریکای لاتینی و

بەلجیکا. بارەگای گەورە لە فەرەنسا وەك دەستیەکی بەڕێوەبردنی بالآ دادەنرێت بەلآم باقی لقەکان لەجیهان بە بارەگای گەورە لە بەریتانیا وەك سەرچاوەیەکی بەرز دادەنرێت. لە وولآتە یەکگرتووەکان لەهەر وولایەتێك دەسیانکرد بە دانپیانان بە یەکتری وەبارەگا گەورەکان لە وولآتە یەکگرتووەکان لەدۆخی یەکگرتندان لەگەڵ بارەگای گەورە لەبەریتانیا.

وە ئەنجومەنی جیهانی هەیە کە هیچ ئەنجومەنێکی نوێ ناکرێتەوە بەبێ سەرپەرشتی و ڕەزامەندی ئەنجومەنی گەورە نەبێت.

ماسۆنی مافی هەیە کە پلەی ماستەری بەدەست هێنا سەردانی هەر ئەنجومەنێك بکات، وە ماسۆنیەکان ڕەخنە لە بەکارهێنانی ووشەی ئەنجومەن ئەگرن وەناوی ((پەرستگای فەلسەفەو هونەر)) بەشیاو ئەزانن. بۆپشتیوانی لە بیروڕای ماسۆنیەکان، وەئەوبارەگایانە یان شوێنەکانی کۆبونەوە بنیات نراوە لەلایەن ماسۆنیە سەرەتاکانەوە لەنزیك کارەکانیانەوە لە پرۆژە بیناکانیان وەپاڵ پشت بە هەمان بیرو باوەڕ وەشوێنکەوتوانی ڕزگاری خوازان زیادکرا بۆ ماسۆن یان بیناسازەکان لەبەرئەوەی بیناساز بوون یان ئەندازیاربوون لەکاتی پشوودا یان ئازادی لە کارکردن، وەکۆئەبوونەوە لەو شوێنانە بۆپشوودان و ڕاوێژکردن. بارەگای گەورەو ئەنجومەن بلآوبووەتەوەلە چەند وولآتێکی جیهان. وەلەگرنگترین ئەنجومەنی شاراوە لە شێوەی یانەی کۆمەلآیەتی یان لیونز کە شێری کردووەتە درووشمی خۆی وە بنکەی سەرەکی لە شاری (ئۆك برۆك) ە لەوولایەتی ئیلنەوی ئەمەریکی، وە ئەوەی شایانی باسە ووشەی لیونز واتە(پاسەوانانی هەیکەل) ئامارژە بۆئامانجی ماسۆنی گەورە وەئەوەش بینای هەیکلی سولێمانە. کە ملفن جۆنز دروستی کرد ساڵی ١٩١٥ وەیەکەم جار یانەی لیۆنز دەرکەوت لەئاياری ١٩١٧ لە ئوتێلی لاسال لە شیکاغۆ. وەئەم ناوەش پێك هاتووە لە پیتە سەرەتاکانی ووشەکانی ئەم ڕستە ئینگلیزییە: liberty intelligence our nations safety.

وە هیچ کەس ناتوانێت داواکاری پێشکەش بکات بۆ وەرگرتنی لە لیونز بەڵکو خۆیان کەسەکە هەڵبژێرن و دیاری ئەکەن و پێی ئەڵێن.

یانەکەی تر یانەی (ڕۆتاری) یە لقی هەیە لە زۆربەی وڵاتە عەرەبیەکان. وە ڕۆتاری ووشەیەکی ئینگلیزییە بەواتای سوڕانەوە یان دوابەدوای یەك، لەبەر ئەوەی کۆبونەوەکان هەرجارەی لەماڵی یان نوسینگەی ئەندامێك دەبەسترێت بەنۆرە، وەئەمەش یەکێکە لەکۆمەڵەکانی ماسۆنی جیهانی پارێزەری ئەمەریکی بۆل هارس دایمەزراند لەشیکاغۆی ئەمەریکا ساڵی ١٩٠٥زا وەبڵاوبوەوە لەووڵاتانی جیهان لەوانەش میسرو ووڵاتانی عەرەبی.

****

پ٢٢: ووشە نهێنیەکانی ماسۆنی چی یە؟

وەڵام : ماسۆنی ووشەی نهێنی هەیە بۆ یەکترناسین لە نێوان ئەندامەکان بەکاری ئەهێنن لەوانەش ((بنیامین)) کە ئەوەش ناوی حەوتەمی یەعقوبە، وە ووشەی ((فالج)) ناوی کوڕی عابرە کە عیبرانیەکان سەر بە ئەون..

وە ووشەی ((ئوبیل)) ناوی پاشایەکە کەبە مەدینەدا تێپەڕیوە ((لە تەوراتدا هاتووە)) وە هێمای ڕزگاربونی بەنی ئیسرائیلی لەسەر ناوچەوانی خەڵکی داناوە.

وە((زرو بابل)) سەرۆکی گەلی ئیسرائیلی وبەڕێوەبەری کاروبارەکانی لەکاتی دەرچونی لە بابل و گەڕانەوەی بۆ ئۆرشەلیم بۆ نوێ کردنەوەی مەملەکەتی جولەکە.

وەلێرەدا ووشەی ((بوعز)) کە ووشەیەکی نهێنیە لەنێوان ئەندامانی پلەی یەك لەماسۆنیدا. وە بوعز ناوی مێردی ڕاعوتە خاوەن گەشتەکە بەناوی خۆیەوەناوی ناوە لە تەوراتدا وەئەویش ((باوکی عوبێدو باوکی یەسی و باوکی داود))ە، کە جولەکە باوەری

وایە لە ڕەچەڵەکی مەسیحی چاوەڕوانکراو لەدایك نە بێت. وەهەروەها ووشەی ((جاکین)) کە ووشەیەکی نهێنییە لەنێوان ئەندامانی پلەی دوو. وەجاکین ناوی کۆتا پاشای ((یەهودایە)) کەپاشا ((بەخت نەسر)) بەدیل گرتی.

****

پ٢٣ : سوێندی پیرۆزی ماسۆنیزم چی یە؟

وەڵام : لەدەقی فێرکاری ماسۆنی ((گەورەترین ئەرك بۆ ماسۆنی ئەورووپی ئەوەیە بە راگرتنی سەربەرزی ڕەگەزی جولەکەو پەرستنینیان، لەبەر ئەوەی پارێزگاری ئەکات لەئاستی راگەیاندن بۆ ژیری و دانایی)).

وەماسۆن سوێندی پیرۆزی هەیە ئەڵێ: سوێند ئەخۆم بەئەندازیاری جیهانی گەورە((مەبەستیان حیرامە ئەندازیاری هەیکەلی سلێمان)) کەخیانەت نەکەم لەپەیمانی کۆمەڵە وە لە نهێنیەکانی نەبە قسە وەنەبە ئامـاژە، وەهیچ شتێك نەنووسم لەبارەیەوە وەهیچ بڵاونەکەمەوە نەبە چاپکردن یان هەڵکۆڵین یان وێنە. وەڕازیم بەوەی لێوەکانم بەشیشی سورەوەکراو داخبکرێت وەهەردوو دەستم ببڕدرێتەوە وەلەملم بدرێت، وەلاشەکەم هەڵواسرێت لە ئەنجومەنی ماسۆنی بۆئەوەی داواکارێکی تر بمبینێت، وەلاشەکەم بسوتێنرێت وەخۆڵەمێشەکەی بدرێت بەدەم بایا بۆئەوەی هیچ شوێنەوارێك نەمێنێت لەتاوانەکەم.

هەروەها سوێندی ڕاستەوخۆش هەیە: ئەوەش ئەوسوێندەیە کە مرۆڤ ئەگەیەنێت بۆپلەی ماسۆنی پوختەکراوبێت لە هەموو ئەوانەی لە دەوریدان لە خزموکەس و ژن ومناڵ و کۆمەڵ، وەدەسبەسەر ئەکرێت لە هەموو جۆرەکانی دڵسۆزی یان پەیوەندی کردن جگە لە دڵسۆزی و باوەڕی تەواوی بێگەرد بۆ زانیاریەکانی ماسۆنی.

هاوڕێکەم ووتی: سوپاست ئەکەم زۆر شتت بۆمان ڕونکردەوە، هەروەها داوات لێئەکەم

کەبەردەوامبیت لە ڕوونکردنەوەدا وەتەواوکردنی باسەکە بە وەڵام دانەوەی پرسیارەکانی تر:

****

پ٢٤: پلەکانی ماسۆنی وگرینگیەکانی چی یە لەجیهان؟

وەڵام : بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە پێویستە کە بزانین پلەکانی ماسۆنیزم جیاوازە بەپێی ڕێگای ماسۆنی لەجیهان، چونکەڕێگاکانی ماسۆنی پێنج ڕێگایە وەکو باسمانکرد ئەوانەش ڕێگای یورك کە شارێکە لەئینگلتەرا، کەپێك دێت لەسێ پلەی سەرەکی هەروەها پلەیەکی تری بەرز کەپلەیەکی زیادەیە، وە ڕێگای ئیسکتلەندی سەردەمی کۆن و پەسەندکراو کە لەفەرەنسا سەری هەڵدا کە سی وسێ پلەی هەیە کەئەو ماسۆنیە ئەکاتە چوارپارچەوە ئەوانەش: ماسۆنی هێمایی بەناوبانگ((شین)) وەماسۆنی سوارچاکی((سوور))، وەماسۆنی فەلسەفی((رەش)) وەماسۆنی بەڕیوەبردنی((سپی)). وەڕێگای فەرەنسی نوێ، لەفەرەنسا سەری هەڵدا کەلە ڕێگای ئێسکێتلەندی دەچێت لەڕوی فێرکاری وپەروەردەوە وە ئەمەش ماسۆنی نوێی هاوچەرخە.

وەڕێگای ئێسکتلەندی هەموارکراو وەئەمەش ماسۆنی مەسیحی یە. وەڕێگای سویدی کەبڵاوبووەتەوە لە سویدو نەرویج و دانیمارك لە چوار بەش و دوانزە پلە پێکهاتووە.

وەبەناوبانگترین لەبەشەکان ماسۆنی((شین)) ٣٣پلەیە وە (ماسۆنی فەرەنسی ئەیکۆسی) ئەم بەشە لە وولاتەکانی عەرەبی بڵاوبووەتەوە.

وەبەپێی ڕێگای ماسۆنی ئەیکوسی ٣٣پلە ئەنجومەنەکانیان پلەی ١ ــــ ٤ ی تەرخانکردووە بۆ ڕۆڵەکانی ئەو وولاتانە کە داگیرکراوە لەلایەن وولاتە داگیرکەرەکان لە وولاتانی عەرەبی وولاتە هەژارەکان لە جیهانی سێیەم، وەئەوەش ئەو پلانەن کەزۆری لێنازانرێت لەئامانج وپلانەکانی ماسۆنی ڕاستەقینە، جگە لە برایەتی و یەکسانی و

سەربەستی نەبێت، بەڵام پلەکانی ٥ ــ ٣٣ تایبەت کراوە بۆ ڕۆڵەکانی وولاتە گەورەکان کە ئەنجومەنی شەیتانی ماسۆنی تیایە، وەئەبێت پلەیەک لەم پلانە ببەخشرێت بە ئەندامی ئەنجومەنێك لەوولاتەکانی جیهانی سێیەم لە کاتێکدا کەدەریبڕی دڵسۆزە بۆ زایۆنیزم و ماسۆنی جولەکە، واتە ببێتە بەکرێگیراوی جولەکەو ناپاك بێت بۆ وولاتەکەی خۆی.

وە پلە کانی ئەم ئەنجومەنانە لە ١ ــ ١٢پلە دایە:

١ ــ دەسپێکەر یان ڕاهێنراو.

٢ ــ هاوڕێ یان کرێکار یان یاریدەدەر.

٣ ــ مامۆستا فێرکار.

٤ ــ مامۆستای نهێنی.

٥ ــ مامۆستای تەواو.

٦ ــ مامۆستای ڕازگری ڕاستگۆ (دەست پاکی باوەڕ پێکراو).

٧ ــ مامۆستای دادوەر و دادگاکان (سەرپەرشتیار).

٨ ــ مامۆستای چاودێری بیناساز (دادوەر).

٩ ــ مامۆستای هەڵبژێردراو (هەڵبژاردەی باوەڕ).

١٠ ــ مامۆستای هەڵبژاردەی سەرکەوتوو لەپانزەدا.

١١ ــ مامۆستای سوارچاکی هەڵبژاردەی گەورە (گەورەی دوانزە هۆزەکە).

١٢ ــ مامۆستای ئەندازیاری گەورە (ئەندازیار).

١٣ ــ پردی پاشایی .

١٤ ــ هەڵبژاردەی گەورە لەپلەی ١٥ ــ ١٨ (هەڵبژێردراوی پێشوی گەورە).

١٥ ــ سوارچاکی ڕۆژ هەڵات هاوەڵی شمشێر (سوارچاکی شمشێر).

١٦ ــ پاشای ماڵی پیرۆز.

١٧ ــ سوارچاکی خۆرهەڵات و خۆرئاوا.

١٨ ـ سوارچاکی خاچی پەمەیی یان سوارچاکی دانا.

بەمشێوەیە ناوو نازناو بەردەوام دەبێت تاکو پلەی ٣٣ وەناوی پلەکان ئەگۆڕێن لەنێوان کۆمەلەکانی ماسۆنی لەجیهاندا بە گوێرەی هەر وولاتێك.

وەپلەکانی ١ ــ١٨ پلەی ڕووکەشین مەبەستیان بۆئەوەیە پلە بدرێت بەماسۆنی هەنگاو هەنگاو هەتا ماسۆنی ناچاربێت بە گوێڕایەڵی کردنیان بۆئەوەی بەرز بکرێتەوە.

پلەبەرزەکانی ماسۆنی لە جۆرەها زانست و هونەر و فەلسەفە و هەندێك لە دابونەرێتی ئەسپ سواری کۆن کۆدەبێتەوە وەئەمەش یارمەتی دەرە بۆ گەیشتنی ماسۆنی بۆپلە بەرزەکان.

وە ماسۆنی لە پلەکانی ١ ــ ٣ هیچ شتێك نازانن لە ئامانجە ڕاستەقینەکانی ماسۆنی، چونکە هیچ نهێنیەکی ڕاستەقینەیان پێ ناناسێنن هەتا دڵنیا نەبن لە دڵسۆزیان بۆ ئەو ماسۆنیانەی بوونە بەجولەکە.

وەناوەکانی پلەکان لە ١٩ ــ ٣٣ ئەمانەن:

١٩ ـ دادوەری گەورە.

٢٠ ـ بەتریکی گەورە.

٢١ ـ مامۆستای گەورە بۆکلیلی بینا.

٢٢ ـ سوارچاکی تەوری پاشایەتی.

٢٣ ـ پاشای گەورەی هاوپەیمان.

٢٤ ـ سەرکردەی دوو هەڵۆ ڕەشەکە.

٢٥ ـ سەرکردەی نهێنی پاشایەتی.

٢٦ ـ شازادەی بەزەیی.

٢٧ ـ سەرکردەی پەرستگای باڵا.

٢٨ ـ سوارچاکی خۆر.

٢٩ ـ سوار چاکی ئیکۆسی.

٣٠ ـ سواچاکی هەڵبژاردەی گەورە.

٣١ ـ سەرکردەی سەرپەرشتیاری لێکۆڵەری گەورە.

٣٢ ـ شازادەی بەناوبانگ بۆنهێنی پاشایەتی.

٣٣ ـ سەرپەرشتیاری گشتی گەورەی باڵا.

****

پ٢٥ : پێمی ووت : سوپاست ئەکەم بۆ وەڵامدانەوەت هەرچەند نەختێك درێژ بوو، بەڵام هەستمکرد کە کورتتکردەوەو بەگوێرەی توانا، وەبۆ تەواو کردنی ئەوەی باستکرد ئەپرسم:

هێمای ماسۆنی چی یە؟

ماسۆنی جۆرەها هێمای هەیە بەناوبانگترینیان پرگالەکەو راستەی ئەندازەییەکەیە.

وەئەم هێمایەش دوو واتای هەیە:

واتایەکی ساکار کە مەبستی پیشەی بەننایە.

وەواتای شاراوەی مەبەست لە پەیوەندی درووستکاروو دروستکراوەوەیە، کە هێمایە بۆ دووگۆشەی بەرامبەر: یەکەمیان ئاماژەیە بەئاراستەی لە خوارەوە بۆ سەرەوە وەهێمایە بۆ پەیوەندی زەوی بە ئاسمانەوە، وەدووەمیان لەسەرەوە بۆ خوارەوە ئاماژەیە بۆ پەیوەندی ئاسمان بە زەویەوە .وەئەستێرەی داود هەمان مەبەستی هەیە کە هێمایە بۆ یەکگرتنی پەریەکانی (ئاسمان) لەگەڵ پیاوەکانی وولات (زەوی) ئەوەبوو کەداود

بەدیهێنا لەکاتی فەرمانڕەوایی کاتێک سەرچاوەی فەرمانی دامەزراند کەپشتی پێ ئەبەستێت بەپاڵپشتی کاهینەکانی جوولەکە.

لەنێوان گۆشەی وەستاوو پرگالدا پیتی G ئەبینین، ماسۆنیەکان ڕای جیاوازیان هەیە بەشێکیان بە یەکەم پیتی خودای گەورە (God)ی دائەنێن ، وەبەشێکی تریان بڕوایان وایە کەیەکەم پیتی ووشەی ئەندازەیە(Geometry)، وەهەندێکی تریان شیکاری قوڵتری بۆ ئەکەن وەئەڵێن پیتی G سەرچاوەکەی ووشەی (Gematria)، کەئەمەش ۳۲ یاسایە کە شوێنەوار ناسانی جولەکە دایناوە بۆ ڕاڤەکردنی پەرتوکی پیرۆز ساڵی ۲۰۰ پێش زاینی.

وە لە ڕوی ڕێکخستنەوە چەندەها دەستەی بەڕێوەبەری بڵاوبووەتەوە لەجیهان، وە ئەم دەستانە لەوانەیە پەیوەندیان لەگەڵ یەکتر هەبێت یان نەبێت، وەدڵنیا نەبونی ئەمەش ئەگەڕێتەوە بۆ ئەو نهێنیەی کە چواردەوری هەیکەلی ڕێکخستنی ناوخۆی ماسۆنی داوە بەڵام لەساڵەکانی کۆتادا بزوتنەوەکە دەستی کرد بە شێوازێك بەوە وەسفەکرێ کەمتر نهێنی بێت. وەماسۆنیەکان وای دانانێن کە نهێنی یان شاراوە بێت دەربارەی ڕێ ورەسمی بزوتنەوەکە و چۆنیەتی جیاوازی ئەندامەکانی تر لە ڕێکخستندا، لەڕاستیدا بۆچونێکە بۆ پابەندبوون بە پەیمان ودڵسۆزی بۆ بزوتنەوەکە کە دامەزرێنەرە سەرەتاکان دەستیان پێکرد وە نەوکانی دوای خۆی هەر بەوشێوازەیان برد.

ماسۆنیەکان زۆر ووشەی ((ئەندازیاری گەورەی جیهان)) دوبارە ئەکەنەوە کەمەبەستیان خوایە، بەڵام بە شێکیان ئەیگێرنەوە بۆ((حیرام ئەبیف)) ئەندازیاری هەیکەلی سلیمان، وەبەشێکیتریان پیتی G بەهەسارەی زەهرە ئەنوێنن، وەبەلای ئەوان هەسارەی زەهرە نوێنەرایەتی ئەندامی نێرینەی پیاو ئەکات، وەهەروەها یەکێکە لەناوەکانی شەیتان وە لەلای ماسۆنیەکان خوای ((بافومیت)) ئەگەیەنێت (ئەو خوایەی کەسوارچاکی هەیکەل تاوانبار کرا بەپەرستنی بەنهێنی لەلایەن فیلیب ی چوارەم پاشای

ئەرمەنـــا، وەئەویش لاشەی شەیتانە(لوسیفەر) پەری ڕووناکی دەرگراو لە بەھەشت).

****

پ٣٦: دەستووری ماسۆنی چی یەو کێ نووسیویەتی؟

وەڵام: لەســـاڵی١٧٢٣ جـیـمس ئەندرسـۆن(١٦٧٩ ــــ١٧٣٩) دەســتوری ماسـۆنی نووسیەوە، وەئەندرسۆن ماسۆنی بوو زیانی بە چالاکوان دەستی پێکرد لەکەنیسەی تیسکتلەندا. وەبنجامین فرانکلین دوای ١١ساڵ هەستا بە دووبارە چاپکردنەوەی دەستوور لەساڵی١٧٣٤ دوای هەڵبژاردنی فرانکلین بە سەرۆکی ڕێخراوی ماسۆنی لە لقی بنسلفانیا، وەفرانکلین نوێنەرایەتی دەستەیەکی نوێی ئەکرد لەماسۆنیدا، وە ئەم دەستەیەش ژمارەیەك لە ئاهەنگی نوێی زیادکرد بۆ مەراسیمی پەیوەندی کردن بۆ برۆتنەوەکە وە پلەی سێیەمی زیادکرد وەئەویش پلەی ماستەرە بۆ دووپلە کۆنکەی تر، دەسپێکەر وە خاوەن پیشە.

ئەوەی شایەنی باســە کە چاپی ئەسلیەکە بۆ دەستوری ماسۆنی کە ئەندرسۆن نووسیویەتی ساڵی ١٧٢٣ وەدووبارە فرانکلین چاپیکردەوە ساڵی ١٧٣٤ پێکهاتبوولە ٤٠ پـەڕە لەمێژووی ماسۆنی لەسـەردەمی ئـادەم، نـوح،ئیبراهیم، مووسا،سلێمان سەلامی خوایان لێبێت، ئەبو خوز نەسر، یولیوس قەیسەر، تاکو پاشا جیمسی یەکەم لە ئینگلتەرا وەلــە دەستورەکەشـدا بەدرێـژی باسـی حـەوت سەرسـورهێنەرەکەی جیهـانی تیایـە وەیەدەسـکەوتی زانسـتی ئەنـدازە ئـەژمێردرێت وەلەدەستورەکەدا زانیـاری و کاروبـاری ڕێکستنی برۆتنەوەکەی تیایە، وەهـەروەها پێنج گۆرانی تیایـەو ئـەبێ ئەنـدامان بیڵێن لەکاتی بەستنی کۆبونەوەکاندا.

دەستوور ئاماژە ئەدا کە ماسۆنی بە شێوەی ڕۆژئاوایی سـەردەمیانەیدا برەوپێدانە بۆ سـەردەمی کۆن لە کتـابی پـیرۆز، وەئەوجولەکانـەی میسریان جێهێشت لەگـەڵ مووسادا

یەکەم وولاتیان بۆ ماسۆنیەکان بنیاتنا وەمووسا ـ کەخۆیان ئەڵێن ـ زانای ماسۆنی گەورە بوو وە هەندێ وتەویاس هەیە کەمەسیح ی دەجچال خۆی سەرکردەیە، وەلەبەر ئەوە یەك چاو هەیە لە هەموو درووشمەکانی وەهەروەها ئەڵێن:کە گوایە(سامری) ە وەئەویش خۆی بە فیرقەی سیانزەیەمی ونبووی (ئەسبات) ئەژمێرێت.

وەهەروەك ووتمان بنجامین فرانکلین هەستا بەدووبارە چاپکردنەوەی دەستوری ماسۆنی ساڵی ١٧٣٤.

****

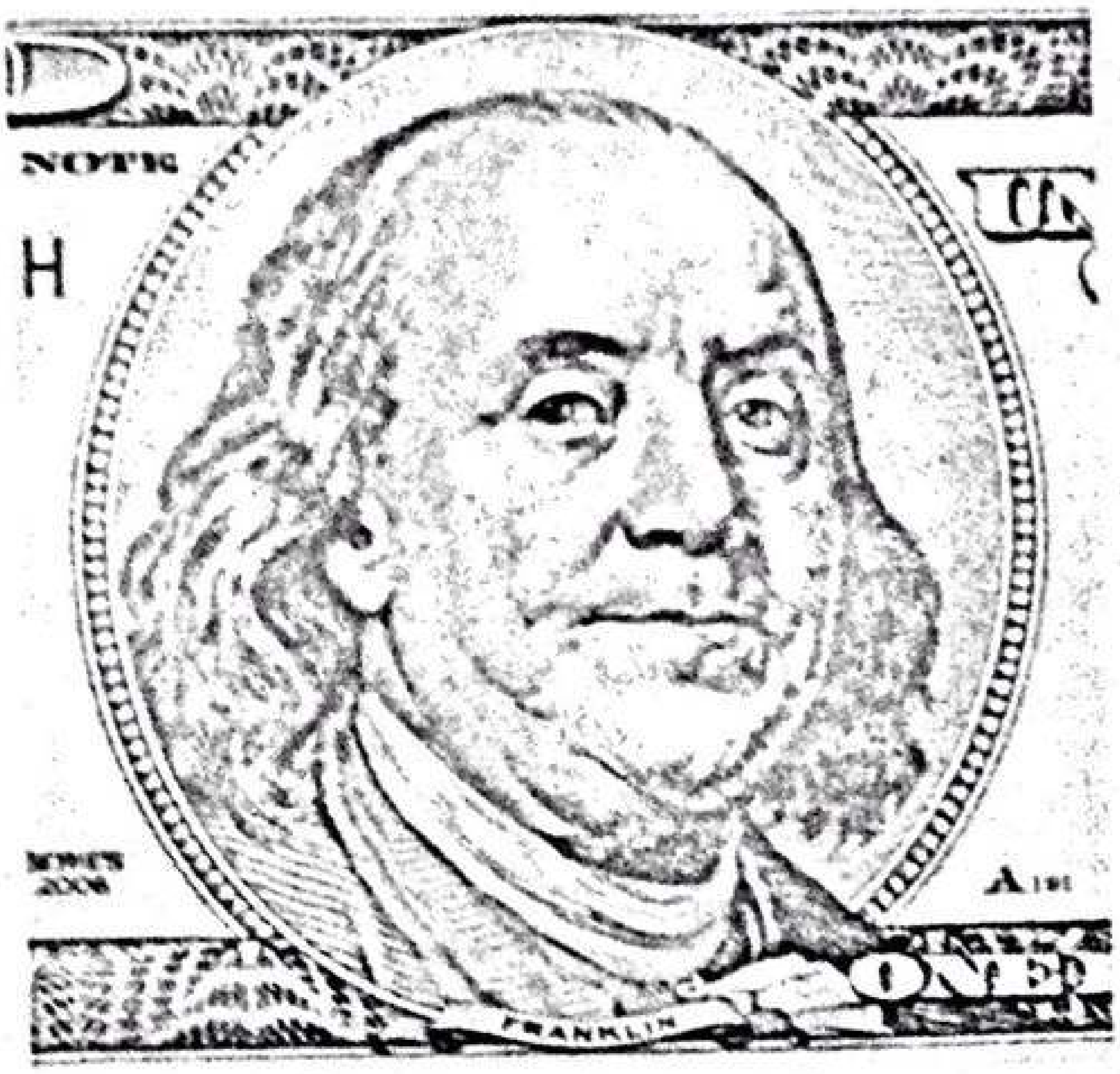

بنیامین فرانکلین یەکێك لەباوکانی دامەزرێنەران لەو ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا کە دووبارە دەستوری ماسۆنی چاپکردەوە.

گرنگترین هێمای ماسۆنی

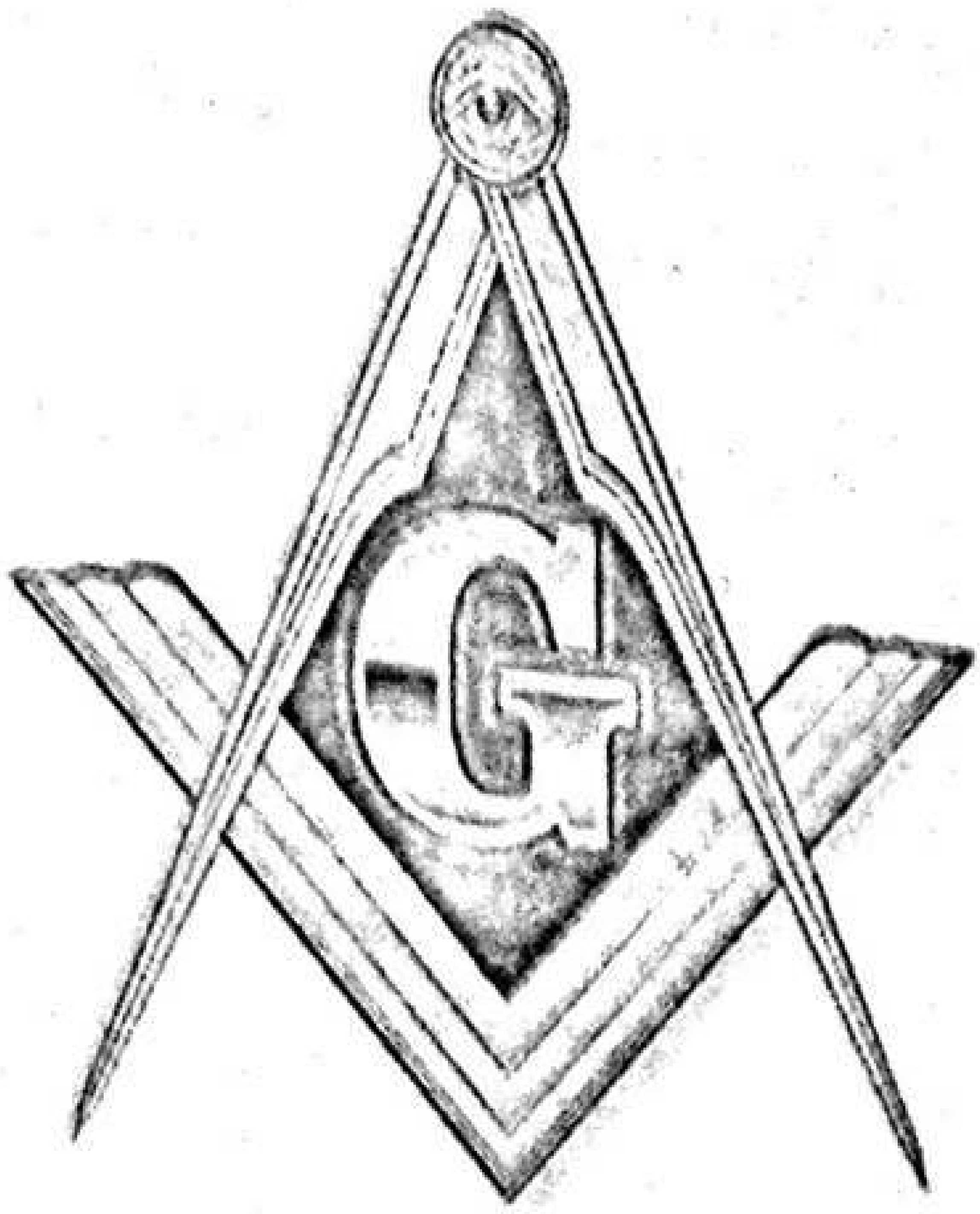

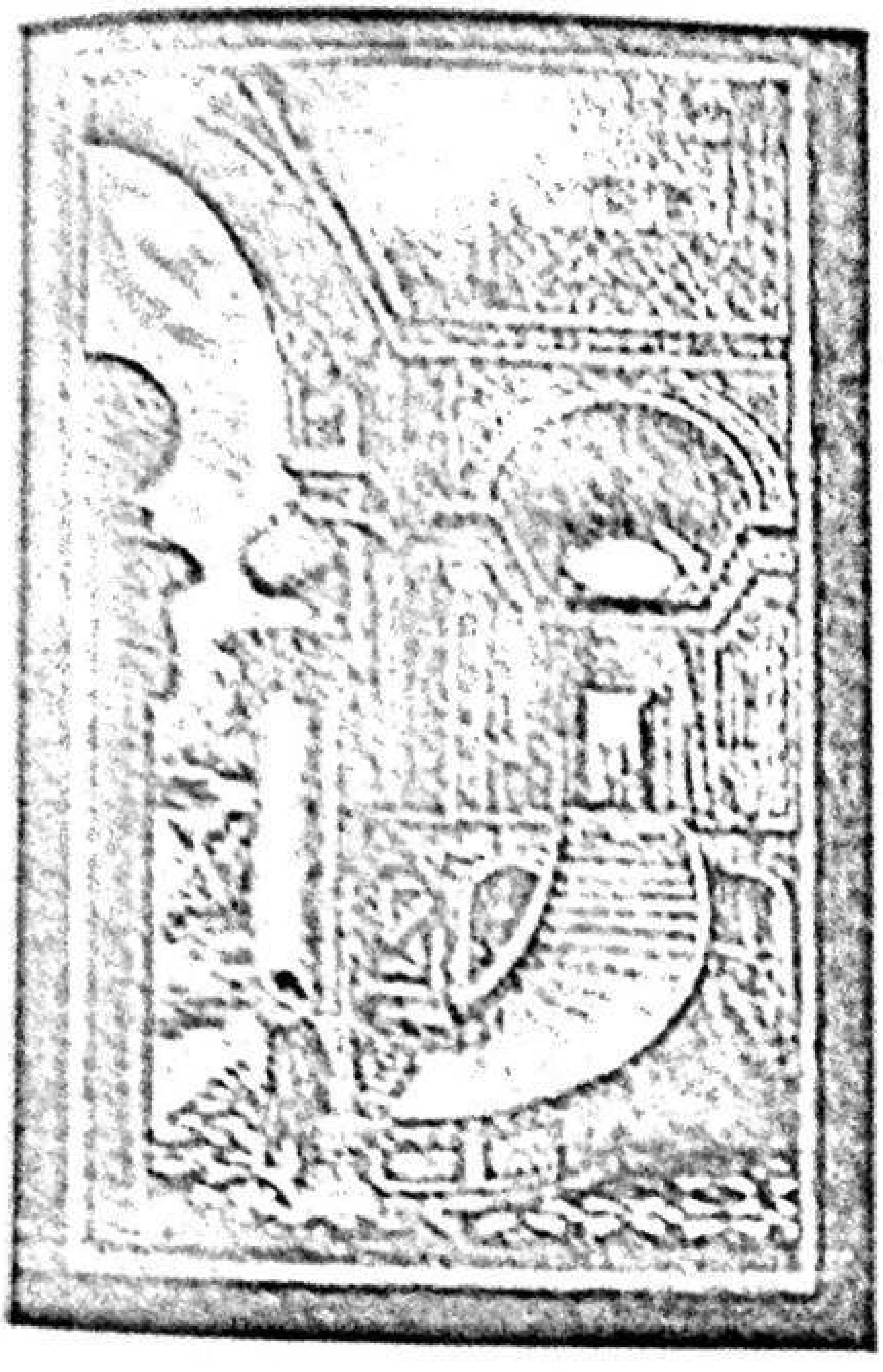

پلیکانەی ماسۆنی کە ئەندام بەرز
ئەکاتەوە لە ئەنجومەنی ماسۆنی بۆ
بەرزترین پلە.

مەداليا و هێماكانی ماسۆنی و پلەكانی

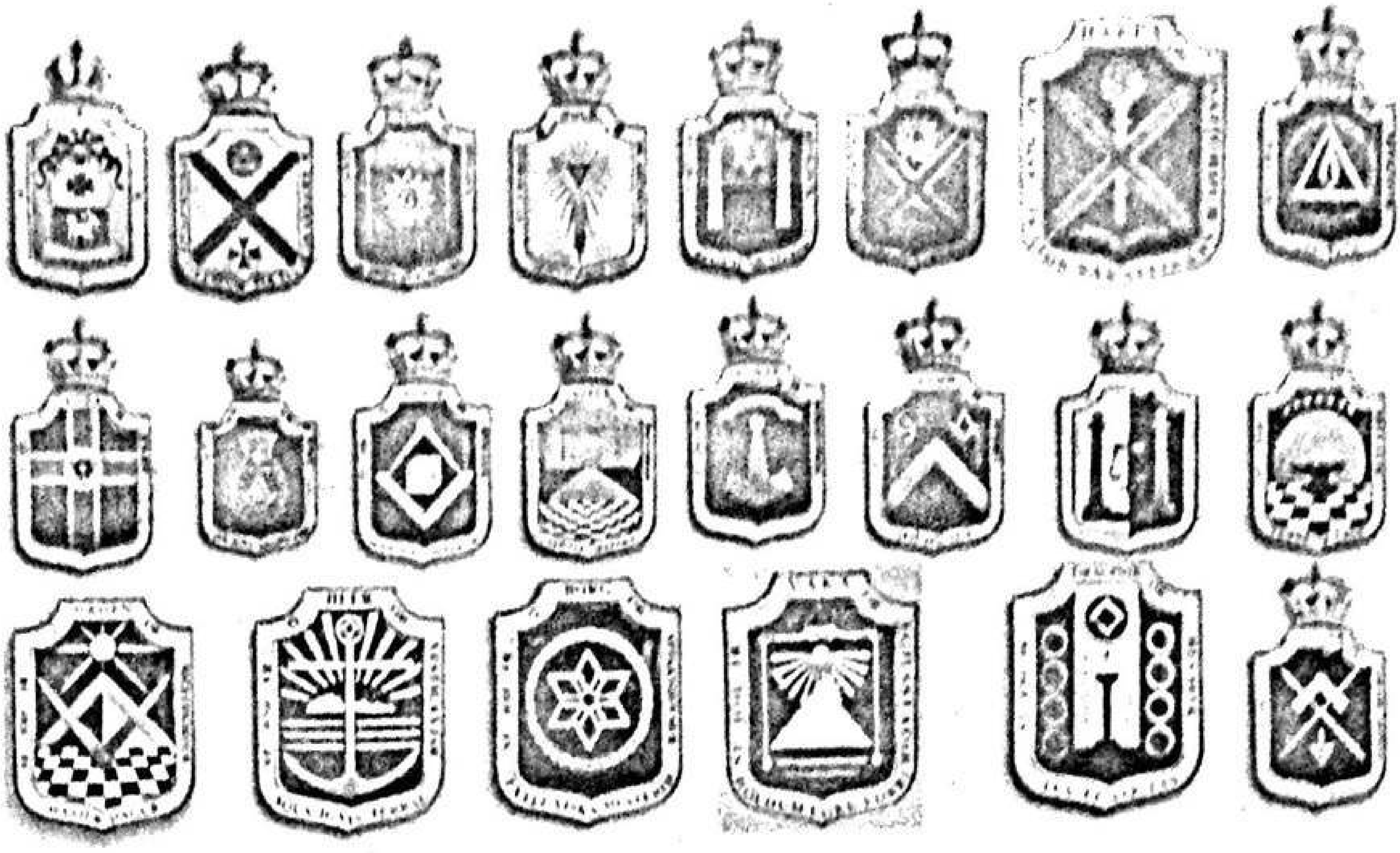

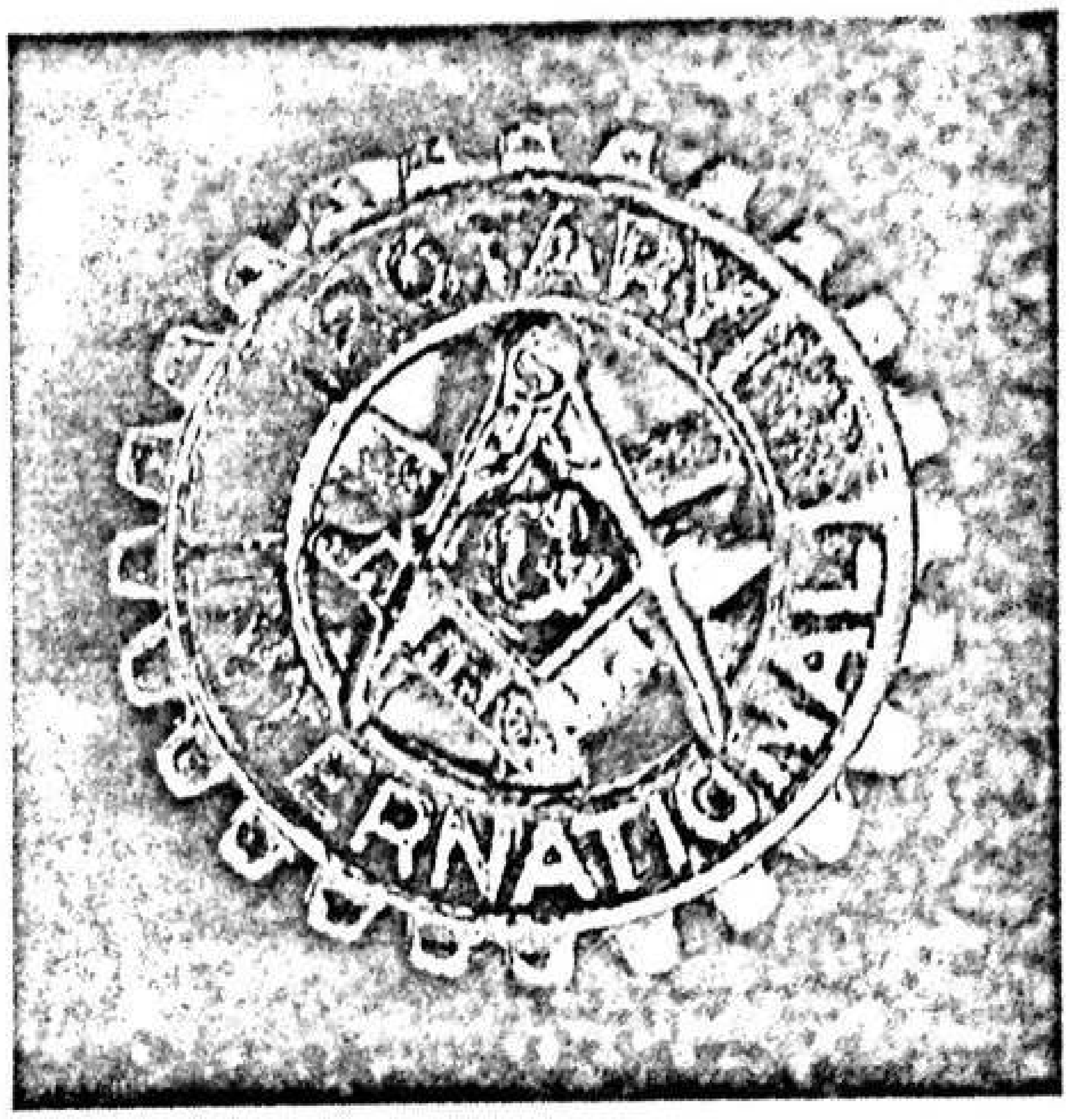

دروشمی ((دبوس)) بۆ هەر كێیەك ببێتە ئەندامی ماسۆنی ڕۆتاری

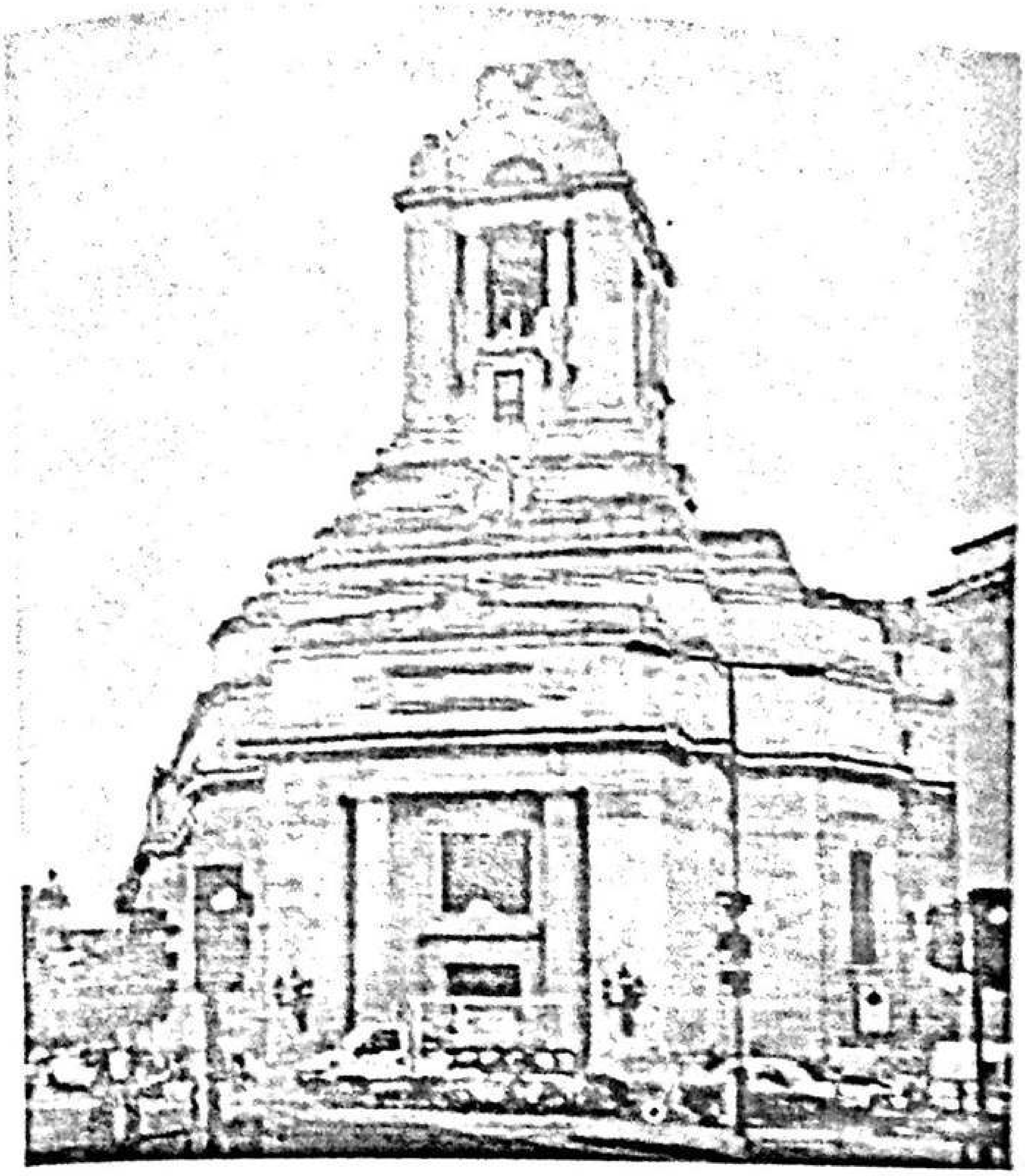

بارەگای ئەنجومەنی ماسۆنی گەورە ــ لەندەن

٤

بیروباوەڕ و ئاهەنگەکانی ماسۆن

ــ گرنگترین بیروباوەڕو ئاهەنگەکانی ماسۆنی چی یە؟

ــ مەرجەکانی ئەندامێتی و چونە ناو ماسۆنیەوە.

ــ تەرخانکردنی ئەندام لەئەنجومەنی ماسۆنی.

ــ پلە یەکەمەکان لە پلیکانەی ماسۆنی و ئاهەنگ و [illegible]کانی

هاوڕێکەم پێی ووت: تێبینیەکەم لەوەی کەماسۆنی بنەماو ئاهەنگی پەرستنی هەیە بۆ ئاینەکان، ئەمەی شارەزاییم هەبێ لەسەری وەپرسیارەکەشم ئەمەیە:

پ٢٧: گرنگترین بنەماو ڕێکاکانی ماسۆنی چی یە؟

وەلام : ماسۆنیەکان بزوتنەوەکەیان بەکۆمەڵێك لە بیروباوەڕی ڕەوشتیەوە وەسف دەکەن وەکو خۆشەویستی برایەتی و ڕاستی و سەربەستی و یەکسانی، وەسەرەڕێی ماسۆنیەکان جێبەجێکردنی ئەم بیروباوەڕە لە شێوەی ئاهەنگدا ئەندام پێی پەڕ ئەبێتەوە لەپلەی دەسپێکەرەوە بۆ پلەی ماستەر، وەپلە پێشان یەیجی توانای ئەندامەکەیە لەسەر هەستکردنی ڕاستی خۆی و وەئەو جیهانەی دەوری داوەیتی وەپەیوەندی بە دامەزرێنەری گەورە کەباوەڕی پێیەتی وە بەرەچاوکردنی ئەو ئاینەی کەباوەڕی پێیەتی ئەندام.

زۆرێك لە شاراوەیی هەیەسەبارەت بە هێماو ئاهەنگ و هەڵسوکەوتی ماسۆنی، وەلە ساڵەکانی کۆتایدا سەرکردەکانی ماسۆنی هەستیان کرد کە ئەم هەموو شاراوەیە لەبەرژەوەندی ماسۆنی نیە، وەئەو نهێنیەی کە پێویست بوو لەسەرەتاکانی بزوتنەوەکەدا بەکارهێنرا بۆ بڵاوکردنەوەی زۆرلەبیرۆکەکانی پیلانەکان لە سەر بزوتنەوەکە، وەبزوتنەوەکە هەستا بە بانگێشکردنی ڕۆژنامەکان و تەلەفیزیۆن بۆ دەرخستنی هەندێك لەکاروبارە شاراوەکان، وە وێنەگرتنی هەندێك لەدانیشتنەکان بەلام ڕێیان نەدا بە ڕاگەیەندنەکان بەوێنەگرتن وبینینی دانیشتنەکانی پشتپێبەستووەکانی ئەندامەکان.

بەپاڵپشتی ماسۆنیەکان، ئاهەنگە بەکارهاتووەکان کەهەندێك کەس بەترسناك باسی دەکات تەنها هێمایەکە بیناسازە کۆنەکان بەکاریان هێناوە لەسەدەکانی ناوەڕاست وەپەیوەندی هەیە بە هونەری تەلار و ئەندازەوە.

گۆشەی وەستاو و پرگال لەگرنگترین هێماکانی ماسۆنین، وە ئەم هێمایانەش لەهەموو

بنکە و بارەگاکانی ماسۆنی هەن بەتەنیشت کتابی پیرۆزەوە کەبنکەکە پەیرەوی دەکات. وەکاتی باوەڕ پێکردنی ئەندامی نوێ مافی ئەدرێتێ کەهەر کتابێکی ئاسمانی هەڵبژێرێ وەکو کتێبە بەپیرۆزی دابنێت.

ماسۆنیەکان هەندێ هێمای نهێنی بەکاردێنن بۆئەوەی بەهۆی ئەوەوە ئەندامی پێکهاتووەکان یەکتری بناسن، وەئەم هێمایانەش جیاوازن لەبنکەیەکەوە بۆبنکەیەکی تر. لەسالەکانی نەوەدا کەناڵی جەزیرەی ئاسمانی لەیەکێك لە بەرنامەکانی هەستا بەپیشاندانی فیلمێك تیایدا لێکچوونی ئاهەنگی باوەڕ پێکردنی ئەندامێکی نوێ لە ماسۆنی، کەناڵەکە سەرۆکایەتی بەڵگەنامەیی بەسەرچاوەی باوەڕپێکراو دەکرد لەباوەڕپێکراوی ماسۆنی دا، وەلەم دیمەنانەدا ئەتوانین دیمەنێك ببینین کەلەلایەن کەناڵێك وەسف دەکرا((سەرۆکی گەورە)) داوای دەکرد لەئەندامێکی نوێ کەلەسەر ئەژنۆکانی چۆك دابدات وەلەدوای((سەرۆکی گەورە)) ئەم وتانە بڵێتەوە:

((ئەی خوای دەسەلاتدار بەسەر هەموو شتێك، زاڵی بەسەر بەندەکانتا، لەژێر چاودێری خۆت خۆشی مەرژێنە بەسەرماندا، وەئەم ئامادەبوانە شکۆدار بکەیت وەبەندەی خۆت سەرکەوتووکەیت ـ ئەم داواکارە ـ بەچوونی بۆناو هۆزی بیناسازە ئازادکارەکان، بۆبەسەربردنی ژیانی لە گوێڕایەڵی کردنتدا، بۆئەوەی برایەکی دڵسۆزی ڕاستیمان هەبێ.. ئامین))

وەلەدوای کۆمەڵێ لەپەیماندان بەئامادەبوونی کۆبونەوەکان وەپارێزگاری لەسەر نهێنی بزووتنەوەکە بەگوێرەی کەناڵی جەزیرەی ئاسمانی، ((سەرۆکی گەورە)) ئەم وشانە ئەڵێ:

((کەواتە چۆك دابدە لەسەر ئەژنۆی ڕاستت، پێی چەپت چوارگۆشەیەك دروستبکات، دەستی چەپتم پێدەری، بە دەستی ڕاستیشت ئەم پرگالە بگرە، وەنوکەکانی بۆلای مەمکی ڕاستت بەرە وەلەدوامەوە بڵێ: خوایە خۆت دامەزراوم بکە، وەبەردەوامم بکە

بەردەوام پابەندم لەسەر ئەم سوێندەگەورەیە)).

لەسەر ئەم سوێندە گەورەیە وەبەردەوام

((سەرۆکی گەورە)) داواوەکان

وەلەدوای سوێند خواردن ـ بەپێی کەمالی جەزیرە ـ

لە ئەندامەکە بەماچکردنی کتابە ئاسمانیەکە کەئەندامەکە پیرۆزە لای ((سەرۆکی گەورە

))هەڵسێ بە هەڕەشەکردن لەئەندامەکە بەوەی کە((تووشی لێدان و کوشتن ئەبێت

ئەگەر ویستت رابکەیت لە ڕیزەکانی ڕێکخراوەکە)).

ماسۆنی خۆی بەئاینێك نازانێت یان بەبیروباوەڕێك لەبری ئاین، فیکرەی بۆچونی ماسۆنی دەربارەی بنیاتنەری گەورە هاوجووتە بۆئاینە ئاسمانیە یەکگرتووە سەرەکیەکان بەگوێرەی فیکرەی ماسۆنی ئەندام ئازادە لە هەڵبژاردنی بیروباوەڕ، کەوالگونجاوبێت بۆی بە باوەڕهێنانی بەبنیاتنەری گەورە بەڕەچاوکردنی ئەو ئاینەی کەتاك باوەڕی پێئەهێنێ، وەئەندام وەردەگیرێت لەدەرەوەی ئەوئاینانەی کە بەئاینە یەکگرتووەکان دادەنرێت وەك بوزی و هیندۆسی.

ماسۆنیەکان سوورن لەسەر ئەوەی ئەندامێتی ئەو کەسانە پەسەند ناکەن کە هەڵگەڕاوەبن لە ئاینێکی دیاریکراو وە کەس هان نادەن بۆشوێن کەوتنی ئاینێکی دیاریکراو، وەلەماسۆنی دا ڕێگای ڕزگاربوون یان دەرچوون نیە کەلەناو هەندێ ئاینەکانی تردا هەیە، وەهەندێك رەخنە دەگرن بەبەکارهێنانی ماسۆنیەکان بەووشەی ((worshipful)) لەکاتی گفتوگۆ کردنیان لەگەڵ ماسۆنیەك هەڵگری پلەی ماستەر بێت، وە وەرگێڕانی پیتی ئەم ووشەیەش واتا ((پەرستراو)) بەڵام ماسۆنیەکان دووپاتی دەکەنەوە کەبەکارهێنانی ئەم نازناوە ئەگەڕێتەوە بۆشێوازی زمانی ئینگلیزی کۆن کە ئەم ووشەیە بەکارئەهێنرا بۆ ڕێزگرتن بەواتای ((بەڕێزتان)). هەندێك لەوانەی ماسۆنی تاوانبار دەکەن بەوەی کەڕکابەرێتی فیکرەی ئاینی دەکەن وەفیکرەی عیلمانی بڵاو دەکەنەوە بەڵام دەستور یان یاساکانی بنچینەی ماسۆنی کەلەساڵی ١٧٢٣ چاپکراوە ئەڵێ: ماسۆنی نابێ هەرگیز ((بێبڕوایەکی گێل بێت)) وەلەدەستوردا بڕگەیەك هەیە

پەدیاریکراوی؛ کەنابێت بێباوەڕ وەربگیرترێت وەك ئەندامێکی نوێ وە ئەم مشتومڕە ئەما ساڵی ١٨٧٧ لەفەڕەنسا کاتێك لقی فەڕەنسی هەستا بە سڕینەوەی ئەم دەستەواژەیە لەدەستوور وەدەستیکرد بە وەرگرتنی بێباوەڕەکان لەڕیزەکانی خۆی وەدوابەدوای ئەمیش لقی فەڕەنسی هەستا بەسڕینەوەی ئەم بڕگەیە، وەئەمەش دابەشبونێکی خستە نێوان لقی بەریتانی وفەڕەنسی بەلاّم لە ١٢ی تشرینی دووەمی ١٨٨٩ یەکێك لەسەرگەورەی ماسۆنیەکان لە ئەریزۆنا ی وولاتە یەککرتووەکان بڕیاریدا کە ئەندام ئەتوانێت باوەڕبهێنێت بەبۆچونی جۆراوجۆر بۆ (دروستکاری گەورە) وەهیچ زیانێکی نییەلەو بۆچونەی کەدرووستکاری گەورە بریتیە لە فیکرەو تێگەیشتنێك لەئاستێکی بەرزدا کە مرۆڤ بۆخۆی درووستی بکات.

وە لەچوارچێوەیەکیتردا کۆمەڵەی فیقهی سەربە یەککرتوی ئیسلامی جیهانی بەیانێکی دەرکرد تیایدا هاتووە:

((ئەندامانی کۆمەڵگە هەستان بە لێکۆڵینەوەیەکی تەواو لەسەر ئەم ڕێکخراوە ترسناکە، وەپیاچونەوەیان بۆکرد لەوەی کەنووسرابوو دەربارەی لەکۆن ونوێ، وەلەوەی کە بلاّوکرابوەوەلە بەڵگە نامەکانیان لەوەی کەنوسرابوو وەبلاّوکرابووەوە لەلایەن ئەندامەکانیانەوە، وەهەندێك لەکۆکراوەکانیان لە نووسینەکانیان، وەلە بابەتەکانی گۆڤارەکانیان کەبەزمانی ئەوانەوە قسەدەکات.

ـ وەڕوون بوەوە بۆ گشتی بەشێوەیەك کەهیچ شك و گومانێك قبوڵ ناکات لەکۆی ئەوەی کەپیایدا چووەتەوە لە نووسراوەکان و دەقەکان بەم شێوەیەی خوارەوە:

١ـ ماسۆنی ڕێکخراوێکی نهێنیە ڕێکخستنەکانی جارێك ئەشارێتەوەو جارێك ئاشکرای ئەکات، بەگوێرەی بارودۆخی کات و سات، بەلاّم بیروباوەڕی ڕاستەقینەکەی نهێنیە لەهەموو بارودۆخێکدا زانیاریەکانیان داپۆشراون هەتا لەلای ئەندامەکانیان، تەنها تایبەتەکان ئەوتایبەتانەی کەوا ئەگەنە تاقیکردنەوەیەکی زۆر بۆ پلە بەرزەکان.

٢ ـ پەیوەندی بنیات ئەنێ لەنێوان ئەندامەکانیان لە هەموو بەشێکی زەوی لەسەر بنچینەیەکی ئاشکرا، وەئەوەش برایەتیەکی مرۆڤایەتیە بۆگەورەیی نێوان هەمووئەو هاتووانەی ناو ڕێخستنەکانی بەبێ جیاوازی نێوان جۆرەها بیرباوەڕوو مەزهەبەکان.

٣ ـ کەسانێك ڕائەکێشن کەمەبەستیانبێت بۆناوڕێخستنەکەیان بەڕێگای هەڵخەڵەتاندن بەسوودگەیاندی کەسێتی، گوایە هەربرایەکی ماسۆنی سەربازە لەپەنای هەربرایەکی ماسۆنی تردا، لەسەر هەر پارچەیەك لەپارچەکانی زەوی، هاوکاری ئەکات لە پێداویستیەکانی وئامانجەکانی و تەنگوچەڵمەکانی، وە پشتگیری ئەکات لەئامانجەکانی ئەگەر سیاسیبێت وەپشتیوانی ئەکات ئەگەر کەوتە کێشەیەکەوە لەکێشەکان هەرچییەك بێت گوایە هاوکاریکردنەکەی بۆ هەقە نەك بۆناهەقی، وەئەمەش گەورەترین لەخشتەبردنە کەخەڵکی پێ ڕاو ئەکەن لەجۆرەها ناوەندە کۆمەڵایەتیەکان وە ئابونەشی لێوەردەگرن.

٤ ـ چونە ناو لەسەر شێوەی ئاهەنگ دەبێت لەوەرگرتنی ئەندامی نوێ لەژێر مەراسیم وشێوەکانی هێمای تۆقێنەر بۆترساندنی ئەندامەکە ئەگەر ڕێنماییەکان و فەرمانە کانی پێشێل کرد.

٥ ـ واز لە ئەندامە گێلەکان بۆخۆیان هەر پەرستنی ئاینی خۆیان بکەن وەڕاینەسپێرن بەو کارانەی کەلەتواناياندایەو وەلەپلەی دونیادا دەمێننەوە، بەڵام بێبڕواکان یان ئەوانەی ئامادەن بۆ بێبڕوابوون پلەکانیان بەرزدەبێتەوە لەڕێگای تاقیيکردنەوەکانی چەندجارەی ئەندامەکە وەبەگوێرەی ئامادەییان بەخزمەتکردنی پیلان وبیروباوەڕەترسناکەکانیان.

٦ ـ ئامانجێکی ڕامیاری هەیە وە شوێن پەنجەی دیارە لەزۆربەی کودەتای سەربازی و ڕامیاری و گۆڕانکاری ترسناکەکان بەئاشکراونهێنی.

٧ ـ لە سەرەکی و بنچینەی ڕێکخستنیدا ڕەگی جولەکەیی و بەڕێوەبەری باڵای جیهانی جولەکیی نهێنی و چالاکی زایۆنیزمیە.

٨ ـ لەئامانجە راستی و نهێنیەکەیدا دژی گشت ئاینەکانی بۆ لەناوبردنی بەشێوەیەکی وەلەناوبردنی موسولمان بەتایبەتی.

٩ ـ سوورە لەسەر هەڵبژاردنی ئەندامانێك کە پلەو پایەی دارای یان رامیاری یان کۆمەلایەتی یان زانستی یان هەر پلەیەك کەبتوانن کۆمەڵێکیان قۆرخ بکەن لەکۆمەڵگەکەیان، وە لایان گرنگ نیە بە ئەندام بوونی یەکێك پایەیەکیان ئەبێ کەبتوانن قۆرخی بکەن، وەلەبەر ئەوە زۆر لەوریاداری پاشاو سەرۆکەکان و فەرمانبەرە بەرزەکانی وڵات و هاوشێوەیانن.

١٠ ـ چەند لقێکی لێدەبێتەوەناوی تر لەخۆدەگرێت بۆئامادەکاری وگۆڕینی ئاگادارکردنەوە بۆئەوەی بتوانێت لەچالاکیەکانی بەردەوامبێت لەزۆر ناوێك ئەگەر بەرەنگاری ناوێکی ماسۆنی بێت لە چوارچێوەیکدا، وەئەو لقانەش بەردە پۆشکراوە بەناوی جۆراو جۆر گرنگتریان رێکخراوی رۆتاری و لیونز، جگە لەمانەش لە بیروباوەڕو چالاکیە پیسەکانیان کەوا یەکناگرن بەگشتی لەگەڵ بنەماکانی ئیسلام وە پێچەوانەکەی پێچەوانەیەکی گشتیە.

****

پ٢٨: مەرجەکانی ئەندامێتی بۆئەندامبوون بەماسۆنی چی یە؟

وەڵام: لەساڵی ١٨٧٧ کاتێك کە ئەنجومەنی ماسۆنی لە فەرەنسا دەستی کردبە وەرگرتنی ئەندامانی بێباوەڕان و ئافرەتان بۆ ریزەکانی بزوتنەوەکە وە ئەم جیاوازیە جۆرێك لە لەتبوونی بەجێهێشت لەنێوان ئەنجومەنی فەرەنساو بەریتانیا.

وەئەم جیاوازیەش سەرچاوەکەی شیکاری جیاوازی هەیە لەلایەن دوولقەکە دەربارەی دەستووری ماسۆنی کەساڵی ١٧٢٣ نووسرا کەئەمەش دەقەکەیەتی ((نابێت ماسۆنی بێباوەڕێکی گێل بێت)).

لەساڵی ١٨١٥ ئەنجومەنی سەرەکی ماسۆنی لە بەریتانیا دەقێکی زیادکرد بۆدەستور کەرێگە ئەدرێت بەئەندام پەیرەوی هەرئاینێك بکات کە لەگەڵی ئەگونجێت وەباسی درووستکەری گەورەی جیهانی تیایە، وەدوای ٣٤ساڵ لقی فەرەنسی هەستا بە هەمان هەموارکردنەوە، وەلەساڵی ١٨٧٧ گۆڕانکاریەکی ڕیشەیی کرا لە دەستووری ماسۆنی کەساڵی ١٧٢٣ نوسراوە وەگۆڕانکاری کرا لە هەندێ لەمەڕاسیمەکانی پیوەندیکردن بە بزووتنەوەکە بەجۆرێك کە ڕێگای ئاینێکی دیاریکراو بگرێت وەهەر ئەندامێك ئازادە لە هۆگربونی ئەوەی ئەیەوێت بەمەرجێ باوەڕی بە بوونی دروستکەری گەورەی گەردوون هەبێت،

بۆئەوەی کەسێك ببێتە ئەندام لە ڕێکخراوی ماسۆنی پێویستە لەسەری داواکارییەك پێشکەش بکات بەلقێك لە ئەنجومەن لەو ناوچەیەی کەلێی نیشتەجێیە وە وەرگرتنی کەسەکە یان وەرنەگرتنی بەدەنگدانی نێوان ئەندامەکانی ئەو ئەنجومەنە دەبێت. دەنگدان لەسەر دوو کاغەز دەبێت، بۆورگرتنی کاغەزی سپیە وەبۆوەرنەگرتنی کاغەزی ڕەشە، وەلەبنکەیەکەوە بۆبنکەیەکیتر ئەگۆڕدرێت، وەلەهەندێ بارەگا یەك دەنگی نەخێر بەسە بۆ وەرنەگرتنی کەسێك بەئەندام.

لە مەرجەکانی وەرگرتن لە ڕێکخراوەکە:

- ئەبێ پیاوێکی ئازادبێت.
- ئەبێت بڕوای بەبوونی دروستکەری باڵا هەبێت بەرەچاوکردنی لە ئاینی کەسێك، بەڵام ئەنجومەنی وا هەیە لەڕێکخراوەکە وەك ئەوەی سوید تەنها ئەوئەندامانە وەرئەگرێت کە باوەڕیان بە ئاینی مەسیحە.
- ئەبێت تەمەنی ١٨ ساڵان بێت وە لە هەندێ بارەگا ٢١ ساڵ.
- ئەبێت تەندروست بێت لەڕوی جەستەو هۆش و ڕەوشتەوە وەناوو ناوبانگی پاکی هەبێت.

ـ ئەبێت ئازابێت نەك ڕاسپێردراو بێت.

ـ ئەبێت ئەستۆ پاکی لەلایەن دوو کەسی ماسۆنیەوەبێت بەلایەنی کەمەوە.

ـ ئەبێت هەڵگری ئازناوی زانکۆ بێت بەلایەنی کەمەوە.

ـ ئەندامانی ڕێکخراوی ماسۆنی سوورن لەسەر ئەوەی ماسۆنی بریتینیە لە ئاین وە لەبری ئاینیش نیە.

****

هاوڕێکەم ووتی: سوپاسم بۆت دووبارە ئەکەمەوە، وەئێستاش حەزئەکەم شتێك بزانم لەدرێژەی ئەوەی ڕوئەدات لە ئەنجومەن یان هەیکەلی ماسۆنی لە ئاهەنگی تەرخانکردن یان دانان و بەرزکردنەوەی ئەندامان لەڕێی پلەکانی ماسۆنی، وەپرسیارەکەش ئەوەیە:

پ٢٩: ئاهەنگی ماسۆنی یان ئەوەی پێی ئەڵێن تەرخانکردنی ئەندامان لەپلەکانی ماسۆنی جۆراوجۆر چیە؟

وەڵام : هەموو هێماو تەلەسمەکانی ماسۆنی کارێکی سوك و ئاسان نیە لەبەردوو هۆ:

یەکەمیان: کەمی بەڵگەنامەو سەرچاوە.

دووەمیان: لەبەرئەوەی ڕێکخراوەکانی نهێنی زایۆنی ئەگۆڕدرێت وەچینێك لە ڕووداوەکانی هەر سەدەو زروفێك دروست ئەبێت لەهەر باروددۆخێکدا، وەگەشەکرنی نوێ شێوەیەك بەخۆوە ئەبینێت کە زەحمەتە بەستنەوەی نێوانیان وەهەروەها نیازی شاردنەوەی ڕاستی نیازەکانیانە.

لەو چوارچێوەی کە گەورە ماسۆنیەکان خۆیان نوسیویانە دەربارەی کۆمەڵەکانیان وەك شاهین مکاریوس کە ماموستای گەورەیە لەماسۆنی وەپلەی ٣٣ی بەدەسهێناوە

وەجگە لەویش، ئەڵێن کە ماسۆنی مێژووی درووستبونی ئەگەڕێتەوە بۆ ئادەم و پێغەمبەران، وەکۆبونەوەکانی دامەزراندن تۆماردەکەن لەسەردەمی فەرمانڕەوایی ڕۆمانی دوای بەرزبونەوەی مەسیح سەلامی خوای لێبێت، وە ئەوکاتە ماسۆنی ناوی مێزی شاراوەبوو. وەلەو دەقانە لەدەقێك هاتووە: ((ئەی برایانی شاراوە سەرۆك و ئەندامانی هەیکەلەکان کە کارئەکەن لەکۆمەڵەی مێزی نهێنی. کاتێك کە کۆمەڵەکەمان لەسەردەمی کۆن مێژووی دروستبوونی ڕوون نیە،وەهەمووومان بەبێشك ئەمانەوێت ئەو نهێنیە بزانین بەڵام بۆ بەد بەختی ئەستەمە بۆمان کەهەروەك بۆ باووباپیرانمان ئەستەم بوو وەئەوەی بەردەست ئێمە کەوتووە ئەوەیە کە بەڵگەیەکە لەناو کاغەزەکانی پاش هیردۆس ئەکریبا سەرۆکی هەیکەلی پێشومان ئەمەش دەقەکەیە:((حیرام ئەندازیاری هەیکەلی سولێمان پلەو پایەکەی لەلایەن گەورەکەیەوەبوو، چاکەیەکی گەورەی هەبوولە ئەندازیاری و دامەزراندن ورێکخستن و بەڕێوەبردنی کارەکانی بەپێویستمان زانی کەپلەی سێیەم لەپلەکانی کۆمەلەکە بەناویەوەبێت واتە((پلەی مامۆستا حیرام)) ((وە تاسەر بەردەوامبێت))·

وەلەگەڵ ئەوەشدا وێنەی ئەم بەڵگەیە مۆرنەکراوە بۆیە بە پێویستمانزانی کە پابەندبین پێوەی ، وەکارکردن بە ویستی خاوەن ئەم فەرمانە هەرکێیەك بێت فەرمان ئەدەین پلەی سێیەم بەناوی حیرام ناوبنرێت لەئێستاوە برەوژێدد·

وەکاتێك وامانئەزانی کەئەبێت بونی ڕێ ورەسمی ئاهەنگ ئەبێت پابەندبین پێوەی لەکاتی بەخشینی ئەم پلەیە، بۆبەد بەختی دەقێکمان نەدۆزیەوە وەئێمە بەیارمەتی براپشتپێبەستووەکانی هەیکەلی سەرەکی دامانئنا کەئەبێت پابەندبین پێیەوە وەئەوریاسایانەی دامانئنا ئەمانەن:

یەکەم: لەهەرهەیکەلێکدا ژورێکی زۆربچوك تەرخانئەکرێت کە ڕۆشنی تیانەبێت وە برایەکی پلەدوو دێنن چاوەکانی بەستراوەتەوە پێش ئەوەی بچێتە هەیکەلەکە چاوی

ئەکەنەوەو دەرگاکە دائەخەن، ئنجا تابوتێک ئامادە ئەکەن و وەپەردەیەکی ڕەش لەسەری نووسراوە ((زیندوو ، مردوو)) وە تەنها هەردووکۆڵەگەکەو مێزی سەرۆک بەدرووشمی ڕەش ڕازاوەتەوە.

دووەم: یەکێک لە باوەڕپێکراوەکان ئەنێردرێت بۆ گەڕان بەدوای ئەو شاراوەیەو ئەگەڕێتەوەو ئەڵێت: ئەمدۆزیەوە دیسان دوانیتر ئەنێردرێن وەئەگەڕێنەوە و ئەڵێن ئەماندۆزیە و چواریتر ئەنێرن ئەیدۆزنەوە لەژوورەتاریکە.

سێیەم: باوەڕپێکراوەکە ئەڕواو تابوتەکەشیان پێیە ئەوبرایەی باسکرا ڕائەکێشن لەتابووتەکە وەچاوی ئەبەستنەوەو وەدائەپۆشن وەلەسەریشەوە چلە دارێک هەیە، وەئەیهێنن بۆ هەیکەل وەلەنێوان دووکۆڵەگەکە دائەنێن .

چوارەم: سێ گڵۆپ دائەگیرسێت، دووان لەلای ڕاست وچەپیەوە لەلای سەریەوە، وەیەکێکیش لەخوارەوەی تابوتەکە لەلای قاچیەوە وەباوەڕپێکراوەکە دەستەکات بەگریان و خەفەت خواردن و پیاهەڵدان لە پێناو ئارامکردنەوەی گیانی حیرام کەنوێنەرە لەم ئاهەنگە.

پێنجەم: سەرۆک بەرەوتابوتەکەئەڕوات وەسەری هەڵئەداتەوەوهەموو هاوارئەکەن: ((حیرام زیندووە)) دیسان سەرۆک دائەپۆشێتەوە.

وەکەتەواوبوون لەوانەی کەباسکرا سەری هەڵئەدەنەوە وەچاوی ئەکەنەوەو ئەوەلەناویەتی هەڵئەستێت وەسەرۆک پێی ئەڵێ: ئەی برا ئەزانم کەتۆ بەبەرزبونەوەت بۆ پلەی مامۆستاحیرام نمایشێکی مردووی زیندوتکرد، مردوویەک کوژرابێت لەجیهاددا لەکاتی چالاکیەکەی، وزیندووش بە بێدەنگی، وەپێویستە لەسەرت کەپابەندبی بە جیهادەکەی وە چالاکیەکەی وەبەنهێنی پاراستنەکەی.

وەپێویستەبرای نوێ بەم ووتانەی پێشووی باسکراو: من تەنها هێزو ویست و ..تاد.

دوای ئەوە سەرۆك نهێنی پلەكەی پێ ئەڵێ بۆیەكترناسین سێ نهێنی هەیە:

١ ـ ئەگەر بتەوێت خۆت بناسێنی لەخۆت بەرزتر یان پیتی یەكەم ئەڵێی لەناوی جاكین وەڵامت بداتەوە بەپیتی دووەم.

٢ ـ وەیان ئەڵێیت ((مردوو)) وەڵامت ئەداتەوە بە((زیندوو)).

٣ ـ وەیان دەستی چەپت دائەنێی لەسەر لاجانگی چەپت وەبەخێرایی دای ئەگریت كەدەست كراوەبێت .

شەشەم: دوای تەواوبونی ئاهەنگەكە و پێدانی نهێنیەكە قەمیسێكی ڕەش ئەكەنەبەر پلەبەرزكراوەكە، ئاماژەیە بۆ ئەوەی كەوا بەشداریمان ئەكات بە پەشیمانی بۆ حیرام وەگڵۆپەكان ئەكوژێتەوەو ئەی گەڕێننەوە بۆ ژورەتاریكەكە، پابەندبن بەم یاسایانەوە وەبەیاسای سەرەكیمانی دابنێن.

((سەرۆك جەواب ئەدۆنیرام)).

هەروەها قەمیسەڕەشەكە پێویستە وێنەی كەللەسەر، وەچەكوش، وەگۆشە ی لەسەربێت بەڕەنگی سپی وەلەژێر ئەم وێنانەشەوە ووشەی ((مردوو، زیندوو)) نووسراوە بەڕەنگی سوور.

****

پ٣٠: ئەمانەوێت ڕۆشنایی بكەیتە سەر پلەكانی یەكەم لە پلیكانەی ماسۆنی؟

وەڵام: سێ پلەی یەكەم لەپلیكانەی ماسۆنی كەبەپلەكانی چاوبەستكردن ناسراوە ئەوانەی هەڵئەخەڵەتێن بەدرووشمەكانی ماسۆنی وە ئاگایان لە ترسناكیەكانیان نیە، وەئەو پلانەش: دەسپێكەر، و خاوەنپیشە، و پلەی ماستەر.

ئەمانەش پلەکان و ئاهەنگەکانیان و هێماکانیانن:

ا ـ پلەی دەسپێکەر:

پلەی دەسپێکەر یان Entered Apprentice Degree، لەدەسپێکەر دەردەکەوێت بەپێی بیروباوەڕی گشتی ژیانی ماسۆنی، وەلەسەری پێویستە لەکاتی سوێندخواردنی ئەندامێتی کەبەرگێکی تایبەت بپۆشێت کە بارەگانەیداتێ، وەبەگوێرەی ماسۆنیەکان وەئەو ئاهەنگانەی کەهەندێك بەترسناك باسی دەکات جگە لەهێمایەك کەماسۆنیە سەرەتاکان بەکاریان هێناوە هیچیترنیە، کەمرۆڤی کۆن باوەڕی بەوەبوو کە گیانی مرۆڤ دادەبەزێت لەئاسمانەکانی دنیاوە پێش ئەوەی جێگیربێت لەلاشەی مرۆڤ لەکاتی لەدایکبووندا وەبەپێی بیروباوەڕی کۆن وەئەو گیانەش سیفاتەکانی ئەو ئاسمانە تایبەتە وەرئەگرێت کەپیایدا ڕەت بووە کاتێك کە بەرەو گیان ڕۆیشتووە.

ماسۆنیەکان واباسی ئەو چاوبەستنەوەیەی دەسپێکەرنەکەن لەکاتی سوێندخواردنی کەهێمایەکە بۆ ئەونەزانی و یان ئەوتاریکیەی کە کەسەکەتیایدابووە لەپێش ئاشکرا بوونی ڕاستی خۆی لەڕێگەی ماسۆنیەوە، وەئەو پارچە قوماشە لائەبردرێت کاتێك دەسپێکەر کەسوێندئەخوات ئامادەیە بۆ پێشوازی لە ڕوناکی، وە دەربارەی حەبلی بەکارهێنراو لەکاتی سوێندخواردندا ماسۆنیەکان وەك هێمایەك بۆ ناوك ئەیگەڕێننەوە کەزۆرگرنگە بۆ دەسپێکردنی ژیان، بەڵام دوای سوێندخواردنەکە ئەبردرێت بەمەبەستی خۆشەویستی و چاودێریکردن کە پێویستن بۆ بەردەوامی ژیان، دوای ئەوە سوڕانەوە بەدەوری هەیکەل دەسپێدەکات بەشێوەی سوڕانەوەی میلی کاتژمێر کەماسۆنیەکان بە جوولەی خۆری دائەنێن، وەلەکاتی سوڕانەوە دەسپێکەر هەست بەیاسای (کەون) ئەکات وەدوای سووڕانەوە دەسپێکەر کڕنۆش دەبات بۆ هەیکەل، وەئەم هەیکەلەش بەگوێرەی ماسۆنی هێمایە بۆ خاڵی بەگیشتنی کەسەکە بە دروستکەر بەرەچاوکردنی ئاینەئاسمانیەکان کە دەسپێکەر پەیرەوی ئەکات وەئەم هەیکەلە ئەکەوێتە ناوەڕاستی بارەگا. تواناکانی

دەسپێکەر دیاریکراوە بۆنمونە ناتوانێت دەنگبدات بۆوەرگرتنی ئەندامێکی نوێ، وەمافی ڕێکخستنی کاری خێرخوازی نیە، بەڵام ئەتوانێت ئامادەبێت لە کۆبونەوەکان و ئاهەنگی تەرم ئەگەر ئەندامێکی ماسۆنی مرد.

ب ـ پلەی خاوەن پیشە:

پلەی خاوەن پیشە یان Fellowcraft Degree ئەم قۆناغە نوێنەرایەتی قۆناغی پێگەیشتن و بەرپرسیاری دەکات لەژیانی مرۆڤ لەسەر زەوی بەپێی فیکرەی ماسۆنی، وەپێویستە لەسەر ئەندام لەم قۆناغەدا ((ڕەوشتی چاکە)) بنیات بنێت وەهاوکاری بکات لە چاککردنی بارودۆخی کۆمەڵ کە تیایدا دەژێت. لە مەراسیمی ئەم پلیەدا کەلوپەلێك بەکار ئەهێنرێت کە لەکۆندا بیناسازەکان بەکاریان هێناوە، وەپێویستە لەسەر ئەندام کەسەرکەوێت بەسەر پلیکانەکە کۆتایی بێت لە ناوەڕاستی هەیکەلەکە وەك هێمایەك بۆ سەرکەتن و پێشکەوتن لەتێگەیاندنی ئەندام لەبیروباوەڕی ماسۆنی . لەم پلەیەدا ئەندام بەدرێژی شارەزاییەکی ورد ئەبێت لەواتاکان و هێماکانی ئەو ئاهەنگەی کە ماسۆنی پەیرەوی ئەکات.لە گرنگترین ئەو کەلوپەلانەی بەکار ئەهێندرێت لە ئاهەنگی ئەم پلەیە گۆشەی وەستاوە کەهێمایە بۆ ـ بەپێی بیروباوەڕی ماسۆنی ـ گۆشەی داواکراو لە بینای دیوار لە بنەرەتیەکی بەهێز، وەلەم قۆناغەشدا دوو کۆڵەگە هەیە لەسەرەتای چونە ژوورەوەی گۆڕێکی هێمایی لە پەرستگای سولێمان، وەهەندێك لای وایە دوو کۆڵەگەکە واتای شەوو ڕۆژ ئەگەیەنن کەوا ـــ بەبیرو بۆچونی کۆن ـــ دروستکەری گەورە بەکاریهێناوە بۆ ئامۆژگاری بەنی ئیسرائیل بۆڕێگایەك کە ئەتبات بەرەو ئەو زەویەی پەیماندراوە.

ج ـ پلەی ماستەر:

پلەی ماستەر یان Master Mason Degree وەئەمەش بەرزترین پلەیە لەماسۆنیدا، وەهەڵدێ بارەگا هەیە تەنها ئەو ئەندامەماسۆنیانە وەرئەگرێت کە

گەیشتونەتە پلەی ماستەر، لەم قۆناغەدا وەبەزۆچونی ماسۆنی ئەندام ئەگاتە ئاستی هاوسەنگی لەنێوان ((هۆکارە ناوخۆییەکان کەمرۆڤ ئەجوڵێنێت)) وەلایەنی گیانی کە ئیبەستێتەوە بە دروستکەری گەورە،

لەو هێمایانەی کە لە ئاهەنگەکان بەکاری دێنن ئامێری بیناکردنەکەیە پێی ئەڵێن ((مالێج)) کەهێمایە بۆ بەستنەوەی هەموو چەمکەکانی ماسۆنی و بڵاوکردنەوەی خۆشەویستی برایەتی، وەلەڕوانگەی ماسۆنییەوە ئاهەنگی ئەم پلەیە ئامادەیە بۆ ماستەر لەتەلاردا حیرام ئابیف کەیەکێک بوو لەبیناسازە سەرەکییەکان لەپرۆژەی بینای پەرستگای قودس لەسەردەمی سولێمان، وەلەهێماکانی تری مەراسیمی ئەم قۆناغە دروشمی شمشێری پاشایەتی یەکەهێمایەبۆ هۆزەکانی بەنی ئیسرائیلی کۆن،

لەلێپرسراویەتیەکانی ماستەر دەنگدانە بۆوەرگرتنی ئەندامی نوێ، یان هەستان بە کاروو پرۆژەی خێرخوازی، وە لێکۆڵینەوەو گەڕان لە پشت داواکانی ئەندامیەتی وەبەرپرسیاریەتی ئابوری جۆراوجۆر،

هەندێك وای بۆئەچن کەپلەی ژمارەیی لەماسۆنیدا هەیە بەلام ماسۆنیەکان ئەم پروپاگەندەیە بە پروپاگەندەیەکی هەڵەی دائەنێن، بۆنمونە بارەگای گەورە لەئیسکتلەندا پەیڕەوی یاسایەکی ژمارەیی ئەکات وەبەناوبانگترین ئەوپلەیەش پلەی ۳۳ یە وەئەمەش ئەوە ناگەیەنێت کە ۳۲ پلە لەژێر ئەم پلەیەوە هەیە وەهەروەها ئەوەشناگەیەنێت کە پۆلێنکردنێکی ترهەیە بۆ پلەکانی ماسۆنی، ماسۆنی تەنها ۳ پلەی هەیە وەپلەی ۳۳ بڕوانامەی ڕێزلێنان وشکۆدارییە بۆکارە چاکەکان کە کەسێکی دیاریکراو هەستاوە بەئەنجامدانی بۆخزمەتکردنی ماسۆنی،

وەهەروەها لەیاسای ماسۆنی ئیسکتلەندی پلەی شکۆداری تری بەناوبانگ هەیە کەئەویش پلەی ١٤، وەئەوانە زۆرجار ئینگوستیلەی تایبەت بەخۆیان لەپەنجە ئەکەن کاتێك کە بڕوانامەی شکۆداریان پێئەبەخشرێت،

وێنەی ئەندامانی ئەنجومەنی ماسۆنی لە میسر ڕۆژانی پاشای میسری فارووق

وێنەی ئەنجومەنی ماسۆنی ـ لوبنانی

جل و بەرگی ماسۆنی

٥

ئایینی ماسۆنی

ــ بەستنەوەی سەرهەڵدانی ماسۆنی بەمێژووی مرۆڤایەتی و پێغەمبەران لە ئادەمەوە سەلامی خوای لێبێت فێڵی ماسۆنیە.

ــ بەستنەوەی ماسۆنی بە بیرباوەڕە ئاسمانیەکانەوە بۆ ڕێ وونکردن لە خەڵکی.

ــ هەڵبەستراوەکانی ماسۆنی بۆسەر پێغەمبەرانی خودای گەورە.

پ٣١: پرسیار: وابزانم گرنگە لە مەسەلەی ماسۆنی.. وەئەوەش دەربارەی مێژووی سەرهەڵدانی ماسۆنیە کەماسۆن ئەگێڕنەوە بۆ سەرەتای مێژوو لە سەردەمی ئادەمەوە سەلامی لێبێت؟

وەڵام : ماسۆنی وەکو فیکرەیەکی پیلانگێران لەسەر جیهان درووستکراوێکی جولەکەیی زایۆنیزمی پوختە کراوە، وەجولەکەی ماسۆن هەوڵئەدات بۆ چەواشەکردنی هەموان بەوەی کەماسۆنی مێژووەکەی ئەگەرێتەوە بۆ ئادەم سەلامی لێبێت، سەر لەخەڵکی تێکئەدەن بۆڕاستیەکان وەئەمەش ڕەوشتی جولەکەیە هەمووکات هەتا شاهین مکاریۆس کە ماسۆنیە لە پلەی ٣٣ لەکتابەکەیدا ((نهێنیە شاراوەکان لەکۆمەڵەی ماسۆنی)) ئەڵێت کە پاشا سولێمان ی کوڕی داود پێغەمبەر سەلامی لێبێت یەکەم مامۆستای گەورەبوو لە فەرماسۆنی . داود پاشایەتی گرتەدەست دوای ئەوەی ویستی ـ کوشتنی ـ ئوریا مێردەکەی.

هەروەها شاهین [١] ئەڵێ مامۆستا گەورەکانی ماسۆنی ئەمانەن پاشای پێغەمبەر سلێمانی کوڕی داود سەلامیان لێبێت وەحیرام پاشای دووەمی مامۆستای گەورە، وەحیرام ی سێیەم مامۆستای گەورە، ئەوانەبون کەوا دەستەی ئەنجومەنەکانی ماسۆنیان کردە سەر شێوەی هەیکەلی ئۆرشەلیم، وە خوێندنەوەی دەقەکانی تەوراتی زیادکرد لەکۆبونەوەکانی تەرخانکردنی ئەندامان وەئاهەنگەکانی ماسۆنی بەڵگەیە بۆ جولکەیی ماسۆنی.

****

پ ٣٢ : هەردەم ماسۆنی بیروباوەڕی ئەبەستێتەوە بەبیروباوەڕەکان و نێردراوە ئاسمانیەکان، ئایا تاچەند ئەمە ڕاستە؟

---

١) شاهین مکاریوس(١٨٥٤ ــ ١٩١٠) ماسۆنی مەسیحی عیلمانیە دژ بە کەنیسەی مەسیحیە ماسۆنیە لەپلەی٣٣ .

وەلام : بەڵێ ماسۆنی هەوڵیاندەدات ماسۆنی وادەربخات کە بیروباوەڕێکی ئاسمانی پە ئەبەستریتەوە بەبیروباوەڕە ئاسمانی و پێغەمبەران و نێرراوانەوە، بەم شێوەیە خستیەڕوو ماسۆنی گەورە موحەممەد رەشاد فەیباز لەکتابەکەی ((ڕووناکی گەورە)) وەئەم پیاوە سەرۆکی ئەنجومەنی شەرەفی گەورەی جیهانی ماسۆنی یە[2].

وەلەکتابەکەی ((ڕوناکی گەورە)) فەیباز هەوڵەدات قسەی هەڵبەستراو لەنێوان کتابە ئاسمانیەکان و وەنێوان کتابە دانراوەکان بۆ چەسپاندنی لەسەر ساویلکەکان کەوا بیروباوەڕی ماسۆنی بەناوبانگترو بەرزترینە لەهەموو بیروباوەڕەکانی تر کەئاتەوان بەبۆچونی ئەو، وەدەسپێدەکات بەناوی ڕوناکی ئەقڵ، ئەندازیاری بێکۆتایی گەورە وە بە بوون و ڕوناکی و هۆشی خۆیی، وایدانەنێت کەجیهان شوێنەوارێکە لە ئەندازەییەکەی.

وەفەیاز ئەلێت نوح سەلامی خوای لێبێت وەهاوەڵەکانی کاتێك زانیان چی بەسەر ئەوخەڵکە دێت لەبێباوەڕان لە خنکان وە بەمیلاکچوونی سەرنشینانی کەشتیەکەلەگەڵ هاوەڵانی بیناسازە ئازادەکانی کەشتی ڕزگاربوون لەنێوان شەپۆلەکانی نەزانی و تاریکیدا، بەلام برا ڕزگارکەرەکان بیروبڕوا سێ سەرداریەکەیان ژیاندەوە، لە هەیکەلی نورانی کە دامەزراوە لەسەر چاکترین بنچینەی زانست و زانیاری.

بەمشێوەیە فەیباز ئەڵێ بیناسازانی ئازادی ماسۆنی هەبوون لەئادەمەوە سەلامی لێبێت وەگشت پێغەمبەرەکانی تر وەئەمەش درۆو بوختانە.

---

٢) موحەممەد ڕەشاد فەیازتەرخانکرا بۆ ماسۆنی سالی ١٩٢٤ لەئەنجومەنی غەلتە لەتورکیا وەبوو بەسەرۆکی ئەنجومەنی ماسۆنی ژمارە ٣٨ ئاستانجول وەبەرزکرایەوە بۆپلەی٣٣سالی ١٩٢٦ وەبەرزکرایەوە بۆزۆرێك لە پلەکانی ماسۆنی بالا لەوانەش سەرۆکی ئەنجومەنی خۆرهەلاتی جیهانی سالی ١٤٠٦كۆچی.

ئەلێ: ئەواببروبڕوای ماسۆنیەکان لەهەموو سەردەمەکاندا لەهەموو بڕوبڕواکانیتر پەسەندکراوترو بڕواپێکراوتربوو، وەئەلێ کەداود پاشاو پێغەمبەر سەلامی لێبێت یەکێبوو لە بیناسازە ڕزگارەکان، و پارێزگاریکرد لەبڕوباوەڕکان و پەیمانەکان وە وەسیەتیکرد بەدروستکردنی پەیکەری هێمای مرۆڤایەتی، کەسولێمانی کوڕی جێیگرتەوە پەیکەری مرۆڤایەتی دروستکرد لە ئۆرشەلیم، وەحیرام ئەبیف سەرپەرشتیاری ئەندازیاری دروستکردنی کرد، سولێمان و حیرام لەبەردەم پەیکەرەکە دوو کۆڵەکەیان دانا لەبەردی ئەلماس وە ناویان نا لەکۆڵەکەی ڕاست پیتی (ب) وە لەکۆڵەکەی چەپ پیتی (ی) یان (ج) هێما بۆ هەردوو کوڕەزاکەی یوسف و بنیامین.

****

پ١٢٣: کێ وشەو هێمای داناوە بۆ پلەکانی ماسۆنی ؟

وەڵام: لە دوای تەواوبونی هەیکەل حیرام ئابیف وشەی هێمایی نهێنی دانا بۆ پلەکانی ماسۆنی وەشیکردنەوەی قەوارەی بوونی بەسێ ڕوکنی پلەدار وەدوای ئەمە حیرام تیرۆر کرا لەلایەن سێ کەسەوە.

****

پ١٢٤: هەیکەل چییە لەماسۆنیدا؟

وەڵام: هەیکەل شوێنی پەرستنە کاهینە گەورەکانی شوێنەوارناسان بەپیرۆزیان دادەنا.

****

٦

گرنگترین بیروباوەڕەکانی ماسۆنی

ـ پەیوەندی ماسونی بەئاینەکان.

ـ ماسۆنی و جیاکردنەوەی ئاین لەدەوڵەت.

ـ واتای درووشمی ماسۆنی ((ئەندازیاری گەورەی گەردوون)).

ـ چۆن ماسۆنی دزەی کردە ناو مەسیحیەوە.

ـ جیاوازی تێگەیشتنی سەربەستی و برایەتی و یەکسانی لەماسۆنی لەئیسلامدا.

پ٣٥: پەیوەندی ماسۆنی بەبیروباوەڕەکانی ئاینیەوە چیە؟

وەڵام: ئامانجی گەورەی ماسۆنی نەهێشتنی بیروباوەڕی ئاینی و دژایەتیکردنی گشت ئاینەکانە و ئامادەکاری ئەکات بۆ هاتنی مەسیحی دەجالی چاوەڕوانکراو لەلای جولەکە، لەبەرئەوەی ئەم مەسیحی دەجالە بانگێشەی خوا بۆخۆی دەکات لە کۆتایی دنیا.

****

پ٣٦ : چۆن ئەکرێت ماسۆنی ئاینەکان هەڵوەشێنێت؟

وەڵام: ماسۆنی داوادەکات بۆ لێکۆڵینەوە بەدوای ڕاستیدا، وەلەچوارچێوەی لێکۆڵینەوەکەشدا بانگەشەی دەربرینی ئازادی هۆش وەئاین وپێغەمبەرایەتی و نوێژ وەهەرشتێك کە هەر ئاینێکی ئاسمانی باسی لێدەکات بکرێتە بابەتی لێکۆڵینەوە. ئەوان ئەڵێن ئاین لە ڕوانگەی سایکۆلۆجیەوە ئەبینرێت، بەم شێوەیە رونیدەکاتەوە جێگری ئەنجومەنی ماسۆنی لەبەرلین وە ئەڵێ: ئەوانەی کەخاوەنی فکرەی ئازادن بریارئەدەن وەئاشکرای ئەکەن ئازادی ویژدان وئازادی لێکۆڵینەوە، واتە ئازادی ڕەخنەی بیروباوەڕی و ئاینی، ئەوان هەموو بیروبڕوایەك ڕەتئەکەنەوە کەلەسەر بنچینەی سروش ــ وحی ــ کەسەرچاوەکەی هەرکوێیەك بێت ئەم سروشە[1].

وەلەرونکردنەوەیەکدا هات کە ڕۆژهەلاتی گەورە لەفەرەنسا ڕایگەیاند لەساڵی ١٨٥٦:

((ئێمەی ماسۆنی ناتوانین بوەستین لەشەڕکردن لەنێوان ئێمە وە نێوان ئاینەکان، چونکە هیچ ڕێگایەك نیە نەبۆرزگاربونمان وەنەبۆ رزگاربونیان، وەئەبێ یان بمرن یان بمرین، وەماسۆنی ئارام نابێت تەنها لەدوای داخستنی پەرستگاکان نەبێت)) .

---

١) الادبیات الماسونیە ــ د.حسین عمر حمادە.

کوکفیل لەئەنجومەنی مەنفیس لەلەندەن ووتی:((ئێمە ئەگەر رێگەماندا بەموسولمان یان بە نەسرانی بەچونە ناو یەکێ لەهەیکەلەکانمان، ئەمەش وەستاوە لەسەرمەرجی ناوخۆ پێویستە لەسەرمان بەچەواشەیان بخەین، کە نکوڵی بکات لەکارە ئەفسوناویەکانی و خیالیەکانی کە هەڵخەڵەتا پێی لەگەنجیەتیدا)) [1].

وەهەروەها لە کۆنگرەی ماسۆنی لە بلفۆر هاتووە سالی ١٩١١: ((ئێمەی ماسۆنی دوژمنی ئاینەکانین، لەبەرئەوە لەکۆمەڵگاکانمان هەموو توانایەکمان بەکاردەهێنین بۆسرینەوەی کەمترین دیاردەی ئاینی [2].

****

پ٣٧: ئایا پەیوەندی هەیە لەنێوان بیرو باوەری جیاکردنەوەی ئاین لەسیاسەت یان بەوەی کەبە عیلمانی ناساوە؟

وەلام: ماسۆنی بەجولەکە بوو هەوڵ ئەدات بۆ نەهێشتنیئاینەکان، وەلەبەر ئەوە جیاکردنەوەی ئاین دامەزرا: ((ڕامیاری نیە لەئاین وەنە ئاین هەیە لە ڕامیاری)) .

بەعیلمانی کردنی بیرو باوەری ئیسلام فراوان بووە بۆجیاکردنەوەی یاسا ئاینیەکان لە یاساکانی شارستانی بەشێوەی پیلانێکی ڕێکخراو بگونجێت لەگەڵ کۆ مەڵگاکان، شۆرشی فەرەنسی هات بۆجێبەجێکردنی ئەم بیرو باوەڕەی جیاکردنەوەی ئاین لەسیاسەت یان جیاکردنەوەی کەنیسە لەدادگای شارستانی، وە ئەم دەقەش لەدەستوری فەرەنسی هاتووە، وەرگێرانی تەواو بۆزاراوەی عیلمانی ((نائاینی)) یان دونیایی، وەبەواتای جیاکردنەوەی کەنیسە کەدەسەلاتێکی ئاینە لە دەوڵەت هەروەك ڕویدا لەدوای شۆڕشی فەرەنسی.

---

١) تەماشای ((أوقفوا هذا السرطان)) ـ دسیف الدین البستانی.

٢) هەمان سەرچاوەی پێشوو.

بـەلام لـە وولاتـە عەرەبیـەکان و ڕۆژ هەلاتـە موسـولمانەکان پیلانـی ماسـۆنی بـۆ جێبـەجێکردنی عیلمانی بـەقۆناغ بـوو بـەبنیات نـانی کاریپێویست دەستی پێکرد کـە پەیوەندی ڕوکەشی هەیە بە موسولمان یان ئەگونجێت لەگەل موسولمان تەنها لەڕوی بیرو باوەڕەوە، وەدەقـەکانی چارەسەرناکرێت بەدرێژی کـەوا ڕێنەکـەوێت لەگـەل باروودۆخـە وەسـتاوەکاندا یـان بنیتنـانی کـاری پێویسـت لـەبری هەنـدێ لایـەنی موسـولمانی وەجیاکردنەوەی ئاین لە دەوولەت لەکۆتادا وەئەوەش ئامانجی دیاریکراوی ماسۆنیە.

وە ئەو قۆناغانە جێبەجێکرا لەوولاتە ئیسلامیەکان لەسەرەتای سەدەی بیستەمەوە، وەئێستاش ئەیەوێت بەرهەمەکەی کۆبکاتـەوە وەئەمەشی بەدەست هێنا لەهەندێ لـەو وولاتانە وەك تونس و توورکیا

****

پ٣٨: ئەبیستین کەماسۆن دەستەواژەی ((ئەنـدازیاری گـەورەی گـەردوون)) بـەکار ئەهێنن وەئەیکەنە بروشمی خۆیان، واتای ئەم درووشمە چی یە ؟

وەلام : ((ئەنـدازیاری گـەورەی گـەردوون)) بریتیەلـە پیرۆزیـەك لەلای ماسۆن واتـە ئەندازیاری گەورەی ماسۆن تەنها درووستکەر نییە لەم گەردوونە، بەلکو ئەندازیاری تریش هەن پشتیان پێبەستوە وەلەناویشیاندا ئەولە هەموویان گـەورەترە، وەبەمـەش ئینکاری تەنهایی خودا ئەکەن. ـ پەنابەخودای تاك وتەنها ـ

****

پ٣٩ : چۆن ماسۆنی چووەناو ئاینی مەسیحیەوە ؟

وەلام: هـەروەك باسمـان کـرد بـیرو بـاوەری ماسـۆنی نـورانی پلانگێـری لەگـەلبونی جولەکەدا هەیە لە هەمووقۆناغەکانی مێژووی مرۆڤایەتی، وە دوای هاتنی مەسیح سـەلامی

لێبێت وەرەچولەکی ئاینیەی جولەکە دوژمنیان بوو وە ((کۆمەڵەی فیلیای خەزاوە)) دروست بوو لەساڵی ٣٤ز وەبەسەرۆکایەتی پاشا هیرۆدس ئەگریپا وەچەند ئەندامێکە لەوانەش حیرام ئابیود وەئامانجی دژایەتی شوێنکەوتوانی عیسای کوڕی مریەم سەلامی لێبێت.

سەرەوها هەندێک لە ماسۆنیە مەسیحیەکانی پاڵەکانی پاپا ساڵی ١٦٦ کۆچی وەدوەچاری چەوسانەوەبوون لەلایەن ئیمپراتۆری ڕۆمانی ئەوکاتە، وەئامانجی ئەو ماسۆنیانە جێبەجێکردنی پیلانە زایۆنیزمیەکانیان بونیادنانەوەی هەیکەلی سولەیمان وەدامەزراندنی دەوڵەتێک بۆیان لەفەلەستین، وە چەوسانەوەی ماسۆن لەلایەن ڕۆمانیەکانەوە لەبەرئەوەی شوێنکەوتوانی ئاینی مەسیحی بوونە وەچەوسانەوەکە بەردەوام بووە هەتا ساڵی ٢٠٠ کەئیمپراتۆر ((ساقار)) ڕێگەی پێدان بە دامەزراندنی ئەنجومەنێک بۆیان لە بەریتانیا وە ئیمتیازات وەهەندێ ماڤیشیانی داوەتێ هەتا هەستن بەدروستکردنی شورایەک لە بەریتانیا بۆ پارێزگاری کردنی سەرزەوەکەی لە هێرشەکانی ئیسکتلەندیەکان.

وەلە سەردەمی ئیمپراتۆری قوستەنتینیەکان کە دەستیان کردە ملی مەسیحیەکان لە ساڵی ٣٢٥ ماسۆنی بڵاو بووەوە وەپیاوانی ئاینی مسیحی چونە ناو ماسۆنیەوە، وەبەم شێوەیە ماسۆنیەکان توانیتیان تێکەڵی مەسیحی بن وەیاسای قەشەیی زیادکرد لەنهێنیەکان و نازناوەکان وەجلوبەرگ وە ئەوانی[1].

****

١) سەیری (الموسوعه الماسونیه) ـ حنا أبوراشد ـ بکە.

پ۱۰: ماسۆنی دروشمی ((سەربەستی و برایەتی و یەکسانی)) وەنەوەش هەمان دروشمی شۆڕشی فەرەنسییە، ئایا پەیوەندی ئەم دروشمە چییە بەبیروباوەڕی ماسۆنی پیلانگێڕی، وە واتای سەربەستی چییە لە ئیسلام وەبەپێوانەی سەربەستی لەماسۆنیدا؟

وەلام: بەڵێ هەرچەند ئەم پرسیارە درێژ بوولەدەربڕینی، بەلام گرنگە وەلەبەردەمان ئاسۆیەکی پان دەکاتەوە بۆئەوەی بزانین سەربەستی چییە لەئیسلام و وەلەلای ماسۆن.

سەربەستی لەئیسلام واتە ڕزگاربوون لە پەرستن جگەبۆخودای گەورە نەبێت، بەلام واتای سەربەستی لای ماسۆنی واتە ڕزگاربوون لە ئاین وبەهاو ڕەووشت.

لەبڵاوکراوەیکی ماسۆنی هاتووە لەساڵی ۱۹۳٥ کە لەلەندەن دەرچووە:((ئاواتمان ئەوەیە کەکۆمەڵێك لەخەڵك ڕێکبخەین بۆئەوەی ئازادی سێکسی بن، ئەمانەوێ کەسانێك دروستکەین کەشەرمناکەن لە ئەندامی زاوزێیان)).

ئایا بینیت جیاوازی نێوان هەردوو ئازادیەکە، جیاوازیەکی گەورەی بەرفراوانە، لەلای ماسۆن واتە ئازادی ڕەووشت وەلەبەر ئەوە یانەی ڕوتیان دامەزراند لەزۆرێك لەووڵاتان، بەهەموو هۆکارێك بەرفراوانیان کردەوە بۆ وێرانکردنی بەرگری گەلان جگە لەجوولەکە وە لەناوبردنی بنەمای ڕەووشت، وەبرایەتی لای موسوڵمان مسوڵمان برای موسوڵمانە..

بەلام برایەتی لەڕوانگەی ماسۆنیەوە، ئەوەیە کە بەشەر بەرەچاوکردنی ئاینەکەیانەوە بران، وەلەگەورترین دروشمەکانیان: ئاینەکان دورماندەکەنەوە لە یەکتری وەماسۆنی کۆماندەکاتەوە..

وەیەکسانی لەڕوانگەی ئیسلامەوە واتە هەموو موسوڵمانێك وەك یەکن.

بەلام یەکسانی لەلاماسۆنی بەواتای یەکسانی لەنێوان هەموو خەڵکیدا بروادارووبێبڕوا، بەڕەووشت یان ڕەووشتی نەبێت.

٧

ئايينى ماسۆنى

ــ ئەنجومەنى ماسۆنى چییە؟

ــ شێوەو ئەنجومەنى ماسۆنى چییە لەناوەوەو وەگرنگترین هێماكانى؟

ــ باسى دانیشتنێك لەدانیشتنەكانى ماسۆن لەئەنجومەنەكانیان.

ــ مەراسیمى دامەزراندنى ئەندامى نوێ لەبرایەتى ماسۆنى چى یە؟

ــ چۆن داواى ئەندامێتى لەبرایەتى ماسۆنى دەكرێت؟

هاوڕێکەم ووتی: ئەمانەوێ شارەزابین لەسەر ئەنجومەن یان هەیکەلی ماسۆنی کە ئەو پەرستگایەیە کە نهێنیەکی زۆر لەخۆ دەگرێ و پرسیارەکەش ئەمەیە:

پ41: ئەنجومەنی ماسۆنی چییە؟

وەلام: ئەنجومەنی ماسۆنی ئەوشوێنێی کۆبونەوەی ماسۆنیەکانە وەلەپێشداپێیان ئەوت هەیکەلی((سلێمان)) وەدوای دروستبونی ئەنجومەنی ماسۆنی گەورە لەلەندەن ساڵی ١٧١٧ ناوی هەیکەل گۆردرا بۆ ئەنجومەن.

ئەنجومەن یان هەیکەل شانەیەکی سەرەکیە لەماسۆنیەتدا، وەئەشێت بۆهەر حەوت ماسۆنی ئەنجومەنێکی تایبەت بە خۆیان دروست بکەن ، وەئەنجومەن پەنجا ئەندام لەخۆ دەگرێت ، وەکۆبونەوەکانیان پانزە ڕۆژ جارێکە وەماسۆن جلوبەرگی تایبەتی بەخۆیان ئەپۆشن.

****

پ42: شێوەی کۆبونەوەی ماسۆن چۆن دەبێت لە ئەنجومەنەکانیان؟

وەلام: پلەو پایە لە ئەنجومەن ڕێک ئەخرێت لەنێوان ئەندامەکان بەڕێگەیەك لەڕێکخستنی سەربازەکان ئەچێت لێرەدا پلەی فەرمانبەرە هەمیشەییەکان وەك مامۆستای گەورە وەمامۆستاگەورەکانی پێشوو وەجێگری مامۆستای گەورە وەیاریدەدەری جێگری مامۆستای گەورە وە وەیاریدە دەرانی جێگرانی مامۆستایانی گەورەکانی پێشوو وەدەسپاکی گەنجینەی گەورە، وەڕازگری نهێنی گەورە وە یاریدەدەری ڕازگری نهێنی گەورە، وەدووماستەری گەورە وەدووڕابەری گەورە.

****

شێوەی ئەنجومەن چۆنە لەناوەوە؟ وەگرنگترین هێماکانی چین؟

وەلام: لەئەنجومەن دووکۆلەگەهەن وەئەمانەش هێزو جوانین کۆلەگەی جوانی پێی ئەلێن یاکینی وە نەخشی پیتی G لەسەرکراوە وەڕێزی بۆدائەنێن کەپیتی یەکەمە لەناوی یاکین یان ((جاکین)) وەئەویش یەکێکە لەدوانزە کورەکانی یەعقوب سەلامی خوای لێبێت، وەکۆلەگەی هێز پێی ئەلێن ((بوعز))وەنەخشی پیتی Bی لەسەرکراوە وەبوعز باپیرەی چوارەمی پێغەمبەر سولێمانە سەلامی خوای لیبێت، بەلام ڕاستیەکەی پیت((G)) هێمایە بۆ ووشەی خودا بەئینگلیزی وەمەبەست لای ئەوان مەسیحی دەجالە.

وە ئەلێن: ئەم دووکۆلەگەیە ئەندازیاری گەورە حیرام بنیات نەری هەیکەل داینــاوە،وە ڕەنگی یەکێکیان سورە وەئەویتریان سپیە کەهێمان بۆ خۆرو مانگ واتا پۆزەتیف و نێگەتیف.

وەلەهێماگرنکەکانی ئەنجومەن ئەستێرەی شەش تیشک وەئەوەش بریتیە لە دووسێگۆشە یەکێکیان سپیە و ئەویتریان ڕەشە. ڕەنگی سپی بەمەبەستی پیرۆزی و هێزی گیانی دێت وە وەسێگۆشە ڕەشە هەڵگەڕاوەکە هێمایە بۆ نەبون وە بۆخواست وەبۆ هێزی زەوی.

وەسێگۆشەی لایەکسان هەیە وەلەناوەڕاستیدا چاویکی تیایە کەئەو چاوە هێمایە بۆ چاوی مەسیحی دەجال کەچاودێری هەمووشتێك ئەکات لەجیهان.

وە بنمیچی ئەنجومەن نمونەیە بۆ ئاسمانی شین کەکەسی بۆ بەرز نابێتەوە تەنها بە پەیژەی ئەنجومەنی ماسۆنی نەبێت

وەلەکەرەستەی ئەنجومەن ئامێرەکانی ئەندازەی کەلە بینا سازیدا بەکار ئەهێنرێت وەك گۆشە و شاوڵ وە بەمشێوەیە گۆشەی ئەندازەیی هێمایە بۆ پێویستی ئیشکردن بەپێی یاسای ماسۆنییە وەڕۆیشتنی بەپێی پلانە داڕێژراوەکانە, وەگوبان کە ئامێرێکە بۆ

پێوانی ڕاستی بینا بەکاردێت هیمایە بۆئەوەی کە مرۆڤ هەمووی لەیەك بنچینەن، وەشاوڵ هێمایـە بـۆ پێویسـتی ڕێکـی و دادوەری، وە واتاکـانی ئـەم هێمایانـە جیـاوازن لـە ئەنجومەنێکەوەبۆئەنجومەنێکی تری ماسۆنی.

هۆڵی ئەنجومەن بەزۆری لەسەر شێوەی خشتەکی دوولایـە، وە ئـەم یەکەیـە پێویست نیە وەجەوهـەریش نیـە بـەڵکو ئـەتوانرێ هـەرژورێکی لاکێشـەیی بـەکاربهێنرێت لـە پێناو دیـاریکردنی ئاراسـتەکان، ئەنجومـەنیش وەکـو کەنیسـەکان ڕوبکاتـە دوولای ڕۆژهـەڵات و ڕۆژئاوا.

ئەو دەرگایەی ڕووی لەژووری بەرامبەرە ئەکەوێتـە گۆشـەی بـاکوری ڕۆژئـاواوە، بـەڵام برایانی ماسۆن ((برایان)) دائەنیشن بەڕیز بەدرێژایی پێشەوەی باکورو باشورو ڕۆژئاوا.

وەمامۆستای گەورە وە مینبەرەکەی لـە لای ڕۆژ هەڵاتـەوە ئـەبێت هـەروەها درووشمە سێگۆشەکەی وەلەسەر مینبەرەکەی سیگۆشـەیەك و پرگالێـك هەیـە لـەزیو یـان کانزایـەك ڕووپۆشکراوە بەئاڵتوون.

پ٤٤: دانشتنێك لەدانیشتنەکانی ماسۆنی لەئەنجومەنەکانیان وەسفکە بۆمان؟

وەڵام : هەروەك باسمانکرد هۆڵی ئەنجومەن بەزۆری لەسەر شێوەی خشتەکی دوولایە یان لاکێشـەیی وەپێویسـتە ئەنجومـەن ڕوبکاتـە دوولای ڕۆژهـەڵات و ڕۆژئـاوا. مامۆسـتای گەورە لەسەر مینبەرەکەی دادەنیشێت لەلای ڕۆژهەڵاتـەوە، وە یاسـای پـیرۆزی ماسـۆنی لەسـەر مینبەرەکەیـە ڕێکخـراوە بـۆی لەگـەڵ سێگۆشـەیەك و پرکالێـك لـە زیـو یـان ڕوپۆشکراوە بە ئالتون.

مامۆستاکانی پێشوو لەلای ڕۆژهەڵاتەوە دائەنیشن، وەپێویستە زەویەکە لەسەرشێوەی

شەترەنجی بێت کە چوارگۆشەکان ڕەنگی سپی و رەشن ، وەئەشبێت کە بەرەبێت، وەهەروەها درووشمێك لەپیتی((G)) پێکهاتووە هەڵواسراوە یان وێنەی کراوە لە ناوەراستی بنمیچدا.

بەماداریکی گەورە لەسەرکورسیك کەژێرەکەی خرە دانیشتووە وەدرووشمەکەی تەرازووی بیناسازەکانە وەبە تەنیشت ژێری کورسیەکەی بەردێکی چوارگۆشەی ڕێك وپێك هەیە، وەتەنێکی شەشپاڵو هەڵواستراوە بەسێقاچی وەستاو.

وەبەمادارێکی بچوك دائەنیشێت لەسەرکورسیەك کە ژێرەکەی کۆنکریتە لەناوەڕاستی لای باکورەوە وەدرووشمەکەی شاووڵی بیناسازە.

وە لەلای هەردوو بەماداری بچوك و گەورە چەکوش و ئاراستەکەری دەنگ و کۆڵەگە هەیە، وەکۆڵەگەی بەمای گەورە بەتەختی داندراوە کاتێك کەئەنجومەن کرابێتەوە وە بە ستونی دائەنرێت ئەگەر ئەنجومەن داخراوبێت، وەکارەکە بەپێچەوانەوەیە سەبارەت بە بەماداری بچوك.

وەبەتەنیشت هەرسێ بنکەکەوە مۆم دانێك هەیە، وەئەبێت مۆمدانی مامۆستا بەردەوام داگیرساوبێت ئەگەر ئەنجومەن کراوەبێت، وەهەروەها سەبارەت بە هەردوو بەمادارەکەوە وەلەکاتی مەراسیمی بەرزکردنەوە بۆپلەی سێ ئەکوژێتەوە.

ماۆستای پێشوو لەسەر مینبەر دائەنیشێت ڕاستەوخۆ بەلای چەپی مامۆستای گەورە، خزمەتکارەکانی کەنیسە لای چەپی مامۆستای گەورەن ، وەپاسەوانی ناوخۆ لای دەرگا وەستاوە وەپاسەوانی دەرەوە لەدەرەوە ڕاوەستاوە لەلای ژووری بەرامبەر.

****

پ١٤٥ مەراسیمی دانانی ئەندام ی نوێ لەماسۆنی چۆنە ؟

وەلام: ئامەنگی پەیرەوکراو لەدامەزراندنی هەر ئەندامێکی نوێ هەڵئەبژێردرێت وەك ئەندامێك لەکۆمەڵەی ماسۆنی یان برایەتی ماسۆنی یان هەرکامێك لە لقەکانی ئەوئامەنگی پت پەرستییە لەکۆندا داندراوە، وەسردراوەتەوە لە ئاینە پت پەرستەکانی کۆن وەلە دامێنانی گەورەی ماسۆنی پیلانگێڕی وەئەوەش دەجالی چاوەروانکراو و شوێنکەوتوەکانین وەك موئاب لامی و حیرام ئابیود وەپاشای هیردوس ئەکریبا، وەدامەزرێنەران لەکۆمەڵەی مێزی شاراوە کە ئەمانە بنچینەی دامەزراندنن.

وەدامەزرێنەرەکان ئەڵێن ئەو ئامەنگە ماسۆنیانە بۆتەرخانکردنی ئەندام یان بەرزکردنەوەی ویراسی لەباوباپیران وە ئەوە یەکێکە لە نهێنیەکانی ماسۆنی.

وە ئەو ئامەنگە ماسۆنیانە بۆدانانی هەر ئەندامێك کە پاشا هیرودوس داینـاوە وەك بەستنی چاو بۆئەندامی نوێ کە ئەو چوەتەناو ئەنجومەن، هیچ نابینێت لەناو ئەنجومەن یان هەیکەل هەتاسوێند ئەخوات،، واتە بەویستی خۆی ئەچێتە ژورەوە بەچاوبەستراوی وە لەدەرگا ئەچێتە ژورەوە بۆئەوەی بەداپۆشراوی بیبەن وەبیدەنەدەس کەفیلێك لەلایەن سەرۆك، ئەچرپێنێت بە گوێچکی کەسێ هەنگاو بڕوات بە هەنگاوی یەکسانی، بەپێی ڕاست دەسپێبکات وەلەنیوان دوودینگەدا ڕاینەگرێت.

سەرۆك ئەندامەکە بانگ ئەکات وەهەندێ پرسیاری لێئەکات ئەوجا سوێندی ماسۆنی ئەخوات.وە شمشێرێك بەدەست سەرۆکەوەیە ڕایگرتووە بەرامبەری ئەندامەکە کەسوێند ئەخوات وەلەبەردەمی((تەورات)) بەدەست کەفیلێکدایە.وەدوای سوێند خواردنی ئەندامەکە چاوی ئەکەنەوە ئە بینێ شمشێرێك لەسەر گەردنیەتی وەتەورات لەبەر دەمیەتی. وەلەدوای ئەوە مێزەرێکی بچوك ئەکاتە سەری.

گۆڕانکاری و زیادەیەکی زۆر لەو مەراسیمانە کراوە، ئەمە نمونەیەکی کورت کراوەیە

هەرکێیەك ئەیەوێت بەدرێژی بیزانێت با تەماشای پەرتوکی ((أقدم تنظيم سري في العالم)) بکات.

****

پ٤٦: چۆن داوای ئەندامێتی پێشکەش ئەکرێ لە برایەتی ماسۆنی؟

وەڵام: ئەندامێتی لە هەربرایەتیەکی ماسۆنی لە جیهاندا بە هەڵبژاردنی ئەندام نابێت ، واتە بەپێشکەشکردنی داواکاری لەلایەن ئەندامی نوێوە نابێت بەڵکو هەڵبژاردنی ئەندام بە زانیاری برایەتی ماسۆنی و ئەستۆپاکی لەدوو گەورە ئەندامی پلەکانی ماسۆنی.

****

پ٤٧: ئایا ماسۆنی ئافرەتان وەرئەگرن بەئەندام؟

وەڵام: ماسۆنی بەڕێکخراوێکی براتی دائەنرێت وەرێنادات بەوەرگرتنی ژنان لەماسۆنی کۆندا تەنها لە دۆخێی تایبەتدا نەبێت، وەلەوانەش بۆنمونە وەرگرتنی خاتو ئەلیزابیت ئۆڵ دورس ، وە چەند سەرچاوەیەك هەیە دڵنیای ئەکەنەوە ئەم ژنە بەڕێکەوت لە کونی دەرگایەکەوە ئاهەنگی متمانەدانی بە ئەندامی نوێی بەتەواەتی بینی، وەکاتێك ئیشەکەی ئاشکرابوو بریاردرا کەوەریگرن لەڕێکخراوەکە بۆ پاراستنی نهێنیەکە.

وەلەساڵی ١٨٨٢ لقی فەڕەنسا دەستی کرد بەوەرگرتنی ژنان. وەلەساڵی ١٩٠٣ دا لقەکانی ماسۆنی لە ویلایەتە یەکگرتووەکان دەستی کرد بەوەرگرتنی ژنان لە ڕیزەکانی. وەبەتێپەڕبوونی ساڵی ١٩٢٢ گەیشتە ٤٥٠ بنکە بۆژنانی ماسۆنی لە جیهاندا.

****

هۆڵی ئەنجومەنی ماسۆنی وەزەویکەی ئەبینرێت کە شوارگۆشەی سپی و ڕەشە وەک تەختەی شەترەنج

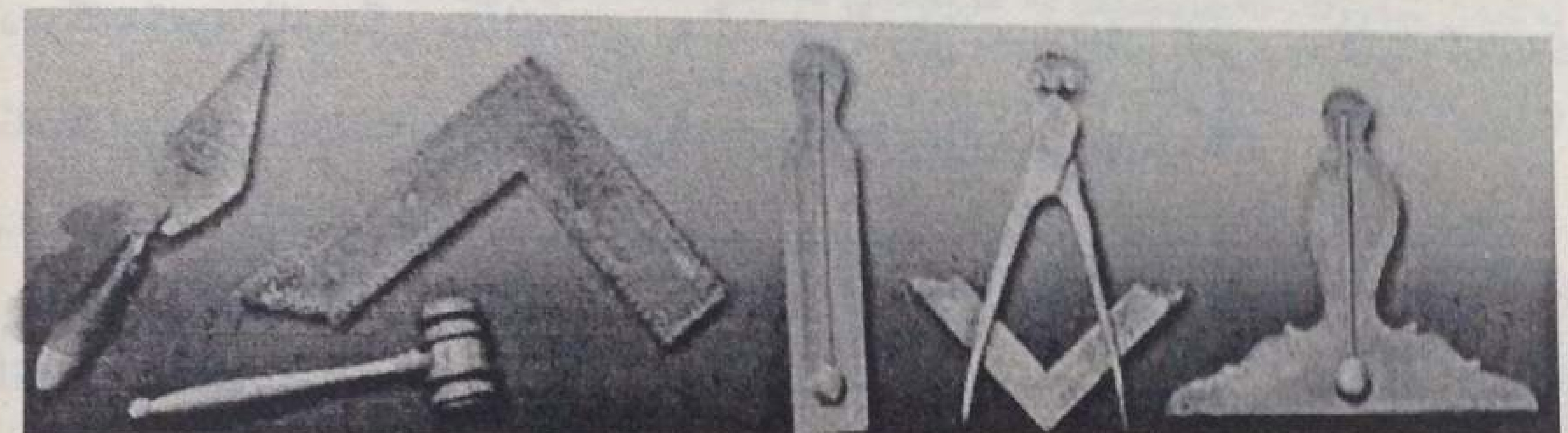

هەندێك لەو کەرەسانەی بەکارئەهێنرێن لە ئەنجومەنەکان

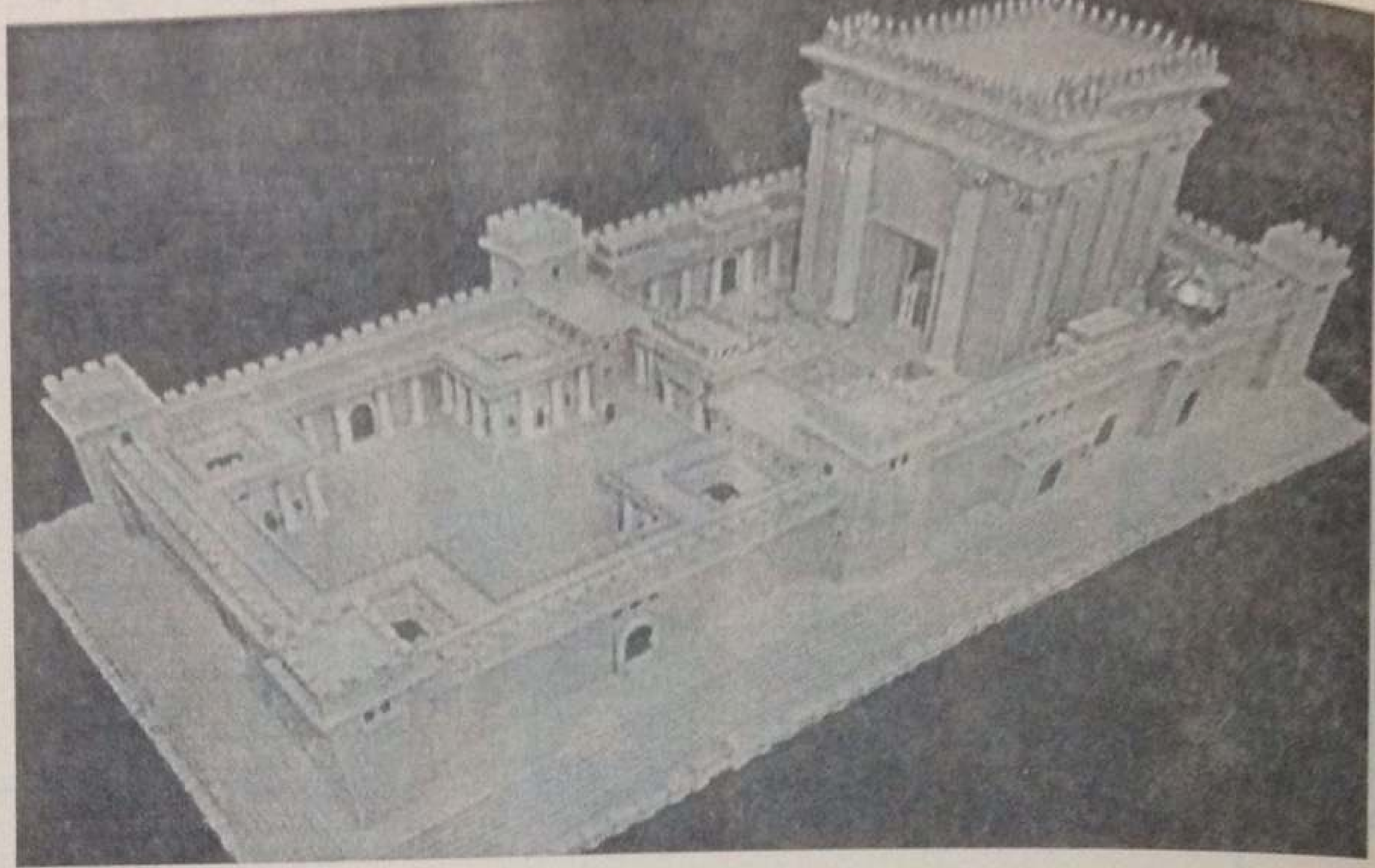

وێنەی ئەو هەیکەلەی کەناکۆکی لەسەرە وە جولەکە ئەیەوێت لەشوێنی مزگەوتی ئەقسا دروستی بکات دوای ڕوخاندنی مزگەوتی ئەقسا.

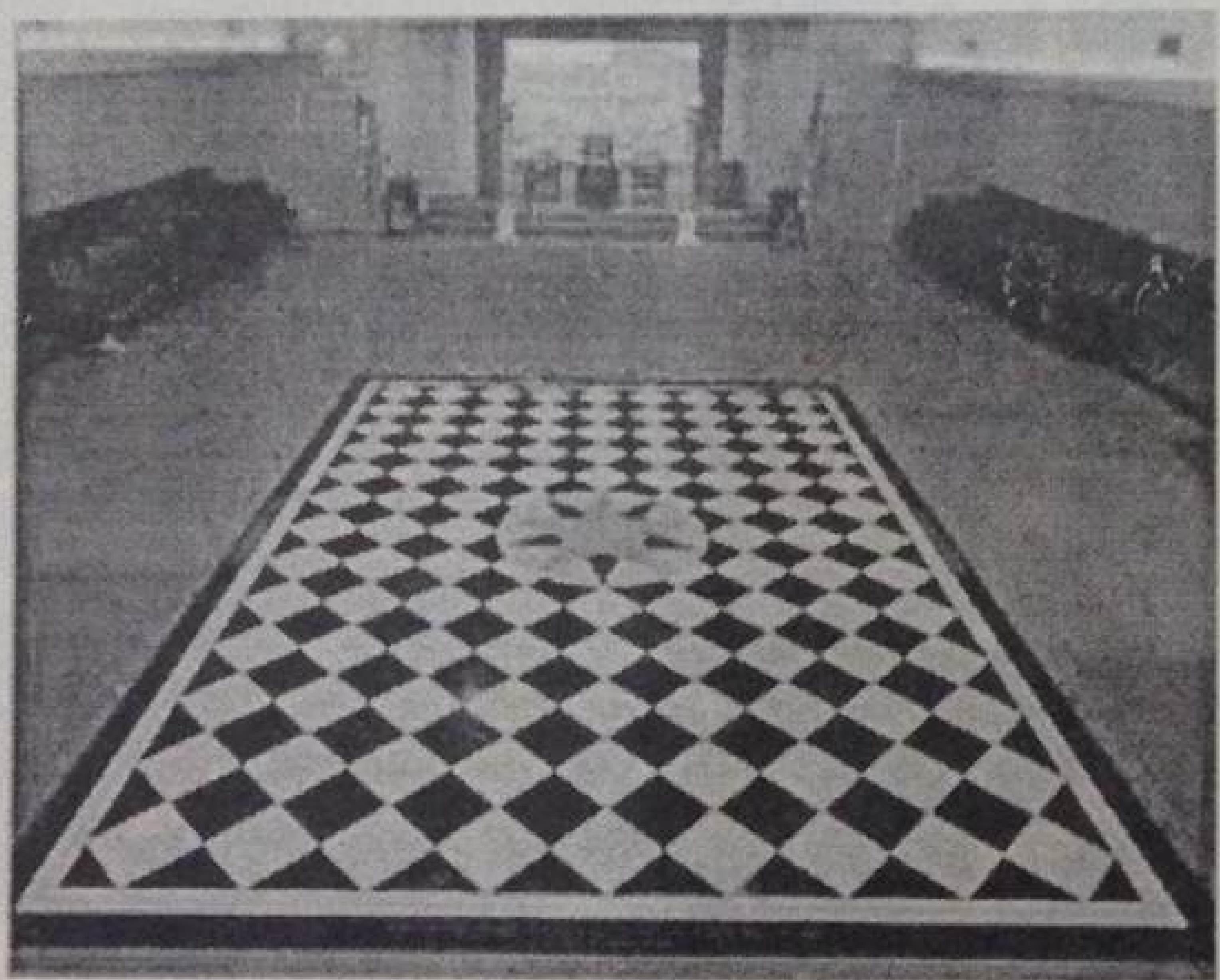

وێنەی ناو ئەنجومەنی ماسۆنی

مەدالیا کە هەریەکەی هێمایەکە بۆ ئەنجومەنێک

ئاهەنگەکان و کۆبونەوەکان لە ئەنجومەنەکانی ماسۆنی

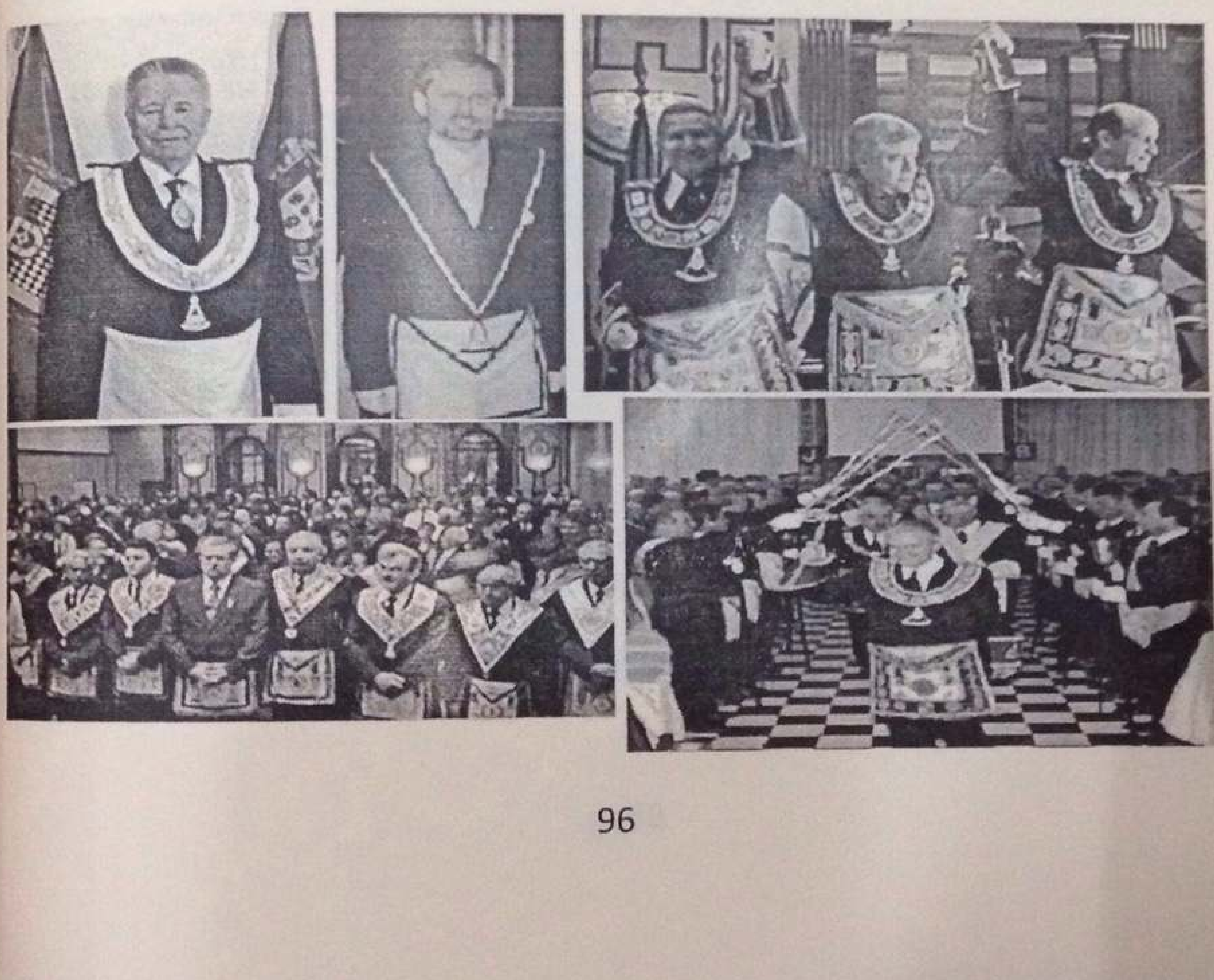

٨

مەراسیمی ماسۆنی لە نێوان هێما و سڵاو کردن

-.هێماو سڵاوکردن لە مەراسیمی دانانی ((تەرخانکردن)) ئەندامانی نوێ (پلەی دەسپێکەر).

- هێماو سڵاوی مەڕاسیمی دانانی پلەی دوو.

- هێماو سڵاوی مەڕاسیمی دانانی پلەی سێ.

- جیاوازی ئاهەنگی ماسۆنی لەشارێکەوە بۆ شارێکی تر.

هاورێکەم ووتی: ئێمەت سوراندەوە لەناو ئەنجومەنی ماسۆنی وەئەوەش شوێنێکی گرنگە بۆ ماسۆن، وەئەمانەوێ زیاتر بزانین کەچی ڕوودەدات لەدانیشتنەکانی تەرخانکردنی ئەندامانی ماسۆنی لە هێماو سڵاوکردن وەئەوشتانەی لێك ئەچن لە ئاینەکانی کۆن وەپرسیارەکەش:

پ٤٨: ئایا هێماو سڵاوی تایبەتی هەیە لەمەراسیمی دانانی ئەندامانی نوێ و یان بەرز کردنەوە لە پلەکانی ماسۆنی؟

وەڵام : بەڵێ هێماو سڵاوی تایبەت هەیە کاتێك کە تەرخانکردن و وەرگرتنی ئەندامانی نوێ لە برایانی ماسۆنی یان بەرز کردنەوەی ئەندام لە پلەیەکەوە بۆ پلەیەکی تر لە پەیژەی ماسۆنی.

****

پ٤٩: ئەوسڵاوو هێمایانە چین لە مەراسیمی تەرخانکردنی ئەندامی دەسپێکەر؟

وەڵام : هیما لەپلەی یەکەمدا وەئەوەش پلەی دەسپێکەرە کە قۆڵی ڕاستی درێژکردووە بە ئاسۆیی لەگەڵ شانی وەئانیشکی چەماوەتەوە، وەدەستی بەئاسۆیی داناوە وەپەنجە کەڵەی بۆلای چەپی سنگیەوەیەتی وە هێماکە کۆتایی دێت بەگوێرەی دەست بۆلای قورگ وەداگرتنی دەستی بۆتەنیشتی.

وە شێوەی تەوقەکردن بە پیانانی پەنجەکەڵە بە جومگەی یەکەمی پەنجەی دۆشاوەژە ئەبێت کەدەست ئەکەنە ناو دەستی یەکتری، وە ووشی یەکتر ناسین وشەی (بوعاز)ە.

****

پ٥٠: هێماو سلاو له پلەی دوو چییه؟

وەلام: تەوقەکردن به پیانی پەنجه کەڵه به نێوان هەردوو پەنجەی توتەو براتوتە، وه ووشەی یەکترناسین (بوعان)ه.

وەهێماکانی ئەو پلەیه ئەمەیه: هێمای دڵسۆزی بۆماسۆنی دەستی ڕاست لەسەر مەمکی چەپی دائەنێت وەپەنجەکەڵەی به قیتی بۆ سەرەوه ئەبێت.

وەسلاوکردن باڵ بەئاسۆیی ئەبێت له شانەوه بۆ ئەنیشك وەستونیه له ئەنیشکەوه بۆ ناولەپ، وه ئەشبێت باڵ بۆپێشەوه بێت لەسەر گۆشەیەکی وەستاوی لەش و ناولەپ ڕووەوڕاست وەپەنجەکه لەش بۆ دواوه یان بۆ لای تەنیشت بەڕێکی لەگەڵ لەشدا.

وەهێمای پاداشتیش هەیه وەئەمەش به ڕاکێشانی دەستی ڕاست به ئاستی سنگیدا وەداگرتنی بۆ لای تەنیشت، وەتەوقه کردن به پیانانی پەنجەکەڵه به جومگەی یەکەمی پەنجەی براتوته.

وه ووشەی یەکتر ناسین: (جاشین)ه وه به ووتن (یاقین)ه.

****

پ٥١: هێماو سلاوی بەرزکراو بۆ پلەی سێیەم چین؟

وەلام: تەوقەکردن بەپیانانی پەنجەکەڵه بەنێوان پەنجەی براتوتەو بالا بەرزه دەبێت. وەووشەی یەکترناسین: (یتوبال).

وەهێماکان: سلاو ئەکرێت له پلەی دوو لەڕێگای داگرتنی دەستی چەپ کەنەختێك دووربێ له لەشەوه، وەلەپی دەست بەرەو ڕووی دەرەوه بێت.

بەلام هێمای یەکترناسین بەدانەواندنی سەر کەمێك، واته چەماندنەوەی سەر بۆپێشەوه

لەگەڵ دەسلێدانی ناوچەوان بە دەستی ڕاست زۆر بەنەرمی وەسێجار دووبارە ئەکرێتەوە.

وەهێمای لاوەکی هەیە بەدەستی ڕاست کەبەرز ئەکرێتەوە بە ئاسۆیی وەناو لەپ ڕوی لەخوارەوەیە، وەپەنجەکەڵە بەگۆشەیەکی وەستاو بۆلای چەپی ناوك، وەکۆتایی دێت بە کشانەوەی دەست بەخێرایی وەڕاگرتنی بەڕێکی لەگەڵ لەش.

وەهێمای پەژارەو مردن ، کەسێ شێوەی هەیە لە ئاهەنگی بەرزکردنەوەدا ئەنجام ئەدرێت وەلەهیچ کاتێکی تردا ئەنجام نادرێت .

وەهێمای شاهانە یان هیمای گەورە هەیە وە ئەمەش هیمای خۆشی و بەختەوەریە کەبە بەرزکردنەوەی هەردووباڵ بۆبان سەر ئەبێت وەناو لەپەکانیش بەرەوڕوی یەکترین.

وەتەوقەکرنیش بەم شێوەیە ئەبێت کە پەنجەکان بەباسکیەوە نووقاون وەك ئەوەی خۆی توونرگرتبێت پێوەی، وەئەم تەوقە کردنە بۆ پلەکانی پێنجە.

****

پ٥٢: ئایا ئاهنگی ماسۆنی لەهەموو وولاتەکان وەك یەکە یان جیاوازە؟

وەلاَم : بێگومان ئاهەنگەکان جیاوازە لەلەشارێکەوە بۆ شارێکی تر بەلاَم لە نهێنیاندا وەکیەکن وە ئاهەنگێکی کۆیلایەتیە.

جیاوازی هەیە لە ئاهەنگی ماسۆنی، وە ئەم جیاوازیانەش لە هەندێ وشە و تەوقەکردن بەلاَم هێماکان جێگیرن وەك یەکن و ناگۆڕێن.

بۆ نمونە لە ئێرلەندا لەئەنجومەنی گەورەی ئێرلەندا ئاهەنگ جیاوازە لە ئەنجومەنەکانی ئینگلیزی و ئیسکتلەندی، وەدەستەی چاکسازی وسەربە دەستەی ئەنجومەنی گەورەیە بۆبلاَوکردنەوەی ئەم ئاهەنگانە.

وە جیاوازە شێوەی گۆڕانەکان لە شێوازی ئامادەکردنی وەووشەی نهێنی و سوێندی

پیرۆزو وە مەراسیمی جەنازە.

وەجیاوازی لەئەنجومەنەکانی ئیسکتلەندی و ئینگلیزی لە ئاهەنگدا لەوانەیە سادەبێت هەرچەند بەپێی زۆریشی..وە بەو شێوەیە.

****

پ٥٢: ماورێکەم ووتی کە پەنجەی دۆشاو مژەی بۆ سەری درێژ کردبوو وەك ئەوەی شتێکی گرنگی بیرهاتبێتەوە: ئەبینین ئەستێرەی شەش تیشك لەماسۆنیدا وەك هێمایەکی سەرەکی یە بۆی، ئایا ئەو ئەستێرە شەش تیشکە چییە؟ ڕاستیەکەی چییە؟

وەڵام: سەبارەت بە گەڕانەوەئەم هێمایە مشتومڕێکی زۆری لەسەرە، هەندێك بۆچونی وایە کەبڕیاردان لەسەر ئەم هێمایە وەك هێمایەك بۆجولەکە ئەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی پێغەمبەرداود سەلامی خوای لێبێت، بەڵام هەندێ بەڵگەی مێژوویی هەیە کە ئاماژە بۆئەوە ئەکات کە ئەم هێمایە لەپێش جولەکەوە بەکارهاتووە وەك هێمایەك بۆزانست ی شاراوەی وەك جادوو گەرێتی و چاوبەستن.

هەروەها بەڵگەش هەیە کە ئەم هێمایە بەکار هێنراوە لەلایەن هیندۆسیەکانەوە لەچوارچێوەی شێوەئەندازەییەکاندا کە بەکاریان هێناوە بۆڕادربڕینی بونەوەری میتافیزیکی، وەبەم هێمایانەیان ئەوت ماندالا Mandala وەهەندێك لەوانەی کە بڕوایان وایە کە ئەستێرەی داود بووەتە هێمای گەلی جولەکە لەسەدەکانی ناوەڕاست، وەئەم هێمایە بەراورد ئەکرێت بە مۆمدانی حەوتی کەبە کۆنترین هێمای بەنی ئیسرائیل دائەندرێت.

گەورەماسۆنیەکان وایدائەنێن لەئەوشێوەیەیە کە کێڵگەی ووزە پێکی ئەهێنێت لەدەوری گەشتیار کە گەشتئەکەن لنێوان دووجیهاندا جیهانی ئێمەو جیهانی جنۆکە، وەکێڵگە ووزەکان ئەوەی پێکینەهێنن کەناسراوە بەMerkaba.یان کەشتی بەزمانی

کوردی کەوا ڕێگە نەدات بەم جنۆکەیە بەگواستنەوە بەنێو دەرگاکاندا.

هەروەک ماسۆنیەکان وڕێکخراوی زایۆنیزمی وەهەندێ لەئاینە پەرستەکانی کۆن بەهێمای پیتاندن و یەککگرتنی جنسی دائەنێن، وەئەو سێگۆشەیەی کەڕوی بەرەو خوارەوەیە مەبەست لەمێینەیە وەسێ گۆشەکەیتر لەنێرینە. وەئەگەر سەرنجی سەربازەکانی ئەمەریکیت دابێت ئەم هێمایانە دائەنێن وەک پلەی سەربازی وەئەگەر هەڵیگەڕێنیتەوە بەرەو سەرەوە ئەوە هێمای نێرینەیە.وەهەرچەندێک هێمای نێرینەی زۆربێت ئەوە پلەت بەرترە.

وەئەستێرەی شەش تیشک لەهێمای میسری کۆنە کەوادائەنرێت کە میسریە کۆنەکان یەکەمجار بەکاریان هێناوە . وە لەئاینەکانی میسری کۆن ئەستێرەی شەش تیشک هێمایەکی هیرۆغلۆفی بوو بۆ زەوی گیانەکان، وەبەگوێرەی بیروباوەری میسری کۆن ئەستێرەی شەش تیشک هێمابووە بۆخواوەند((ئامسۆ)) کە بە پێی بیروباوەڕی یەکەم مرۆڤ بوو گۆردرا بۆ خواوەند وەناویشی بووە((حورس)).

لە ئایینی هیندوسی ئەستێرەی شەش تیشک وەک هێمایەک بەکاریان ئەهێنا بۆیەککگرتنەوەی هێزە دژەکان وەک ئاوو ئاگر، نێرومێ.

لەساڵی ١٩٦٩ کەنیسەی شەیتان ئەستێرەی شەش تیشک ی درووستکرد لەناوبازنەیەک وەک هێمایەک بۆخۆی، وە هەڵبژاردنی ئەم هێمایە ئەنجامە بۆهێمای بەناوبانگ لەکتابی پیرۆز ٦٦٦ کە ناوی هاتووە لە پێغەمبەرایەتی دانیال وەکەئاماژە ئەکات بۆ دەجال یان دژی مەسیح.

ئەستێرەی شەش تیشک بەکارهێنرا وەژمارەی ٦٦٦ لە ڕۆمانێک شیفرە دافینشی ساڵی ٢٠٠٣ لەنوسینی دان براون وەک بەشێک لە تیۆری پیلانەکە.

ئەمە ئەوانەن کە وتویانە دەربارەی ئەستێرەی شەش تیشک کەوا یەکێکە لە هێماکانی

ماسۆنی وەزۆرێك لە كۆمەڵەو ڕێكخراوەكانی پیلانگێری.

پ٥٤: لەلای ماسۆن ئەستێرەی پێنج تیشك واتای چیە؟ وەئایا لەهێماكانی پەرستنی شەیتان ئەژمێردرێت؟

وەڵام: بەڵێ ئەستێرەی پێنج تیشك پێی ئەوترێت ئەستێرەی شەیتان لای ماسۆنی وەبەندەی شەیتان، وەئەمەش هێمایەكی سیحریە واتا پەرستراو وەئەوەش شێوەیەكی هێماییە سوارچاكی هەیكەل بەكاری ئەهێناله مناسەباتە شاراوەكانیان.

وەئەمەش بریتیە لە ئەستێرەیەكی پێنج تیشكی پێی ئەوترێت ئەستێرەی عەزازیل The Star of Azazel هەردوو سەری هەڵگەراوەیە وەك شاخی بەران وەك هێمایەكی تەوراتی بۆ شەیتان.

وەبەشێوەی خاچی هەڵگەڕاوە ئەبینرێت ، بەلام سەری بزنەكە ڕێكە، وەئەمەش بەواتای سوك تەماشاكردنی ئەسڕانیە، وەپیرۆزڕاگرتنی شەیتانە. كەواتە هەركێ دووپەنجەی هەڵبرێ وەك هێمایەك بۆ شەیتان ئەوەش لەڕاستیدا سوكایەتیە بەئەسرانی و وەپیرۆزكردنی شەیتانە. وە باسی عەزازیل هاتووە لەتەوراتی عیبری شێوێنراو:

(هارون نێریەكان ئەكاتە دووبەشەوە بەشێكی بۆ خودا وەبەشێكی بۆ عەزازیل * وەهارون نزیك ئەبێتەوە لەونێریەی كەلەقورعە دەرچوو بۆخودا وەئەیكاتە قوربانی گوناحە* بەلام ئەو نێریەی كەبەتیروپشك دەرچوو بۆعەزازیل ڕاپەوەستێنێ بەرامبەر بەخوا بەزیندوویی بۆئەوەی لێی خۆشبێت بۆئەوەی بینێرێت بۆ عەزازیل وە لە چۆڵەوانی وبەرەڵای بكات [اللاوين:١٦/ ١١:٨]

(وەئەوەی نێریەكەی بەرەڵاكرد بۆ عەزازیل جلەكان ئەشوات و خۆی پاك ئەكاتەوە بەئاو، وەدوای ئەوە ئەچێتە دەرەوە) [اللاوين:١٦/ ٢٦].

پیتەعبریەكانی سەر تیشكەكانی ئەستێرەی پێنج تیشكە كە بەمشێوەیە

ئەخوێندرێتەوە لەسەرەتای سەری ئیشکی ژێرەوە بەپێچەوانەی میلی کاتژمێر. وەبە ئینگلیزی لۆیاثان (LVYTN) (درندەی کێوی هێمایە بۆ شەڕانگێزی لەکتابی المحرف ـ وەرگێڕدراو) کەوا دانەنرێ بەدڕندەی دەریایی لە ئەفسانەکانی جولەکە. لۆیاثان چەند واتایەکی ئالۆزی هەیە، زۆربەی ڕێکنەکەوێ لەگەڵ بەکارهێنانیدا لەهێمای سیحری بۆ ئەستێرەی شەیتان Baphometلۆیاثان بەشێوەیەکی گشتی پەیوەستە بەشەیتان، وەکتابی چوارەم لە تەوراتی شەیتانی پێی ئەڵێن کتابی لۆیاثان (Book of Leviathan).

لە چاوپێکەوتنێکدا لەگەڵ ویکنیوز ، قەشەی گەورە بیتەر ه.جیلمور وەسفی واتای هێماکەی کرد: سەری گیسکەکە واتای (پەیوەندی جنسی)، لەگیسکەکانی میسری کۆن چەند هێمایەکیان دانا وەك هێمای ئالۆش بۆی وەوای بۆدەچین کە ئارەزوی جنسی هۆکاری سەرەکی زیندوە کەپارێزگاری ئەکات لە بەردەوامی مرۆڤایەتی، وەلەبەر ئەمە ڕەچاوی ئەوە ئەکەین.

ئەستێرەی پێنج تیشك لە فیساغۆرسینەکانەوە هاتووە، ئەوشێوە یەککرتووەی کەپێکی ئەهێنێ لەهەموو توخمێك بە واتای ئالتونی یەك بۆنەوی تر.

ئەم هێمایە ئەندازەییە ئەبێت بۆ جوانی، بەشێوەیەکی دیاریکراو جوانی ئەندامی. لەبەر ئەوەی ئێمە بەئەندامێتی ئەژین وەچێژ وەرئەگرین بەفیکرەی جوانی خۆمان، بۆیە ئەم ئەستێرەیە گونجاوە بۆمان لەو ڕووەوە وەگونجاوە بۆسەری بزنەکە لەناوەوە. ئێستا دوبازنەی لەدەوردایە، یەکێکیان لەتەك خاڵی سەری تیشکەکانەوەیە وەیەکێکیش لەدەرەوە. تیایدا هێمای عبری دەست پێدەکات لەبنکەوە ئەڕوات بەهیجانی لۆیاثان بەپێچەوانەی میلی کاتژمێرەوە. لەئەفسانەی عیبری لۆیاثان ئەژدیهای زەبەلاحی جەهەننەمە، ئەمەش شێوەی زەوی بەهێزە کەوا لێی ئەترسن بەتەواوی.

لەبەر ئەوەهەموو ئەم شتانە پێکەوە هێمایەك دروست ئەکەن کە ئەتنون لیفی

جیاکردووەتـەوە پەرستنی شـەیتان بـەدیاری کـراوی .(کاتێـك کەنیسـەی شـەیتان دەستپێکرد، شۆڕکردنەوەی خـاچ سـەربەرەو خـوار) وەبەشـەیتان ئـەژمێردرا، وەئـەم ڕەگەزە جیـاواز ئەبینـدرێت وەهەسـتکردن پێـی هێمایـەکی پۆزەتیڤانـە بـوو ئـەتوانێت یەکبگری بە دامێنانەکەی پەرستنی شەیتان)).

****

پ٥٥: هەندێ کەسایەتی جیهانی ئەبینین وەك جۆرج بۆش و کەسانیتر کەئاماژە ئـەدات بەهێمای دەبل یوی بەناوبانگ، ئایا ئەمە واتای چییە؟

وەڵام : ئەو هێمایە مەبەست لە شاخی شەیتانە وەئەم هێمایە هێمای شەیتانە وەچەند جارێك جۆرج بۆش ئامژەی پێدەکرد نەتـەنها ئـەو بـەڵکو زۆرمـەن لەکەسایەتیە سیاسیە بەرزەکان، وەئەمەش ئاماژەیە بۆ دڵسۆزیان بۆڕێکخراوەکانی جادوگەرانی ماسۆنی کەسەر بەو ڕێکخـراوەن. وەئـەم هێمایـەش نیشـانەی دڵسـۆزی و سـلاوکردنە لـەنێوان بەنـدەکانی شەیتان.

هەروەها ئەنتۆن لیڤی دامەزرێنەری کەنیسەی شەیتان بەکاریهێناوە هێمـای ئاشـتی وەك پێشینەیەك بۆکوشتارەکەی.

وە خۆر هەڵدێ و ئاوادەبێـت لـەنیوان شـاخەکانی شـەیتان هـەروەك لـە فـەرمودەکانی پێغەمبەرەوە (درودی خوای لێبێت) هاتووە ، لە((سەحیحی موسلیم)) دا (عـەمری کـوڕی عەبسە خوا لێی ڕازی بێت دەگێڕێتەوە: ووتم: ئەی پێغەمبەری خوا باسێکی نوێژم بۆبکە، فەرمووی: نوێژی سپێدەی بەیانیەکەت بکە، پاشان واز لەنویـژکردن بهێنـە تـا ئەوسـاتەی خـۆر هەڵـدێت و بـەرز دەبێتـەوە، ئەوسـاتەی هەڵـدێت لـەنێوان دووقۆچـی شـەیتانەوە هەڵدێت، کافرەکـان لـەو سـاتەدا سـوجدەی بـۆ خـۆر دەبـەن، پاشـاننوێژی خـۆت بکـە، کەفریشتە ئامادەی دەبن، تائەوساتەی خۆر وەك ڕم لەئاستی سەرتە، پاشـان واز لەنوێـژ

بهێنە چونکە لەوساتەدا دۆزەخ کڵپە دەسێنێت، کاتێک سێبەرهات بەرەو خۆرئاوابوون چوو نوێژەکەت بکە کەفریشتە ئامادەی دەبن، پاشان نوێژی ترمەکە تاخۆر ئاوا دەبێت، کە ئاوابوو لەنێوان دوو قۆچی شەیتانەوە ئاوا دەبێت، ئەوکاتەش کافرەکان سوجدە بۆخۆر دەبەن.

هێمای شەیتان کە ئیشارەتە بۆ شاخەکانی شەیتان بە W ناسراوە وە(دەبل یو) ڕستەیەکی ئیسپانیەکورتکراوەی ووشەی((Diablo Blanco)) واتە ((شەیتانی سپی)) وەئەم ووشەیە بەکاردێت وەك ناوێکی دستیارکراو لەلایەن هەندێك لە شەیتانەکانەوە. وەپەندی گەلی ئینگلیزی سەردەم ئەڵێت ((شەیتانی سپی خراپترە لە شەیتانی ڕەش)) ((The white devil is worse than the black)) وەئەمەش پەندێکە بەسەر ڕاستەقینەکەیاندا ووتراوە لەوشێوە پرشنگدارەی کە خۆیانی پێئەناسێنن.

****

هێمای ماسۆنی بەناو بانگ (W) وەئەستێرەی پێنج تیشك كەهێمایە بۆ

هەردوو شاخی شەیتان

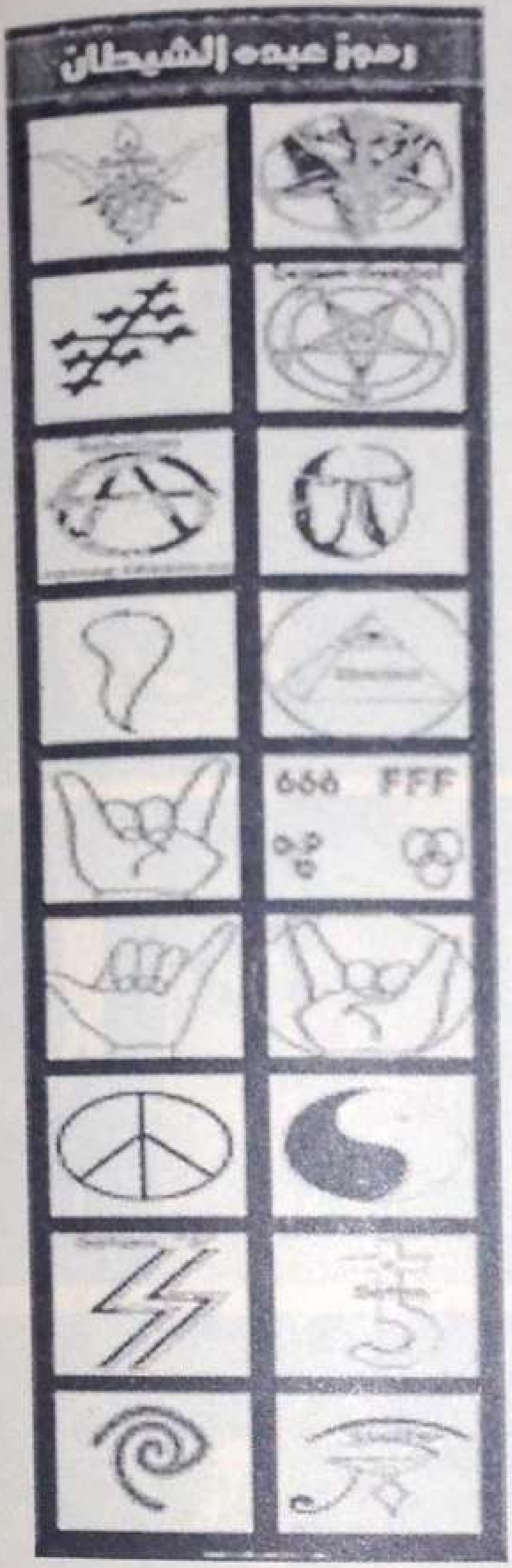

کورسی ماستەر (لەناو ماسۆنی)

هێمای پەرستکارانی شەیتان هەمان هێمای ماسۆنیە

MASONIC SYMBOLS

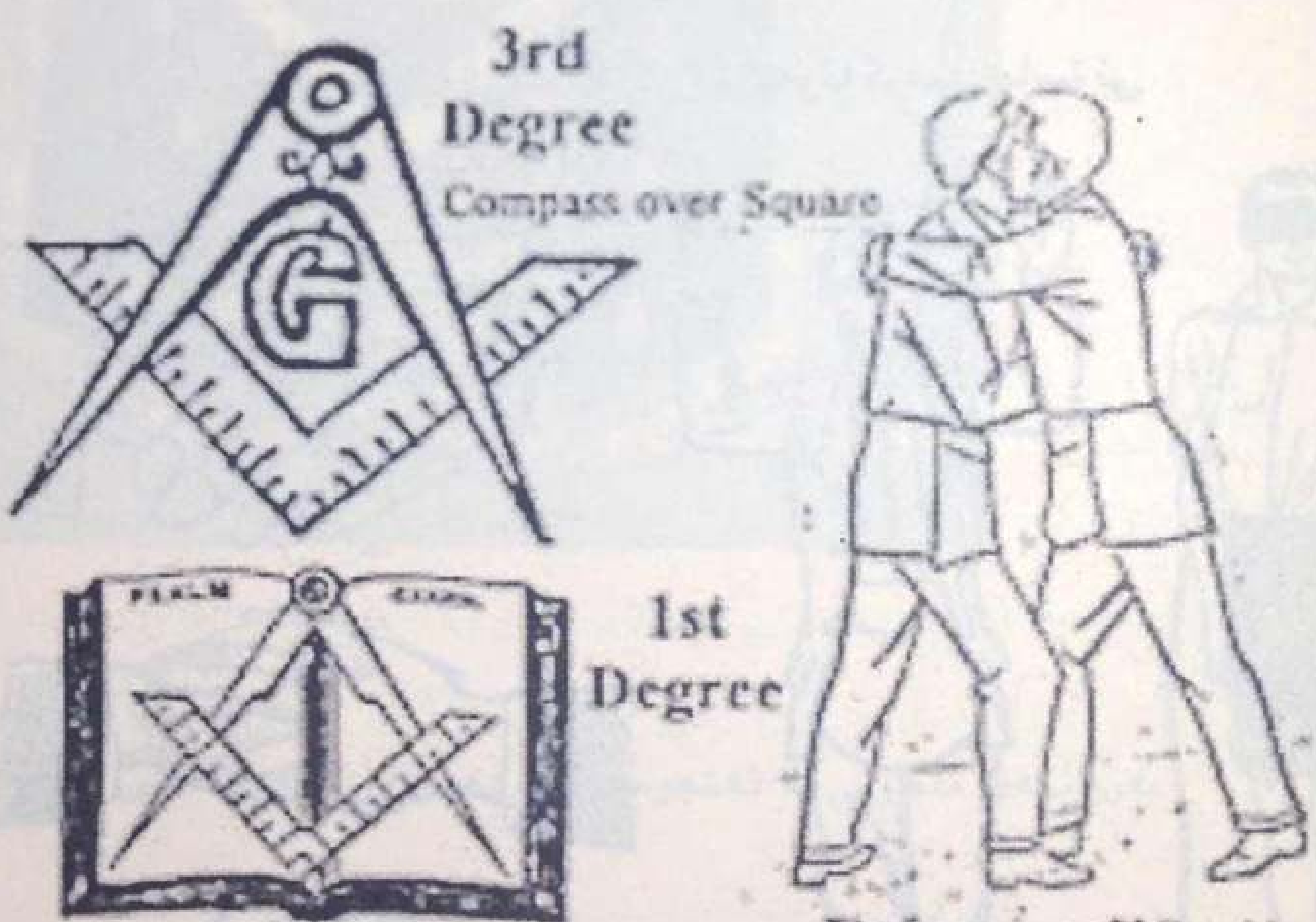

تەوقە کردنی ماسۆنی

THE GRIP OF AN ENTERED APPRENTICE.

PASS GRIP OF A FELLOW CRAFT.

REAL GRIP OF A FELLOW CRAFT.

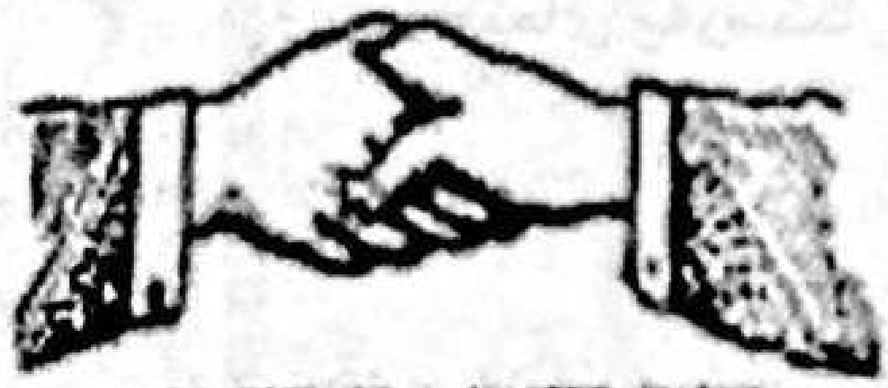

PASS GRIP OF A MASTER MASON.

REAL GRIP OF A MASTER MASON.

چۆنیەتی سلاّو کرن و تەوقەکردنی ماسۆنی

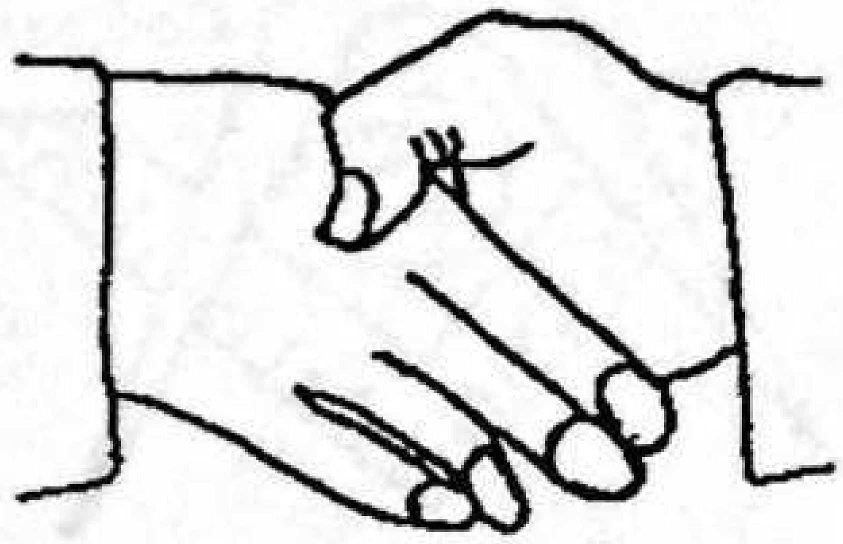

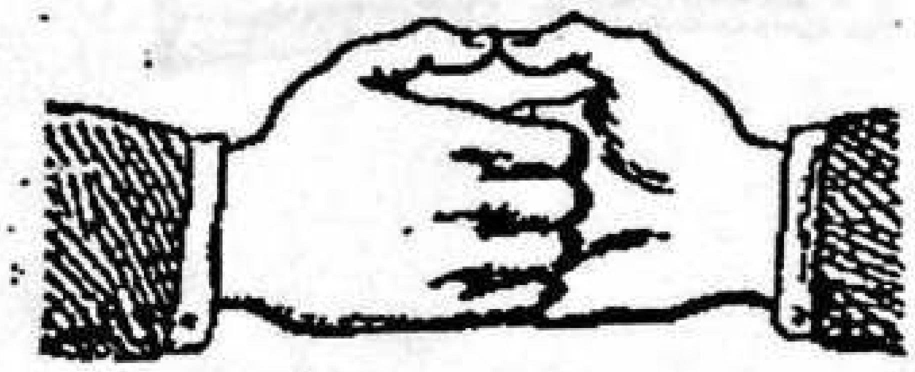

بەروانکەی ماسۆنی لە ئەنجومەن ((هەیکەل))ی ماسۆنی

ئینگوستیلە بۆپلەکانی ماسۆنی

ـ پلەی فەرماندەی سوارچاکانی گۆرەپانی ڕێز : (Knight commander of the Court of Honor):

هەڵبژاردنی ئەندامانی ئەم پلەیە لەلایەن ئەنجومەنی باڵاوە ئەبێت لە هەڵگری پلەی ٣٢ بێت بۆماوە ٤٦ مانگ لەپێش بەستنی کۆبونەوەکە، وەهەڵەبـژێردرێن بۆخزمەتکردنیان بۆماسۆنی یان بۆمرۆڤایەتی لەلایەن سەرپەرشتیاری گشتی گەورە یان جێگرەکەی. وەبۆ خاوەن ئەو پلەیە کڵاوێکی سور لەسەر ئەکات. وەنابێت بۆهیچ کەس بێتە پێشەوە بۆبەدەسهێنانی ئەم پلەیە .

ـ پلەی ٣٣ (سەرپەرشتیاری گشتی ڕێزدار Inspector General Honorary):

هەڵبژاردنی وەك پێشەوەختی خۆی کە دوای ٤٦ مانگ تێپەڕبونی بەسەر بەدەسهێنانی پلەی سەرۆکی سوارچاکی پایە بەرزی، وە خزمەتگوزاری باشی پێشکەش کردبێ بە ماسۆنی یان مرۆڤایەتی، وەهەروەك پێشوو نابێت خۆی بۆ هەڵبژێرێت.

خاچی گەورەی گۆرەپانی ڕێز ، یان پلەی ٣٣ کارا (Grand Cross of the Court of Honor)

وەئەندامەکانی چەندانێکی کەمن هەڵئە بـژێردرێن بۆخزمەتگوزاریە تایبەتەکانیان بۆماسـۆنی، وەلەوانـەش هەڵبـژاردنی سـەرۆکی فـەرمانڕەوای گـەورە، وەئەندامـەکانیان ئەندامانی ئەنجومەنی باڵایە بۆ ئاهەنگی ئیسکتلەندی وەلەم پلەیەدا ئەمێننەوە بەدرێژایی ژیان یان هەتا توانای تەندروستیان ئەبێت.

٩

برایەتی ماسۆنی بەهێزترین ماسۆنی لە جیهاندا

- برایەتی ماسۆنی لە جیهان چییە؟
- باسی هەندێ لە بەهێزترین ماسۆنی لەجیهان.
- گرنگترین ڕێکخراوەکانی سەر بە ماسۆنی و یان ئەو ڕێکخراوانەی شوێن کەوتەی ماسۆنیە.

پ٥٦: دوای پشودانێك هاورێکەم گەڕایەوە سەرپرسیارەکانی، وەپێمی ووت: حەزەکەم شارەزایم هەبێ لەسەر ئەو ڕێکخراووکۆمەڵانەی کە بونەتە لقی ماسۆنی وەکە لە ئەوروپاو ئەمەریکا بەبرایان ناسراون وەپرسیارەکەش ئەوەیە: برایەتی یان بەهێزترین ماسۆنی چییە لەجیهاندا؟

وەڵام : برایان زاراوەیەکە بەکۆمەڵەکانی ماسۆنی ئەوترێت بەچەند ناوێکی جۆراو جۆر لە جیهان، وەئەوەش ناوێکی نوێیە لەناو کۆمەڵگا نوێیەکان و گەنجان وەجەماوەر ڕادەکێشێت وە هەڵی ئەخەڵەتێنێ.

وەدوای دەرکەوتنی پیلانەکانی ماسنۆنی وە پشتلێکردنی زۆرێك لەوانەی لەگەڵیانبوون لەجیهاندا وەبە تایبەتی لەووڵاتە عەرەبیەکان کە ئەنجومەنەکانیان داخست وەك میسر و سوریا وە چەندانی تر لە شەستەکاندا، ماسۆن پەنای برد بۆ گۆرینی ناوی ماسۆنی بۆ((ليونز)) و ((ڕۆتاری)) وەناویتر کە ئەندامان و لایەنگرانی ڕاکێشێت، وەچالاکیەکانی دادەپۆشێت بە داپۆشەری کۆمەڵایەتی و مرۆڤایەتی و کاری خێرخوازی.

****

پ٥٧: ئایا بۆمان هەیە ناوی باڵەکانی ماسۆنی بزانین کەلەجیهادا بلاًو بوەتەوە؟

وەڵام: باڵەکانی ماسۆنی لەجیهاندا گەلێك زۆرە وەناوەکانیشیان جیاوازە وە ئامانجەکانیان بێگومان یەکە. بۆنمونە هەندێکیان باسدەکەین:

ـ برایەتی دار سنەوبەری لبنانی درێژ : ساڵی ١٩٠١ دامەزرا وەبنچینەکەی ئەگەڕێتەوە بۆساڵی ١٨٤٣ کەپلەیەك بوو لەپلەکانی ماسۆنی کەئەدرا بە ووڵاتە یەکگرتووەکان، وەئەندامیەتی دوز پلەی ماسۆنیە، وەداپۆشینی کردارەکانی خێرخوازیە بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشی نەخۆشیەکانی ماسولکەکان و دەمار وەبارەگاکەی لە هاریسبورج لە ولایەتی بنسلفانیا لەئەمەریکا.

ـ یانەکانی ناوەڕاستی ڕۆژ: ئەمەش یانەیەکی ماسۆنیە((ئەی سی)) دایمەزراند وەلەبەر ئـەوەی ((Volvo)) لـە ولایـەتی ((ئـایۆ)) بـە لەئەمـەریکا دامـەزرا سـاڵی ١٩٢١، وەپێشینەی خوێندن ئـەدات بـەو گەنجانـەی سـەرکەوتوون وەبارەگاکـەی لـە ((سانت لویس)) لە وولایەتی مونتان.

ــ یانـەکانی نیـوە شـەو: مامۆسـتای ماسـۆنیەکان لـەخۆدەگرێت وەسەرپەرشتی سندوقەکانی خێزانەکانی ماسۆنی دەکات لەکاتی مردنی هەر ئەندامێکی ماسۆنی.

ــ یاسـای سوارچـاکی ماسـۆنیەکان لەئێرلەنـدا : وەئەندامیـەتی مەبەسـتی لەسـەر مامۆستاماسۆنیەکانە تەنها لەڕێگای بانگێشەوەیە وەپلە سەوزەکان ئەبەخشێت.

ـ برایەتی خۆشویستنی ڕاستەقینە: مامۆستای ماسۆنیەکان لـەخۆدەگرێت وەلەساڵی ١٩٢٨دامەزراوە وەیەکێك لەناو ئەندامەکانی ڕۆماننووسی بەریتانی ((ردیارد کیبلنج)) وە ئەمیش برایەتیە بۆ بەدواچونی فەلسەفەو مێژوو.

ـ برایەتی یاسای یەهوذای مەکابی : دامـەزرابۆ ئـەوەی ئاهـەنگی یۆرك ئامادەبکات بۆ ماسۆنیەکان ئەوانی مەسیحی نین یان ئارەزوویان لە سەربازی نیە، لە ڕەچەڵەکدا پلـەکانی ترە، وەئەویش هاوتای سەرکردایەتی سوارچاکە لە ئاهەنگی یورك.

ـ برایەتی هەڵقەی گەیاندنی چوارتاجەکەیە: وەمامۆستای ماسۆن لەخۆ ئەگرێت ئەوانـەی زانیاریـان هەیـە لـەبواری خوێندنـەکانی بلیمـەتی لەهونـەرو زانسـت و ئـاداب، وەئەمـەش پابەندە بە ئەنجومەنی چوارتاجەکە لە لەندەن کە تۆکەس لەڕوناکبیرەکانی ماسۆنی دایان مەزراند ساڵی ١٨٨٤.

ــ برایـەتی سوارچـاکی پـیرۆز ئەنـدرۆ: وەئەمـەش برایـەتی ماسـۆنیە((ویلـدون جـود)) دایمەزراند کە پلەی ٣٣ی بەدەسهێنا ساڵی ١٩٩٣ وەئەندامان لـە بەدەسـهێنەرانی هـەمان پلـە، وەئامانجەکەشـی پاشـەکەوتکردنی چـالاکی بۆماسـۆنەکان کـە پلـەکانی ئاهـەنگی

ئیسکتلەندی .

ـ برایەتی ڕێکخراوی سێگۆشەکان : وەئەمەش تایبەتە بەکچان لەتەمەنی دە ساڵان بۆ بیست و یەك ساڵی، وەئیشی تەنها لەنیورکە وەساڵی ١٩٢٥ دامەزرا لەژێر ناوی ئەستێرەی ڕۆژهەڵات، وەناوی گۆڕدرا ساڵی ١٩٦١ بۆئەوەی ناوی ببێتە ڕێکخراوی سێگۆشەکان.

****

پ٥٨: ئەو ڕێکخراوەنە کامانەن کە سەر بە ماسۆنین؟

وەڵام: ڕێکخراو هەیە هەوڵی داوە بۆ دامەزراندنی ماسۆنی بەجولەکەکراوی نوێ وەکۆمەکی بکات وە سەرەتای ڕاستی بگەڕێنێتەوە بۆ ماسۆنی، وەگرنکترینیان کۆمەڵەی هێزی شاراوە وەکەلەدوایدا ناسرا بە (نورانیەکان)، وەبەترسناکترین ڕێکخراوی ماسۆنی کۆن و نوێ دائەنرێت وەئەمەش سەرکردەی فکرەی ماسۆنی جولەکەی پیلانگێری لەخۆ دەگرێت .

هەروەك باسمانکرد لەسەر دەستی جولەکەکانی ئالۆ وێرکەرانی دراو دامەزرا بەهۆی ئادەم وایز هاوبت (١٧٤٨ ــ ١٨٣٠) وەکاتێك کەلێی قەدەغە کرا ئەنجامدانی چالاکیەکانی پلانگێڕی لە بافاریا((ئەڵمانیا)) ساڵی ١٧٨٤ وەئادەم وایز هاوبت دەرکرا لە کەنیسە لەدوای ساڵێك، وە ڕێنمایی دەرچوو بۆنورانیەکان بەگۆڕینی کەمەڵێك ماسۆنی کرداری بۆماسۆنی شینی جولەکە.

بەڵام ڕێکخراوی نورانیەکان تائێستاش لەچالاکیەکانیان بەردەوامن،کاتێك یەکەم ئەنجومەن دامەزرا بۆیان لە وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لەنیورك ساڵی ١٧٨٥

لەژێرناوی ئەنجومەنی کۆلۆمبیا کەناوی گۆردرا بۆئەوەی ببێتە زوکفلەر لەیەکەمی سەدەی بیستەمی ڕابردوو.

وە درووشمی ئەو ڕێکخراوە هەیە لەسەر یەک دۆلاری ئەمەریکی. وەنورانیەکان ئەوان لقی کردارین بۆ ماسۆنی، کە سەرپەرشتیاری جێبەجێ کردنی پیلانە سیاسیەکانیان ئەکەن.

وەئەم ڕێکخراوەیە کە فەرمانڕەوایی کارە گرنگەکان ئەکات کەتایبەتە بە جیهان وەڕاستەوخۆ کارئەکات لەژێر فەرمانەکانی مەسیحی جولەکەی دەجال، وە دامودەزگای گەورەی هەیە لە جیهانـدا فەرمان ڕەوایی ئەکات لەدروستکردنی دەرمان وەدژە ڤایرۆسەکان کەهەرخۆی دروستی ئەکات بۆلەناوبردنی مرۆڤ ، وە کارگەو زانای هەیە لە کشتوکاڵ و پیشەسازیدا، وەهەمویان لەخزمەتی دەجالدان کاتێک دەرەچێت لەکۆتاییەکانی دونیا.

وەووشەی ئیلومیناتی یان (نورانیەکان)واتە ڕوناك کەرەوەکان یان هەڵگری ڕوناکی، واتە شەیتانی نەفرەت لێکراو، وەلەوانەی کە نازناوی ڕووناکەر یان خاوەن فکرەی ڕوناککەرەوەی لەخۆی ناوە.

وەترسناکی ئەم ڕێکخراوە بڵاوبوەتەوە لەهەموو جیهانـدا ئیشدەکەن لەتاریکی وەبانگەشە ئەکەن بۆ ڕژێمێکی جیهانی نوێ، وە هەموو پیاوانی وولاتەکان لەوانەش:

ـــ ئەنجومەنی پەیوەندیەکانی دەرەوە: وەئەمەش دامەزراوەیەکی ئەمەریکیە وەگەورەپیاوانی وولات و ڕامیاری لە ئەمەریکا وە پارێزگارە نوێیەکان، وەزۆریەی سەرۆکەکانی وولایەتە یەکگرتووەکان.

ـ برایەتی کەللە سەرو ئێسقان : ئەمەش برایەتیەکی ترسناکە ساڵی ١٨٣٢ دامەزرا لەناو زانکۆی بال لە وولایەتی کۆنیکتیکۆت بەهۆی ((ولیام ڕاسل هانتنجتون)) وە ((ئەلفونسوتافت)) وەبەبرایەتی مەرگ ناسراوە، وەئەمەش یەکێکە لە حەوت برایانی

نهێنی ئیشەكات لەناو زانكۆی ((بال)) ی ئەمەریكی وە ئەمانەن: پێچەرو كلیل، كتاب و مار، سەری گورگ، ئەلیاهو، برزیلیوس.

وەلەسەرەتادا ئەندامێتی كورتكرابووەوە بۆ زانكۆی ((بال)) لەمنالآنی خێزانەكانی ویلایەتی نیو ئینجلاند لەهۆزی پرۆتستانت كەپەیوەندی خێزانیان هەیە بەجولەكەی جیهانی مالی رۆتشیلد.

وەئەورێكخراوەكاریگەریكردە سەر رێكخراوەكانی نازی وەك كۆمەڵەی ((سوله)) كەكۆمەڵیەكی دایك بوو بۆ پارتی نازی كە لە ساڵی ١٩١٩ دامەزرا وەهەروەها كۆمەڵەی فریل.

وەلە ئەندامە بەرزەكانی رێكخراوی كەلله سەر: سیناتۆری ئەمەریكی روبەرت تافت، وەبرسكۆت بوس باپیری جۆرج بۆشی كوڕ، وەباوكی جۆرج بۆشی باوك، كەهەردووكیان سەرۆكی پێشوی ئەمەریكا بوون.

وەهەروەها جۆن كیری پاڵێوراو بۆ سەرۆكایەتی ئەمەریكی لەلایەن دیموكراتیەكانەوە ساڵی ٢٠٠٤، وەهەروەها وینستۆن لۆرد، وە هیو ویلسۆن ئەفسەری موخابەرات و موستەشاری ئەمەریكا لەیابان وەوەزیری نوێنەر لە سویسرا وەباڵیۆزی ئەمەریكا لە ئەڵمانیا وەپۆستی تریش.

وەرێكخراوەكە زۆرێك لە سیاسەتمەداران ی بەرز و پیاوانی موخابەراتی ئەمەریكی لەخۆ دەگرێت.

وەئاهەنگی پەیوەندیكردن بەرێكخراوەكە بریتیە لە سەردانی كۆمەڵێك لەپیاوانی رێكخراوەكە بۆ نیشتە جێكردنی خوێندكارەكە لە زانكۆی ((بال)) وەبەتووندی لەدەرگاكە ئەدەن وەكاتێك دەرگاكە ئەكرێتەوە پێی ئەڵێن: كۆمەڵەو ئێسقان ئایا رێگە ئەدەیت؟ ئەگەر وەرگیرا وتارێكی داخراو ئەدات بە شریتێكی ڕەش مۆرێكی لەسەرە بە مۆمی رەش

وەکەللەسەرونێیسـقانی لەسـەرە وەژمـارەی ٣٢ وەکـاتی ئامـادەکردنی ئاهـەنگی تەرخانکردنی لەسەرە.

وەلەئاهەنگی پەیوەندیکردن ئەندامە نوێیەکە ئەکرێتە تابوتێکەوە لـەدوای ئـەوەی کـە هەمووجلـەکانی لەبـەر دائەکەنـدرێت بۆئـەوەی ڕووتبێـت، وەبەدرێـژایی شـەو باسـی بەسـەرهاتەکانی ئـەکات لەگـەڵ هاوڕێکـانی، وە دوای ئـەوە لەتابووتەکـە دەرئەچێت وەپۆشاکێکی ئەدەنێ کەچەند هێمایەکی لەسەرە وەئەندامێتی پێئەبەخشرێت.

وەئـەو ئاهەنگانـە ئـەنجام ئـەدرێت لـە دالأنێکـدا کەلـە قەبرسـان ئەچێت لەسـەرەوە دەستەواژەیەك نووسراوە((کێ گێژە؟ کێ دانایە؟ کێ سواڵکەرە؟ کێ پاشـایە؟ هـەژاروو دەوڵەمەند هەمویان لە مردندا وەك یەکن)).

ـ ڕێکخراوی ڕۆتاری جیهانی: وەئەمەش یانەیەکی کۆمەلأیەتیە پارێزەر بـۆل هاریسی ئەمەریکی دایمەزرانـد لەسـاڵی١٩٠٥ دایمەزرانـد لەگـەڵ هاوڕێکـانی وە هـەرجارەی لـەماڵی یەکێکیان یەکیان ئەگرت بەنۆرە وەیانەکەشیان ناونا بەیانەی ڕۆتاری بەواتای ((نۆرە)).

وە لـە پاشـاندا لقیـان کـردەوە لەهـەموو جیهانـدا، وە یەکـەم لقیـان لـە خۆرهـەلأتی ناوەڕاستدا لە فەڵەستین بوو ساڵی ١٩٢٩ دوای ئەو لە میسر وەدوابەدوای لەهەموو وولأتـە عەرەبیەکان، وەلەدوای هەڵوەشاندنەوەی ئەنجومەنەکانی ماسۆنی لە وولأتە عەرەبیـەکان یانەی ڕۆتاری لەجیاتی داندرا.

درووشمی ڕێکخراوی کەللە سەرو ئێسقان وە ئەمەش ڕێکخراوێکی ترسناکە کە سەرۆك و سەرکردەکان لێی دەرئەچن لە ئەمەریکا.

جورج بۆش لەناو ماسۆنیدا

١٠

ڕۆتاری و لیونز و ماسۆنی

ــ یانەکانی ڕۆتاری چییە؟

ــ پەیوەندی ڕۆتاری بەماسۆنیەوە.

ــ ئیشی یانەی ڕۆتاری.

ــ کەی ئەندامەکانی ڕۆتاری کۆدەبنەوە؟

ــ چی ئەوترێت لەکۆبونەوەکانی ڕۆتاری؟

ــ سەرچاوەی داهاتی یانەی ڕۆتاری.

ــ کێن ئەوانەی ئەندامانی ڕۆتاری؟

ــ یانەکانی لیونز چییە؟

ــ یاسای شەرع بۆ ئەندامبون لەماسۆنی و لقەکانی.

پ٥٩: باستکرد کەڕۆتاری یەکێکە لە باڵەکانی ماسۆنی، ئایا ئەتوانی ڕۆشنایی بکەیتە سەر ئەو یانانەی بڵاوبوەتەوە لەجیهان وەبەتایبەتی لە وولاتە عەرەبیەکان؟

وەلام : بەڵێ یانەی ڕۆتاری بڵاوبووەتەوە لە جیهاندا وەبەتایبەتی لە وولاتانی عەرەبی و ئیسلامی، وەئەمەش یانەو کۆمەڵەی ماسۆنیە لەڕووکەشدا بەبەزەییە وەلەژێریشەوە پیلانگێری و دوژمنایەتیە بۆ عەرەب وئیسلام.

باسمانکرد کە لەساڵی ١٩٠٥ دامەزرا لەئەمەریکا بەدەستی پارێزەر بۆل هاریس کە ناسنامەو ئاینی نەزانراوە وەسێ هاوڕێی لەگەڵدایە کەئەمانەن: سیلڤستەر شیلی(بازرگانی غەلون) وە جوستافوس لوير (ئەندازیاری کانەکان) وە حیرام شوری (بەرگ درور)، وەکۆبونەوەیان ئەبەست بە نۆرە هەرجارەی لەماڵی یەکێك لە ئەندامەکان، وەئامانجی دیاریکراوی خزمەتکردنی ئەوکۆمەڵگایەی یانەکە ئەکەوێتە بازنەکەیەوە وە پتەوکردنی پەیوەندی لەنێوان ئەندامان.

وە لێرەشدا دامودەزگای ڕۆتاری هەیە کەسەر بە ڕۆتاری جیهانیە تایبەتەبە بەدیهێنانی دەسکەوتی خوێندن و پیشە،

هەروەها بەدیهێنانی پاڵپشتی سەروەت و زانیاری بۆ پرۆژە خزمەتگوزاری کە یانەکانی ڕۆتاری پێی هەڵدەستێت لە سەرانسەری جیهان. لەساڵی ١٩١٧ ئەرش کلومف دایمەزراند سەرۆکی شەشەم بۆ ڕۆتاری جیهانی. وەبوجەکەی لە ساڵی ٢٠٠٤ ـــ ٢٠٠٥ گەیشتە نزیکەی ١١٨ ملیۆن دۆلار.

وەپاشەکەوتکردنی هاوکاری ساڵانە بۆ نزیکەی ١٢٠٠ خوێندکار، وەلەو پرۆژە گرنگانەی کە ڕۆتاری هاوکاری ئەکات ئیفلیجی منالانە لە هەموو جیهان.

ئەو ڕێکخراوانەی کەسەر بە ڕۆتارین وەك:

ـ ئەنرۆیل: وەئەمەش ڕێکخراوێکی تایبەتە بە ژنانی ڕۆتاری، بەڵام وەرگرتنی ئەندام کەمکرایەوە لەدوای ڕێدانی ڕۆتاری بەبوونی ئەندامانی ژنان لەناو ئەم یانەیەدا.

ـ ڕۆتارئاکت: وە ئەمەش ڕێکخراوێکە بۆگەنجانی کوڕان وکچان لەنێوان ١٨ ــ ٣٠ساڵ هەڵئەستن بەپرۆژەی خزمەتگوزاری جۆراوجۆر هەروەها هەڵئەستن بە گەشە پێدانی چالاکیەکانیان. وە هیچ یانەیەکی ڕۆتارئاکت دانامەزرێت تەنها بە سەرپەرشتی یانەی ڕۆتاری نەبێت.

ـ ئینترئاکت: ئەمەش ڕێکخراوێکە بۆ گەنجانی کچان و کوڕان کەتەمەنیان لە ١٨ ساڵ کەمتر بێت وەهاوشێوەی (ڕۆتارئاکت)ە .

وەلە ڕۆتاری جیهانی بەخشین و مەدالیا دەردەچێت وەك:

هاوڕێیانی بۆل هاریس : وەئەمەش بڕوانامەیەکی ڕێزلێنان ومەدالیایەکە ئەبەخشرێن بەوکەسانەی کە ١٠٠٠دۆلاری بەخشیبێت بە م دەزگایە، وەهەرچەندە کەسێك زیاتر ببەخشێت ئەوەندە زیاتر مەدالیای جیاوازتر بەدەس دێنێت، وەیانە یان ئەندام ساڵانە ئەتوانن ببەخشن بۆئەوەی ئەم بڕوانامەیە بەدەست بێنن، وەپێشبڕکێی ساڵانە ئەنجام ئەدرێت بۆ ئەم مەبەستە بۆهاندانی ئەندامان و یانەکان بۆ پێشبڕکێکردنی بەخشین، وە بەخشینەکە ئەدرێتە دامەزراوەی ڕۆتاری.

****

پ٦٠: پەیوەندی ڕۆتاری بە ماسۆنیەوە چییە؟

وەڵام: چەندسەر سەرچاوەیەك باس لەوەدەکەن کە ڕۆتاری وێنەیەکی تری ماسۆنیە، وەڕۆتاریش تاماوەیەکی زۆر نکۆڵی لێکرد، بەڵام دەستەی مێژوی سەد ساڵەی ڕۆتاری

باس لەوەنەکات کە پەیوەندی نێوان ڕۆتاری و ماسۆنی پەیوەندییەکی کۆنە، هەروەها ئەنجومەنی ماسۆنی هەیە بەئەنجومەنی ڕۆتاری ناسراوە کە ئەندامەکانیان کۆکراونەتەوە لە نێوان ئەندامێتی ماسۆنی و ڕۆتاری.

لایەنە ئیسلامییەکان سورن لەسەر ئەو فتوایەی کە نابێت پەیوەندی ببەستی لەگەڵ ڕۆتاری و ماسۆنی وەك ماڵی فەتوا لەمیسر و سعودیا وە هەروها لە ڤاتیکان.

پێویستە لەسەر ئەندامانی ڕۆتاری جیهانی لە چوارچێوەی بەرنامە بۆگەنەکەیدا بەبانگخوازی برایەتی وڕێزو لێك تێگەیشتن لەنێوان گەلاندا وەرق بەکارنەهێنن بەرامبەر هیچ کەسێك لەسەر ڕوی زەوی وەهیچ توانایەك لەدەست نەدەن بۆ بەدەستهێنانی خۆشەویستی کەسانی تر.

هەندێ کەس واگومان ئەبەن کە ئەمە هیچ لێڵیەکی پێوە نیەو وە ووتەی چاکن.. بەڵام ئامانجی خراپەی شاراوە لەپشت ئەم بانگەوازەوە درێژەی دوژمنایەتیمانە بۆ هەرکێیەك کە خاکمان داگیر بکات و سەروەریمان پێشێل بکات، هەروەها تێکەڵبوون لەگەڵیاو هەڵسوکەوتکردنی، وە گرتنی خووەکانی، وەگەڕانەوەمان بۆسەرەتای سەردەمی نەزانی، وە حەلاڵکردنی حەرامەکان و حەلاڵکردنی ڕیباو پت پەرستن. وەبەپێی وتەکانیان: لاریمان نیە لە هاوکاری و هەڵس و کەوتکردن لەگەڵ ئیسرائیلی دوژمن و کەسانی دیکە.

هەروەها تەسلیم بوون بە ڕاستی هەبونی جولەکە لە خاکەکەمان وەپێویستە لەسەر ئەندامانی ڕۆتاری ڕێزی باوەڕپێکراوەکانی ڕۆتاری بگرن وە لەخۆیانەوە خۆیان فڕێنەدەنە ناو مەسلەکانی ئاینی و ڕامیاری، هەتا نەبنە هۆی شەرمەزاری بۆ برا ڕۆتاریە جولەکەکان کەنیشتەجێی خاکی عەرەبی داگیرکراوی فەڵەستینن وە بۆپتەوکردنی پەیوەندی نێوانیان هاتوچۆی یەکتری ئەکەن و ئاڵوگۆرکاریان ئەکرد لە بەرژەوەندی و ڕێکەوتنی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و گەشت و گوزار و ئابوری و زانستی، وەڕۆتاریەکان پردێك بوون بۆ بڵاوبونەوەی گەندەڵی وە چاوێکی تێبڕاوبوو لەسەر ستراجیەکان، وەهەڵسوکەوتێك

بیروچێژەکان خراپ ئەکات.

وەلەیانـەکانی ڕۆتـاری لیژنـەی پسـپۆری پێـك ئـەهێنێت لەپەیوەندیـەکانی گشـتی و فراوانکردنەوەی ڕۆتاری، وەخزمەتکردنی کۆمەڵ و وەخزمەتکردنی جیهانی وە بەخشینی تایبەتی و ئاهەنگ و یاری و قومار، وە لیژنە بۆ پەروەردەکردنی گەنجان و منداڵان لەسەر بنەمای ڕۆتاری.

وەپێی ئەوترێت بە یانەی (ڕۆتراکت) بۆگەنجان لە ١٨ ــ ٢٨ساڵ.

وەیانەی (ئینتراکت) بۆمنداڵان لە ساواییەوە بۆ تەمەنی ١٨ ساڵ.

وە بۆ دەستەبەرکردنی سەربەخۆیی فێرکردنی ڕۆتاری کە هەڵئەسێت بـە شوشـتنەوەی مێشکی نەوەکان لەمنداڵانی ئەندامانی ڕۆتاری، لیژنەیەك دامەزرا بەناوی (یانەی ئەنرویل) ژن و خوشك و کچانی بە شووی ڕۆتاری ئەگرێتە خۆ بـۆ چـاودێریکردنی ئـەم دامەزراوەیە بەکردنەوەی دایەنگای تایبەتی بۆیان وەبەرنامەی پەروەردەیی گونجاو بۆ ئامانجەکانیان.

****

پ٦١: ئەمانەوێ زیاتر بزانین لەسەر یانەی ڕۆتاری وە چۆنیەتی کارەکانی؟

وەڵام: ئەندامــەکانی یانــەی ڕۆتــاری لــە ٢٠ ئەنــدام تێناپــەڕێ، هــەتا شــکۆمەندی و فراوانکردنەوەوبڵاوبونەوەی بۆ زیاد ئەکرێت، وەبەپێی ئەم زیادکردنە ـ دروستکراوە ـ لە ژمارەیەك یانەدا حکومەتی جیهانی یانەکانی ڕۆتـاری هەسـتا بـە دابەشـکردنی جیهـان بـە چەند ناوچەیەك کەژمارەی ئەگاتە(٤٣٠) ناوچە،وەك ئامادەکاریەك بـۆ دەسبەسـەراگرتنی بەسەر جیهاندا لەژێر دەسەلاتی حکومەتی دیموکراتی نا ئاینی کـە فـەرمانڕەوایی جیهـان ئەکات بەگوێرەی پرۆکۆلاتی ڕۆڵەکانی زایۆنیزمی شاراوەو ئاشکرا.

وەهەر ناوچەیەکی ڕۆتاری پێکدێت لە چەندیانەیەك پیاوێك سەرپەرشتی ئەکات بەپلەی (پارێزگار) وەمیسر لەناوچەی ٢٤٥ وەهەروەها سودان و ئۆردن و بەحرەین و لوبنان و قوبرس ئەگرێتەوە، وەئەو یانانەی کە لە فەلەستینی داگیرکراو بلاوبوەتەوە ئەگاتە ٤٤ یانە وە هەلگری ناوی ناوچەکە٢٤٩.

وە موحەممەد بەهیر ئەنەسی ئابوری ناسی میسری بەناوبانگ پارێزگاری ناوچەکەبوو سالی ١٩٨٥/١٩٨٦.

وەلە سالی ١٩٨٦/١٩٨٧ عەبدول رەحیم ئەمین سەرۆکی یانەی پێشوو لە خەرتومی پایتەختی سودان پارێزگاری ناوچەکە بوو.

****

پ٦٢: ئەمانەویّ کورتەیەك لەمێژوی ڕۆتاری لە میسر و وولاتانی عەرەبی باسبکەی بۆمان؟

وەلام: یەکەم یانە دامەزرا لەمیسر سالی ١٩٢٩زا لەهەمان هەفتەی کە یەکەم یانەی ڕۆتاری تیا دامەزرا لە فەلەستین.

وەلە سالی ١٩٨٦ ژمارەی یانەکان لەمیسر گەیشتە (٢٢) یانە کە نزیکەی (١٠٠٠) ئەندام لەخۆ دەگرێت، بەلام لە فەلەستین یانەکان گەیشتە (٤٤) یانە نزیکەی (١٥٠٠) ئەندام لەخۆ دەگرێت.

هەرچەند ئەم یانانە وەزارەتی کاروباری کۆمەلایەتی لە میسر بەدواچوونی بۆدەکات، بەلام ئەو بەدوداچونە شێوەی فەرمی لەخۆ ناگرێت.

وە جگە لە شوێن کەوتنی ئە مە بۆ دامەزراوەیەکی جیهانیە بۆیانەی ڕۆتاری زایۆنیزمی لەشاری ئیڤانستون لەویلایەتی ئیلینوی لەئەمەریکا..وەهیچ کامێك لەم یانانە ناتوانێت

گۆرانکاری لەپەیرەویەکانی ڕێکخستنی بگۆڕێت یان ئەندامێکی نوێ وەربگرێت یان یانەی نوێ بکاتەوە، تەنها بەمۆڵەت و لێدوان و یاداشت و ڕاپۆرتی تەواو لەسەر ئەندام یان ئەندامان،وەشوین، و باری کۆمەڵایەتی و سیاسی، وەهەرچەند بەرفراوانی کراوە بۆوەرگرتنی ئەم ئەندامە یان ئەو یانەیە بە حکومەتی ڕۆتاری، کە یەك موسوڵمان نەچووەتە ئەنجومەنی بەڕێوەبەرایەتیەکەیەوە لەکاتی دامەزراندنیەوە. وە دوای ئەوە حکومەتی ڕۆتار هاندەدات بۆ دامەزراندنی موسوڵمانێك لەئەنجومەنی بەڕێوەبەرایەتیەکەی بەنزیکی بۆبەشداریکردنی جولەکەوخاچپەرستەکان بۆئەرکی لەناوبردنی ئاینەکان وەهاوکاری بلاویونەوەی زایۆنی لەجیهان.

****

پ٦٣: ئەندامەکانی یانەی ڕۆتاری کەی کۆدەبنەوە؟

وەلام: ئەندامانی هەریانەیەکی ڕۆتاری هەفتەی یەك جار کۆدەبنەوە، واتە یانەی ڕۆتاری (٢٢) کۆبونەوەی هەفتانە ئەنجام ئەدات. وە(٩٠) کۆبونەوەی مانگانە بەبێ ئەوەی یەکێك ڕوو وەرگێڕێت لێی لەژێر پەردەی ساختەیی ڕەووشت کەپێی ئەڵێن تەنها ڕێزگرتنی هاورێیەتی نێوانیان

****

پ٦٤: چی ڕوو ئەدات لە کۆبونەوەی یانەکانی ڕۆتاری؟

وەلام: بەڕوکەشی دائەنیشن، پێکەوە قسەئەکەن یان خواردن ئەخۆن، بەلام لێرەدا مەبەستێکی تر هەیە، لە ئەرکەکانی سکرتێری یانەی ڕۆتاری ئەرکێکە نزیکە لە کاری مخابەڕاتی گشتی یەوە بۆ ڕێکخستنی بەڕێوەبەرایەتی کەئیش ئەکا لە چوارچێوەی جیهان، ئەم سکرتێرە هەڵەسێت بەپێی کێشەکانی ڕۆتاری جیهانی بەناردنی ڕاپۆرت لەسەر هەرئەندامێك و یانەیەکی نوێ وەبەهەر موحازەرەیەك وە بەتەنگوچەڵەمەی کۆمەڵ

که خوێندنەوەی بۆنەکات یانەی ڕۆتاری لە ژینگەکەیدا.

وەلەو گاڵتەجاریەی کەلە کۆبونەوەکانیان ڕوئەدات هەروەها دکتۆر ئەحمەد عەباس ئەل دیب سەرۆکی بەشی کۆئەندامی میز لە کۆلیژی پزیشکی وەئەندامی ڕۆتاری پێشوو ئەڵێت:

سەرۆکی یانە دەستەکات بە کۆبونەوەی هەفتانە وەك جاران بە ووتنی(بەناوی ڕۆتاری) بەگەشەسەندنی (بەناوی گەل) یان بەناوی هەرشتێك تەنها(بەناوی خودای گەورەو میهرەبان) نەبێت.

هەروەها دەستەکەن بە ووتنی سرودێك بەکۆمەڵ کە هەرئەندامێك لەبەری کردووە.. هەروەها هەموویان هەڵئەسن بەئەنجامدانی سەماکردن بەکۆمەڵی کەتایبەتە بەخۆیان وەئەمەش لەگەڵ خۆمدا ڕویدا کەلە کۆنگرەیەکی زانستی بووم لە شاری (جلاسجۆ) ساڵی ۱۹۸۰. وەدەسیانکرد بە (هەڵبەزینەوە) وەئێمەش (هەڵەبەزاینەوە) وەك ئەوان. وەهەروەها دانیشتین لەدەوری مێزی نان خواردن بۆ چەپڵە لێدان.

وەلەسەر مێزی نانخواردن زۆریەکەمی ژنی ڕۆتاری لێنیە ـ وەئەمەش لەمیسر ـ یان ژنی یەکێك لەئەندامانە یان سکرتێری تایبەتە. وە بێگومان ئەمەش بەیەك گەیشتنی گرنگی دانیشتوان و گاڵتە جوان وپێماناکانیان وە سوك و گرانەکانیان، وەلەبیرمان نەچێ هەرجارە ناچاریَ سەیری مێردەکەی بکات بەزەردەخەنەیەکەوە، بۆ ئەوەی دڵنیابن لەهاوکاریکردنی یەکگرتن و پەیوەستبوون بە خۆشەویستی لەنێوان ڕەگەزەکاندا وەئەمەشم بەچاوی خۆم بینی وەبینیتیان هەریەك لەوەی کە قەدەری لەسەربوو بیبینێ وەك ئەم کۆبونەوەیە.

وەدوای نانخواردَ یەکێك دەستەکات بە ناساندنی میوانەکان و ئەوانەی بۆسەردان هاتوون، وەلەدواهەرناوێك چەپڵەیە، پاشان دەنگێك دێت لە یەکێك لەئەندامەکان یان

هەموویان بۆ بەخشینی سەد جونەیەه یان زیاتر یانکەمتر..یان داوا ئەکرێت لە هەندێك ئەندامی خاوەن شەریکەی تایبەت بە بەخشینی بڕێك لەئوتو یان گەرمکەر یان هەوا گەرمکەر یان .. دواجار کۆتایی بەکۆبونەوەکە ئەهێنن بەگوێرەی ئەو بەرنامەیەی کەدانراوە بەگوێرەی بۆچونیان (لەکۆتای دیموکراتیەوەیە) وەمەبەستی (کۆتای ڕاستییەکە دڵ ئەمەیێنێ وە سنگ شەقئەکات بەوەی کە ئەم وەسفە ئەوە(کۆتای ئەوەی کە پێی ئەڵێن ڕێخستنی چۆنیەتی کەپێگەیی لە سێبەریدا بە(دیموکراتی).

****

پ٦٥: گرنگترین سەرچاوەکانی کۆمەك کردنی یانەکانی ڕۆتاری کامانەن؟

وەڵام: ئەندامی ڕۆتاری پابەندە بەپێدانی باج و بەشداربونیان. وەهەموو سەرچاوەی ڕۆتاری ئەمەیە:

١ ــ باجی پەیوەندی.

٢ ــ باجی بەشداری ساڵانە.

٣ ــ باجی بەشداربوون لەگۆڤاری ڕۆتاری جیهانی.

٤ ــ باجی بەشداربوون لەگۆڤاری ڕۆتاری ناوچەکە.

٥ ــ باجی بەشداربوون لە هەڵواسراوی یانەی نهێنی.

٦ ــ باجی هەندێك پەرتووك کە ڕۆتاری چاپی ئەکات.

٧ ــ بڕێکی دیاریکراو بە دەست دێت هەفتانە لە هەموو ئەندامێك کە ئامادەی خواردنی نانی بەیانی یان نیوەڕۆ یان ئێوارەی ڕۆتاری بێت.

٨ ــ بەخشین و هاوکاری و پشکەکان کە سەرۆکی یانە ئەی سەپێنێ بەشێوەیەکی پێشنیار لەسەر یەکێك یان هەموو ئەندامان.

٩ ـ نرخی(ماوڕێیەتی بۆل مارس) کەبە هەزار دۆلار دانەنرێت.

١٠ ـ پشکەکان لەبازاردا.

١١ ـ بەشداربوون لە پێشبڕکێی یانسیب ی ڕۆتاری.

١٢ ـ ریکلامکردن بۆ کۆمپانیای ئەندام لەگۆڤار یان بڵاوکراوەی یانەکە.

١٣ ـ پشك لە ئامەنگەکانی گۆرانی بەکڕینی ژمارەیەك پلیت بۆنەو کۆمپانیایە یان ئەو بەڕێوەبەرایەتیەی کەئەندامەکە کاری تیادەکات وەبە کۆمپانیاکان و بەڕێوەبەرایەتیەکانی کەرتی گشتی.

بودجەی دامەزراوەی ڕۆتاری بۆ گەرمکردنی بازاڕی داوێن پیسی ودژایەتی کردنی ئاینەکان، گەیشتە زیاتر لە ٦٠ ملیۆن دۆلار ساڵی ٢٠١١ زا لەبەشداربوانی ئەندامانی یانەکانی ڕۆتاری و بەخشینەکان و بەشداربوون.

بەشی میسر تیایدا سفر بوو(٣٠) گەنجی کوڕو کچ یەك لەدوای یەك لە خەڵاتی شوشتنەوەی مێشك کە پێی هەڵسان لەلایەن خێزانێکی ڕۆتاری لەو شارەی کە گەشتیان بۆنەکرد وەك ئەمەریکاو بەلجیکاو ئینگلتەرا و فەرەنسا.

بەڵام بەرنامەی گۆڕینەوەی گەنجان کە ئەم ڕێکخراوە وێرانکارە سەرپەرشتی ئەکات فەوجێکی لەگەنجانی کوڕو کچ ی میسری بڵاوکردەوە لەلای ژمارەیەك خێزانی جولەکە لە فەڵەستینی داگیرکراو لەچەندسالانێکی درێژدا..

دامەزراندنی فەوجێك لە گەنجانی کوڕو کچ ی جولەکەی داگیرکەری ئیسرائیلی لەلایەن ژمارەیەك لە خێزانەکانی میسری ڕۆتاری ئەوەش لەزنجیرەیەك قۆناغی شوشتنەوەی مێشکی گەلی میسری، وە ئەمڕووداوە فەرزکرا بەم ڤایرۆسی سەرەتانیە لەدڵی جیهانی ئیسلامی.

لەبەرئەوەی ئەم فەوجانە گۆڕانکاریان پێدەکرێت لەژێر ئالآی ئاشتی جیهانی

وەهاوکاری ڕێکەوتنی جیهانی، پێویستە لەسەر هەموو گەنجانی کوڕان و کچان بۆ ئەمدەسکەوتە زۆر چاك تێبگەن لە ڕۆڵی خۆیان بۆ بەرەنگاری بونەوەی ئەو تیرۆرستانە لەچەندەها گەنجانی فەلەستینی کە دەستدرێژی ئەکات وەخۆی هەڵئەکێشێت وەئەبێتەهۆی گورجوگۆڵی بە هۆی پارچە زەوییەك کە تیایدا لەدایك بووە کە باووباپیرانی بە خوێن و ئارەق ئاویانداوە ! !

وەپێویستە لەسەر گەنجان کەئاشتیان بەخشیوە بە ڕۆتاری ڕاوی ئەو تونرەوانە بنێن وەدەریانبکەن وە ئاشکرایانبکەن، لەبەرئەوەی بەسوور بونیان وەئامادەییان وەخۆبەختکردنیان لەپێناوی ئاشتی جیهانی وەترساندن بە برایەتی وتێگەیاندنی جیهانی کەسەرانسەری ئاوەدانی ئەگرێتەوە لەژێر چەتری ماسۆنی گەورە و وەدرووشمە بریقەدارەکانی (برایەتی، سەربەستی، یەکسانی).

لەمەرجەکانی پەیوەندیکردن بەرۆتاریەوە پێویستە ئەندام پابەندبێت بەنمونەی بەرز وەپلەیەکی سەرکردایەتی هەبێت یان پایەیەکی وای هەبێت کە ببێتە پێشەوای ئەوانەی لەگەڵی کاردەکەن، وەلەبەر ئەمەش پەیوەندیکردن بەڕۆتاری بە ویستی کەسەکە خۆی نییە یان بەپێشکەشکردنی داوکردن لەترسی ئەوەی ئەو مەرجانەی تیانەبێت.

کەواتە ئاگاداربوون لەوەرگرتنی کەسایەتی کاریگەر لەسەر کۆمەڵگاکەمان ئەوە بۆمەبەستی فراوانبونەوەی پارچەیەکە کە ڕۆتاری بانگەشەی تیابکات، وەجیاوازی نیە لەوەی کەزانیاریە ئاینەکان بانگەشەی بۆئەکەن.

بەشێك لەیانەکانی ڕۆتاری زیاتر لەچل ساڵی بەسەریاتێپەڕیوە بۆهیچ کامیان ڕوونئەبوەتەوە کە تەوژمی نهێنی هەبێت یان ئاراستەکراوی گومانـاوی یان پەیوەندی تایبەتی لەهیچ دامەزراوەیەکی ماسۆنیدا، وەڕەچاوی ئەوە نەکراوە کە دەسەڵاتی سەهیۆنی چووەتە ناو زۆربەی دامودەزگاکانی وولاتان کە میسر بەشداری تیادەکات، ڕۆتاری جیهانی دەسەڵاتی تایبەتی هەیە چاوی بڕیوەتە ئەوەی کە ئیسرائیل

بەشدارینەکات لەگەڵمان لە ناوچەی ٢٤٥ کەبەدوا چونی بۆدەکەین، وە هاوتانەکردنی زایۆنیزموم و ئیسرائیل بە دەسپێکردنی شەڕ ساڵی ١٩٤٨ وە ١٩٥٦ وە ١٩٦٧.

مامۆستا (ئەبو سەلام ئەحمەد عەبدوڵلاّ) وەڵامی ئەم بانگەشەیە ئەداتەوە و ئەڵێ:

وەڵامی ڕۆتاریەکان ئەدەینەوە زۆر بەدرێژی:

مەرجی پابەندبوون بە نمونەی بەرز لەئەندامی ڕۆتاری مەرجێکی نەگریسە بۆواتایەکی شاراوەیە ئاشکراکردنی کە ئەندام پابەندبێت بە نیشانەیەك لەنیشانەکانی ئاینە ئاسمانیەکان بێئەوەی سەر بە ئاینێکی دیاری لەئاینەکان بێت، وەبەواتایەکی تر پێویستە ئەندام ئامادەبێت بۆڕەنگ گرتن، نەبانگەشە وەنەتووندڕەوی بکات بۆ ئاینێك لەسەر حیسابی ئاینەکانی تر، لەبەرئەوەی هەمو ئاینەکان لای ڕۆتاری وەك یەکن بێجیاوازی! !

وەئەگەر دامەزرا لە فەرمانێکی ڕابەری توانیتی ئەم بیروباوەرە وێرانکاریە بکشێنێتە نێوان سەرگەورەکان و ئەوانەی کارئەکەن لەگەڵیا، وەئەمەش هۆیەکی سەرکەوتووە بەبێ شك بۆکاریگەری ڕاستەو خۆ لە قەوارەی کۆمەڵ و فراوانکردنی بنچینەی گەندەڵی بیرو باوەری فیکری و ئیمانی بەیەکتاپەرستی ئیسلام، پێچەوانەی فەرمودەی خودای گەورەیە لەسورەتی (آل عمران).

﴿ ان الدين عندالله الاسلام ﴾ (آل عمران :١٩).

﴿ ومن يبتغ غير الاسلام دينا فلن يقبل منه وهو فى الاخرة من الخسرين﴾"آل عمران٨٥ "

ئینکاری کردنی هەر ئایەتێك لەکیتابی خودا یان لاری لەبونی خودا یان گاڵتەکردن پێی شێوەیەکە لەشێوەکانی (دەرچونە) لە ئاین کە هیوای بۆدەخوازن کوران و بەکرێگیراوانی زایۆنی لە ووڵاتە ئیسلامیەکانماندا بە بانگەشەی ڕێزگرتنی تێگەیشتن و ئاشتی لەنێوان گەلان.

ئەوەی کەڕووئەدات لەناو یانەی ڕۆتاری موسوڵمانەکان پارەتی وەرئەگرن لەکاروباری ئاینەکەیان هاوتایە لەگەڵ دابونەریت و ڕەووشتی ئەوانەی ئاینیان نیە،، وەدائەماڵدرێن زۆر بەهێمنی لە بیروباوەڕی ئاینەکەیان بێئەوەی هەستی پێبکەن وەلەگەڵ پیاو خراپان دادەنیشن و مەی ئەخۆنەوە، وەقومار ئەکەن وەئامادەی ئەنجومەنە تاریکەکان ئەبن، وە سەما ئەکەن لەگەڵ سەماکەران وەتێکەڵاوی تێکەڵاوبوان ئەبن، وەبیر ئەکەنەوە وەك چۆن ئەوان بیر ئەکەنەوە، هیچ لای خۆیان نامێنێتەوە تەنها دۆخی گومانی تورەیی خودا لێیان وەلەسەرئەوەی کەهاوڕێیەتیان ئەکات وە ئەوەی کە خۆشیانی ئەوێت وەلەوەی کە ئینکاری ئەکات لە ڕاستی، وەلەوەی کە ڕازی بوو بە ناڕەوایی وەخوا بینەرە لەوەی کە ئەیکەن..

• گومانمان هەیە کە ئەوەی ڕوبدات لەنێوان شەوو ڕۆژێکدا ئەوە بەپیلان و ڕێنمایی و دانان و ڕێکخستنی کتابەکانی ڕۆتاری دەریدەبڕێت وە پیاچونەوەیەکی نهێنی کە ژمارەیەکی باشمان دەسکەوت، شوێنێکی تری ئەم پەرتوکانە ئەگوازینەوە لێی کە ئەو پیلان و ڕێنمایی و ئامادەکردنە دڵنیا دەکاتەوە.

وەلەبەرئەوە دورئەڕۆین بۆ بەدواچون لە پەیوەندی ڕۆتاری بەزایۆنیزمەوە وەلەوانەی ئەوان وتویانە کەنەختێك لەمەوپێش باسمان لێوە کرد، ئەوان ڕەچاوی دەسەڵاتی تایبەتیان نەکردووە بۆ زایۆنی لە یانەکانیان کە بەخێرایی چووە ناو زۆر لە دامودەزگاکانی جیهانی کە میسر تیایدا بەشدارە.

وەئەوەی هیچ نەزانن ئەڵێن:(زایۆنیزم لەناو ڕۆتاری دەسەڵاتی هەیە بەڵام تایبەتی نیە) وەسەرزەنشتمان ئەکەن کە تورەبین لەودەسەڵاتە کەتایبەتی نیە، وەبەڵگەیان بۆئەو سەرزەنشتە ئەوەیە کەمیسر نوقومبووە لەدەسەڵاتی زایۆنی کەچووەتە ناو زۆرلە دەزگاکانی وولات کە بەشداری تیادەکات هەر نوقومبویەك لەدەسەڵاتی تایبەتی.

پ٦٦: ئایاراسته ڕازیبوونی سکرتاریەتی ڕۆتاری جیهانی مەرجی داناوە بۆوەرگرتنی ئەوانەی پاڵێوراون بۆ ئەندامی یانە؟ وەئایا ڕاستە ڕێگەنادرێ بەکردنەوەی یانەی نوێ هەتا لەدوای ئەوەی سکرتاریەتی ڕۆتاری جیهانی ڕەزامەند نەبێت؟

وەلام: ئەم پرسیارە هاتبوو لەکتابەکەی مامۆستا ئەبو ئیسلام ئەحمەد عەبدوڵلا لەسەر ڕاستی ڕۆتاری وە وەلامی ڕۆتاریەکان ئەداتەوە:

یاساو بەرنامەکانی ڕۆتاری سەربەخۆیی ئەداتە هەموو یانەکان کە ئەتوانێت هەڵسوکەوت بکات چۆنی بوێت لەچوارچێوەی یاسای گشتی. وەئەو بەرنامانەی کە ڕۆتاری جیهانی پێشنیازی ئەکات.

وە(یانە) ئازادی تەواوی هەیە لە هەڵبژاردنی ئەندامی نوێ وەئەوەی کە پێویستە لەسەری ناوی ئەو کەسە بنێرێت کە ئەیەوێت ببێتە ئەندام یان ئەندامیەتی کۆتایی دێت بۆ سکرتاریەتی ڕۆتاری جیهانی.

ووتەی یەکێك: ئەمە دەرکردنی زانیاری ستراتیجیە لە ئەندامانی یانەکان وەئەوانەش لە پاك و پوختەکانی وولات بوون. بەلام ڕاستیەکەی ئەوەی ئەنێردرێت لە وەسفی پیشەی ئەندامەکە تێپەڕ نابێت.

بەلام لەکاتی دامەزراندنی یانەی نوێ ئەوەپێویستی بە ڕەزامەندی ڕۆتاری هەیە بۆپرسی مەرجی دیاری و ئاشکرا. وە لێرەدا سیخوڕی یان کۆکردنەوەی زانیاری نیە، بەلام ئیشوکاری ئیداریە لەپلەیەکی بەرزدایە لە ڕێکخستن تائێستا ئێمە پێی نەگەیشتوین بۆیە خراپە ئەکەین شکیان لێبکەین!!

وە وەلامی ئەم بانگەشەکردنە ئەداتەوە مامۆستا/ ئەبوئیسلام ئەحمەد عەبدووڵلا لەکتابەکەیدا لەکتابەکەی کە باسمانکرد ئەڵێت:

وەلامی ڕۆتاریەکان ئەدەینەوە بە درێژەی زیاتر:

تاوانکار هەموکات هەست بە تاوانەکانی ئەکات وە بەئاگادەبێت بۆدەرخستنی جیهانی تاوان بۆ دڵنیاکردنەوەی لە بێتاوانی لەکردارەکەی .

هەروەها وتیان ــ پێشنەوەی بیڵێین ــ : ئەمە جۆرێك نیە لە دزەکردنی زانیاری ئیستراتیجی.

وەئەوەش لەڕاستیدا هۆیەکە لەهۆیەکانی دزەکردنی زانیاریە سیتراجیەکان ئەوەی بەسە کە ئەنێردرێت بۆ ڕێکخراوی ماسۆنی لە ئەمەریکا گەمارۆدانێکی گشتیە بۆ ڕێکوپێکی وولات ـ وەك پێیان ئەڵێم ـ وەئاشکرا کردنی کارەکانیان وە تایبەتمەندیان وە ئامادەیی زانیاریان وەبارو دۆخی کۆمەلایەتی وە سالآنی قالبونی، وە ڕاپۆرت لەسەر ئەرکەکانی هەریەکەو کارەکەی، وە تەنگ و چەڵەمەکانی و ئارەزووە تایبەتی و پیشەییەکانی، وە خواستنامە ئەندامیەکانی فەرمانی لێکترازانی نێوان من و نێوان سکرتاریەتی ڕۆتاری میسری.

وە ووتیان ــ پێش ئەوەی بڵێن ــ : کەدامەزراندنی یانەیەکی نوێ پێویستی بە ڕەزامەندی رۆتاری جیهانی هەیە .. وە یانەی ڕۆتاری لەمیسر ئەچێتە ژێر یاساکان وفەرمانەکانی ڕێکخراوی ڕۆتاری جیهانی بەڕەچاوکردنی بنەماکانی وەزارەتی کاروباری کۆمەلایەتی کە بە لێدوانێکی فەرمی ناناسرێت بۆ ئەنجامدانی چالاکی لە میسر.

ووتیان ـ پێش ئەوەی بڵێن ــ : لێرەدا سیخوری یان کۆکردنەوەی زانیاری نیە، وەڕاستیەکەشی ڕۆتاری لە سەریەوە تا پاژنەی پێیەکانی سیخوڕیە وەکۆکردنەوەی زانیاریە بۆ بەرژەوەندی زایۆنیزمی جیهانی کە جولەکە سەرۆکایەتی ئەکات وە کوێرانە لە وولاتەئیسلامیەکانمانەوە کۆمەك ئەکرێن.

بەلآم بەووتەی خۆیان ئەم شوێن کەوتنە(کاری کارگێڕیە ئێمە پێی نەگەیشتوین)

ئەمەش وەك دەقی پرۆتۆکۆڵەکانی زایۆنیە کە ساوا پیر ئەکات وە بانگێژی نەمانی متمانەی هاوولاتی بە وولاتەکەی ئەکات، وەگەڕان بەدوای پێشەوای خۆی لەدەرەوەی سنووری خاکی خۆی، کە پێشکەوتن و شارستانی ـــ ساختە ـــ وە ئەو پیلانگێڕانەفەرامۆشیانکرد کە گەورەترین شێوەی کارگێڕی کە چواردە سەدەیە ئیسلام هێناویەتی وەئێستا ئەخوێندرێت لە هەندێ پەیمانگاکانی زانستەبالاكان وەبۆئەمەش نامەی زانستی ئامادەکراوە خاوەنەکانیان پلەی نایابیان بەدەس هێناوە لەگەڵ پایەی رێزی یەکەم، بەلام هەر بەختەوەرە، وەلەسنوری ئەرشیفی پەرتوك خانەکان دەرناچێ هەتا تەنگ هەڵنەچنێت بە زانستە کارگێڕیەکانەوە کە زایۆنیزمی جیهانی ئامادەی کردووە بەپێی یاساکانی و ئامانجە وێرانکاریەکانی لە پەیمانگای ماسۆنی جیهانی بۆزانستی کارگێری لە ئەمەریکا وەدامەزراندن لەسەرشێوەی خۆی وەبەپێی پەیڕەوەکانی کە ئەمڕۆ لە میسر بە ئەکادیمیای سادات بۆ زانستە کارگێڕیەکان ناسراوە بۆ خزمەتی ئابوری زایۆنیزم بەپێی پیلانەکانی ماسۆنی جیهانی لەوێرانکاری ئاینەکان و دامەزراندنی حکومەتی جیهانی دیموکراتی نا ئاینی.

****

پ٦٧: لەبارەی یانەکانی لیونز وانەبیستین کە پەیوەندی هەیە بە رۆتاریەوە،ئەمە چۆنە؟

وەلام: یانەکانی لیونز لەجیهان ئەگاتە نزیکەی ٤٥ هەزار یانە ملیۆنێك و سێ سەدو پەنجا هەزار ئەندام لەخۆ دەگرێت لە ٢٠٠ وولات لەجیهان وەبارەگاکەی لە ئۆك برۆکە — ئیلینویز ـ لە ئەمەریکا وەدامەزرێنەری ئەو رێکخراوە (میلفن جونز) ٥.

وەیانەکانی لیونزی جیهانی دامەزرا لە ویلایەتە یەکگرتووەکان ساڵی ١٩١٧ لەلایەن میلفن جۆنز، کە ئەندامی پێشوی ماسۆنیە، جۆنز جارێکیان وتی : ((تۆناتوانی زۆر دوربیت هەتا دەس بەئیشێك بکەیت بۆ کەسێکی تر)).

وە ئەم یانانە ئەندامانی پیاوی لەخۆ ئەگرت بەلآم لەم سالآنەی پێشوو ئافرەتیشی وەرئەگرت.

وەلە ٢٠٠٣ نیوەی ئەندامانی نێرینە لەیانەی شێران لە ویرسستەر ـ ئینگیلتەرا ـ دەسیان لەكاركێشایەوە كاتێك كە ژنان چونە ناو یانەكە.

ناوی یانەی لیونز كە سالّی ١٩١٩ ناوی ئاشكرا كرا لە كورتكراوەی پیتەكانی یەكەمی ئەم ڕستەیە بەئینگلیزی هاتووە: "Liberty, Intelligence, Our Nations Safety" واتە (سەربەستی ، زیرەكی، ئاسایش بۆگەلەكەمان) لە(گەلەكەمان جێناوی لكاوە لێرەدا ئەگەڕێتەوە بۆ جولەكە بێگومان) یان هەر ئەو واتایە بە ئەلّمانی (Freiheit, Inetelligenz, Sicherheit unserer Nation).

وەئێمەش خوێندنەوەیكی ترمان هەیە بۆئەم كورتكراوە ئەلّمانیە لەڕستەیەكەوە هاتووە واتە ژیان بەبێ ژیانی دووەم هیچ واتایەكی نیە Leben Ist Ohne Nä Chstenliebe Sinnlos !

وەئەوەی سەربە ((لیونز)) و ((ڕۆتاریە))..باوەڕی نیە بەئیسلام ..لەپالّ كەس و شارو ئاینەكەی، لەبەر ئەوەی ئەم ڕێكخراوانە جولەكە بەڕێوەی ئەبات.. چالاكی زایۆنیزمە .. ئامانجی بۆ نەهێشتنی ئاینەكانە.

لەبەرئەمە موفتیەكانی كۆری فیقهی ئیسلامی سەر بەیەككرتوی جیهانی ئیسلامی لە فەتواكەی دەربارەی ماسۆنی، وەفەرمانی چونەناوی بۆی، بەلآم ماسۆنی لقی تری هەیەو ناوی ترلەخۆدەگرێت بەڕوكەشی بەلآم هەمان بیرو بۆچونی ماسۆنیە وەناویشی كەئەگۆڕن بۆئەوەی بتوانیت چالاكیەكانی ئەنجام بدات لەژێر ناوی جیاواز، وەگرینگترینیان (لیونز) وە (ڕۆتاری)، كەیەكناگرێت بەهەموو شێوەیەك لەگەلّ یاساكانی ئیسلام.

كۆڕی فیقهی ئیسلامی دەستەیەكی زانستیە خاوەن كەسایەتیەكی باوەڕپێكراوە سەر

یە یەکگرتووی جیهانی ئیسلامیە، کۆمەڵێك لە زانایانی نەتەوەی ئیسلامی، وەئەرکی لێکۆڵینەوەی مەسائلە نوێیەکانە کە ڕووبەڕووی موسوڵمانان ئەبێتەوە بۆڕونکردنەوەی فەرمانی یاسای ئیسلام لە قورئانی پیرۆز و فەرمودەکان، وەچوار لە چاکترینەکانی زانایان هەستان بە لێکۆڵینەوە لەسەر ماسۆنی و دەستەکانی وەگەیشتنە ئەو فەرمانەی بە کافربوونی هەرکەسێك کە پیوەندی بکات بە ماسۆنیەوە، وەزاناکانیش ئەمانەن : عەبدوڵڵای کوڕی حەمید سەرۆکی ئەنجومەنی دادگای باڵای وڵاتی عەرەبی سعودی ـــ ئەوکاتە ـــ وە موجەممەد عەلی ئەلحەرەکان ئەمینداری گشتی یەکگرتووی جیهانی ئیسلامی ـ لە کاتی دەرچونی فەتواکە ـ وە موحەممەد محمود ئەل صەواف، وەشێخ عەبدول عەزیز کوڕی عەبدوڵلا کوری باز ـ خودا لێی خۆشبێ ـ .

****

پ٦٨: ناوەڕۆکی فەتوای ئەزهەری پایەبەرز چیە سەبارەت بە ماسۆنی و لقەکانیەوە؟

وەڵام: بانگەوازێك بۆ موسوڵمانان لە لیژنەی فەتوای ئەزهەری پایەبەرز سەبارەت بە ماسۆنی و یانەکانی سەر بەو وەك ڕۆتاری و لیونز : ئیسلام و موسوڵمانەکان دوژمنانی زۆر لەگەڵیانەجەنگن بەهەموو جۆرە چەکێکی دارایی و ئەدەبی، ئەیانەوێ بەمجۆرە فێڵبکەن لەئیسلام و موسوڵمان، بەڵام خودا سەرکەوتویان ئەکات وەرێزداریان ئەکات.خودا فەرمویەتی: ﴿ انا لننصر رسلنا والذين ءامنوا فى الحيوة الدنيا ويوم يقوم الاشهد﴾ (غافر:٥١).

وە لە نێوان ئەو هۆیانە کە شەری پێدەکەن لەگەڵ ئیسلام: هۆیەکان یانەکانە کەبەناوی برایەتی و مرۆڤایەتی دایئەمەزرێنن ، وە مەبەست و ئامانجی خۆیان هەیە، وەلەنێوان ئەو یانە ماسۆنیانەو دامەزراوانەی سەر بەون وەك: لیونز و ڕۆتاری ، وەئەمانەش لە ترسناکترین ڕێکخراوی وێرانکەرن کەجولەکەو زایۆنیزم دەسیان گرتوە بەسەریاندا، ئەیانەوێت بەم شێوەیە دەسبگرن بەسەر جیهاندا لەڕێگای قەلاچۆکردنی

ئاینەکان، وەبڵاوکردنەوەی ئاژاوەی ڕەوشت، وە ڕۆڵەی وولات بکەنە ژێر باری سیخوڕی کردن لەسەر نیشتیمانەکەیانەوە بەناوی مرۆڤایەتیەوە، وەلەبەرئەمە حەرامە لەسەر موسوڵمان پەیوەندی بکەن پێیانەوە.

وە ئەوەی لەم فەتوایەدا هاتووە:

((ماسۆنی کۆمەڵەیەکی نهێنی جولەکەیە، وەمەبەست لە دامەزراندنی ژێرخستنی ئاینی مەسیحیە، وەدوای ئەویش ژێرخستنی گشت ئاینەکانی تر وە گەڕانەوەی سەروەری بۆ ئیسرائیل وەگەڕانەوە بۆ خاکی فەلەستین.. وەلەبەریتانیا یەکەم ئەنجومەنی ماسۆنی دامەزرا وە درووشمەکەیان بووە: سەربەستی و برایەتی و یەکسانی.وەلەلەندەن ئەم بریارە دەرچوو کەراستی مەبەستەکانیان دەر ئەخات:

- شەڕکردنی گشت ئاینەکان وکاسۆلیکی بەتایبەتی.

- ژیاندنەوەی گیانی بێبروایی و ڕێگەدانی لەنێوان گەلان.

وە لە ئەمەریکا و شوێنانی تر ئەنجومەنی بۆدامەزراند، وەبە درووشمەکانی هەندێ لەموسوڵمانانی هەڵخەڵەتاند وە پەیوەندیان پێوەکرد، کە ئامانجەکەی بۆ دەرکەوت وازی لێهێنا، وە زۆربەیان ترسان کە نهێنیەکانیان بڵاو بکەنەوە تاکو نەکوژرێن.

وە چەند بروانامەیەکی گەورە نووسەرانی ڕۆژئاواکان هەیە، وە هەروەها بڵاوکراوەی فەرمی جولەکە و لێکۆڵینەوەی پسپۆران، وەهێڵکاری فراوانی جولەکە ئاشکرایە بۆ تێکدانی جیهان لەژێر درووشمەکانی بریقەدار کە پێویستە موسوڵمانان به ئاگابن لێی.. وە هەتا کارەکانی زیاتر ئاشکرا نەبێت، وە بۆ بەئاگابون لە بڵاو بونەوەی بەشێوەیەکی فراوانتر ماسۆنی دەرکەوت لەژێر ناونیشانی جیاواز، وە چەندەها لقی دامەزراند، لەوانەش: ئەلبنای برث، وە کەیوانی وە لیونز وە ئەکستشانج وە یەکگرتن و سەرکەوتن وە یانەی قەڵەم وە یانەی خاچە درەوشاوەکان، وەهەروەها کۆری فیقهی بریاریدا لە

بەستنی خولی یەکەمی لە مەککەی پیرۆز ـ خوابیپارێزێت ـ لە دە ی شەعبانی ١٣٩٨ کۆچی ڕێکەوتی پانزەی حوزەیرانی ساڵی ١٩٧٨زاینی لە ڕوداوی ماسۆنی و ئەوانەی پەیوەندیان پێوە کردووە وەفەرمانی شەریعەتی ئیسلامی تیایدا، ماسۆنی بە ترسناکترین ڕێکخراوی وێرانکاری دائەنرێت لەسەر ئیسلام و موسوڵمانان، وەهەر یەکێك کە پەیوەندی پێوە کردبێت وەزانیاری هەبێت لە ڕاستیەکانی وە ئامانجەکانی ئەوەدەرچووە لەئیسلام.

****

پ٦٩: زاناکانمان دەربارەی ڕۆتاری چیان وتووە؟

وەڵام: زانایـانی ئـاینی ئاگاداریکردوینەتـەوە لـە ترسـناکیەکانی ڕۆتـاری بەئاشـکرا لـە ووتەکانیان لە وانەش :

شێخ موحەممەد متـەوەلی شـەعراوی ـــ خـوا لێـی خۆشبێت ـــ کـە ووتـی: ئاویـژیوانان بێنەوەی بزانن لە پشت ئەم بانگەشانەو (یانانە) وە پێویستە وریابن، بـەڵام هـەڵهاتوەکان نمونەیان وەك نمونەی ئەوانەیە کە لەدەرەوەی پەیرەوی خودایە کەپرسیاریانکرد:

وەڵامـی دایەوە:بۆڕۆژوشـکاندنی مـانگی ڕەمـەزان، وەبـەربانگیش بـەپێکێك مـەیبێت، وەنرخی مەیەکەش بەپارەی بەرازێك کڕدرابێت، وەبەرازەکەش دزرابێت.

ـ بۆچی بەم ئاڵۆزیە !

وەڵامی دایەوە: هەتا ئەوەی ئەنجامی ئەدەم چوارجار حەرامبێت.

بەم شێوەیەئەکات دەرچوو لە پەیرەوی خودا ـــ پـەنا بـە خـودا ـــ ئـەوان دزە ئەکـەن بۆناو کۆمەڵ لە ڕێگـای بانگەشـەی چاکەوە، وە ئـەبینین چـاکترین لـەپیاوەکانی کۆمـەڵ هەڵئەخەڵەتێن بە ڕوکەشی بانگەشەکانیان.

وەلێرەدا ئەپرسین: بۆچی کرداری چاکە ئەکەن بەناوی ڕۆتاری و لیونز وەبەوجۆرە نایکەن کە بیگەڕێننەوە بۆ سەرچاوەی سەرەکی خۆیان کە ئیسلامە؟

شێخ فازڵ عەتیە سەقەر ــ ڕەحمەتی خوای لێبێت ــ سەرۆکی لیژنەی فەتوا لە ئەزهەری پێشوو ووتی : کەمترین شت کە ئەوترێت لەسەر ڕۆتاری و لیونز و هاوشێوەکانی ئەوە پێکهێنراوی گوماناویە پێویستناکات کە لەخۆبابین بەو دروشمانەی کە بەرزی ئەکەنەوە، وەکەنیسە ژێری نواند بۆئەم کارە لەگەڵیان دووا «ڕاوێژ دەکەن» لە ئاهەنگێك لەساڵی ١٩٣١ بەڕێوەچوو لەنیۆیۆرك بەم شێوەیە وەسفیان کرد: ((شتێکی نا ڕەوشتی باڵ ئەکێشێ بە سەزیدا وە بەسەر پەیوەندیە بێهاوتاکانی)).

هیچ پەند وەرگرتنێك نیە لە هەندێ ئەندامەکانی کە چوو بۆماڵی خودا ـ حەجی کرد ــ کەلەوانەبێت دەستی لەگەڵ بیروباوەری وێرانکاری بێت دەسپێشکەری ئەکەن بۆ حەجکردن، کوفرنیە بەوەی ئەنجامیاندا وەگەڕانەوە بۆلای خودا، بەلأم لە ترسی ساویلکەیی ئەوا بیرو بۆچونیان وکردەوەیان جیاواز نین لەگەڵ ئاین.

وە شێخ موحەممەد غەزالی ئەڵێ ــ خوالێی خۆشبێت ــ :ئەم ئەنجومەنانە جگە لە ئامێرێکی جولەکە هیچیتر نیە بەکەسانێکی موسوڵمانان کارئەکەن بۆجێنشینکردنی ئیسرائیل وە لابردنی تەنگوچەڵەمەکان بەرامبەر بوونی لەناوجەرگەی وڵاتانی ئیسلامی بەشێوەیەك لەشێوەکان، ئەتەوەکان هاندەدات بۆلەبیردنەوەی بیرو باوەڕیان بۆ ئاسانکردنەوەیان دوای ئەوەی دروشمە پرشنگدارە درۆکانیان بکەنە ڕێگایەك بۆ لەدایکبوونی دەوڵەتی ئیسرائیل لەژێر بانگەشەی کەگوایە لەسەروی ئاینەکان و سەروی ڕەگەزەکانە.

مامۆستا عبداللە التل ئەڵێت: یانەی ڕۆتاری کۆمەڵەیەکی جولەکەیە خۆی واپیشاندەدات بەکارکردنی مرۆڤایەتی لەپێناو چاککردنی پەیوەندیەکان لەنێوان مرۆڤدا، وەخۆی واپێشاندەدات کەچالاکیەکانی کۆکردووەتەوە لە چەمکەکانی ڕۆشنبیری و

کۆمەڵایەتی و مرۆڤایەتی.

وە ئەم کۆمەڵانە یانەیان هەیە لەسەرانسەری جیهان کەسایەتی گەورە و بچوک پەیوەندیان پێوەدەکەن لەڕێگەی نامەنگەکان و کۆرەکان کە بانگەشە دەکات بۆ نزیک بوونەوە لە ئاینەکان، وەهەڵوەشاندنەوەی ئەوانەی کە دژایەتی جولەکە دەکەن، وەئەمەش کارئاسانییە بۆ تێکەڵبونی لەناو کۆمەڵگاکانی تر.

دکتۆر مستەفا مەحمود - ڕەحمەتی خوای لێبێت - ئەڵێت: کاتێك کە ئەمرۆ ئەقیرێنێت، کوندەپەپوو لەهەموو کەلاوەیەك ئەقیرێنێت وە هۆزو تایەفەکان کۆدەبنەوە لەژێر هەزارناوو ناواندا وەلەژێر هەزار درووشم و درووشمدا، وەبەرگی ئەو گەلانەو دروشمەکانیان وە مەزهەبە ئاشکراکراوەکانیان تەنها بەرگێکی خۆگۆڕینە کەلەژێرەوەی ڕم و خەنجەرو باروت ئەشارنەوە.

دکتۆر یوسف قەرزاوی ئەڵێت : یانەکانی ڕۆتاری و لیونز و ئەوانی تر لەکۆمەڵە گوماناویەکانی تر توانیتیان چالاکیەکانیان ئەنجام بدەن لەووڵاتانی موسوڵمانان بەهەڵخەڵتاندنی خاوەن پلەکان و خاوەن ئاوات و تەماحکاران کەگوایە کۆمەڵەی ڕۆشنبیری و خێرخوازیە کەلەبەرامبەریان دەرگای کاری کۆمەڵایەتی ئەکاتەوە بۆیان بەبێ نارەحەتی یان بەستنەوەیان بە ئاینەوە یان بەسیاسەت، وەلەبۆچونە تایبەتەکانی ماسۆنی زایۆنی ئەو هەڵخەڵەتاوانە کەرەسەی تێکدەری و پاچن بۆ تێکدانی کۆمەڵگای ئیسلامیمان.

ئەی بۆچی موسوڵمان گرنگی ئەدات بە پەیوەندیکردن پێیانەوە کە دەوردراوە بە نهێنی وە نارِوونە لەلای خۆیەوە وەدەورەدراوە بە شك و گومان لێرەو لەوێ ؟

وەهەروەها شێخ عەبدول جەلیل شەلەبی ئەڵێت: یانەی ڕۆتاری ناسراوە کە لقێکە لە کۆمەڵەی ماسۆنی گشتی وەماسۆنی واتا ((بیناسازی ئازاد)) کۆمەڵەی جولەکەی کۆن

کارئـەکات بـۆ بەرژەوەنـدی زایـۆنیزم وەئـەوانیش خۆیـان نیشـان ئـەدەن بـە چاکەو خزمـەتکردنی نـەداران، وەیانـەی ڕۆتـاریش بۆهـەمان مەبەسـت کاردەکـات وەخـۆی بەدورناگرێت لە هیچ یەکێك لەخەڵکی کەیارمەتیان لێوەربگرێت وەئەمەش هیچ هەیبەتێکی تیانیە، بەڵکو هەیبەت بۆدەوڵەمەندەکان و کۆمەڵە ئیسلامیەکانە کەچاودێری پێداویستی ئەوانە ناکەن.

پ٧٠: ئایا یانەکانی ڕۆتاری لەووڵاتانی عەرەب هەڵوەشێنرانەوە؟

وەڵام : لەهەندێ ووڵات هەڵوەشێنرانەوە وەك عێراق ساڵی ١٩٥٩ وەسوریا ساڵی ١٩٦٥ وە دوبـەی سـاڵی ١٩٧٨ وە هۆشـداری درا لەسـەر نووسـینگەی ناوچـەی عـەەبی سـاڵی ١٩٧٧، تەنهاڵـە میسـر چـالاکیەکانی ئـەنجام ئـەدا وەگـەورە پیـاوانی سیاسـەت و ئـاین پەیوەندیان پێوەکرد، وەسەرۆکی یانەکانی ڕۆتاری میسری ڕۆژهەڵات ((سۆزان موبارەك)) بـوو وەهـەروەها لەئەندامەکانیشـی زۆرێـك لـە هونەرمەنـدان و ڕۆشـنبیران و زۆربـەی وەزیرەکانی پێشوو بوون وە هەندێك لەوانەی کـە بەڕێوەبەرایـەتی دەسـەڵاتیان بەدەست بوو.

دروشمی ڕۆتاری

بۆڵ هاریس

دامەزرێنەری یانەی ڕۆتاری جیهانی

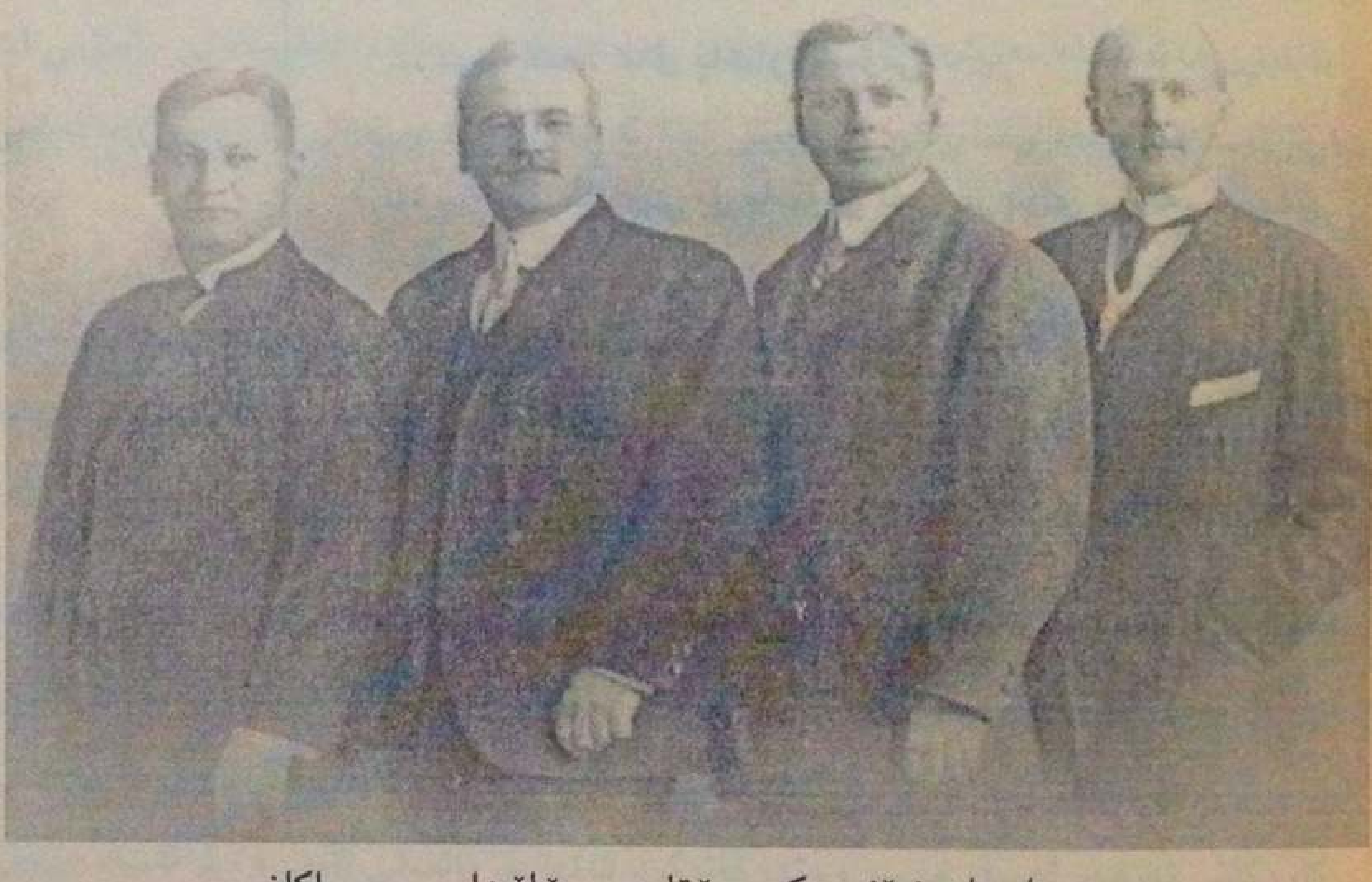

چوار دامەزرێنەرەکەی رۆتاری ـ بۆڵ هاریس و براکانی.

١١

چیرۆکی ماسۆنی لـە میسر

- کەی میسر فیکرەی ماسۆنی زانی؟
- موحەممەد عەلی پاشاو ماسۆنی.
- سەدەی ئاڵتونی بۆ ماسۆنی لەمیسر دوای موحەممەدعەلی.
- چالاکی ماسۆنی لە میسر تاکو ساڵی ١٩٦٤.

لەدوای كۆتایی هێنان بە قسەكانی ڕابردوومان هاوڕێكەم ڕۆیشت لەسەر بەڵێنی بەیەك گەیشتنەوەمان ئەمڕۆ ، هەر كەدانیشت لەشوێنەكەی خۆی دەسپێشخەری لێم كرد و ووتی: بەدرێژایی شەوو بیرم هەر لای ئەوەبوو چۆن ماسۆنی چووە ناو وولاتانی عەرەبەوە وەبەتایبەتی میسر، وەچی پێكرد؟ ئایا گفتوگۆی ئەمڕۆمان ئەكەینە باسی ماسۆنی لەمیسر وەپرسیاری یەكەم:

پ٧١: كەی میسر ماسۆنی ناسی؟

وەڵام: لەراستیدا میسر ماسۆنی ناسی لەگەڵ هێرشی فەرەنسا بە سەركردایەتی ناپلیۆن بۆناپەرت كاتێك میسر و خاكی فەلەستینی داگیركرد لەساڵی ١٧٩٨ ، وەئامانجی ناپلیۆنی ماسۆنی ئەوەبو كە ماسۆنی و ئەنجومەنەكانی بكاتە میسرەوە، وەجێبەجێكردنی فیكرەی عیلمانی كەدژایەتی ئاین بكات لەمیسرو لەشام.

ناپلیۆن هەندێك لەسەركردەكانی ڕاسپارد بەدامەزراندنی یەكەم ئەنجومەنی ماسۆنی لە شاری ئەسكەندەریە، وەناوێكی فیرعەونی لێنا كە ئەویش ئەنجومەنی ((ئیزیس))ە لەئابی ١٧٩٨ .

دوای دەرچونی هەڵمەتی فەرەنسی لە میسر ماسۆنی بەردەوامبوو لەسەر ڕێڕەوی خۆی وەهاوكاری فەرمانرەوایی محمد عەلی كرد لەمیسر، وەپیلانەكەی ماسۆنی سەركەوتوبوو بۆ گرتنە ئەستۆی محمد علی بە تەختی میسر ساڵی ١٨٠٥ زا.

محمد علی دەسیكرت بە فەرمان ڕەوایی میسر بەلادانی زانایانی ئاینی - پیاوانی ئەزهەر - وە دەسبەسەراگرتنی سەروەت و سامانیان ، وەداهێنانێكی داهێنا بە دامەزراندنی شێخی ئەزهەر وەئەو یاسایە تائێستاش كاریپێدەكرێت، هەروەها كورتكردنەوەی چالاكی و كارەكانی ئەزهەر لەسەر میسر وەتەرخانیكرد تەنها بۆ زانستی ئاینی، بۆ ئامادەبوونی بە عیلمانی كردنی وولات كەماسۆنیەت هەوڵی بۆئەدات.

پ٧٢: محمد علی بۆچەسپاندنی فیکری ماسۆنی چیکرد لەمیسر ؟

وەلام: لەدوای سێ ساڵ لە حوکمڕانی محمد علی لەمیسر ساڵی ١٨٠٨ فەرمانێکی دەرکرد بە جیاکردنەوەی ئاینی ئیسلامی و زانستەکانی لە وڵات و سیاسەت وەئەمەش بەرزترین ئاواتی ماسۆنیە، وەئەمەشی ئەنجامدا لەئەورووپا.

وەماسۆنی هاوکاریکرد لە ئەورووپا بۆچەسپاندنی فەرمانرە واییە عیلمانیەکەی وەزامنکردنی مانەوەی دەسەلاتەکەی بۆ منداڵەکانی، وە کارگەی بۆدامەزراند وەناوینا دامەزراوەی میسری نوێ.

محمد علی دەستیکرد بە دڵسۆزی و ملکەچی سەپێنراوی دەربڕی وەسوپای میسری نارد بۆ خاکی دورگەی عەرەبی – خاکی حیجاز – بە سەرۆکایەتی ئیبراهیمی کوڕی بۆ شەڕکرن بەرامبەر (فیکرەی وەهابی) وەدامرکاندنەوەی بزوتنەوەی وەهابیەکان، ئەمەش دوای لاوازبونی ئینگلیز لەمەدا، سوپای محمد علی هەستا بە لێدانی میرنیشینی خۆر هەڵات و ((رەئس ئەلخەیمە)) کەرێخۆشکەربوو بۆ ئینگلیز بۆ داگیرکردنیان .

وەمحمد علی هەستا بەلەناوبردنی پاشاکان لەمیسر لە قەسابخانەیەکی گەورەدا کە ٤٠٥ لەسرۆکەکانی مەمالیکەکانی کوشت لەقەلا.

****

پ٧٣: بیستمان کە محمد علی نێردراوی نارد بۆ فەرەنسا، ئایا ئەمەش لەپیلانی ماسۆنی بوو؟

وەلام: بەڵێ محمد علی نێردراوی نارد بۆ فەرەنسا، کەلە گەنجان بون وە لەنێچیری ماسۆنی بوون لەوێ، وەلە نێوان ئەو گەنجانە ((روفاعە تەهتاوی)) بوو کە ٢٥ گەنجی لەقوربانیانی میسری لەگەڵدابوو کە دوای ٥ ساڵ گەڕانەوە میسر، کەلە شوێنە

گشتیەکانی ڕابواردن و خواردنەوە و لە باخەڵی تیاترۆکانی فەرەنسا بەسەریان بردبوو وە لەژێر چاودێری ماسۆن.

وە بــە ماســۆنیی و عیلمانیەتیــەوە گەڕانــەوە بۆمیســر، نەســۆزیان هــەبوو بۆنیشتیمانەکەیان وەنە بۆ ئاینەکەیان بەڵکو تەنها سۆزیان بۆسەرگەورە زایۆنیزمەکانیان هەبوو.. وەگەڕانەوە بەفیکرەیەکی ژەهراوی ئەگەشانەوە بۆ ئازادی بەخشین بەگەنجان لەگەڵ کچاندا بــە لاســایی کردنــەوەی گــەنجانی فەرەنســا وەسەربەســتی تــەواو بــە بازرگـانیکردنی مـادە سەرخۆشـکەرەکان و بێهۆشـکەرەکان، وەسەربەسـتیدان بـە ژنـان وەدەربازکردنیـان بـە هـەموو ئـەو پابەندیانـەی کـە وەریانگرتووە لـە ئیسلامەوە، تائـەو پلەیەی کە ((قاسم ئـەمین))کتـابێکی دەرکـرد بـەناوی ((ڕزگـارکردنی ئـافرەت)) تیایـدا داوادەکات بە ئازادکردنی تـەواوەتی ژنـان، وەبۆچـونی گێژانـەیان وابـوو کـە حـەلالکردنی سرووشـتی نهێنـی پێشـکەوتنی فەرەنسـاو هـەموو ڕۆژئاوایـە بەگشـتی، بۆیـە ویسـتیان کەلاسایی ڕۆژئاوابکەنەوە لاساییەکی کوێرانە.

****

پ٧٤: ئایا بەڕاستی محمد علی هاوسۆز بوو لەگەڵ جوولەکە؟

وەڵام: بەڵێ محمدعلی هاوسۆزبوو لەگەڵ جوولەکە وەباجی لەسەریان سـووککرد بـەڵکو دواجـار لایـبرد، جولەکەئـەم سـۆزدارییەی محمـد علـی قۆسـتەوەو چـالاکیە ئـابوری و پیشەسازی و دارایی و ڕۆشنبیری زیـاترکرد، وەپشـتیوانیان بـوو بۆمووچـەو کـارێکی زۆر، هەروەها ئەنجومەنی شارەوانی دامەزراند وە هەندێ لەجولەکـەی تیـا دامەزرانـد بەئەنـدام تیایدا وەبنیاتنانی دادگای شارسـتانی، وەجولەکـە تـوانیتی دادوەری تیادابکات...هـەموو ئەمانە جولکەی یۆنان و پۆڵەندای هاندا کۆچ بکەن بۆ میسر هەتا ژمارەیان گەیشتە شەش هەزار جولەکەساڵی ١٨٤٠ .

هەتا پەنایان بردە بەر ژمارەیەك لەجولەكەی فەرەنسی لەشوێنكەوتوانی ((سانسیمۆن)) بۆ ڕێكخستنی ناوەندی وولآت لەهەموو بوارەكانی زانستی و ئەندازیاری و پزیشكی و كۆمەلآیەتی، وە ئەم نێردراوانە سەرەكی گەندەلّی و دواكەتن بوو كە میسر تیایدا تێپەڕی لەسەردەمی((محمد علی)) وە هەتا ئێستا،كەكاریگەربوو بەبۆچونەكانی ((سانسیمون)) و ((ڤولتێر)) كە بانگەشەی لەناوبردنی ئاین و یاساكانی ئەكرد لە پەروەردەی گەنجان .

وەلەبیرمان نەچێت كە سولتان محمد علی گەشەی سەند بەفەرمانڕەوایی كردنی شام و حیجاز كەبوەهۆی هەلّ ڕەخساندنی بۆ گەشەكردنی ماسۆنی جولەكەو وەبلآوبونەوەیان لەو وولآتانە، وەبەتایبەتی شام لەژێر ڕەزامەندی و چاودێری محمد علی پاشا خۆی .

****

پ٧٥: هاوڕێكەم ووتی: ئەی بۆچی ماسۆن كودەتای كرد بەسەر علی محمد علی وە وولآتە داگیركەرەكان هەلّگەڕانەوە لێی، وەجەنگان لەگەلّیا وەدەسەلآتەكەیان لەناوبرد هەتا گیری خوارد لە میسرو سودان؟

وەلآم: ووتم: لەبەر ئەوەی محمد علی پاشا دەرچوو لەو سیناریۆیەی كە دیاریكرابوو بۆی، وە وایزانی كە توانای هەیە بەسەر جەنگی وولآتی عوسمانی وەجەنگی ئەورپا وەئینگیلتەراو فەرەنسا ترسان لێی وە لە ناویانبرد، وە ئەمەش ڕویدا لە ناپلیۆن.

****

پ٧٦: سەدەی ئاڵتونی کامەیە بۆ ماسۆنی لە میسر لەدوای مردنی محمد عەلی؟

وەڵام: سەدەی ئاڵتونی بۆماسۆنی لەسەردەمی ئیسماعیل خدێوی بوو کورەزای محمد علی کاتێك کە ئیسماعیل پاشا حوکمی میسری گرتە دەست، جولەکەو ماسۆنیەکان دەستیانگرت بەسەر یاسای فەرمانرەوایی میسر وەدەستیان وەرئەدا لە کاروباری ئابوری و سیاسی وولات، ئەوەی کەئاشکرایە ئیسماعیل پاشا لەنێو گەراوەکانی ئەورووپایە وەبەتایبەتی فەرەنسا.

وە ئەنجومەنەکانی ئیتالی چالاك کرد لەمیسر لەسەردەمی خۆی، هەتا هەموو بلاوکراوەکانی ماسۆنی لەمیسر بەزمانی ئیتالی دەردەچوو..

وەئەوەی شایانی باسە ئەسکەندەریە بووە تیکەیەکی گونجاو لەناودەمی ماسۆنیەکان لەهەموو رەگەزەکان، هەتا ناوەندی ماسۆنی لەمیسر تا ساڵی ١٨٧٩ لە ئەسکەندەریە بوو.

هەروەها ئەنجومەنی ماسۆنی فەرەنسی و ئینگلیزی و میسری دەرکەوت لە گشت سەرانسەری میسر وەدوای ئەوە چالاکی ماسۆنی گواسترایەوە بۆ قاهیرە.

وە چالاکیەکانی ماسۆنی لەمیسر زیادی کرد لەسەردەمی ئیسماعیل پاشا، وەماسۆنیەکان بەرزترین پۆستیان داگیرکرد، کە سەرۆك وەزیران و وەزیران و بەرێوەبەران و گەورە کەسایەتیەکان لە میسر لەماسۆنیەکانن لەوانەی کە لە فەرەنسا گەرانەوە، وەهەموویان نازناوی (پاشا) و (بەگ) و (ئەفەندی) یان پێ بەخشرا.

وەلەنێوان ئەو ماسۆنیانە شازادە حلیم (عبدالحلیم) برای ئیسماعیل پاشا وارسی یاسایی بۆ تەختی میسر بەپێی یاسای ویراسەت کەکارپێدەکرێت لە سەردەمی محمد علی پاشاوە.

وەماسۆنیەکان گرنگیان چڕکردەوە لە شازادە حەلیم لەبەرئەوەی گرنگیەکی زۆری ئەدا بەچالاکیەکانی ماسۆنی لەمیسر.. وەخوێندنی لەفەرەنسا تەواوکرد، لە کۆلێژی (سانسیتر) ی سەربازی لەگەڵ ئیسماعیل پاشا وەگەڕایەوە بۆ میسر ساڵی ١٨٤٥ ،وەماسۆنیەکان هەڵیانبژارد بۆخۆیان بە((مامۆستای گەورە)) لەئەنجومەنی ((خۆرهەڵاتی گەورەی ماسۆنی میسری)) ساڵی ١٨٦٧، وەکۆشکەکەی لە شیبرا بوبە ئەنجومەنی ماسۆنی وەجێگری پاشای بەریتانیا لەو ئاهەنگە ئامادەبوو کەلەوکۆشکە ئەنجامدرا.

زۆربەی لایەنگرانی شازادە((حەلیم)) لەماسۆنیە ئیتاڵی و فەرەنسیەکان وجولەکە بوون، وەلەوجولەکە ترسناکانە بوو کە ڕۆڵێکی گرنگیان هەبوو لە بڵاوکردنەوەی ماسۆنی لەمیسر قوتابی شازادە ((حەلیم)) ناسراو بە ((یەعقوب سەنوع)) وە((حسن موسا عقاد)) یەکێك لەگەورە بازرگانانی قاهیرە.

جولەکە چواردەوری ئیسماعیل پاشای داو هەستیکرد کەنێچیرێکی ئاسانە ئەتوانێت تێوەی گلێنێ وەنوقمی بکات لەو زەلکاوەی کە زایۆنیزمی جیهانی نەخشەی بۆداڕێژابوو.. جولەکە بەپەرۆشی ئیسماعیل پاشای قورخ کرد بۆئەوەی قاهیرە وەك پاریسی لێبێت کەتێیدا ژیاوە.

هەروەها ئیسماعیل پاشا بواری کاری میریی گشتی کردەوە لەسەر بەشکردنی لەگەڵ جولەکە، وەبەتایبەتی لە بەشەکان و قەڵەمی ژمێریایەکان و وەرگێر، وەجوولەکە دەسیکردبە بەدیهێنانی ئاواتەکانی لەسەرچاوەکانی سامان و ئاڵتون لەمیسر.

وەلەیەکەمەکانی جولەکە کەکاریان ئەکرد ((فیکتور هراری)) و ((ئیفرایم عادات)) بوون وەبەرزەوەبوون هەتا فیکتور بووبە بەڕێوەبەری گشتی خەزێنەی حکومەتی میسری، وەئیفرام بوو بە چاودێری وەزارەتی دارایی، وە((یعقوب منشە)) دامەزرا بە ئاڵوویرکاری یەکەمی ئیسماعیل خدێوی وەلەگەڵ ((یعقوب قطاوی)) ژورێکیان دامەزراند بۆ ئاڵوویرکاری دراوو بازرگانی وەسەرکەوتنێکی بەناوبانگیان بەدەست هێنا هەتا لەپاشاندا

لێکی تریان کردەوە لە ئینگلتەرا.

****

پ٧٧: ئایا ماسۆن ڕۆژنامەی دەرکرد لە میسر؟

وەلام: جولەکەی ماسۆن یەکەم ڕۆژنامەیان دەرکرد لەساڵی ١٨٧٧، کە جولەکەی ناسراو ((یعقوب صنوع)) بەدەستی هێنا وەناوی نا((ابونظارة)) ڕۆژنامەکەی وەدوای ئەو هاوڕێ جولەکەکەی ((موسا کاستلی)) ڕۆژنامەی ((الکوکب المصری)).

جولەکە ئەوبارودۆخەی قۆستەوە وەڕۆژنامەو گۆڤاری دەرئەهێنا کە خزمەتی ئامانجە سەرەکیەکانیانی ئەکرد کەیارمەتیانی ئەدا بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی ئیسرائیل لەسەر خاکی فەلەستین، وەلەبەر ئەوەی ((محمد علی)) لەلایەن جولەکەوە دامەزرابوو لەچوارچێوەی تاکەپەراوێزکراوەکانی. وە کوڕەکەی ((عەباسی یەکەم)) کە ((یعقوب قطاوی)) لێی نزیک بوەوەو وەدایمەزراند بە ئاڵو گۆڕکاری گشتی، وەهەروەها ((ئیسماعیل)) تاکە تاکە دەرگای کردەوە بۆژمارەیەکی زۆر لەجولکە وە هاوکاریانی کرد لە دانووسانی بەدەسهێنانی قەرزی بیانی لە ماڵە گەورەکانی دارایی لەئەورووپا وەك ماڵی ((ئۆبنهایم)) و ((روتشیلد)).

****

پ٧٨: ماسۆنی چیکرد لە سەردەمی ئیسماعیل خدێوی؟

وەلام: ئیسماعیل پاشا پەنایبرد بۆ داوای لێخۆشبوونی لەفەرمان ڕەواکانی ئەورووپا، وە هەریەکێ لەوان سەردانی میسری بکردایە سوژنێکی فیرعەونیەکانی بەدیاری ئەداپێیان وەئەوەش کە ئێستا دەرئەکەوێت لە گۆڕەپانی پایتەختەکانی ئەورووپا.

وە ئەرووپا دەسی کرد بەوەی ((ئیسماعیل خدێوی)) بخاتە تەڵەی قەرزەوە، جگە لەوەی کە پلەیەکی بەرزی ماسۆنی بڕیبوو هەتا پێیان ئەووت: پارێزگاریکەری ماسۆنیە لە میسر، وەفەرمانێکی دەرکرد بەپێکهێنانی وەزارەتێك کە ((نۆبار پاشا))ی ماسۆنی سەرپەرشتی بکات کەئەوکەسەیە بەشداریکرد لە نوقومکردنی ئیسماعیل پاشا لە قەرزاری، وەئەوکەسەشە کە ڕێگایدا بە دامەزراندنی ئەنجومەنی ماسۆنی لەمیسر، وەهەروەها سەرپەرشتی هەڵکەندنی ((قەناتی سویس)) ی ئەکرد.

وەئینگلتەرا و فەرەنسا پیلانێکیان دانا ساڵی ١٨٥٢ بۆ خنکاندنی میسر لە ئابووریدا بۆئەوەی هۆیەك هەبێت بۆ ئەوەی بەریتانیا پەلاماری میسر بداو داگیری بکات لەداهاتوودا بەرامبەر بەویش فەرەنسا جەزائیر داگیربکات. وەکۆشکی بانقی ئینگلیزی یەکەم قەرزی سەپاند بەسەر میسر بەبڕی سێ ملیۆن جونەیهی ئیستەرلینی بە قانجازێکی زۆر، وە ((ئیسماعیل پاش)) ئەم ئەرکەی سپارد بە جولەکەکانی پسپۆر لە وەزارەتی دارایی بەدرێژایی دوانزە ساڵ، وەسەرکەوتووبوون لەگەڵ بانقەکانی بەریتانی لە چەسپاندنی حەوت قەرزیکەی تر بەسەر میسر.

****

پ٧٩: ماسۆنی چۆن ڕۆڵی بینی لەداگیرکردنی میسر لەلایەن ئینگلیزەوە؟

وەلام: لەساڵی ١٨٧٥ قەرزی میسر گەیشتە نزیکەی ١٠٠ ملیۆن جونەیهی ئیستەرلینی، کەبوەهۆی دروستبوونی ئیفلاس هێنانی حکومەتی میسر، وەئەمەش بەهۆی دروستکردنی کۆشکی ئۆپرا لەشێوەی ئەوەی کەلە پاریس و ڕۆما هەیە، وە دروستکردنی بیست کۆشك کە لەگەورەترین کۆشکەکانی جیهانە لەوانەش کۆشکی((عابدین)) و کۆشکی ((قوبە)) وە ((رأس التين)) وە ((المنتزە)) چەندانیتر..بۆمیراتگرتنی کوڕو کوڕەزاکانی لەدوای خۆی.

فزستنەوەی جولەکەی ماسۆنی ((دزرائیلی)) سەرۆك وەزیرانی بەریتانیای ئەوکاتە ئەم هەلی دەستبەسەراگرتنی ماسۆنی جولەکە بەسەر کاروباری ئیسماعیل خدیوی وە بەپیاچونەوەیان بە کاروباری دارایی و ئابووری لە وولات، وەلەرێگای خۆیانەوە ئیسماعیل خدێویان رازیکرد بە پێویستیکردنی فرۆشتنی بەشەکەی خۆی لە پشکی ((قنات سویس)) بەرامبەر چوار ملیۆن جونەیهی ئیسترلینی..

((دزرائیلی)) ئەو جولەکە ماسۆنیەبوو کەواخۆی پیشاندا بە تێکەڵبوونی بە ئاینی مەسیحی لەپێناو وەرگرتنی سەرۆك وەزیران بە پێی دەستووری بەریتانی، وە لەگەڵ فەرنسا رێکەوت کەکاریکات بۆنەوەی کە میسر بداتە دەستەوە بە پەلاماردەرانی بەریتانی بەرامبەر ئەوەی ئینگلتەرا وازلە مەغریب بێنێت بۆ فەرەنسا.

دیزلی بەنهێنی پەیوندیکرد بە((ئال روتشیلد)) لەفەرەنسا وەقەرزی دەسکەوەت لێیان بۆنەوەی ئیسماعیل خدێوی نوقم بکات لەقەرزەکانی کەلە رادە بەدەربوو، وە پیلانەکەش ئینگلتەرا دایرشت بەرێکەوتن لەگەڵ فەرەنسا لەسەر ئەو ەی کەمیسر نوقم بکەن لە قەرزاریەك کە بۆی نەدرێتەوە وەئەمەش ئەبێتە هۆیەك کە هێزەکانی بەریتانی بێتەپێشەوە بۆپەلاماردانی میسر، وە((ناتانیل))ی جولەکەی فەرەنسی لەخزمەکانی ((روتشیلد)) هەوڵیدا لەشێواندنی ئابوری و کاروباری دارایی لەمیسر ((کەوایکرد نازناوی (بارون)ی پێببەخشرێت لەسەر ئەوکارە شکۆداریەی)).

وەبەمشێوەیەماسۆنی رۆڵێکی سەرەکی وگرنگی بینی لە داگیرکردنی میسر لەلایەن ئینگلیزەوە زیاتر لەحەفتا ساڵ سامنی ولاتەکەی دزی و وە بوە هۆی دواکەوتنی شارستانی.

- هاورێکەم ووتی: بەراستی گومانم هەبوو لەرۆڵی ماسۆنی لەوەی روویدا لەمیسر لە رووداوەکاریگەرەکانە کەوایلێهات داگیر بکرێت وە ئەورووپا دەستی بەسەردابگرێت، وەدوابکەوێت لەشارستانیەتی، وەئێستاش دڵنیابووم لێی.

پ٨٠: ئایا ماسۆنی ڕۆڵی هەبوو لەلادانی ئیسماعیل خدێوی ؟ وەئامانجی چیبوو لەوە؟

وەڵام: بەڵێ ڕۆڵێکی گرنگی هەبوو لە نوقم کردنی لە قەرزاری، هەتا ئینگلیز پەیوەندی کرد بە((سوڵتان عبدالحمید)) ی دووەمی عوسمانییەوە وەداوای لێکرد فەرمانێك دەرکات بە لادانی وەئەمەش ڕویدا لە حوزەیرانی ساڵی١٨٧٩ وە توفیق پاشای کوری دەسەلاتی میسری گرتەدەست.

****

پ٨١: ئایا کەتوفیق پاشا بوو بە فەرمان ڕەوای میسر لەدوای باوکی بووە سەرۆکی پایە داری گەورەی هەمیشەی ئەنجومەنی ماسۆنی لەمیسر؟

وەڵام : بەڵێ تۆفیق پاشا ماسۆنی بوو وەسەرۆکی پایەداری گەورەی هەمیشەیی ئەنجومەنی ماسۆنی میسری بوو هەتا مردنی لە کانوونی دوەمی ساڵی ١٨٩٣.

****

پ٨٢: کێ سەرۆکایەتی ماسۆنی گرتە ئەستۆ لەمیسر دوای تۆفیق پاشا خدێوی ؟

وەڵام: ئیدریس راغب پاشا سەرۆکایەتی ئەنجومەنی ماسۆنی گرتە ئەستۆ لەدوای تۆفیق پاشا لە ٣ی کانونی دووەمی ساڵی ١٨٩٣.

****

پ٨٣: ڕۆڵی ماسۆنی چی بوو لەداگیرکردنی میسر ساڵی ١٨٨٢؟

وەڵام: جولەکە پلەو پایەیەکی بەرزی هەبوو وەهەڵکوتانە سەرێکی بەزاتی هەبوو لە یاسای فەرمان ڕەوایی میسر لەڕێگای سەربازە سیخورەکانی زایۆنیزمی جیهانی لەماسۆنیە میسریەکان، وەپێش گەیشتنی هێزەکانی ئینگلیز بۆلێدانی ئەسکەندەریە

ماسۆنیەکان کۆبوونەوە لە میسر بەسەرۆکایەتی ((محمد سلطان پاشا)) ی ماسۆنی یەکەم سەرۆکی ئەنجومەنی نوێنەرانی میسری، وەژمارەیەك لەماسۆنیە میسریەکان کەخاوەن لاپەڕەی ڕەش بوون وەك ((محمد بەگ شواربی)) و ((عبدالشهید بطرس أفندی)) و ((عبدالسلام بەگ مویلجی)) وەچەندانیتر.

کۆبوونەوە بەنهێنی بۆدیاریکردنی پلانێك کەپێویستە جێبەجێبکرێت بۆ یارمەتی هێزەکانی بەریتانی بۆ داگیرکردنی میسر، وە ڕێنیشاندانی بۆ گونجاوترین ڕێگا کە ئەیانبات بۆچوونە ناو قاهیرە، وە شازادە ((علی یوسف خنفس)) یان ڕاسپارد کە هەستێ بە هاوڕێیەتی هێزەکانی بەریتانی وە دەورەی سوپای مسری بدات لە((کفر الدوار))، کەبوەهۆی کوشتنی دەیان هەزار لە سەربازەکانی میسر.. هەروەها شازادە((عبداالرحمن حسن)) ڕاسپێردرا بەگۆڕینی جێگاکانی پاسەوانی میسری لە ((تل الكبير))، وەلەوێوە هێزەکانی غازی هاتنە پێشەوە بۆ قاهیرە.

((محمد سلطان)) باوکی ((هدی شعراوی)) یە کەزۆر کاریگەری تێکرد بیرو باوەڕەکانی باوکی،وەکەئێستا پێی ئەوترێ ((سەرۆکی بزوتنەوەی ئافرەتان لە میسر)). وەلە ئەنجامی ناپاکیەکانی ((محمد سلطان)) دژی سوپای میسری ماسۆنیەکان خەڵاتیان کرد هەتا وایلێهات لە هەموو دەوڵەمەندەکانی میسر دەوڵەمەندتربوو..

وە لەڕۆژی ١١ تەموزی ساڵی ١٨٨٢ بیناکانی ئەسکەندەریە وێران ئەکرا وەخەڵکەکەی ئەکوژرا بەگوللەی تۆپەکانی گەشتی گەلی دەریایی ئینگلیزی لەژێر هێرشێکی دڕندانەی کوێرانەی نامۆ بۆسەردانیشتوانی شارەکە.

عیلمانیەکان و ماسۆنیە خیانەت کارەکان ئامادەبوون لەلایەن خۆیانەوە ڕاوەستن لەگەڵ گەورەکانیان بۆپەلاماردانی میسر، وەیەکێك لەپیلانەکانیان کەدایانڕشتبوو بۆناپاکیکردنی سوپای میسری و شڵەژاندنی ئاسایش و یەکەکانی سوپای میسری

لەئەسکەندەریە، وەهەستان بە کردنەوەی ئاگر لە گەڕەکە شەعبیەکان لەناوشار، وە سەرسامکردنی گەڕەك بەم ئاگرە وە کۆمەڵێکی تری ناپاك لە هۆزەکانی عەرەب کە پێیان ئەوترا ((منالەکانی عەلی)) هەستان بە سوتاندنی گەڕەکە بیانیەکان لەناوشارەکە.

وەسەرەڕای ئەم هەموو ناپاکیە یەکەکانی سوپای میسری سەرکەوتنیان بەدەست هێنا لە ((کفر الدوار)) هێزەکانی سوپای پەلاماردەری بەریتانیان ناچارکرد کە ئاراستەی خۆی بگۆڕێت بۆ ((التل الکبیر)).

تۆفیق پاشای خدێوی فەرمانێکی دەرکرد بەلادانی ((ئەحمەد عەڕابی)) بەمەبەستی شڵەژاندنی ڕیزەکانی سوپای میسری، بەڵام گەلی میسر ئەزمەری پیرۆز پاڵپشتیانی ئەکرد وە دژی فەرمانەکە وەستانەوەو پاڵپشتی ((احمد عرابی)) بوون.

وەدەرئەنجامی ناپاکیەکانی ماسۆنیە میسریەکان دژی سوپای میسری لە ((کفر الدوار)) و ((التل الکبیر))، ئینگلیز توانیتی سوپای میسر بشکێنێت.

وەهێزەکانی ئینگلیز چوونە ناو قاهیرە وە((عرابی)) و سەربازەکانی خۆیاندا بەدەستەوە، باڵیۆزی بەریتانیا((دافرین)) لەقوستەنتینیەوە ئامادەکرا بەتایبەتی بۆ ئەوەی بچێتە قاهیرە لە ڕۆژی سەرکەوتن کە((تۆفیق پاشا خدێوی)) ئاهەنگی بۆگێڕا لەگەڵ سەرکردەی هێزەکانی بەریتانی ((سیمۆر)) لەئاهەنگێکدا بۆ خەڵاتکردنی ماسۆنیە عیلمانیە میسریەکان کە ئەرکەکانیان بەجێهێنابوو وەك سەرۆکە زایۆنیزمیەکانیان وە ناپاکیان لە وڵات و نیشتمانیان کردووە، وە محمد سلطان نازناوی ((سیر)) ی پێبەخشرا وەهەریەك لە ((الشواربی)) و ((السیوفی)) و ((المویلحی)) نازناوی پاشایان پێبەخشرا.. جگەلە دیاری و بەخشیی گەورە، وەخەڵاتکردنی خدێوی بەسەر ٦٠ ئەفسەری ئینگلیز، وەبەم شێوەیە میسر داگیرکرا بەهۆی ماسۆن و هاوپەیمانەکانی ساڵی ١٨٨٢ زاینی.

داگیرکردنی میسر لەلایەن بەریتانیاوە ساڵی١٨٨٢ بەسەرتای پەیمانی نوێی جولەکەو

ماسۆنیەکان دادەنرێت وەخاڵ وەرچەرخانە بۆ چالاکی زایۆنی جیهانی لەمیسر..
وەپێشکەوتنێکی خێرایە بۆجولەکە بۆبلاَوبەنەوەو گەشەسەندنی دارایی و ئابوری.

وەکۆچکردنی جولەکە بەرەو زیادبوون چوو لەدوای داگیرکردن بەشێوەیەکی ترسناك بۆڕوتاندنەوەی میسر ی نێچیری بەنرخ، وەکۆچکردنی جولەکەی ئەورووپا بۆمیسر وە ژمارەیان لە ٦ هەزارەوە ساڵی ١٨٤٠ بازیدا بۆ٣٠ هەزار ساڵی١٨٨٣.

چالاکی ماسۆنی زیادیکرد لەمیسر بەزیادکرنێکی ترسناکانە وەجولەکە دڵنیابوو لەوەی ئێستا میسر پردێکی گونجاوە بۆ بازدان بۆ فەڵەستین، وەکەوتنەژێردەستی ئینگلیز ڕێ ئاسانکاریە بۆ گەیشتن بۆ فەرمان ڕەوای عوسمانی، وەلێك گەیشتن لەگەڵیا بەکڕین یان بەکرێگرتن، وە هەردوو ئاوارەی جۆلەکەی لە ئەسکەندەریە و لەقاهیرە ڕۆڵێکی گرنگ ئەبینن لە دامەزراندنی دەوڵتی ئیسرائیل.

ئەوەی شایانی باسە ئەوەی لەساڵی ١٨٨١ کەپلەی مامۆستای وەرگرت ((لەئەنجومەنی گەورەی ماسۆنی نیشتیمانی میسری)) پیاوێکی ئەورووپی کە رەگەزو ناسنامەی نەزانراو بوو بە ((دیونیس موبولو)) ناسراوبوو وەبەردەوامبوو لەپۆستەکەی هەتا ساڵی ١٨٨٨، وەتوفیق خدێوی هەڵی بژارد بەجێگری دوای خۆی لەبەر کارە چاکەکانی بۆماسۆنیەت.

****

پ٨٤: ئیدریس ڕاغب بەگ کێیە کە بەرزکرایەوە و سەرۆکایەتی ئەنجومەنی ماسۆنی ئەکرد لە میسر وەمامۆستا بوو لەپلەی ٣٣؟

وەڵام: ڕاغب بەگی باوك لەساڵی ١٨٦٢ لەدایك بوو، دامەزرا بە دادوەری دادگا ئەهلیەکان .. وەباوکی پیاوێکی یۆنانی یان قوبرسی بوو وەناسنامەی نەناسراو بوو وەهیچکەسێك ناوی ڕاستەقینەکەی نازانێت، بەلاَم لەمیسر ناوی خۆی نابوو (ئیسماعیل

راغب) وە ئەیان ووت یان جولکەیە یان مەسیحی وەلەژێر ئەوناوە شاردرابوەوە، لەگەڵ جولەکە دەورێکی زۆریان گێڕا لەسەردەمی ئیسماعیل پاشا پلەو پایەی بەرز کرایەوە وەبەشێوەیەك هەڵیخەڵەتاند کە پلەی پاشای پێبەخشی وە ئیسماعیل پاشا بەرزکرایەوە بۆ پۆستە بەرزەکان هەتا بوویە سەرۆکی ئەنجومەنی شورا لەسەردەمی ((ئیسماعیل)) هەتاگەیشتە ئەو دۆخەی بوویە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران لەسەردەمی ((تۆفیق پاشا)) دوای داگیرکردنی میسر لەلایەن ئینگلیزەوە.

بەپاڵپشتی جولکەو ماسۆنیەکان و کۆشك و هێزی داگیرکەر ((ئیسماعیل پاشا راغب)) سەروەتێکی بێشوماری کۆکردەوە لە کۆشك و زەوی وزارو شوینە بازرگانیەکان و... هیدیکە.

کاتێك کەمرد ((ئیدریس ڕاغب)) ی کوڕی سامنێکی بێشوماری بۆ مایەوە لە باوکی وە وەبەخشیتی لە خزمەتی چالاکی ماسۆنی لەمیسر، زۆر بەپەرۆشەوە بوو بۆ چالاکی زایۆنی، وەحەزوبیرۆکەی بێهاوتاو نامۆی هەبوو وایلێکردبوو گیانی دابنێت بۆ سەرگەورە زایۆنیزمیەکانی، هەتا گەیشتە پلەیەکی سەرقاڵ کەوایلێکرد پۆستی ((مامۆستای گەورە)) بەدەست بهێنێت کە ئەوکاتە تەمەنی نزیکەی سی ساڵان بوو، وەلەوکاتەی کە ئەم پۆستەی وەرگرت یەکسەر هەستا بەدانەوەی قەرزی ((ئەنجومەنی ماسۆنی گەورەی نیشتیمانی میسری)) وەخەزێنەکانی کردەوە بۆخزمەتی ئەنجومەن و چالاکیەکانی، وەتوفیق خدێوی دایمەزراند بە بەڕێوەبەری بەڕێوەبرایەتی شاری قلیوبیە.

وە((راغب بەگ)) بەپەرۆش بوو بۆ ماسۆنیەت وەئەنجومەنێکی گەورەی کردەوە لەپلەی مامۆستایانی فێرکاران.

****

پ ٨٥: گرنگترین چالاکیەکانی ئیدریس راغب چین کە کاروباری ماسۆنی بەرزەوەکرد؟

وەلآم: ئیدریس راغب ئەنجومەنێکی ماسۆنی نوێی دامەزراند بەناوی شاری ((بنها)) پایتەختی قلیوبیە ئەنجومەنی ((بنها)) یە وەلەبەهێزی چالاکیەکانی ژمارەی ئەنجومەنی ماسۆنی لەکاتی گرتنەدەستی سەرۆکایەتی ئەنجومەن لە دوای توفیق پاشا گەیشتە ٥٤ ئەنجومەنی ماسۆنی، وەگەیشتە نرخاندنی ماسۆنی جیهانی بۆدڵسۆزی کە دووئەنجومەن دامەزرێنێت یەکێکیان ((ئەنجومەنی ئیدریس)) وەئەویتر ((ئەنجومەنی راغب)) واتە دووئەنجومەن بەناوی ئەوەوە وەئەوەش ڕوینەداوە لەهیچ کەسێکیتر لەوەوپێش.

وەلەسەر حسابی خۆی ڕۆژنامەیەکی دامەزراند بەزمانی ماسۆنیەوە، وەچالاکیە بەگومانیەکانی ئەوپیاوەی ڕاکێشا بەدامەزراندنی — لەدەرەوەی بواری ماسۆنی — حیزبێکی سیاسی ناوینا ((حیزبی دەستووری)) وەلە گرنگترین بەندەکانی داوا دەکات بۆ جیاکردنەوەی چینایەتی وەڕانەیەیت بەژیانی نوێنەرایەتی.

****

پ٨٦: ئەو پۆستانەی کە ئیدریس راغب گرتیە ئەستۆ لە ماسۆنی چی بوون؟

وەلآم: ئیدریس راغب سەرۆکایەتی ئەنجومەنی ماسۆنی گرتەئەستۆ وەکاری کردووە لە پۆستی مامۆستای گەورە دوای مردنی ((تۆفیق پاشا)) هەروەك باسمانکرد لەساڵی ١٨٩٣ هەتا ساڵی ١٩٢٢، واتە٢٩ساڵ سەرۆکی ئەنجومەنی ماسۆنی میسری بوو، وەلەسەردەمیدا کاروباری ئەنجومەنی ماسۆنی بەرزەوەبوو لەمیسر هەتا بووە هێزی نهێنی چاودێر لەسەر یاسای فەرمانرەوایی لەمیسر، بۆیە ماسۆنیەکان داوایانکرد پێی بوترێت ((سەری دەسەڵاتی ماسۆنی)) بەسەرۆکی ئەنجومەن لەوکاتەدا، وەئەمانە هەمووی بەنهێنی ڕوودەدات بەشاراوەیی وەهیچکەس لەمیسریەکان هیچیان لەبارەی ئەمەوە نەدەزانی.

((راغب بەگ)) لەوکەسانە نەبوو کەحەزەکەن لەژێر ڕووناکیەوە دەرکەون، بەڵکو وەك

شەمشەمە کوێرە لەتاریکی کاری دەکرد، وەکارەکانی هەمووی گوماناوی بوو لەنێوان ڕاستی و گوماندا خۆی دەشاردەوە.

لەدوای مردنی ((ئدریس راغب)) حکومەتی میسری هەستا بە زیندوو ڕاگرتنی ناوەکەی، وەیەکێ لە شەقامە زیندووەکانی ناوجەرگەی قاهیرەی بەناویەوە ناونا کەلقێکە لە شەقامی رەمسیس، وەهەتا ئێستاش ماوەبەناوی ((شەقامی ئیدریسراغب بەگ)).

****

پ٨٧: کێ سەرۆکایەتی ماسۆنی گرتە ئەستۆ لەمیسر دوای ئیدریس راغب پاشا؟

وەلام: شازادە محمد علی کوری توفیق پاشا (کە پشتگیری سەردەمی فاروق پاشا بوو) سەرۆکایەتی ئەنجومەنی ماسۆنی گرتەئەستۆ لەسالی ١٩٢٢ بۆ سالی ١٩٢٨زا ، وەدەستی لەکار کێشایەوە، دوای ئەو ماسۆنیەکی تر هات بەناوی محمود فهمی قەتەری کەدووسال لە پۆستەکەی مایەوە، وەلەدوای ئەو ئەحمەد ماهر پاشا هات سالی١٩٤٥.

****

پ٨٨: ژمارەی ئەنجومەنەکانی ماسۆنی گەیشتە چەند لەمیسر؟

وەلام: ژمارەی ئەنجومەنەکانی ماسۆنی لەمیسر سالی ١٩٥٧ گەیشتە نزیکەی ٦٨ ئەنجومەن، دینداریان ئەکرد بەدڵسۆزی بۆ ئەنجومەنی سەرەکی لە ئەسکەندەریە کە لە گەرەکی ١شەقامی طوسون بوو.

٣٣ئەنجومەنی لە ئەسکەندەریە بوو وە ١٨ ئەنجومەنی لە قاهیرە بوو وە ١٠ ی لە پۆرسەعید وە ٢ لە مەنصورە وە٢ لە ئیسماعیلیە وە یەکێك لە شاری (محلە الکبری) وە یەکێکیش لە فەیوم وە یەکێکیش لە ئەلمەنیا بوو.

وەبەناوبانگترینیان پەرستگای (جریسە) کەلە مەیدانی تەحریر بوو وەپەرستگای (کوکب الشرق) لە عەتبە،وەئەنجومەنی (لەنشیر) لەشەقامی شامبلیون بوو، وەئەنجومەنی بەسیونی لەسەرەتای شەقامی محمود لەقاهیرە.

وەهەموو ئەوئەنجومەنانەداخرا ساڵی ١٩٦٤ دوای ئاشکراکردنی لەلایەن سەرۆك جمال عبدالناصر کە ماسۆنی پەیوەندی هەیە بە زایۆنیزم و ئیسرائیل.

****

پ٨٩: دوای میسر چی وولاتێکی تر ماسۆنی تیایدا بلاو بوەوەو دەستی بەسەرداگرت؟

وەلام: لبنان.

****

پ٩٠: کەی ماسۆنی چووە ناو لبنانەوە؟ وەچی کرد؟

وەلام: ماسۆنی لەساڵی ١٨٦٠ چووە ناو لبنانەوە لەچوارچێوەی خۆرهەلاتی گەورەی فەرەنسی کە چەند ئەنجومەنی بۆدامەزراند. وەبەردەوام بوو لەکارکردن تا ساڵی ١٩٦١.

خۆرهەلاتی گەورەی فەرەنسی دووبارە گەڕایەوە وە دووئەنجومەنی دامەزراند ساڵی ١٩٩٧.

بەلام لەسەرەتای سەدەی بیستەم ئەنجومەنی گەورەی ناوخۆیی دەرکەووت، وەدەسلاتی بێگانەی تر چووە ناویەوە وە ئەنجومەنی دامەزراند لە لبنان وەکاریگەری کردەسەر هەموو ئەو ئەنجومەنانە بەشێوەیەکی خۆش گوزەرانی بەقازانجی ماسۆنی بەگشتی.

سەربەخۆیی لبنان بوە پاڵنەری سەربەخۆیی ئەنجومەنەکانی ناوخۆیی. وەنەمانی ترس

وە زیاتریش چالاکیەکانی وە دەرکەوت دەسەڵاتەکانی ماسۆنی لبنانی بێلایەنە
ومیەکانیان حکومەتی گەورەی لوبنانی. وە لبنان گەشەی سەند لەڕوی ماسۆنیەوە
دەرکەتی دەوڵەمەندی فیکری لە پیاوانی زانست و کۆمەڵ ئەوانەی کە چونەتە ناو
ئەنجومەنەکانەوە وە ناوەکانیان کۆنووس کراون لە چەندین پێداچوونەوە، وەلەهەموو
گەڕاوەیەکتدا وەکاری ئەنجومەنی ماسۆنی ڕانەوەستا لە لبنان. وەئەمڕۆ ماسۆنی
لەلبنان ماسۆنیەکی چالاک و بەبەرهەمە، وە هەڵگری مەشخەڵی برایەتی و
هاوکاریکردن و کراوەن بۆ ئەوانەکان کە مێژووەکەی ئەگەڕێتەوە بۆ سەدەها ساڵ.

ئەمڕۆ ئەنجومەنەکانی نیشتیمانی و ئەنجومەنەکانی بیانی پەیوەندی برایەتی یان
پەیوەندی ئەگرنەوە لەنێوان خۆیاندا هەروەها کردنەوەی ماسۆنی لوبنان بۆ ماسۆنی
جیهان بەشداریکردن بوو بۆ گەشە پێکردنی و دەوڵەمەند کردنی.

وە ئەوەی ئێستا ئەیبینین لە لبنان لە شەڕی ناوخۆیی و تیرۆرکردنی بەردەوام لە
کەسایەتیە سیاسیەکان و گشتیەکان لەپشتی ماسۆنیەوەیە.

****

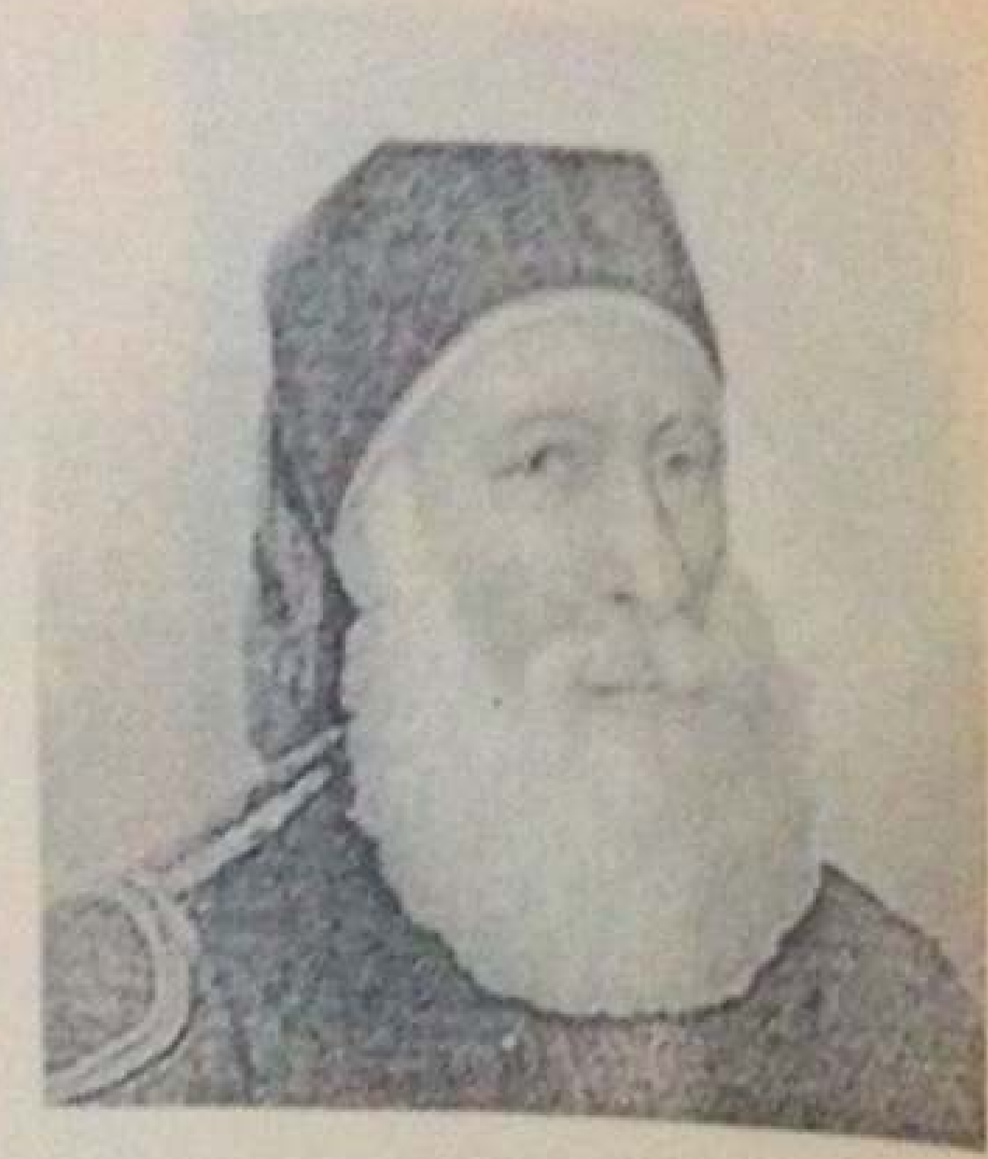

محمد علي باشا 1805-1848 م

سعد زغلول

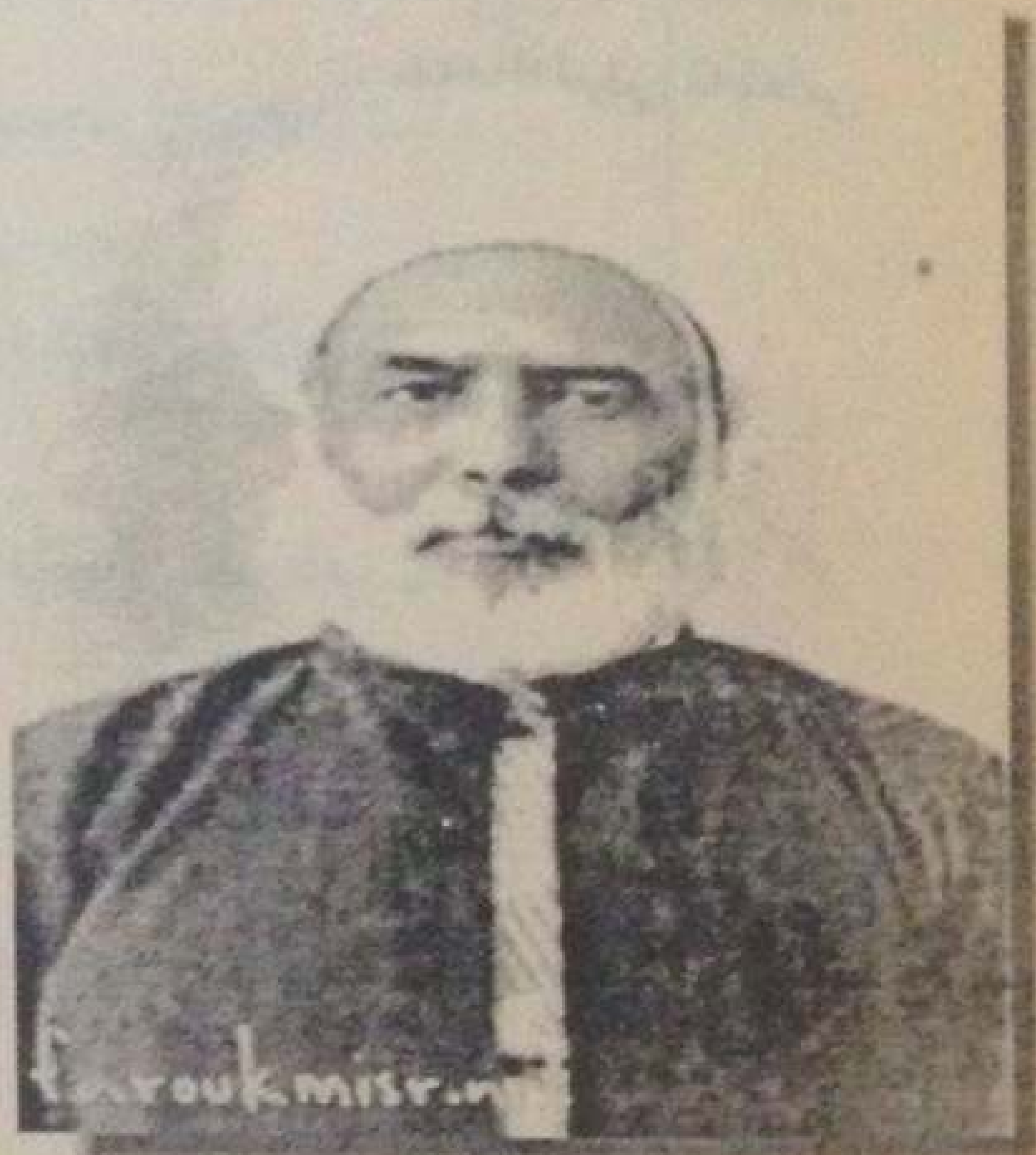

محمد عبده

ئیسماعیل خدێوی

عبدالرحمانی کەواکبی

جەمالەدینی ئەفغانی

١٢

ماسۆنی و مەسیحی دەجال

— بەکورتی مەسیحی دەجال کێیە؟

— گرنگترین هێمای دەجال کە ئاشکرایە لە هێمای ماسۆنی.

— یەک چاو وە بەڵگەکانی لەماسۆنیەتدا.

— هەوڵی ماسۆنی بۆ ئاهەنگ گێرانی ڕۆژی ١١/١١/٢٠١١ لە ناوچەی هەرەم لە جیزە.

هاوڕێکەم هات بۆلام کە هەندێ پرسیاری پێبوو لەسەر پەیوەندی مەسیحی دەجال بە ماسۆنی جولەکەوە وە ووتی: لەم دواییەدا لەسەر دەجال خوێندمەوە کە لە سەر نیشانەکانی ڕۆژی دوایی بوو، ئایا پەیوەندی هەیە لەنێوان دەرچونی دەجال کۆتایی دنیا وە ئەوەی کەئێستا ماسۆنی ئەیکات لە وپیلانە وێرانکاریانە بۆ گشت جیهان، وەلەپێشدا ئەمانەوێت تیشکێك بخەیتە سەر کەسایەتی مەسیحی دەجال بەکورتی، وەپرسیارەکەش ئەمەیە:

پ٩١: مەسیحی دەجال کێیە بەکورتی؟

وەڵام: زۆرنوسراوە لەسەر نیشانە گەورەو بچوکەکانی ئاخرزەمان وەلەسەر مەسیحی دەجال بەباسکردنی لەنیشانە گەورەکان، وەلەپشت ئەوانەی کەڕوو ئەدات لە پیلان و شەڕە وێرانکاریەکان لەجیهان، بەکورتی هەندێ تیشك ئەکەمە سەری، وەکێ زیاتر ئەیەوێت بزانێ با سەیری ئەو سەرچاوانە بکات کەباسی لێوەدەکەن.

مەسیح ی دەجال کە ناونراوە مەسیح لەبەرئەوەی چاوێکی نیە، وەئەم ناوەش بەمشێوەیە پێکهاتووە لەناوی (فاعل) ـ بکەر ـ واتەسراوەتەوە بەپێچەوانەی مەسیحی کوری مریەم کە ناوی پێکهاتبوو لەناوی (الفاعل الماسح) واتە لابەر لەبەرئەوەی نەخۆشی لائەبرد لەسەر نەخۆشەکە وە نەخۆشەکە بەویستی خودا چاك ئەبوەوە.

وەووتراوە: لەبەرئەوەی (دجل) واتە داپۆشی وەك ئەڵێن (دجل الاء ناء بالذهب) واتە دەفرەکەی ڕوپۆشکرد بەئاڵتون وەلەبەرئەوەی ئەم دەجالە سەرزەوی دائەپۆشێ بە بێباوەڕی، وە گەشتێکی درێژ ئەکات بەماوەیەکی کەم، وە دەجال یەکێکە لەنیشانەکانی قیامەت وەپێغەمبەرمان ﴿صلى الله عليه وسلم﴾ فەرمویەتی ((قیامەت هەڵناسێت هەتا ئەم

دە نیشانەیە ڕوونەدات :((دووکەڵ و دەجال و داببە و هەڵهاتنی خۆر لە خۆرئاواو...
ئاکۆتایی فەرمودەکە)).

هەروەك ئەیزانین نیشانەکانی دوارۆژ هەیە بچوکە و هەیە گەورەیە وەنیشانەکان دەستی پێکرد بەهاتنی پێغەمبەرمان ﴿صلى الله عليه وسلم﴾ وە لە نیشانەکانی گەورەش دەجالە وەپێغەمبەرمان ﴿صلى الله عليه وسلم﴾ فەرمویەتی ((سێ شت ئەگەر ڕویدا باوەڕهێنان سودی نابێت ئەگەر ئەو کەسە لەپێشدا باوەڕی نەهێنابێت ئەوانەش: هەڵهاتنی خۆر لە ڕۆژئاواوە وە دەجال وەداببە، ئەگەر خەڵکی لەو کاتەدا ئامادە بوبێتن بۆ هاتنی وەباوەڕیان پێهێنابێت ئەواباوەڕەکەیان سودی نابێت کە دەجال هات وکەوتە ناو ئەوفیتنەیەی کە تێی دەکەوێت ، وەئەم فەرمودەیەش ئاماژەیە بۆ ئەو ئایەتەی کە خودا ئەفەرموێت:

﴿ يوم يأتي بعض ءايات ربك لا ينفع نفسا إيمانها لم تكن ءامنت من قبل أو كسبت في إيمانها خيرا قل أنتظروا إنا منتظرون ﴾ [الأنعام: ١٥٨].

مەبەست لەم فەرمودەیەی خودا ﴿ بعض ءايات ربك ﴾ دەجالە وەئەمەش وەڵامی ئەوکەسانەیە کەئەڵێن بۆچی دەجال ناوی نەهاتووە لەقورئانندا؟ بۆیە ئەڵێین: ناوی هاتووە تیایدا وەهەروەها پێغەمبەرمان ﴿صلى الله عليه وسلم﴾ گەلەکەی ئاگادارکردووەتەوەو فەرمویەتی (بادر بالأعمال ستا) واتە دەستپێشخەری لە شەش شتدا بکەن وەلەو شەشەدا ناوی دەجالیش هاتووە.

بوخاری ئەیگێڕێتەوە لە ابن عمر(خوالێیان ڕازیبێت) ئەڵێت: پێغەمبەری خودا ﴿صلى الله عليه وسلم﴾ فەرمویەتی من ئێوەم ئاگادارکردوەتەوە وەهیچ پێغەمبەرێك نیە گەلەکەی

خۆی ئاگادارنەکردبێتەوە، بەڵام قسەیەکتان پێئەڵێم کەهیچ پێغەمبەرێك ئەوقسەیەی بە گەلەکەی نەوتبێت : ئەو ــ واتەدەجال ـ یەکچاوی هەیە، بەڵام خودا یەك چاو نیە.

****

پ٩٢: ئامارەت دابەوەی کە هەرەمی ماسۆنی یان سیگۆشەو دەجال لەسەرەوەی چاوێك هەیە ئایا پەیوەندی فیرعەونەکان چییە بە دەجال؟

وەڵام: پەیوەندیەکی بەڵگەدار هەیە لەنێوان هێماو شێوەکانی فیرعەونی وە مەسیحی دەجال وەماسۆنی جولەکەکراو.

وەپەیوەندی فیرعەونیەکان بە ماسۆنی و هێما لێکچووەکانی نێوانیان، فیرعەونیەکان لەپەرستکارەکانی دەجالن وەئەمەش ڕویدا لە چوارچێوەی یەکگرتنی پێشوناتیاندا وەئەوانەی خۆیان ئەپاراست لەدەجال نەك تەنها پێغەمبەری خوا یوسف کاتێك کە لەمیسر جێگیر بوو سالآنێکی درێژ ئەوو یە عقوب سەلامی خوایان لێبێت، وەهەروەها نەك لەپێغەمبەری خودا موسا سەلامی خوای لێبێت بەڵکو هەروەها لە پێشونانیانیش، وەدوای ئاگادارکردنەوەیان شەیتان بردیانی بۆئەوەی کە خۆی بیپەرستن لەگەڵ خودایکی تر ، وە دەجالیان ناونا بەخوای یەك چاو کە هەموو شتێك ئەبینێت، وە هێمای یەك چاو لەسەر زۆربەی شوێنەوارو هەرەم و هەروەها سێگۆشەکانیان ئەبیندرێت.

****

پ٩٣: ئەمەوێ باسی یەك چاوو بەڵگەکانی لەناو ماسۆنی بکەیت بۆمان؟

وەڵام: هێمای یەك چاو تەنها بۆ کەنیسەکان و پەرسگاکانی جولەکە نیە بەڵکو لە

دروشمی وولاّتە یەککگرتووەکانی ئەمەریکی کەلەگەڵ هێمای هەرەمدا پێکەوە ئەبینرێن وەهەروەها لە دراوی یەک دۆلاری ئەمەریکی ئەبینرێت کە یەکچاو لە سەروی هەرەمێکەوەیە کە ماسۆنیەکان بڕوایان وایە کە ئەوچاوەیە کە هەموو شتێک ئەبینێت، وەهەروەها لەدرووشمی وولاّتە یەککگرتووەکانی ئەمەریکا ئەستێرەی شەش تیشکی لەسەرە کە بریتیە لە یکتربڕینی دووهەرەم، وەهەموونەو هێمایانە هێمای ماسۆنیە، بەلکو سەرسام دەبیت کە ئەو هێمایانە ئەبینیت لەکۆمپانیا گەورەکانی پرۆگرامەکانە وەک ئەدوب فۆتۆشۆپ و نیڤادا، وەکۆمپانیاکانی خۆراک و کۆمپانیاکانی جگەرە، بەلکو بە هێمای پەنجەکانیان کەوەک دووشاخ پیشانی ئەدەن کە بەبەرزکردنەوەی هەردوو پەنجەی توتەو دۆشاو مژە وە نوقاندنی برلتوتەو بالأبەرزە وەمەبەست لەم هێمایە خوای ماسۆنیە، کەئەویش شەیتانە. وەهەموو ئەو هێمایانەئامارژەیە وەئامادەبوتە بۆ هاتنی مەسیحی دەجال، وەبەلگەی دەسبەسەرلگرتنی ماسۆنی دەجالیە بەسەر هەموو کارەکان لەجیهان.

دەستووری ماسۆنی ئامارژە بەوەئەکات کەماسۆنی بەمشێوەیەی هاوچەرخیانەی ئەوە درێژ بونەوەی سەردەمی کۆنە لە کتابی پیرۆز وەئەو جولەکانەی کە میسریان بەجێهێشت گەڵ موسا یەکەم دەوڵەتی ماسۆنیان پێکهێنا.

وەهەندێ قسە هەیە کە مەسیحی دەجال خۆی سەرۆکە، وەلەبەر ئەمە هێمای چاو لە هەموو درووشمەکانیدا هەیە، کەوا مەسیحی دەجال یەکچاوی هەیە. وە هەروەها ئامارژەشە بۆ حکومەتی ئەمەریکا، کەلەسەرکردەکانی ماسۆنی جولەکەن بەتایبەتی ئەندامانی کۆنگریسی ئەمەریکی. ماسۆن ئەڵێت: ئەوچاوە ((ئەوچاوەیە کەهەموشت ئەبینێت))، وەئامارژەدەکات بەو بیروبڕوایەی کەخودا ئەتوانێت توانایەک بەبینینی بدات

که قولایی دڵ و نەفسی مرۆڤیش ببینێت.

جگە لەوەی توێژەرەوەکان لەڕاستی دڵنیان لەسەرئەوەی کە ئەوچاوە چاوی خودانیە یان ئەندازیاری گەورەی ماسۆنی هەروەك بانگەشەی بۆدەکەن ، بەڵکو ئەوە لە ڕاستیدا هەر چاوی شەیتانە کەوا هەوڵەدەن لەچوارچێوەی چالاکیەکانیان دەسبەسەر هەموو جیهان بگرن وادەکات ((هەموو شت ببینن لەژێر زاڵبونیان بەسەر جیهان)).

((مایکلبینسۆن)) ی نووسەر لکتابەکەیدا (لەناو کۆمەڵە نهێنیەکان) ئەڵێت: هێمای چاو کە دەردەکەوێت لە لوتکەی سەر سێگۆشەکەی لەبان مۆری گەورەی وولاتە یەکگرتووەکان وەلەسەر دراوی کاغەزی یەك دۆلاری ئەمەریکا، وەئەو ووشانەی نووسراوە، ئامادەیە بۆ دەسبە سەراگرتنی ماسۆنیەکان بەسەر وولاتە یەکگرتووەکان وەلە سەر ویستی خۆیانن بۆ دەسبەسەراگرتنی هەمووجیهان، بەوبۆچونەی کە کێ دیزاینی خەتمەکەی دانا وەوێنەو ووشەی دانا پێشینەیەکی ماسۆنی هەیە.

وەچاوەکەو هەرەم درووشمە لە دروشمەکانی ماسۆنی، لەبان چاوەکە ڕاستەوخۆ برگەیەك ئەبینین نووسراوە (annuit coeptis) واتە گەورەی سەرکەوتو یان میسری گەورە یان ئەنگوستیلەی قیبتی وەلەزمانی فرەنسیدا بەواتای قیبتی گەورە.

لەژێر هەرەمەکەدا ڕاستەوخۆ نووسراوە(Novus ordo Seclorum) وەواتای پیتی (یاسای جیهانی نوێ).

وە لژێریشەوە نووسراوە (The Great Seal) واتە ئەنگوستیلەی گەورە.

****

پ٩٤: زانیمان له ماوەی ڕابردوو بەدەرکەوتنی ئاشکرای ماسۆنی لەمیسر وە پێداگیری کردنیان لەگێرانی ئاهەنگێك لە بەردەم هەرەمی گەورە لەمیسر ڕۆژی ٢٠١١/١١/١١ زاینی، بۆچونی تۆ چییە؟

وەڵام: بەڵێ ((ماسۆنی)) و ((کابالا)) ی جولەکە هەوڵیان دا بەگێرانی ئاهەنگێکی تایبەتی لە ناوچەی هەرەم ئێوارەی ڕۆژی هەینی ٢٠١١/١١/١١، بەووتنی هەندێ درووشمی ئاینی بەسەر هەرەمی خۆفۆی گەورە.

((دکتۆر ئەندرۆ فیتکیفتش)) یەکێك لە نێردراوە شوێنەوار پشکنێرەکان ئەڵێت، ئەدوا بۆیان دەربارەی بیروباوەرەکانی ئەم نوێنەرانە وەگرنگی ڕۆژی ١١/١١، وەبەهیوابونی بۆ ئەو ئاهەنگەی بریاردراوە بگێردرێت لە هەرەمدا:

((بەشداربوانی ئاهەنگەکە هێزێکی خۆشەویستی ئەنێرن بچێتە لاشەی هەرەمی گەورە، بۆئەوەی تێکەڵبێت لەگەڵ هێزی خۆی دوبارە بلأوکاتەوە بەهۆی ((کریستالی ئالتونی)) کەزەوی ئەپارێزێت)) کە بۆئەم مەبەستە درووستکراوە، وەژمارەیان ١١کریستالە، یەکێکیان سەردەمێکە دروستکراوە وەپارێزراوەلە میسر لە شوێنێکی پارێزراو، وەیەکێکیتریان دروستکراوە تایبەت بەئاهەنگی ٢٠١١/١١/١١ کە لەهیندستانە.

((فیتکیفیتش)) باسی فیکرەی ((کریستالی ئالتونی)) دەکات کە بریتیە لە دوو هەرەمی هەڵاوگێڕ لەیەکتری بەشێوەی ئەستێرە، وەبریارە بکرێتە بان لوتکەی هەرەمی خۆفۆ، بۆدەسپێکردنی مەراسیمی ئاهەنگی ٢٠١١/١١/١١ لەکاتژمێر ١١ی سەرلەبەیانی هەمان ڕۆژ وەدوو پیاوو دوو ژن ڕاوەستن لە چواردەوری هەرەمی خۆفۆ، وەلەکاتژمێری ١١ی

شەوی هەمان ڕۆژ چوار لەگەورەترین پیاوانی ماسۆنی ئەچنە ژووری نێژراوی پاشا خۆفۆ بۆ ووتنەوەی ووتاری تایبەتی وە دامەزراندنی ((کریستالەکە))، بەلاَم زیاتر لەهەزار کەس دەستیان گرتووە بەبازنەیی بەچوار دەوری هەرەمدا.

وەئەندامانی نێردراوی هۆڵەندی بەشداری ئەکەن لەگەوجێتی بێئاقلیانەی ((١١/١١)) کەکۆمەڵێك سۆفی جوولەکەن پێیان ئەوترێ ((کابالا)) کە ناسراوە بە پەیوەندیەکی پتەو بەماسۆنی، وەبەبڕوای ئەو ئەوخراپە کاریەی ڕوئەدات لە جیهان ئەنجامێکی سروشتی دورکەوتنەوەیە لە خودا، وەئەم کۆمەڵەیە هەوڵ ئەدات بۆ سەلماندن کەفێری هونەری جادوو کردن و چاویەستن بوونە لەمیسری فیرعەونی، وەبڕوای وایە کە کۆتایی جیهان ساڵی داهاتوو دەبێت، وە مەسیحی دەجال دێتە سەرزەوی لە ماوەی ((١١/١١/٢٠١١ وەتاکۆتایی ساڵی ٢٠١٩))، وەئەو ماوەیەش تەنگ و چەڵەمەیەکی زۆر ئەبینێت لەجیهاندا.

لەبەرئەوە ((کابالا)) پیلانێکی دانا بۆ دەسبەسەراگرتنی کاروباری جیهان لەم ماوەیەدا، وەئەوەش هەولدانی پێك گەیشتنە لەگەل ((فریشتەکانی خوارەوە))، لەڕێگای ((تیشکی هەرەمی گەورە))، کەبە دەروازەی هاتوچۆی خواوەند دائەندرێت، وە((کابالا)) وای دائەنێت ڕۆژی ((١١/١١)) هێزێکی نوێیە بۆ بێدار کردنەوەی جیهان.

بەلاَم بەبەخشندەیی خودای گەورە ئەوە ڕوی نەدا کە ماسۆن ئەیویست، وەئامەنگەکەیان هەڵوەشایەوە دوای ئەوەی پیلانەکانیان ئاشکرابوو بۆ بەرپرسەکانی میسر وەسوپاس بۆ خودای بەهێزوو توانا.

****

پ٩٥: لە هەموو ئەمانە واتێدەگەین کەماسۆنیەت درووستکراوی مەسیحی دەجالە وە ئاسانکاریە بۆ هاتنی؟

وەلاّم : بەڵێ، وایە، ئەمە دروستکراوێکی دەجالیە وەئاسنکاریە بۆهاتنی دەجال وەئەوەش دەستەو وولاّتی دەجالە کەلەو نێوەندەدا فەرمان ڕوایی جیهان دەکات وەدەستئەگرێت بەسەریدا، واتە ئەوان پیاوی ملکەچ وخزمەتکاری دەجالن وەخەڵکی ئەپەرستن بۆی وە خراپەکاری پیشەیانە.

****

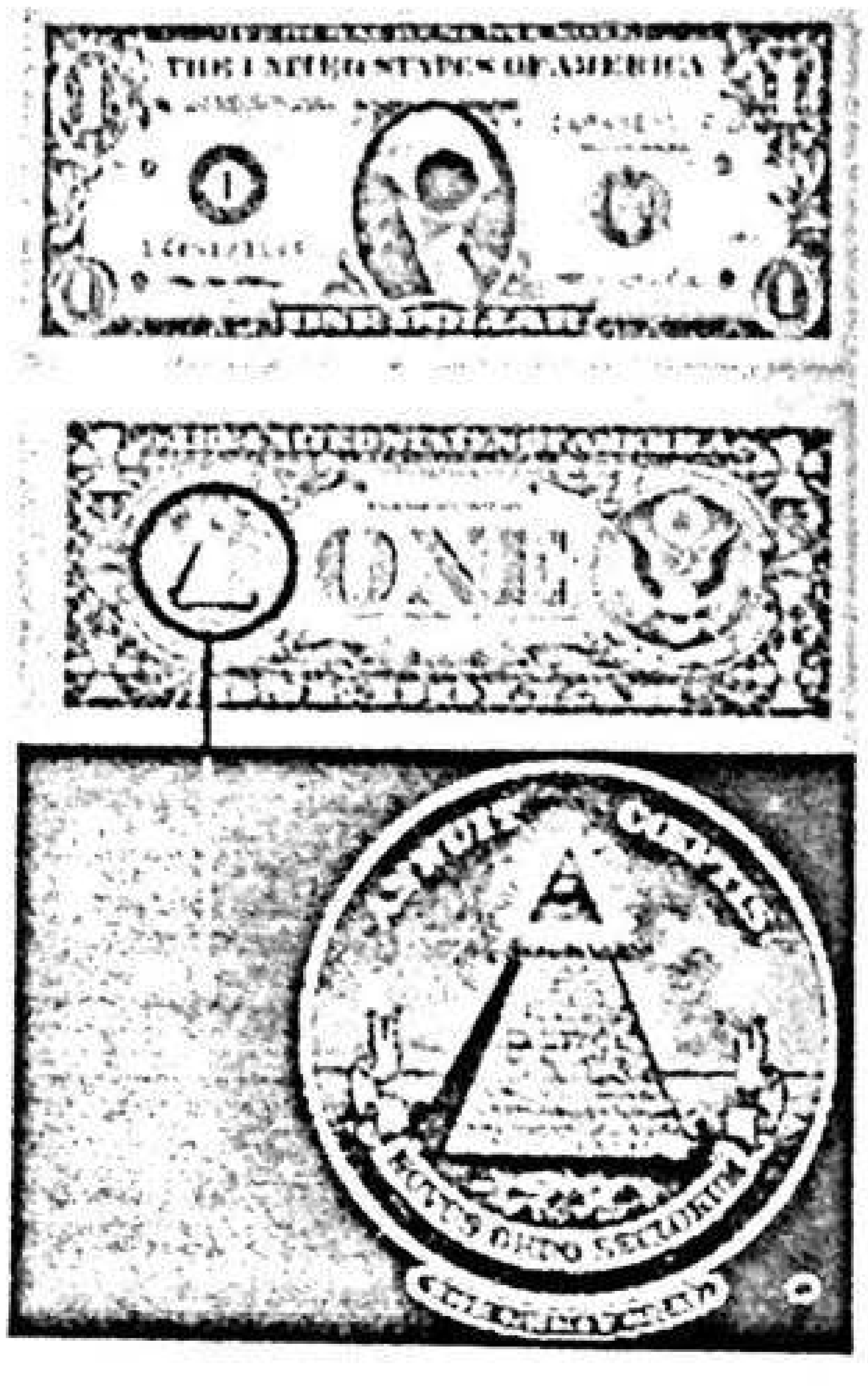

درووشمی ماسۆنی وکۆمەڵەی نورانی وەیەک دۆلاری ئەمەریکی و پەیوەندی بە ماسۆنی و مەسیحی دەجالەوە

یەك چاو هێمای دەجالە وەلە هێماكانی ماسۆنی جۆراوجۆردا هەیەبەلگەی پەیوەندی ماسۆنیە بەمەسیحی دەجال. وەحكومەتە نهێنیەكەیەتی كە ئێستا لەو نێوەندەدا حوكمڕانی دەكات

١٣

گرنگترین کەسایەتیە ماسۆنیەکان

ـ گرینگترین کەسایەتی ماسۆنی عەرەبی لە خۆرهەلآتی ناوەڕاست.

ـ گرنگترین کەسایەتیە جیهانیەکان.

پ٩٦: هاوڕێکەم پێی ووتم : ئەمەوێ لێت کە باسی هەندێ لە کەسایەتییە گەورەکان بکەیت کە پەیوەندیان کرد بەماسۆنیەوە و کاریان لەگەڵیاکرد لە ولاتەعەرەبییەکان و رۆژهەلاتی ناوەڕاست، لەگەڵ باسکردنی کورتەیەك لە ژیاننامەیان، وەهەروەها ناوی هەندێك لە کەسایەتیە گەورە جیهانیەکان لە ماسۆن؟

وەلام: کەسایەتیە ماسۆنیەکان زۆرن لەجیهانی عەرەبی و ئیسلامی ، وەپۆستی گەورەیان داگیرکردووە لەوولاتەکان هەرچەند زۆربەی وولاتە عەرەبی و ئیسلامیەکان ئەنجومەنی ماسۆنیان لەوولاتەکەیان هەڵوەشاندەوە ، بەلام ئەنجومەنیان بۆ یانەکان دامەزراند کە سەر بەماسۆنین وەك یانەی لوینزو رۆتاری ماسۆنی، وەك باسمان کرد.

وەگرنگترین کەسایەتی لەخۆر هەلاتی ناوەڕاستی ئیسلامی :

ـ ئەبو عەلائی مەعەرری: ناوی ئەحمەدی کوڕی عەبدولای کوری سلێمان تنوخی یە، وە لە (معرة نعمان) لەدایك بووە سالی ٩٧٢ وەلە سالی ١٠٦٠زاینی چاوی کوێربوو، وەبەدرێژایی ژیانی هەر لەماڵەوەبوو خواپەرستی ئەکرد وەناوی نرابوو بارمتەی گیراوەکان وە کوێروو ماڵ، سەردانی تەرابلوس و ئەنقیەی کردبوو وەلەناو راهبەکان هەڵەسا وەوانەی مەسیحی وجولەکەی خوێند وە گەشتی کرد بۆ بەغداد و وانەی خوێند لەسەر دەستی گەورەکانی وەگەرایەوە بۆ شارەکەی خۆی (معرة) سالی ١٩١٠زاینی وەلەماڵەکەی خۆی خواپەرستی ئەکرد.

قسەی زۆری لەسەر ئەکرا پێیان ئەوت کە کافر و گومرایە و پێیان ئەوت دەروێشە.

ـ شازادە عبدل قادری جەزائیری :

لە قیطنة لە دایك بووە سالی ١٨٠٧ زاینی لەوولاتی جەزائیر، هۆزەکان بەشازادەی خۆیان دایان نا سالی ١٨٣٢زاینی وە سولتان ی مەراکش پەسەندیکرد وەپیاچونەوەی

جەنگی کرد لەگەڵ فەڕەنسا، وەڕێکەوتنی کرد لە گەڵ مارشاڵ بیجۆ وەئیمارەتێکی بەرفراوانی لەبەردەستدابوو لەنێوان مەڕاکش و وەهران وە تیتەر و جەزائیری ڕۆژئاوایی.

مەڕاکیش و فەڕەنسا لەگەڵیدا جەنگان وە وولاتەکەی خۆی بەجێهێشت ساڵی ١٨٤٨زاینی لەگەڵ خێزانەکەی وە چوون بۆ طۆلۆن، وەلەدوای ئەوەی لویس ناپلیۆن بوبە فەرمان ڕەوای فەڕەنسا سەردانی کۆشکەکەی کرد وەئامادەبوو لە چونە سەرتەختی ناپلیۆنی سێیەم وەساڵی ١٨٥٢ چوو بۆ ئیستانە وەدیمەشقی کردە وولاتی خۆی ساڵی ١٨٥٦ زاینی، ئەو یەکەم ماسۆنی دامەزرێنەر بوو کە ماسۆنیەکەی خۆی ئاشکرا کرد لە سوریا، وەلەساڵی ١٨٨٣زاینی مرد.

لێرەدا هەرکێیەك نکۆڵی لە ماسۆنیبونی ئەکات، بەلاَم بەڵگە لەسەر ماسۆنیەتی ئاشکرایە.

ـ شێخ یوسفی ئەسیر:

لەدایك بووی ١٨١٥زاینی لە(صیدام) دەرچووی ئەزهەرە لەگەڵ محمد علی گەورە دادەنیشت ماوەی مانەوەی لەمیسر، فەتوای (عکا)ی گرتەئەستۆ هەروەها داواکاری گشتی (جبل لبنان). لەچاپکراوەکانی: ((رائد الفرائد)) ، ((شرح أطواق الذهب)) ، ((ردالشم للسهم)) ، ((ارشاد الورى)) ، ((تخطئة جوف الفرا)) ، ((تشكيل الانجيل والتورات)) وەلەساڵی ١٨٨٩زاینی کۆچی دوایی کرد.

ـ میرزا باقر:

نازناوی ئیبراهیمە، لەراگەیاندنەکانی سەدەی نۆزدەیەمە وەئەویش وەك جەمالەدینی ئەفغانی و محمد عەبدە یە لەماسۆنیەتدا، وە خاوەنی کتابی ((ترتيب ايات القره ان))ە

ـ جماله دینی ئەفغانی و قوتابیەکەی محمد عەبدە:

لەدایك بووی ١٨٣٩زاینی، ئەفغانی ڕەسەنە زمانەكانی عەرەبی و فارسی و فەرەنسی چاك زانیوە، ماوەیەك لەمیصر نیشتەجێ بووە وەفوتابخانەیەكی چاكسازی پێكهێنا وەكۆمەڵێك لەگەنجان دەوروبەیان داوە لە ئەوەی ئەو سەردەمە وەك عبداللە نەدیم و مستەفا كامیل و محمد عەبدە وەجەمالەدین چووە ناو ماسۆنیەوە، وەلەپاریس ڕۆژنامەی (العروة الوثقی) ـ پشتو پەنای پتەو ـ ی دامەزراند سالی ١٨٨٤ وە شێخ محمد عەبدە و میرزامحمد باقر لەبەڕێوەبەرانی ڕۆژنامەكە بوون.

ئەفغانی كۆچی كرد بۆلەندەن و پاریس سالی١٨٨٣ ـــ ١٨٨٥زاینی هەروەها بۆ ڕوسیا سالی ١٨٨٦ ـــ ١٨٨٩ وەڕۆیشت بۆ میونخ وەتاران وە بەسرە وە لەندەن ١٨٨٩ ـــ ١٨٩٢ زاینی .

گۆڤاری (ضیاء الخافقین) دەرهێنا وەئامادەیكرد بۆهێرشكردنە سەر شای ئێران، بۆ تۆڵە سەندنەوەی كە لەئێران دەریكردبوو، لە (ئیستانە) جێگیر بوو وەتووشی شێرپەنجەی دەم بوو، وەپێی مرد وەنێژرا وەك گشت خەڵكانی تر سالی ١٨٩٧زاینی

ئەفغانی لەلێكۆ ڵینەوەیەكی لەسەر ماسۆنی ئیسكتلەندی ووتی: ئەی كۆمەڵی ماسۆن، ئازارم ئەداتێ كەمن ئێستا ئەمزانیوە وەك ماسۆنیەك وەنە بۆهەمووماسۆنیەك پێناسیەك كەوێنەیەك درووست بكات لە مێشكدا یان ئەوەسفێك كە بگونجێت لەگەڵ ئەوكەسەی كە ئەچێتە ناو ئەو تایفیە یەكەمجار كە ئارەزوومكرد كاربكەم لەبینایەی ئازادی ـــ ماسۆنی ناونیشانێكی گەورەی ترسناك (سەربەستی، برایەتی، یەكسانی) مەبەستی سودی مرۆڤە وەهەوڵیدا بۆ روخاندن و نهێشتنی تاوان وەپێكهێنانی جیهانیكی دادوەرانەی تەواو، وە بەدەست هێنانی من لەهەموو ئەم وەسفانەی ماسۆنی كۆششكردن بوو بۆ كاركردن وە ڕێزی خۆگرتن وەبەكەم تەماشاكردنی ژیان لەپێناو بەرگریكردنی گشت ستەمكارێك. وەبەم وەسفە ڕازیبووم بۆماسۆنی وەڕازینەبم پێی.

وە ئەفغانی ئەنجومەنێكی ماسۆنی نیشتیمانی دامەزراند سەربە ڕۆژهەلاتی فەرەنسی

بوو له میسر ئەندامەکانی گەیشتە نزیکەی سێسەد ئەندام، بەڵام بەهۆی چالاکی سیاسی ئەفغانی تۆفیق خدێوی فەرمان ڕەوای میسر فەرمانیدا بەدەرکردنی لە میسر.

وەقوتابیەکانی شێخ جەمالەدینی ئەفغانی بەدوای شێخەکەیان کەوتن بۆچوونە ناو ماسۆنی، وەلەوانیش محمد عەبدە کە هەڵخەڵەتا بە دروشمەکەی (سەربەستی و برایەتی و یەکسانی) وەتائێستاش ڕاستی ماسۆنیان بۆدەرنەکەوتووە وەیان بۆیان دەرکەوتووە بەڵام ئەیانەوێ تەنها بەڕوکەشی وەریگرن.

ـ سەعد زەغلول پاشا:

لەشاری ((ئەبیانا)) لەدایك بووە سالّی ١٨٦٠زاینی وەبڕوانامەی ئەزهەری بەدەست هێنا سالّی١٨٧٨ وەشێخ جەمالەدینی ئەفغانی ناسی وەبووە یەکێك لە قوتابیەکانی، وەدوای ڕێبازە چاکسازی و ماسۆنیەکەی ئەکەوێت، لەچەند پۆستێك کاریکرد لەوانەش دادگا وەلورد کرۆمەر هەڵیبژارد بۆ وەزیری معارف ــ پەروەردە ــ سالّی ١٩٠٧ هەروەها هەڵبژێردرا بە بریکاری کۆمەڵەی تەشریعی میسری.

لەدوای جەنگی جیهانی یەکەم وەفدێکی پێکهێنا بۆ دانووسان لەگەڵ ئینگلیز دەربارەی سەربەخۆیی میسر لە ئیمبراتۆری بەریتانی وەپرشنگی شۆرشی ١٩١٩زاینی بەرپابوو.

پارتی وەفدی میسری پێکهێندرا وە سەرکەوت لە هەڵبژاردنی پەرلەمانی سالّی ١٩٢٤ی زاینی وە وەزارەتیان پێکهێنا وەهەروەها بووە سەرۆکی پەرلەمانی میسری، وەدەستی لە پۆستی سەرەك وەزیران کێشایەوە وەهەڵبژێردرا بە سەرۆکی پەرلەمان سالّی ١٩٢٥زاینی.

لە سالّی ١٩٢٧ زاینی، کۆچی دوایی کرد. وەکاری پەیوەندیکردن بە ماسۆنیەوە لەوکاتەدا کاری ڕۆشنبیران و گەورە سیاسیەکان بوو کەهەڵئەخەڵەتان بە درووشمە بریقەدارەکانیان.

وەلە گرینگترین ئەوکەسانە بوو کە داوای عیلمانی ئەکرد وەڕۆڵی سەرەکی هەبوو لە جیبەجێکردنی سفوری لەمیسر وەهەوڵی زۆریدا لە سەرکەوتنی.

ــ داود عمون:

لەدایك بووی ١٨٦٩زاینیە دەرچووی هەردووقوتابخانەی (عینطورة) و (الحکمة) بە وە ماوەیەك خزمەتی وولاتی تونسی ڕۆژئاوای کردەوە بە پارێزەری کاریکرد لەمیسر وەگەڕایەوە بۆ بەیروت وەهەڵبژێردرا لە ئەنجومەنی بەڕێوەبەرایەتی (جبل لبنان) ساڵی ١٩١٤ زاینی وەلە ١٩٢٢زاینی کۆچی دوایی کرد.

ــ شێخ ئیبراهیمی یازجی:

لەدایك بووی ١٨٤٧زاینی لەدایك بووە لە بەیروت، شارەزای زمان و قەواعیدو ئەدەبی عرەبی بوو، هەستا بەپوختکردنی دەستەواژەی کتابی پیرۆز ((وەرگێڕانی ئەدیبانی یەسوعی)) ساڵی ١٨٧٢ ــ ١٨٨١زاینی، وەهەروەها شاعیر بوو.

لە پیشەسازیە پاشماوەکەی ساڵی ١٨٨٦زاینی بنکەی ناسراو بەپیتی ((سرکیس)) وە کۆچیکرد بۆ ئەوروپا وە جێگیربوو لەقاهیرە ساڵی ١٨٩٣، وەگۆڤاری (بەیان) ساڵی ١٨٩٧ وە گۆڤاری (الضیاء)ی دەرکرد.

لە(مطریة) لە میسر کۆچی دوایی کرد ساڵی ١٩٠٦زاینی وەتەرمەکەی گواسترایەوە لە قاهیرەوە بۆ بەیروت ساڵی ١٩١٣ی زاینی وەلەگۆڕستانی زەیتونە نێژرا، وەپەیکەرێکی بۆ دروستکرا لە دەروازەی کۆڵانی(البلاط)، وەگواسترایەوە لەئاهەنگێکدا بۆ باخچەکانی زاکۆی بیناساز ((أونیسکو)) ساڵی ١٩٥٧.

ــ محمد رەزا شای پەهلەوی :

شای ئێرانی پێشوو باوەشی کرد بەماسۆنی وەبەڕەسمی بلاّوی کردەوە لە ٢٦شوباتی ١٩٥١ لەئەنجومـەنی وەزیرانـی کـەوەرگیراوە مامۆسـتایەتی گـەورەی شـکۆمەندی بـۆ ئەنجومەنی گەورەی ئیمبراتوریەتی ئێرانی .

وەلـە ٢٥نیسـانی ١٩٥٢ مەشـخەلّی لوتکـەی شـکۆداری ڕۆژهـەلاّتی گـەورەی نمونـەیی جیهانی پێبەخشرا.

ـ مستەفا کەمال ئەتاتورک:

ناوی مستەفا علی رەزایە لەسالّی(١٨٨٠ ـــ ١٩٣٨) لەسالّی ١٩٢٣ بـو بەسـەرۆکی تورکیا هەتاکو کۆچی دواییی کرد.

ڕاگیری ماسۆنی خۆرهەلاّتی ناوەڕاست حەنا ئەبو ڕاشد ئەلّێت : کودەتای تـورکی سـالّی ١٩١٨ کە برای گەورە کەمال ئەتاتورک هاستا پێی وە گـرنگترین ئەوانـەی کـەپێی هەسـتا پالّەوانی تورکیای ئەمر:

١ ـــ هەلّوەشاندنەوەی یاسای خەلافەت ـ بەدواهاتن ـ

٢ ـــ هەلّوەشاندنەوەی دادگا شەرعیەکان.

٣ ـــ هەلّوەشاندنەوەی ئیمتیازە بیانیەکان.

٤ ـــ هەلّوەشاندنەوەی هەلّبژاردنی بۆماوە.

٥ ـــ هەلّوەشاندنەوەی یاسای پاشایەتی.

٦ ـــ پوچەلّکردنەوەی وەزارەتی ئەقاف.

٧ ـــ پوچەلّکردنەوەی ئاینی وولاّت.

٨ ـــ هەلّوەشانەوەی لەقەب و شورەت.

٩ ـــ دروستکردنی تورکیایەکی نوێ .

هەروەها حەنا ئەبوڕاشد دەربارەی ئەلّێت : کاتێك ئەتاتورك ئەنجومەنی ماسۆنی ڕاگرت

ماوەیــك وەگەڕاندیــەوە بــەڕێز و بەقــەدرەوە لــەدوای جێگیربــوون و چاکســازیکردنی، هەرکێیەك لاسایی ئەتاتورك بکاتەوە لەپیاوانی ماسۆنی پێشوو وە داهاتوو ئــەوا لاسایی هنری هەشتەم پاشای ئینگلتەرا وە ڕۆزنبرج و لۆثــەر و هیتلەرو موسولینی ئەکاتەوە.

وەئەڵێت : هینری هەشتەم پاشــای ئینگلتــەرا کەنیســەی لــە دەوڵــەت جیــاکردەوە، وە ئەتاتورك ئەو مادەیەی کە ئاینی دەوڵەت ئیسلامە هەڵی وەشاندەوە !

وە ڕۆزنــبرج ووتــی: حکومــەت گوێنــادات بــە ڕێنگــەڕێنگی پیــاوانی کەنیســەو قەشــەکان، لەبەرئــەوەی پێشــکەوتنی ڕۆشــنبیری گــەلی ئــەڵمانی گیشــتوەتە هــەرە کۆتــایی وە ئەتاتورکیش هەمان شتی ڕاگەیاند.

وە لــۆثــە ر: ســەردەمەکەی چاکســازی ئــاین بــوو وە بەهــەمان شــێوەبوو ســەردەمی ئەتاتورك کەسەدەی سەریەستی و یەکسانی بوو ! !

وەعامر عەلی : قورئانی پیرۆزی وەرگێڕا بۆ زمانی ئینگلیزی وە ئــەتا تــورك وەری گێــڕا بۆزمانی تورکی.

وە هیتلــەر : هەموپارتــەکانی یــەککرد لــەپارتی نــازی وەتێکــەڵی حکومــەتی کــرد، وەهەمانشتیکرد ئەتاتورك لەگەڵ جیایی نێوان دوژمنکاروو بەرگریکار.

وە موسولینی : پــێش هیتلــەر کــەوت، کــە لــەئیتاڵیا هــیچ پارتێــك نــەما جگــە لــەپارتی فاشیستی فەرمانڕەوا وەبەهەمانشێوە بوو پارتی ئەتاتورك.

وە هەروەها لە کەسایەتییەکانی ماسۆن:

ــ سەرۆکی تونسی حەبیب بورقیبە.

ــ سەرۆك ئەحمەد سوکارنو.

ــ شازادە بەشیر.

ــ مارون نەقاش ئەستێرەی شانۆی عەرەبی.

ــ بێجگەلە هونەرمەندان و ئەکتەرە گەورەکان لەجیهانی عەرەبی وەك: زەکی تلێمات، محمود مليجي، محسن سەرحان، وەعبدول حمید حەمدی ، وەزۆرێکی تر.

****

پ٩٧: لە گرنگترین کەسایەتی ماسۆنی لەسەر ئاستی جیهان کێن؟

وەڵام: ئەوانە بەرۆیشتنی رۆژگار زۆربونە وەلەوکەسایەتیانەش:

بەرزترین ئەندامەکانی لەسەرئاستی جیهان:

ــ ئەدیبی ئەڵمانی جوتە.

ــ مۆسیقاژەنی نەمساوی موزار.

ــ سیاسەت مەداری ئیتاڵی غاریبالدی (دامەزرێنەری ئیتاڵیای نوێ).

ــ پاشا جۆرجی شەشەم پاشای بەریتانیا.

ـــ پاشا ئەدواردی حەتەم پاشای بەریتانیا.

ـــ پاشائەدواردی هەشتەم پاشای بەریتانیا.

ـــ ژمارەیەکی زۆر لەشازادەکانی خێزانی شاهانەی بەریتانی لەزیندوان و مردوانی.

ـــ وینستۆن تیشەرشل سەرەك وەزیرانی بەریتانی لە جەنگی جیهانی دووەم.

ـــ سەرۆکی ئەمەریکی پێشوو جورج بۆشی باوك.

ـــ سەرۆکی ئەمەریکی پێشوو بنیامین فرانکلین.

ـــ سەرۆکی ئەمەریکی پێشوو جیرالد فورد.

ـــ سەرۆکی ئەمەریکی پێشوو فرانکلین رۆزفلت.

ـــ سەرۆکی ئەمەریکی پێشوو ثیودۆر رۆزفلت.

ـــ سەرۆکی ئەمەریکی پێشوو هاری ترومان(تاوانباری جەنگ کە فەرمانیدا بە هاویشتنی بۆمبی ئەوەوی بۆسەر هیرۆشیماو ناجازاکی).

ـــ سەرۆکی ئەمەریکی پێشوو جۆرج واشنتن.

ـــ نوسەری ئەمەریکی مارك توینی.

ـــ شاعیری روسی بوشکین.

ـــ فەیلەسوفی فەرەنسی ڤۆلتێر.

ـــ ئەدیبی ئیسکتلەندی ئوسکار ویلد.

ـ ئەکتەری ئەمەریکی پیتەر سێلەرز.

ـ ئەکتەری ئەمەریکی بۆب هۆپ.

ـ ئەکتەری ئەمەریکی کلارک غیبڵ.

ـ سیمۆن بۆلیڤار ئازادکەری ئەمەریکای باشوور لەداگیرکەری ئیسپانی.

ـ ئەلیکساندەرفلەمنگ داهێنەری پەنسلین.

ـ تشارلز هلتون (خاوەن ئوتێلەکانی هلتون).

ـ ئارسەر دۆیل نووسەر(شارلۆک هۆمز).

ـ ئەلیکساندەر پۆشکین (شاعیری ڕوسی کۆچکردوو).

ـ فرانسیس ئەسکوت کی(نووسەری سروودی نیشتیمانی ئەمەریکی).

ـ جۆن سمیس (ئاوازدانەری سروودی ئەمەریکی).

ـ جاکو موکازانوفا(عاشقی ئیتاڵی).

ـ توماس لیبتۆن (چای لیبتۆن).

ـ فریدریکی دووەم پاشای بروسیا.

ـ بێرلسکونی سەرەك وەزیرانی ئیتاڵیا.

ـ ئیکیرو هاتو یاما سەرۆك وەزیرانی یابان.

ـ مونسارد (موتزارت) مۆسیقاری جیهانی.

ـــ شازاده ئەدوارد دوق کنت.

ـــ یوهان سابستیان باخ مۆسیقا ژەنی ئەڵمانی.

ـــ بیتهۆڤن میوزیك ژەنی بەناوبنگی نەمساوی.

ـــ کلارك جیبڵ ئەکتەری جیهانی.

ـــ لوویل تۆماس (دۆزەرەوەی لۆرانسی عەرەب).

ـــ رۆتشیڵدی ئەمەریکی.

ـــ ئارسەر کۆناندویڵ سەرکردەی سەربازی ئەمەریکی.

ـــ بد فۆردی ئەمەریکی.

ـ بنیامین فرانکلین زانای ئەمەریکی.

ـــ مارك توین (نوسەری ئەمەریکی).

ـــ ئیدی میرفی (ئەکتەری جیهانی).

ـــ والتر سکوت ئەدیبی جیهانی.

ـــ ئوسکار وایلد ئەدیبی جیهانی.

ـــ فرانسس میسمر دامەزرێنەری خەواندنی موگناتیسی.

ـــ لوی ئەرمسترۆنگ ژەنیاری جاز.

ـــ فریدریك بارسولدی دیزاینەری پەیکەری ئازادی.

ـ ڤایکاونت بینیت سەرۆك وەزیرانی کەنەدا.

ـ ڕۆبەرت بیرنز شایری نیشتیمانی ئیسکیتلەندا.

ـ ئەندریە سیترۆن بەڕیوەبەری ئۆتۆمبێلی سیتروین.

ـ بوب دول کاندیدی سەرۆکایەتی ئەمەریکی پێشوو.

ـ ئیدوین دیرك بەڕێوەبەری پیشەسازی نەوت.

ـ ئونری جۆن دونانت دامەزرینەری خاچی سوور.

ـ بینجامین فرانکلین یەکێك لە واژۆکەرانی دەستوری ئەمە ریکی .

ـ کینگ جیلیت .

ـ ئەگناس جۆزیف گیوتن .

ـ ئیدگار هۆڤەر بەرێوەبەری نوسینگەی لیکۆڵینەوەکانی فیدراڵی.

ـ دیڤید سارنوف.

ـ ملڤین جۆنز (دامەزرینەری یانەی لیونز).

ـ جیمس نیزمیت داهێنەری تۆپی سەبەتە.

*****

**

١٤

گەڕاوەکانی ناو ماسۆنی

- باسی هەندێك لەوانەی کە پەیوەندیان کردووە بە ئەنجومەنەکانیماسۆنی لە زانایانی ئایینی و ڕووناکبیرانی عەرەب و لێی دەرچوون دوای ئەوەی ڕاستییان بۆدەرکەوت.

- باسی هەندێك لەزانایانی ئاینی چونەتە ناوماسۆنی وەڕاستیەکەیان بۆدەر کەوتووەو وازیان لێی نەهێناوە.

پ٩٨: ئایا هەیە چوبێتەناو ماسۆنیەوە یان لقەکانی وەك ڕۆتاری وەڕاستیەکانیان زا نیبێت و وازیهێنابێت؟

وەڵام: بەڵێ زۆر لە سیاسەتمەدارەکان و زانا ئاینیەکان هەڵخەڵەتان لەناو ماسۆنی و لقەکانی پەیوەندیان پێوەکرد، بەلأم کەبینیتیان وەڕاستیەکەیان بۆ ئاشکرا بوو وازیان لێهێناو وە نهێنیەکانیان ئاشکراکرد.

****

پ٩٩: ئایا ئەتوانیت باسی هەندێك لەوکەسانەمان بۆ بکەی، وەچییان گێڕاوەتەوە لەماسۆنی؟

وەڵام: ماسۆنی بەدروشمە بریقەدارەکانیەوە وەك برایەتی و یەکسانی و سەربەستی زۆربەی خەڵکی و زانایان و سیاسیاسەت مەداران و گەورەکەسایەتیەکانیان بە گشتی وە لەکەسانی هونەرمەند لەخشتەبرد، وەچالاکیە خێرخوازی و سیاسیەکانیان ئەگێڕایەوە بۆ چالاکیەکانی ئەنجومەنی ماسۆنی لە زۆربەی وولأتانی عەرەبی و جیهانی، بەلأم زۆربەی وولأتە عەرەبیەکان لەشەستەکاندا ڕاستی ئەنجومەنی ماسۆنیان بۆدەرکەوت وە بریاریان دەرکرد بۆ هەڵوەشاندنەوەیان بۆنمونە لەمیسر ساڵی ١٩٦٤زاینی.

وە بەناوبانگترین لەوانەی کە چوونە ناو ماسۆنیەوە وەڕاستیەکەیان بۆدەرکەوت و کشانەوە لێی باسی(یوسف الحاج) دەکەین، کەبەرزەوەبوو لە پلەکانی ماسۆنی هەتا گەیشتە پلەی ٣٣ وەئەوەش پلەی مامۆستای بەئەزمونی گەورەیە، وەسەرۆکی یەکەم بوولەپلەی کورسی شاهانە وە پلەی خاچی پەمەیی بەدەست هێنا، وەنێردراوی مەرگ بوو بۆسەر ڕۆژهەلأت سوریا و فەلەستین و عێراق وەئەندامی کۆنگرەی پیرانی دادوەران بوو لەپلەی ٣٠، وەلە فەرمانبەرانی ئەنجومەنی گەورەی میسری، وەسەرۆکی ئەنجومەنی

بەبرووت بوو ژمارە ٣٦١ كە ناونرا بەناوییەوە بۆرێزگرتن لێی.

ئەو پیاوەی کە گەیشتە بەرزترین پلەکانی ماسۆنی لەماسۆنیدا وەگیشتە ڕاستییەکەی وەکشایەوەلێی وە نهێنیەکانی دەرخست وەکتابێکی دەرکرد تیایدا پاکبوونەوەی خۆی بلاو کردەوە لەماسۆنی وەنهێنیەکانی تیایدا ئاشکراکرد وە کتابەکەی بەناوی ((گەڕاوە لەناو تاریکی ماسۆنی)).

یوسف الحاج لەکتابەکەی ئەڵێت:

ئەو ئامانجەی کە هەرجولەکەیەك ڕێکی دەخات لەسەر ڕووی زەوی ئەوە ئامانجێکی تایبەتە بەهیچ شێوەیەك پەیوەستنیە بە ئامانجەکانی ئاینی و نیشتمانی و کۆمەلایەتی خەلکی، وەهەڵناستێت بێجگە لە داگیر کردنتان بەهەموو واتای داگیرکاری لە زەبوونی و ڕیسوایی و ستەم و دورخستنەوە، وەئیسرائیل لەسەروی هەموانەوەیە، وە هەروانەبێت هەتا سەر.

وەهەروەها ئەڵێت: هەرچەند زیاتر جولەکە لەگەڵتان نەرمی بنوێنێت وەهەرچەند بەکۆڵ ئالونتان بۆ بێنن وە لەبەر دەستاندا هەلبڕێژن، هێشتا هاتنیان بۆ ناو وولاتەکەتان ترسناکە بۆسەر هەموو گەلەکەمان بەگشتی.

وەووتی: لەدوای ئەوەی زانیتیان ـ جولەکەی ماسۆن ـــ کە کاریگەرە هێما لایان بۆ سەر دلی مرۆڤ ماسۆنی گشتی ئەو ڕێگایەی گرتەبەر کە هێمایە بۆ مێژوی جولەکە، کەئەوهێمایانەن کە زۆر ڕونن، وەئەم ماسۆنیەن کە زۆرترین هێما بەکار ئەهێنن.

وەلەزانایانی ئاینی کەچوونەتە،ماسۆنیەوە وەلێی دەرچوونە دوای ئەوەی ڕاستیەکەیان بۆناشکرا بووە، (شێخ محمد ئەبو زەهرە) زانای ئەزهەری میسری، وەلە ووتارێکی ڕۆژنامەدا بلاویکردەوە ساڵی ١٩٦٤ لەدوای هەلوەشاندنەوەی ماسۆنی لەمیسر.

ڕۆژنامەنوسەکە لێی پرسی: چۆن پەیوەندیت کرد بەماسۆنیەوە؟ وە بۆچی؟

شێخ ئەبو زەهرە ووتی: ڕۆژێك لەڕۆژان یەکێ لەقوتابیەکانم لێمی پرسی: ماسۆنی چیە؟ وەئامانجەکانی چین؟ یەکسەر بە قوتابیەکەم ووت : لەڕاستیدا من هیچی لێنازانم، بەلام هەوڵ ئەدەم کە بەدواداچونی بۆبکەم بۆئەوەی وڵامی پرسیارەکەت بدەمەوە، وەلەوکاتەدا هەندێك ماسۆنیم ئەناسی، وەدەسمکرد بەهەوڵدان لەگەڵیان بۆزانینی ماسۆنی، وەئامانجەکانی، وەلەهەموو جارێکدا ڕوبەڕوی دوو ئالۆزی ئەبوومەوە، یان نەزانینم لەچۆنیەتی پرسیارکردنم دەربارەی ماسۆنی وەهیچم دەست نەئەکەوت ، وەیان لەبەر ئەوەی بەئاگاداریەوە کەپرسیارم ئەکرد هیچم دەسنەئەکەوت.

وەلەکۆتایدا خۆم لەبەردەم ڕێگایەك بینیەوە وەئەوەش پەیوەندیکردنم بە ماسۆنیەوە ئەگەر بمەوێت شتێکم دەست بکەوێت دەربارەی ماسۆنی، وەپەیوەندیم پێیانەوەکرد و دامە دەست خودا.

ڕۆژنامەنوسەکە لێی پرسی: دوای ئەوە چیت زانی دەربارەی ماسۆنی؟

ووتی: زانیم کە جولەکە چەوساوە بوون لە ئەوروپا ئەوانەی کە ماسۆنیان دامەزراند وەکۆمەڵەیەکی نهێنیان لێپێکهێنا بۆپارێزگاریکردن لە بەرژەوەندیەکانیان وەبۆئەوەی دەرچن لەچەوساندنەوە، وەلەڕواڵەتدا پەیرەوی مەسیحیان ئەکرد بەلام لەژێرەوە هەر جوولەکە بوون. وەلەپێناو ئەمەدا وە بۆئەوەی یەکتری بناسن بۆکۆمەڵەکەیان هێمایان دانا وەجوڵەی دەستی دیاریکراو بۆسڵاو کردنیان لەیکتری.

وەبەم شێوەیە ماسۆنی کاریکرد لە ژێرەوە وەدەورەی خۆیدا بە شاراوەو نهێنی.

هەروەها ئەگەر کۆمەڵەکە بیەوێت هەنێك لە بیرمەندان و ئەدیبان و سیاسەت مەداران لە دەرەوەی جولەکە بۆئەوەی سۆزیان بجولێت بۆئەوەی لەتەنیشتیان بن درووشمی برایەتی و سەربەستی و یەکسانیان کردە درووشمی خۆیان.

وەبەمە توانیتیان بلاو ببنەوە لەجیهادا وە لقیان هەیە لە چەندەها وولاّتانی جیهان. لەدوای ئەمە جولەکە دەرکەوتەوە جارێکیتر، هەروەها ئەوانەی باوەڕیان بە مەسیحی هێنابوو لێیان گەڕایەوە بۆناو جولەکە جارێکی تر.

ڕۆژنامەنووسەکە پرسیتی لێی: مەراسیمی پەیوەندی کردنت بەماسۆنیەوە چۆن بوو؟

ووتی: ناو و پیشە و ئایینم تۆمارکرا.

ڕۆژنامە نووسەکە پێی ووت: بەلاّم ئێمە ئەزانین ئەندامان مەراسیمی وەرگتنیان بۆدەکرێت یەکەم جار لە ژورێکی ڕەشدا، ئایا هیچ دەربارەی ئەو ژوورە ئەزانیت؟

ووتی: پێمیان ئەووتوە بچمە ناو ئەوژورە، بەلاّم کەوتە بەرچاوم هەیکەلێك کەوتە بەر چاوم داندرابوو لەبەردەم دەرگای ئەنجومەنەکە، وەپێمیانووت: کەمی یەکێکە لەئەندامەکان وەبخشیویەتی لەدوای مردنی بۆئەوەی بخرێتە ئەنجومەنەوە، بەلگەی دلسۆزی بۆ ماسۆنی هەتا لەدوای مردنیشی، وەهەستم کرد هەنێ شت هەیە کە هەموو ئەندامەکان نازانن، بەلکو مانەوەم لە یەك ژووردا دیاریکرابوو.

ڕۆژنامە نووسەکە پێی ووت: ئایا گومانت بۆ درووست بوو لە نیازەکانی ماسۆنی؟

وەلاّمی دایەوە: گومانم بۆدروست بوو لە یەکەم ڕۆژەوە، وە تێبینیم کرد کە چەند بالێکی نهێنی هەن لە ڕووی بیروباوەڕو کەسەکانەوە.

ڕۆژنامە نووسەکە پێی ووت: ئایا لەماوەی سالێکدا توانیت تەنها ئەوەندە بزانیت؟

شێخ وەلاّمی دایەوە: نەمتوانی لەمەزیاتر بزانم، وەبە گەوجیم دانا کە بەردەوامبم تیایدا وەوازم لەماسۆنی هێنا سالی ١٩٥١.

****

پ١٠٠: ئایا لە زانایان یان سیاسەتمەدارەیە پەیوەندی بەماسۆنیەوە کردبێت وە ڕاستیەکەی بۆ ئاشکرا بووبێت و وازی لێی نەهێنابێت؟

وەڵام: بەڵێ دوو پیاو هەن لەزاناو سیاسەت مەدار چونە ناو ماسۆنیەوە وەئەنجومەنێکی ماسۆنیان دامەزراند وەڕاستی ماسۆنیان بۆ دەرکەوت وە نووسیان لەدەربارەی، بەڵام وازیان لێنەهێنا وەئەوانەش شێخ جەمالەدینی ئەفغانی وەقوتابیەکەی شێخ محمد عەبدە یە.

لەلێکۆڵینەوەکەی لەسەر ماسۆنی ئیسکتلەندی ئەفغانی ووتی: ئێمە کە کۆمەڵانێکین لەماسۆن من بەداخەوەم لەبەر ئەوەی کەوەك ماسۆنیەك نەمتوانیوە پێناسەی ماسۆنی بکەم کە وێنەکەی لە مێشکدا دروستبکات، یان وەسفێك ڕێکبێت لەگەڵ ئەو تایەفەیەدا، بەکەم شت کە ئارەزوومکرد کاریکەم لە بینایەی ئازادیخوازان ـ ماسۆنی ـ ناونیشانێکی گەورەی ترسناك بوو: ((سەربەستی،برایەتی، یەکسانی)) ئامانجی سوودی مرۆڤ بوو.

بەمشێوەیە ڕوونیکردەوە ئەفغانی کە بە درووشمی ماسۆنی هەڵخەڵەتا. وەئەمەش لەکۆتایی سەدەی نۆزدەیەمدا بوو لە سەردەمی گەشەکردنی ماسۆنی، وە ئەوەی ئەفغانی کە ووتی:

لەڕاستی دوورتر نابینم لەم قسانە لە ماسۆنی بەئەم شێوەیەی، وەئەریتەکەی نەك تەنها هەر سەردەمی کۆنە بەڵکو ئێستاش هەر لەبێشکەدایە، وەلەبەر ئەوە قسە ئەکەم وە سوورئەبم ڕۆڵەکانیان بوەستن لەلێواری هێماکان کە زۆربەمان نە لێی تێئەگەین وەنە ئەشزانین مەبەست چییە لە دانانی وەئەشخنکێ لەبێشکەدا.

سەرەڕای قسەکانی ئەفغانی لەسەر ماسۆنی بەڵام هەر مایەوە لەماسۆنیدا بەڵکو ئەنجومەنێکی نیشتیمانی نوێیەمی دامەزراندبۆ شکۆمەندی فەرەنسیەکان وەژمارەی ئەندامەکانی گەیشتە ٣٠٠ ئەندام، وەتۆفیق خدێوی فەرمان ڕەوای میسری ئەوکاتە

بریارێکی دەرکرد بەدەرکردنی ئەفغانی لەوولات سالی ١٨٧٩زاینی بەهۆی سیاسیەوە،

بەلام شێخ محمد عەبدە شوین کەوتەی شێخی خۆی (ئەفغانی) کەوت وەچووە ناو ماسۆنی، وەلەگەلیا چووە ناو ئەنجومەنی ماسۆنی بەریتانی وە جێی هێشت و چووە ئەنجومەنی شکۆداری فەرەنسی، وەکۆششی کرد لەگەل ئەفغانی بۆ دامەزراندنی پارتی نیشتیمانی ئازاد کەوا رویەڕوی ئەنجومەنی ماسۆنی بووەوە،

وەلەوانەی چونە ناو ماسۆنی وە وازی لێهێنا دوای ئەوەی ڕاستیە کەی بۆ دەرکەوت دکتۆر جۆرج حەنا بوو.

****

نووسەری ئەمەریکی (گی کینی)
و کتێبەکەی (ئەفسانەی ماسۆنی)

یەکێك لەئەندامەکانی ماسۆنی جیهانی، نووسەری ئەمەریکی ((گی کینی)) هەستا بە نووسینی کتێبێك بەناونیشانی ((ئەفسانەی ماسۆنی))، بۆلابردنی دەمامك لەسەر هەندێ نهێنی ڕێکخراوە پەنهانیەکان کە زۆرکەسی سەرسام کردووە.

وەئەمەش لەتیشك خستنە سەر زۆرێك لە بۆچوونەکانە دەربارەی سرووشتی ڕێکخراوی بیناسازە ئازادیخوازەکان دێت، کەناسراون بە((ماسۆنی)) وەزۆربەی پڕوپاگەندەکان دەربارەی نهێنیەکانی وەتوانینی فەرمان ڕەوایی کردنی بەسەرجیهاندالەپشت خورافیات، هەروەها لەسروشی نهێنی پارێز کەدەورەی داوە.

وەدەربارەی هۆکاری پەیوەندیکردنی بەماسۆنیەوە، کینی ئاماژەیدا لەچاو پێکەوتنێکیدا لەگەڵ گۆڤاری ((تایم)) ی ئەمەریکی، کەوا ئەو گرنگی ئەدا بە ماسۆنی لە حەفتاکانەوە وەچەندین کتێبی خوێندووەتەوە دەربارەی ماسۆنی، بۆیە زیاتر سەرسام بوو پێی، وەلەساڵی ٢٠٠٠زاینی بڕیاریدا کەوا تاقیبکاتەوە وە بچێتە ناو ڕێکخراوێکی بەناوبانگەوە.

کینی ڕونیکردەوە کە هۆی ئارەزوو نەکردنی ماسۆنیەکان لە بانگێژکردنی خەڵکی بۆناو ماسۆنی ئەوەیە ((نایانەوێ خەڵك ناچاربکەن بۆپەیوەندیکردنیان بەبێ ئارە زووی خۆیان، ئەوان ئەیانەوێ ئەوانەی پەیوەندیان پێوەدەکەن بەئارەزووی تایبەتی خۆیانەوە بێت)).

وەدەربارەی مەرجەکانی پەیوەندیکردن بە ماسۆنیەوە، کینی باسی دەکات کە پێویستە لەسەر ئەو کەسە پێش هەمووشتێك لەڕەگەزی نێربێت، وەفۆرمی داواکرنی پەیوەنیکردن پڕبکاتەوە، کەپێك هاتووە لە پرسیار وەك ((ئایا بڕوات بەبوونی بالآدەس هەیە؟))

ئاشکرایە کە ڕێکخراوەکە شوێن کەوتەی ئاینێکی دیاریکراوەوە نیە، لەبەر ئەوەی کە ئەو ڕێگایەی کەپێشکەوت پێی ئاهەنگی چونە ناو ماسۆنیەوە پێویستە کەماسۆنی باوەڕێکی هەبێت دیاریکراو نەبێت بەخودا.

جگە لەمانە،بەگوێرەی کینی، پرسیار ئەکرێت لەوکەسەی کە ئارەزومەندە بۆپەیوەنیکردنی بەڕێکخراوەکە، ئایا سزادراوە بەتاوانێکی گەورە، کەئەمە گرنگترین پرسیارە کە مرۆڤ ئەتوانێت لێی دەربچێت یان دەرنەچێت بۆ وەرگرتنی، وەزیاتریش لەمە پێویستە ببێتە ((ماسۆنی دوارۆژ)) توانای هەبێت بەسەر کەموو کورتی دارایەکەی وەمشە خۆرنەبێت لەو ئەنجومەنەی کە پەیوەندی پێوەدەکات.

کینی درێژەی پەیوەندیکردنەکەی بە ڕێکخراوەکە ڕوونکردەوەو ووتی: ((کاتێك لایان ئامادەبووم منیان کردە ژورێکی ئامادەکاری، کە هەندێ جل و بەرگی تێدابوو پێویست بوو لەبەری بکەم، وەپاشان پارچەیەك پەڕۆیان دامێ کە چاومی پێببەستمەوە، وە((پابەندبوونم)) یان سوێندخورادنم ئەنجام ئەدرێت لەلای ئەوشوێنی کە قوربانی لێدەکرێت لە ناوەڕاستی ژووری ئەنجومەنەکە، کە سادەیە تەنها مێزێکە ئینجیل یان هەرکتێبێکی پیرۆزی لەسەرە کە ئەو کەسە بڕوای پێبێت)).

((کینی)) درێژەی پێدا:((گرت ئەدەن بەدەوری ژوورەکە بۆ ناساندنی بەرپرسە سەرەکیەکان، وەلەدوای ئەوە سەرۆکی ئەنجومەن ئەبینی لەبەرامبەرت شەبقەیەکی درێژی لەسەرە، ئەم نەریتانە ئەگەڕێتەوەبۆ سەرەتای سەدەی نۆزدیەم)).

بە بەدوادا چوونی ((کینی)) لەدوای ئاهەنگی پەیوەندیکردن کەئەمەش جێبەجێ دەکرێت بەسەر هەموو پلەکانی ماسۆنی، سەرۆکی ئەنجومەنەکە ووتارێکت بۆئەدات دەربارەی مێژووی کۆمەڵەکەو هێماکانی، کەئەڵێی پیت بەپیت لەبەریکردووە، وەئەوهێماو نەریتانە نەگۆڕدراوە نزیکەی دووسەد ساڵ ئەبێت)).

وە((کینی)) ووتی: هەندێك لە نهێنیەکان ئاشکرا نابن، وەك ئەو ڕێگایانەی کەماسۆنیەکان یەکتری پێئەناسنەوە، کە لەڕێگای تەوقەکردنەوە بێت وەیان هەندێ ووشە کەلە ئامەنگەکەدا ئەوترێت، لەبەرئەوەی ڕێکخراوەکە نایەوێت کەسێك بچێتە ناو کۆڕو کۆبونەوەکانیان کەپەیوەندی نەبێت بەو دانیشتنانەوە.

دەربارەی ئەو قسانەی کە گوایە ماسۆنیەکان لەپاشماوەی ((سوارچاکی هەیکەلن))، یەکێ لەبەناوبانگترین جموجۆڵەکانی نهێنی مەسیحی یەکە دامەزرا لەکاتی شەرەکانی خاچ پەرستەکان، وەلەبەرئەوەی هەوڵ ئەدەن بۆ دانانی یاسایەکی جیهانی نوێ، کینی بۆی دەرکەوت کە زۆرترین ئەوەی کەما سۆنی ڕوبەڕوی بوەوە ئەوراستیەیە کە ئەنجومەنکان دەستیانکرد بەخۆ گونجاندن بۆبەردەوام بوون بەژمارەیەکی کەمتر لەئەندامەکان وەبەسەرچاوەیکی کەمتر.

وەنووسەری ئەمەریکی دووپاتی کردەوە کە ژمارەی پەیوەندیکەران بۆڕێکخراوەکان لە پاشەکشێدایە، وەئاشکرایە کەماسۆنی لەئێستادا خۆرەی لێداوە، داوادەکات پێویستە ئەم بابەتە چارە سەربکرێت.

١٥

پـلان گێڕیی نـورانییەکان و مـاسۆن

ــ ئادەم وایز هاویت پلان و پرۆتۆ کۆلات دادەنێت بۆ دەسبەسەراگرتنی بەسەر جیهان.

ــ ئاشکراکردنی پلانەکانی نورانیەکان دوای بەسەرچونی کات سالّی ١٧٨٥.

ــ دەسبەسەراگرتنی نورانیەکان بەسەر حکومەتەکانی جیهان و گەورە بەرپرسەکانی ولاّتەکان.

پ١٠١: زانیمان ڕێکخراوی نورانیی کە ئادەم وایز هاویت دایمەزراند لەسەر داواکاری ئاڵوگۆڕکارەکانی دراووی جولەکە بەسەرۆکایەتی ڕۆتشیلدی جولەکە، ئایا کەی ئادەم وایز هاویت پەیوەندیکرد بە ئاڵوگۆڕکارەکانی دراووی جولەکەکان؟ وەکسێ پلانی دانا بۆدەسبەسەرگرتن بەسەر جیهاندا؟

وەلام: ئادەم وایز هاویت مەسیحیەکی کاسۆلیکی بوو، وەبووبە پرۆفیسۆرێکی پسپۆرلەئاینی مەسیحی وەمەستا بەوانە ووتنەوە لەزانکۆی ئینگلستۆك وەپاشان لەئاینی مەسیحی هەڵگەڕایەوە، وەپەیوەندی کرد بە کۆمەڵەی پلان گێرانی جولەکە بەسەر جیهاندا ساڵی ١٧٧٠ کە ئاڵوگۆڕکرەکانی دراو سەرۆکایەتی ئەکەن بۆ تۆڵە سەندنەوە لەمەسیحی وە لەجیهان هەمووی، وە سەرلەنوێ کۆمەڵەی هێزی شاراوەیان زیاندەوە وەئەم کارەشیان هەمووی سپارد بە ئادەم وایز هاویت، وەئەوەش ئەو بنچینەیەیە کەپرۆتۆکۆلاتی فەرمان ڕەواکانی زایۆنیزم پێی هەڵسان.

ئادەم وایز هاویت کۆتایی هێنا بە کارەکانی و پرۆتۆکۆلەکانی لەیەکی ئایاری ساڵی ١٧٧٦ وەکۆمەڵەی نورانیەکانی پێك هێنا.

****

پ١٠٢: بەلام مێژووی ئایار ڕۆژی یاسایە لە ئەمەریکا، ئایا پەیوەندارە بەو مێژووەوە؟

وەلام: بەلێ یەکی ئایاری ساڵی ١٧٧٦ڕۆژێکە لەو ڕۆژانەی ئاهەنگی بۆ ئەگێردرێت وەك نەتەوە شیوعیەکان، وەئەوەش ڕۆژی یاسایە بەپێی ئەوەی سەندیکای پارێزەرانی ئەمەریکی کەڕای گەیاند.

پ١٠٣: پیلانی ئادەم وایز هاویت یان پیلانی نورانیەکان چییە؟

وەلام: پیلانەکەیا چڕدەکرێتەوە بۆ لەناوبردنی هەموو حکومەتەکانی جیهان وهەموو

ئاینەکانی سەرزەوی، ئادەم وایز هاویت گەلانی دابەشکرد بۆ چەند بەش و کۆمەڵەیەك بۆئەوەی کوشتار ڕوبدات لەناویاندا، وە بە ووشەی (ڕان) ــ مێگەل ــ ناوی گەلانی برد، وەئەم ڕانە ئەبێ لە شەڕوو کوشتاردا بێت هەمووکات، وەکۆمەڵەی نورانیەکان هەڵئەستن بە گواستنەوەی ململانێ و شەڕ لەهەمەوو سەرانسەری جیهان.

نابینن یاخی بووەکانی وولاتە ئەفریقیە هەژارەکان دەستیان داوەتەچەك وە وولاتەکانی بۆنموونە ئاسیاو ئەمەریکای لاتینی، ولات هەیە کەهیچ سەرمایەیەکی نیە وەك سۆماڵ بۆنموونە، وەئەبینین چەك بەدەست چەندەها دەستەو کۆمەڵەی گەلانی ناکۆك خۆیانی پێئەکوژن لەناو یەکدا، ئەو چەك و تەقەمەنیەیان لەکوێ بوو کە ئەوان خۆراکی ژیانیان دەست ناکەوێ پێی بژین؟ ئەوە هەمووی پارەو سامانی پیلان گێڕانی نورانیە جولەکەکانە.

وەبەندە سەرەکیەکان لە پیلانی وایز هاویت داوائەکات لە نورانیەکان و لایەنگرانی هەستن بەمانەی خوارەوە:

ــ بەکارهێنانی بەرتیلی دارایی یان ڕەگەز بۆدەس بەسەراگرتن بەسەر گەورە پیاوانی وولاتە جۆراو جۆرەکان یان لە بواری ئابوری و کارکردن، هەڕەشەی کوشتن لەهەر یەکێك بیەوێت پیلانەکانیان ئاشکرا بکات، دەست وەردان لە پلانەکانی فێرکاری لە گشت وولاتان وەئاراستەکردنیان بەرەو حکومەتێکی جیهانی، وەهەڵوەشاندنەوەی خوێندنی ئاین بۆ قوتابیان وە گۆڕینی بۆ بابەتی ڕەووشتی گشتی.

وەبڵاوکردنەوەی بەخشین بەقووتابیان بۆ شوشتنی مێشکی نەوە سەرکەوتووەکان لەقوتابیانی جیهان، سێ خوێندنگای تایبەت هەیە کە سەر بە نوورانیەکانە کەلە کۆرۆنز تاون دان ((Cordonstown)) وەلە ئیسکیتلەندا، وەلە سەلیدم ((Saledm)) لە ئەڵمانیا، وەئانا فریتا ((Annavrighta)) لەیونان، وەخوێندنگای دیکە هەن بەڵام نهێنین، وە ئەم خوێندنگایانەش منداڵانی هەڵبژاردەی نورانیەکان و لایەنگرانیان تیایدا

ئەخوێنن.

وە دەرچووی ئەم خوێندنگایانە سەرۆکایەتی وولآتی گەورە و پۆستی گەورە ئەگرنە ئەستۆ.

_ وەلە پیلانەکانی هاوبت دەستبەسەراگرتنی میدیا جۆراو جۆرەکانە.

هەروەها دەسبەسەراگتنی وەزارەتە شکۆمەنداریەکان وەك پۆلیس و سوپا لەوولآتانی جیهانی سێیەم، بۆسەرکوتکردنی هەر جمووجوڵێك یان شۆڕشێکی ئازادکردن کەئاتوانن بەسەریا زاڵبن ئەوا پۆلیس هەڵئەستێت لەو وولآتانە بە دەست بەسەرگرتنیان و سەرکوت کردنیان.

****

پ١٠٤: بۆچی پیلانەکە ڕانەگیرا لەکاتی خۆی؟

وەلآم: لەساڵی ١٧٨٥ حکومەتی بافاریا هەستا بەئاگادارکردنەوەی کۆمەڵی نورانیەکان لەدوای ئەوەی کە بەڵگەنامەی تاوانبارکرنی کۆمەڵەکە کەوتە دەستی پۆلیس، وەپیلانگێریەکەی بۆسەر ئەوروپا ئاشکرابوو وەهەموو ئەنجومەنەکانی ڕۆژهەلآتی گەورە داخرا.

وەلەساڵی ١٧٨٦، حکومەتی بافاریا ((ئەڵمانیا)) هەستا بە بڵاو کردنەوەی دریژەی گشت پیلانەکان لە پەرتوکێك بەناو نیشانی ((نووسراوە بنچینەییەکانی ڕێبازوو هۆزەکانی نورانیەکان)). وەکۆپییەك لە تەواوی پیلانەکەی نارد بۆ گشت سەرۆکی کەنیسەکان و حکومەتەکان لە ئەوروپا.

بەلآم دەسەلآتی نورانیەکان کەمێزی داراییەکەیان لە خێزانی ڕۆتشیلدەوە زۆر گەورەبوو بە پلەیەك کە ئەو ئاگادارکردنەوەیە لەترسناکیەکانی پیلانەکەوەیە، بە تیری

بچووك تەماشایان نەکرد وەفەرمانەکانی وایز هـاویتی دەرکـرد بۆنورانیـەکان کـە بچنەناو کۆمەڵی ماسۆنیەوە، وەبگۆڕێن بۆ ماسۆنی مێمای شین.

وەکۆمەڵەیەکی نهێنی تایبەتیان پێکهێنا وەرێگایان پێیان نەدا بە پەیوەندیکردنیان بـە کۆمەڵەی نورانیەکان تەنها بە ماسۆنیەکان نەبێت ئەوانەی کە دەرکەوت کـە باوەڕیـان بـە یەك حکومەتی جیهانی هەیە، وەئەوان وازیان هێنا لە ئاینەکەیان وە بڕوابونیـان بـەخودا، وە نورانیـە ماسۆنیەکان کـرداره پیلانگێڕیەکـەیان شـاردەوە بـەدرووشمی بریقـەدار، وە درووشمـی سەربەسـتی و برایـەتی و یەکسـانیان هەڵبـژارد کـە بـووە درووشمـی شۆڕشـی فەرەنسی کە ماسۆنیەکان ماندەروو جێبەجێکەری بوون.

****

١٦

پرسیاری هەمە جۆر دەربارەی ماسۆنی

پ١٠٥: گرنگترین ئامانجەکانی ماسۆنی بەجولەکەبووی جیهانی چین؟

وەلآم: دامەزراندنی دەولەتی ئیسرائیل لەسەرخاکی فەلەستین کەپێی ئەلێن خاکی بەلێندراو، وەلەچوارچێوەی ئەو دەولەتە فەرمان ڕەوایی جیهان ئەکەن هەروەك لە سەردەمی پێغەمبەر پاشا سلێمان کوڕی داود سەلامی خوایان لێبێت، وەلەپێناو ئەوەدا ئەوان هەولەدەن بۆ دروستکردنەوەی هەیکەل سلێمان لەشوێنی مزگەوتی ئەقسا.

****

پ١٠٦: لەسەر بەلگەنامەی پاشایەتی لای ماسۆن چی نەخشێنرابوو؟

وەلآم: بەلگەنامەی پاشایەتی لای ماسۆن میلوانکەیەکە ناوی دوانزە نەوەکەی بەنی ئیسرائیلی (دوانزە کورەکەی پێغەمبەر یەعقوب) تیا نەخشێنراوە.

****

پ١٠٧: پلەکانی شاهانەی ماسۆنی بەرامبەر بەچین؟

وەلآم: بەرامبەر بە ناوی پالەوانەکانی دیلەکانی بابلی.

****

پ١٠٨: ناوی زربابل چینە گەیەنێت لەماسۆنیدا؟

وەلآم: ناوی یەکێکە لە پالەوانەکانی دیلەکانی بابلی.

پ١٠٩: بنچینەی ماسۆنی چییە؟

وەڵام: بنچینەی ماسۆنی کۆمەڵەی هێزی شاراوەیە کە هیرۆدس پاشای دووەم دایمەزراند ساڵی ٤٣ی زاینی.

****

پ١١٠: کەی ئەنجومەنی گەورە دامەزرا لەبەریتانیا؟

وەڵام: ساڵی ١٧١٧ زایینی.

****

پ١١١: هێمای یەهوذا واتای چی ئەگەیەنێت لای ماسۆن؟

وەڵام: واتا مامۆستای گەورە.

****

پ١١٢: ژمارەی دامەزرێنەری هێزی نهێنی چەندبوو ساڵی ٤٣ زاینی؟

وەڵام: نۆ پیاو بوون.

****

پ١١٣: کێ بوو یارگری کۆمەڵەی هێزی شاراوە لەدامەزراندنیدا؟

وەڵام: مونتاب لافی.

****

پ١١٤: کێ یەکەم کەس بوو ماسۆنی هێنایە عێراقەوە؟

وەڵام: یوسف الحاج.

****

پ١١٥: کەی ماسۆنی دەرکەوت لە میسر؟

وەڵام: ساڵی ١٧٩٨ زاینی.

****

پ١١٦: کێ بەرپرسی یەکەمی ماسۆنی بوو لە میسر ساڵی ١٨٧٣؟

وەڵام: ئیسماعیل خدێوی پاشای میسر.

****

پ١١٧: کێ دامەزرێنەری ئەنجومەنی ئیزیس بوو لەمیسر ساڵی ١٧٩٨؟

وەڵام : جەنەڕاڵی فەرەنسی کلیبەر.

****

پ١١٨: کەی ئەنجومەنی ماسۆنی هەڵوەشێنرایەوە لە میسر؟

وەڵام: ساڵی ١٩٦٤.

پ١١٩: کێ دامەزرێنەری ڕێکخراوی ڕیفۆرمی ماسۆنییە؟

وەڵام: مارتن لوثر.

****

پ١٢٠: کەی فەرمانی باپۆی دەرچوو لەئەنجومەنی باڵای پیرۆز لەڤاتیکان کەماسۆنی و پۆتاری ئیدانە ئەکات؟

وەڵام: ساڵی ١٩٥٠.

****

پ١٢١: کێ یەکەم کەس بوو هەستا بەدامەزراندنی ئەنجومەنی ماسۆنی لە شاری فلورەنسا بە ئاشکرا و بەفەرمی ساڵی ١٧٣٣؟

وەڵام: شازادە مید میلنجەر.

****

پ١٢٢: کام مانگ مانگی غەمناکییە لای جولەکە و ماسۆن؟

وەڵام: مانگی ئاب وەهۆیەکەشی ئەوەیە لەو مانگەدابوو کە بەسەرکردایتی تیتس ی کوڕی پاشای ڕۆمانی هەیکەلی قودسی تێکدا.

****

پ١٢٣: کێ دامەزرێنەری ماسۆنی نوێیە؟

وەڵام: ئادەم وایز هاوپت، وە هەروەها دامەزرێنەری کۆمەڵەی نورانیەکانە هەروەك

باسمانكرد لە ئەڵمانيا (بافاريا).

****

پ١٢٤: جەژنی ساڵانەی ماسۆنی چییە؟

وەڵام: جەژنی ساڵانەیان لە ٢٤ی حوزەیرانە کەئەکەوێتە ڕێەوتی جەژنی ماريۆ حەنا، کە جەژنی دامەزراندنی ماسۆنیە کەلە ٢٤ی حوزەیرانی ساڵی ١٧١٧ دامەزرا.

****

پ١٢٥: ناوی یەکەم ئەنجومەنی ماسۆنی چی بوو لەلەندەن ساڵی ١٧١٧؟

وەڵام: ئەنجومەنی ئۆرشەلیم.

****

پ١٢٦: ماسۆنی گەلی عرەب و گەلانیتر جگە لە جولەکە بەچی ناويان ئەبات؟

وەڵام: جگە لە جولەکە گەلانیتر بە ((ڕان)) ناودەبات وە عەرەبیش بە ((گورگ)) ناودەبات.

****

پ١٢٧: بەرزترین ئامانجی ماسۆنی لەدوای دەسبەسەراگرتنی بەسەر جیهاندا چییە؟

وەڵام: بەرترین ئامانجی لابردنی بیرو باوەڕی ئاینیە لەناو گەلاندا وە ناچارکردنیان بۆ شوێن کەوتنی مەسیحی دەجالی چاوەڕوانکراو کە بانگەشەی خودایی ئەکات، وەئەوان گەلان ڕادێنن بۆ پەرستنی دەجال.

پ۱۲۸: ئەوسزایە چییە کەماسۆن دەریئەکات بۆسەر ماسۆنیەك کەلە بڕیارەکانیان دەربچێت؟

وەڵام: مردن.

****

پ۱۲۹: کەی کۆمەڵی هێزی نهێنی ماسۆنی دامەزرا؟

وەڵام: لە ۲٦ی حوزەیرانی ساڵی٤۳ زاینی.

****

پ۱۳۰: بۆچی ئەوانەی داوای بەرزبوونەوەی پلە ئەکەن بۆپلەی باڵا لە ناو ماسۆنی پێڵاوەکانیان دائەکەنن لە ژووری بەڵێن نامەی پاشایەتی؟

وەڵام: هاوشێوەکردنی پێغەمبەر مووسا سەلامی خوای لێبێت کاتێك کەخودا فەرمانی پێدا کە نەعلەکانی داکەنێت لە (وادی المقدس) وەماسۆنی جولەکە مەسیحی دەجال ئەپەرستن، وە ژووری پەیمانی پاشایەتی وەك وادی المقدس دائەنێن.

****

پ۱۳۱: واتای هێمای ((جاکی)) چییە لای ماسۆن؟

وەڵام: واتای مامۆستا.

****

پ١٣٢: شێوەی بڕواو هێمای ماسۆنی چین؟

وەڵام: ماسۆنی جولەکە هێماو بیروو باوەڕەکانیان لە ئاینی فیرعەونیێ کۆنەوە وەرگرتووە وەگرنگترین ئەو هێمایانە چاوی حورسە کەئەمەش چاوی دەجالە.

****

پ١٣٣: بەشەکانی ماسۆنی جیهانی چین؟

وەڵام: ماسۆنی جیهانی سێ بەش یان سێ کۆمەڵن وەئەوانەش: ماسۆنی گشتی، ماسۆنی پاشایەتی، ماسۆنی گەردوونی.

****

پ١٣٤: کەی کۆیلە کردنی بابلی دەستی پێکرد؟

وەڵام: لەدوای شاکاندنی جولکەو وێرانکردنی وولاتەکەیان بەدەستی پاشای بابلی((نەبوخوز نەسر)) وەبردیانی بۆ بابل ساڵی ٥٨٦ی پێش زاینی.

****

پ١٣٥: نازناوی ئەندام چیە لە ماسۆنیدا؟

وەڵام: هاورێ یان برا.

****

پ١٣٦: کەی پاشا هێردووسی دووەم دامەزرێنەری هێزی نهێنی مرد؟

وەڵام: ساڵی ٤٤ زاینی.

پ١٢٧: لقی کۆمەڵەی ماسۆنی بەچی ناونەبرێت لای ماسۆنی؟

وەلام: پێی ئەوترێت هۆز.

****

پ١٢٨: کێ یەکەم سەرۆکی هەیکەلی ماسۆنی بوو لە ئۆرشەلیم دوای دامەزراندنی هێزی نهێنی؟

وەلام: حیرام ئابیود.

****

پ١٢٩: حیرام ئابیود لەکوێ کوژرا؟

وەلام: لە شاری سیدون لە لوبنان.

****

پ١٤٠: شێوەی ڕێکخستنی ماسۆنی لەڕوی ئەندازەییەوە چۆنە؟

وەلام: شێوەیەکی هەرەمی یە.

****

پ١٤١: کێ فەرمانیدا بە وێنەکێشانی ئەستێرە وە دانانی لە سنگی هەیکەلی هێزی نهێنی؟

وەلام: حیرام ئابیود.

"سوپاس بۆخودای گشت جیهان"

کۆتایی

سوپاسی بێپایانم بۆ بەڕێزان:

- مامۆستا موحەممەد محێدین کە پێداچوونەوەی ئەم کتێبەی گرتە ئەستۆ.
- مامۆستا هیوا ڕەفعەت کە ئەرکی نەخشەسازی بەرگی گرتە ئەستۆ.

نهێنی و ڕاستییەکانی

ماسۆنیەت

لە پرسیار و وەڵامدا

نووسینی: منصور عبدالحكيم
وەرگێڕانی: ئەمین بەرزنجی

- ماسۆنی لە کۆنترین ڕێکخراوە نهێنییەکانە لە جیهان کە نهێنی دەورەی داوە، و ئەمەش جیهانی نهێنی و پیلانە جیهانییەکانە بە تێپەڕبوونی مێژوو، کۆن و نوێ، واتای وشەی ماسۆنی: بیناسازە ئازادیخوازەکان (Free masons).

ئەمەش بریتییە لە ڕێکخراوێکی برایەتی جیهانی کە بەنهێنی و ناڕوونی وەسف ئەکرێت، بەتایبەتی لە هێماکانی لە سەرەتاکانی دامەزراندنییەوە کە وایلێکرد ببێتە شوێنی زۆربەی هەواڵەکان، لەبەر ئەمەش هەندێک ماسۆنی تاوانبار ئەکەن کە دژایەتی ئایین ئەکەن و لەپشت جەنگە جیهانی و شۆڕشە جیهانییەکانەوەن وەك شۆڕشی فەڕەنسی و ڕوسی و ئینگلیز و شۆڕشەکانی تر کە ڕێڕەوەکانی مێژوویان گۆڕی...

هەروەها ڕێکخراوێکی ڕامیاری و ئابووری بەهێزە، و ئامانجی سەرەکی دەستبەسەراگرتنی جیهانە لە ڕێی زاڵبوونی بەسەر دەزگاکانی ڕاگەیاندن و ئابووریی جیهانی و ئاڵۆزی نانەوە لە ڕیزەکانی کەنیسەی کاسۆلیکی و دەربارەی کاسۆلیکی نوێ ئەوا هۆزەکانی وەك هۆزی (شهود يهوه) کە هۆزێکی مەسیحییە و هۆزی (مۆرمۆن)ی مەسیحی و باڵە ڕامیاریەکان وەك شیوعی و سۆشیالستی و شۆڕشی فەڕەنسی و بزوتنەوەی مستەفا کەمال ئەتاتۆرك ئەو باڵانە هەمووی لە ماسۆنی لقی لێبووەتەوە. بابەتی باڵەکان کە ڕێگە ئەدات بە کردارینادروستی ڕەگەزی لە نێوان گەورەکانی ناو کەنیسە دروستکراوی ماسۆنییە..

لەسەر شێوازی ماسۆنی و دامەزراندنی و گرنگترین هێماکانی و مەرجەکانی بەئەندامبوون و پەیوەندیکردن پێیانەوە ئاهەنگی تەرخانکردن و بەرزکردنەوەیان لە ٣٣ پلەکەیاندا هەروەها دەستووری ماسۆنی ئەخوێنیتەوە کە لە ساڵی ١٧٢٣ زایینی، جیمس ئەندرسۆن نووسیویەتی.

دەربارەی کەسایەتییە گرنگەکانی ماسۆنی لە جیهانی عەرەبی و جیهانی ڕۆژئاوای کۆن و نوێ ئەخوێنیتەوە، وەك: ئەبی عەلائی مەعەڕی و شازادە عەبدول قادری جەزائیری و جەمالەدینی ئەفغانی و قوتابییەکەی موحەممەد عەبدە و سەعد زەغلول و موحەممەد ڕەزا پەهلەوی و کەمال ئەتاتورك و کەسانی دی، ئەخوێنیتەوە.

مێژووی ماسۆنی لە میسرو وڵاتانی عەرەبی و چۆن دامەزران و کەی هەڵوەشانەوە، هەروەها لقەکان و برایانی ماسۆنی ئەخوێنیتەوە وەك ڕۆتاری و لیونز، و تاوانی پەیوەندیکردن بەم ڕێکخراوانەوە لە ڕووی ئایینی ئیسلامەوە.

زۆر لە زانیاریی گرنگت دەست ئەکەوێت دەربارەی ماسۆنی لەم پەرتووکە، لە نووسەرێکی بەتوانا لەم بوارەدا.